Az 1923. évi V. törvénycikk szerepe a magyar versenyjogban: elméleti keretek és gyakorlati megvalósulás

Doktori (PhD) értekezés

Készítette: Dr. Krusóczki Bence

(Kézirat lezárva: 2026. augusztus 22.)

Témavezető:
Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária
Prof. Dr. Varga Norbert

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
Szeged, 2026

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék 2

BEVEZETÉS 6

I. Általános szempontok a tisztességtelen verseny megítélésénél 12

I.1. A tisztességtelen verseny jogrendszeri helye 13

I.2. A versenytörvény és a szabadverseny kapcsolata 17

I.3. A szabályozás szükségessége 19

I.4. A védekezés módszerei 21

II. Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotásának körülményei 24

II.1. A tisztességtelen kereskedelmi magatartások letörését szorgalmazó Emch féle tervezet 25

II.2. A német megoldás mint járhatóbb út 28

II.3. Az országgyűlési viták és a törvényjavaslat beterjesztése 32

II.4. Nemzetközi kitekintés: a tisztességtelen verseny szabályozása a korszak európai államaiban 34

II.5. Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotása 38

III. Fejezet: Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályai a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikkben 42

III.1. Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályairól 42

III.2 Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs mint a tisztességtelen versenycselekmények zsinórmértéke 43

III.3. A Kereskedelmi és Iparkamarák szerepe a tisztességtelen versenycselekmények kapcsán 47

III.3.1. A jóerkölcs mércéjének megállapítása mint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara feladata 50

III.3.2. A Zsűri intézménye, mint a kereskedő és iparosvilág erkölcsi esküdtszéke 53

III.3.3. Versenytársi minősítés a kamarai gyakorlat alapján 56

III.3.4. A Zsűri és a szabad verseny védelme 60

III.3.5. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iránymutatásai az egyes versenycselekmények kapcsán 63

IV. Tisztességtelen verseny a bírói gyakorlat tükrében 79

IV.1. A generalis clausula 80

IV.1.1. Az általános és a különös viszonya: a generálklauzula és a nevesített tényállások elhatárolása a jogalkalmazói gyakorlatban 87

IV.2. A reklámtevékenység korlátai 94

IV.2.1. Tömeges és gyors vásárlásra ingerlés 95

IV.2.2. Szédelgő feldicsérés 95

IV.3. Hírnév-hitelrontás 101

IV.4. Utánzás 104

IV.5. Hólabdaszerződés 108

IV.6. Az üzleti vagy üzemi titok védelme (Tvt. 15. §) és a magánjogi joggyakorlat hallgatása 110

V. Az 1923. évi V. törvénycikk büntetőrendelkezései 112

V.1. A büntetőjogi védelem elméleti alapjai a versenyjogban: miért nem volt elegendő a magánjogi oltalom? 117

V.1.1. A magánjogi reparáció elégtelensége 117

V.1.2. A közrendvédelem prioritása és az „üzleti közbizalom” 118

V.1.3. A „vegyes rendszer” dogmatikai szinergiája 118

V.2. Anyagi büntetőjogi rendelkezések 118

V.2.1. A szédelgő feldicsérés vétsége (Tvt. 16.§) 120

V.2.2. A bitorlás vétsége (Tvt. 17.§) 122

V.2.3. Az utánzás vétsége (Tvt. 18.-19.-20.§§) 122

V.2.4. Az üzleti vagy üzemi titok megsértésének vétsége (Tvt. 21.§) 123

V.2.5. Kitüntetések jogosulatlan használata (Tvt. 27.§) 123

V.2.6. Hólabda szerződés (Tvt. 28.§) 124

V.2.7. Jogosulatlan végeladás (Tvt. 29.§) 125
V.3. A büntetőjogi szankciórendszer gyakorlati érvényesülése: a Benkóczi-jogeset komplex dogmatikai elemzése 126
V.3.1. A Benkóczi-ügy jogdogmatikai tanulságai és hatása a joggyakorlatra 131
V.3.2. A bitorlás vétsége a Kúria gyakorlatában: a rosszhiszeműség mércéje 133
V.3.3. A szédelgő feldicsérés vétsége a gyakorlatban: a győri temetkezési ügy 136
V.4. A közjogi elemek mértéke: a Tvt. büntetőrendelkezései az 1931. évi XX. törvénycikk tükrében 137
VI. Konklúzió 144
VI.1. A tisztességtelen verseny elleni külön törvényi szabályozás szükségessége és a magyar modell sajátosságai 144
VI.1.1. A magánjogi dogmatika elégtelensége és a „generálklauzula-igény” 144
VI.1.2. A magyar modell: A „németes” út és a nemzeti sajátosságok szintézise 145
VI.1.3. Az erkölcsi mérce differenciálása: társadalmi jóerkölcs vs. üzleti tisztesség .. 146
VI.1.4. A Trianon utáni gazdasági konszolidáció és a jogalkotói válasz 147
VI.1.5. A büntetőjogi védelem helye és szerepe a rendszerben 147
VI.2. Az intézményi specializáció és a kamarai jogalkalmazás szubszidiárius és orientáló szerepe 148
VI.2.1. A Kamarák mint a „kereskedelmi becsület” őrei és a jogalkalmazás decentralizációja 149
VI.2.2. A zsűri: az „erkölcsi esküdtszék” dogmatikai jelentősége 149
VI.2.3. A választottbíróság és a hatékonyság prioritása 151
VI.2.4. „Analóg esetek nem léteznek” 151
VI.2.5. A Kamarák edukációs szerepe és a gazdasági erkölcs nemesítése 152
VI.3. A generálklauzula és a speciális tényállások dialektikája. Az egyedi jogsértések dogmatikai tanulságai 153
VI.3.1. A szolgai utánzás és a fogyasztói percepció pszichológiája 153
VI.3.2. A hírnévrontás és az üzleti hitel védelme. A kritika és a gyalázkodás határmezsgyéje 154

VI.3.3. Reklámszédelgés. A „szuggesztív hatás” és a vásárlói hiszékenység védelme 155
VI.3.4. Üzleti titok és lojalitás. Az alkalmazotti hűtlenség versenyjogi aspektusai 156
VI.3.5. A tényállások közötti átjárhatóság. A generálklauzula mint „biztonsági háló” 156
VI.4. A büntetőjogi szankciórendszer és a magánjogi igények szintézise. Végső konklúziók és de lege ferenda javaslatok 157
VI.4.1. A kettős védelem dogmatikai indokoltsága: Közérdek és magánérdek szimbiózisa 158
VI.4.2. A büntetőjogi tényállások szubszidiaritása és a halmazati kérdések 158
VI.4.3. A Tvt. mint a magyar polgári jogrendszer tartóoszlopa 159
VI.4.4. De lege ferenda javaslatok a modern jogalkotás számára 160
VI.5. Kitekintés: a Tvt. utóélete a magyar versenyjog fejlődésében 161
VII. Felhasznált irodalom 163
Hivatkozott jogszabályok: 163
Folyóiratok, kiadványok: 164
Levéltári források 165
Irodalmi források 171

BEVEZETÉS

Jelen disszertáció a hazai versenyjog történetének kezdeti állomásait vizsgálva, a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Tvt.) megalkotásának körülményeit, elméleti alapjait, valamint joggyakorlati megvalósulását kívánja feltárni. A tanulmány központi elemét az alkotja, hogy hazánk első tételes versenyjogi rendelkezése miként illeszkedett a korabeli gazdasági és jogi környezetbe, és hogyan szolgált alapul a későbbi versenyjogi fejlődésnek.

A Tvt. megszületésének történeti hátterét – a világháború és a forradalmak nyomán kibontakozó gazdasági válságot, az üzleti életben elszaporodó visszaéléseket és az érdekképviseletek évtizedes sürgetését – a dolgozat II. fejezete tárja fel részletesen. E helyütt csupán a kodifikációtörténet két, a kutatási kérdések szempontjából meghatározó mozzanatát bocsátom előre. Az első: a tisztességtelen verseny elleni védekezésről szóló első hazai törvénytervezet – a jogirodalomban megalkotója után Emch-tervezetként emlegetett javaslat – már 1900-ra, Hegedüs Sándor kereskedelemügyi minisztersége idején elkészült, a törvény megszületésére mégis több mint két évtizedet kellett várni.[1] A második: a fejlett nyugati országok többsége – így Franciaország vagy Anglia – tisztán magánjogi keretek között rendezte a tisztességtelen üzleti magatartások kérdését, a magyar jogalkotás azonban már a kodifikáció legelején önálló törvény megalkotása mellett foglalt állást.[2] Hogy e két körülmény miként függ össze, és milyen jogpolitikai megfontolások húzódtak mögötte, arra az első kutatási kérdés kapcsán, valamint a II. fejezetben adok választ, a kodifikáció elhúzódásának korabeli értékelését pedig a II.5. pont mutatja be.

A Tvt. szabályozásának középpontjában az üzleti tisztesség követelménye áll, amelynek fogalmi tisztázása – így különösen a jóerkölcshöz és a közrendhez való viszonyának megvonása – a dolgozat egyik központi feladata. E dogmatikai alapvetést az I. fejezet végzi el, a jóerkölcs és az üzleti tisztesség generális szabályainak a Tvt. rendszerében betöltött szerepét pedig a III. fejezet elemzi, a tisztességtelen

[1] Az első tervezet már 1900-ra elkészült; a jogirodalom a leggyakrabban Emch-tervezetként emlegeti megalkotója, Emch Gusztáv után. Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter (1899–1902) 1900. január 19-én kelt leiratában valamennyi kereskedelmi és ipari érdekképviseletet tájékoztatta a javaslat elkészültéről, és véleményezésre megküldte azt; hazánkban ez a dátum tekinthető a kodifikációs munka kezdő időpontjának. A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.; BÁNYÁSZ, 1933. a. pp. 5–8.

[2] BECK–VÁMBÉRY, 1923. pp. 23–26.; BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5–8.

versenycselekmények büntetőjogi üldözésének kérdéseit – ideértve a büntetőjogilag védett érdekek körét – a dolgozat V. fejezete tárgyalja.[3]

A büntetőrendelkezések szerkezeti sajátosságait – a versenycselekményi jelleghez kötött tényállások és az általános büntetőjogot bővítő rendelkezések kettősségét – a dolgozat V. fejezete elemzi részletesen.[4]

A törvénycikk generális jelleggel kívánt védelmet nyújtani a tisztességtelen versenycselekmények valamennyi megnyilvánulásával szemben. Jelen disszertáció kifejezetten a jogalkalmazói gyakorlatra kíván összpontosítani, mert a kutatási eredmények összegzéséből egyértelműen megállapítható az a tény, hogy a rendes bíróságokon kívül a kereskedelmi és iparkamarák szervezetében létrehozott két szerv feladata és gyakorlata kiemelt fontosságú volt a korszak jogalkalmazása számára. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának, valamint a kamarai Zsűrijének gyakorlatát vizsgálva arra keresem a választ, hogy mi jelenthette számukra azt az erkölcsi mércét, amely alapján eldönthették, hogy egy adott kereskedelmi magatartás tisztességtelennek minősült-e vagy sem. Választásom azért a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának és Zsűrijének gyakorlatának vizsgálatára esett, hiszen a korszakban ezek voltak azok a jogalkalmazási szervek, amelyek leginkább igyekeztek iránymutatásaikkal egységesíteni a kereskedelmi versennyel kapcsolatos joggyakorlatot.[5]

A tisztességtelen verseny jelenleg a gazdasági jog egy ágazatát, a versenyjogot képző terület, amely a gazdasági verseny védelmével, illetve a fogyasztók megkárosításának megakadályozásával kapcsolatos szabályokat tartalmaz. Régen azonban ilyen differenciálódás nem volt: ahogy a korszak nagyipari államai közül Anglia, Franciaország, Belgium vagy Olaszország, úgy a magyar szabályozás is az általános magánjog keretén belül nyújtott oltalmat a tisztességtelen verseny ellen.[6] A szélesebb áttekintés és a jobb megértés végett szükségesnek tartom röviden bemutatni a korábbi

[3] A kérdéskör dogmatikai alapjaihoz lásd: SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata.* Grill Károly, Budapest, 1933. pp. 66–67.; RAFFAY Ferencz: *A magyar magánjog kézikönyve: 2. köt.: Dologjog, kötelmi jog és öröklési jog.* Sziklai Henrik, Eperjes, 1906. p. 22.; KOLOSVÁRY Bálint: *Magánjog: vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz: a jogfejlődés újabb eredményeivel.* Studium, Budapest, 1944. p. 12.; BECK–VÁMBÉRY, 1923. pp. 53–59.; BALÁS P. Elemér: *A tisztességtelen versenyről szóló javaslat büntető rendelkezései.* Kereskedelmi Jog, 1921. 18. évf., 19–20. sz. p. 76.; BÁNYÁSZ, 1933. p. 16.

[4] BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 61.; BALÁS, 1921. 18. évf., 19–20. sz.

[5] SZÉKÁCS Antal: A Jury és a Választott Bíróságok döntései. Saját kiadás, Budapest, 1927. p. 17.

[6] BÁNYÁSZ, 1933. p. 77.

törvényeket, javaslatokat, pár külföldi állam szabályozását a tisztességtelen versenyre vonatkozóan, hiszen a magyar szabályozás alapját ezen rendelkezések adták.[7]

A disszertáció központi kutatási kérdései a Tvt. kodifikációjának motivációit, az erkölcsi fogalmak értelmezését, a jogalkalmazás sikerességét, valamint a büntetőjogi és magánjogi aspektusok összefonódását érintik. Ezek a kérdések nem csupán a törvény keletkezésének körülményeit világítják meg, hanem annak gyakorlati megvalósulását is, lehetővé téve egy átfogó elemzést a magyar versenyjog történeti fejlődéséről. A kérdések megválaszolása során a disszertáció célja, hogy integrálja a kutatási programok tartalmát egy koherens narratívába, hangsúlyozva a jogi normák erkölcsi gyökereit és a korszak jogalkalmazási kihívásait.

Elsődleges kutatási kérdésként merül fel: miért szavazott már a kodifikáció legelején is a magyar jogalkotás egy külön, önálló törvény megalkotására a tisztességtelen verseny szabályozása tekintetében, annak ellenére, hogy lehetősége mutatkozott volna kizárólag a magánjog keretein belül is rendezni e kérdéskört?[8] Ez a kérdés a kutatásaim alapján arra irányul, hogy feltárja a jogalkotási szándékot, amely a gazdasági válságok és érdekképviseleti nyomás hatására alakult ki, ellentétben a fejlett nyugati országok – például Franciaország vagy Anglia – gyakorlatával, ahol a tisztességtelen üzleti magatartásokkal kapcsolatos ügyeket tisztán magánjogi keretek között rendezték.[9] A válasz keresése során kiemelendő, hogy a magyar jogalkotás egyöntetű törvényt látott szükségesnek a meglévő rendelkezések szétszórtsága miatt,[10] amint azt Hegedüs Sándor miniszter 1900-as leirata is hangsúlyozta, a leirat érvelésének részletes elemzését a dolgozat II.1. pontja végzi el. Ez a megközelítés nem csupán a kodifikáció indokait tárja fel, hanem rámutat arra, hogyan szolgált a Tvt. alapul későbbi versenyjogi rendelkezéseknek, például az 1931. évi XX. tc.-nek vagy az árdrágító visszaélések szabályozásának.[11]

A disszertáció további kutatási kérdése, hogy mi jelentette az erkölcsi mércét a kamarai zsűri és választottbíróság számára egy adott kereskedelmi magatartás

---

[7] A tisztességtelen verseny szabályozása Németországban. Magyar Ipar, XXXI. köt. 27. szám. Budapest, 1910.
[8] BÁNYÁSZ, 1933. p. 11.
[9] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5-8.
[10] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[11] HOMOKI-NAGY 2016., pp. 39-40.; VARGA Norbert: Árdrágító visszaélésekkel kapcsolatos jogesetek a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatából. In: Homoki-Nagy, Mária; Varga, Norbert; Pétervári, Máté (szerk.) A Szegedi Törvényszék története. Szegedi Törvényszék, Szeged, 2019. pp. 110-158., A témáról még lásd bővebben: SZABÓ István: A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvénycikk nyomán. In: Versenytükör 2016. 12. évf. II. különsz. pp. 64-83.

tisztességtelenségének megítélésében?[12] Ez a kérdés a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara gyakorlatának elemzéséből fakad, ahol a zsűri és a választottbíróságok testesítették meg a kereskedő és iparosvilág erkölcsi felfogását, különös tekintettel a Tvt. 1. §-ában foglalt generálklauzulára.[13] A vizsgálat során feltárul, hogy az üzleti tisztesség fogalma szűkebb körben, a kereskedők erkölcsi értékelésében gyökerezett, eltérően a társadalom általános értékítéletétől, amint azt a zsűri állásfoglalásai is alátámasztják: *„Tisztességtelen verseny minden olyan üzleti magatartás, amelyet az üzleti tisztesség alapján álló kereskedő és iparosvilág egyértelműen annak állít”*.[14] Ez a megközelítés átvezet egy kapcsolódó kérdéshez. Mennyiben lehetett a jóerkölcs kategóriáját a tisztességtelen kereskedelmi magatartásokkal kapcsolatban más tartalommal értelmezni az általánosságban vett jóerkölcs fogalmától eltérően? Az elvégzett kutatásaim alapján ez a differenciálás kulcsfontosságú, mivel a jóerkölcs hézagkitöltő funkciót töltött be a magánjogban, de a versenyjogban a kereskedelmi világ közfelfogásához kötődött, például a szerződések érvénytelenségének megítélésében vagy a kartell-megállapodások értékelésében.[15] Hipotézisem szerint ez az eltérés magyarázza a kamarai gyakorlat szigorúságát, amely lépésről lépésre bontotta le a hagyományos üzleti szokásokat, miközben fenntartotta az erkölcsi megbízhatóságot.[16]

További átkötésként a disszertáció harmadik kulcskérdése a jogalkotás sikerességére vonatkozik. Sikeres volt-e a Tvt. a hozzá fűzött elvárások megvalósításában a bírói gyakorlat fényében, és sikerült-e megvalósítania azokat az elvárásokat, amelyek a tisztességtelen versenycselekmények elleni hatékony védelmet célozták? Ez a kérdés a Királyi Ítélőtáblák gyakorlatának elemzéséből indul ki, ahol látható, hogy a törvény generális jellege lehetővé tette a bíróságok számára az üzleti tisztesség mércéjének rugalmas alkalmazását, ugyanakkor nehézségeket okozott az egységesítésben, például a fellebbezések során tapasztalt eltérések miatt.[17] Hipotézisem szerint a jogalkotás sikeres volt abban, hogy alapot teremtett a versenyjog fejlődéséhez, de a gyakorlatban az erkölcsi fogalmak variabilitása – mint a kereskedelmi világ közfelfogása – ingadozásokat eredményezett, amint azt a bemutatott esetek is igazolják.[18] Ez a szempont szorosan

[12]BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5–8.
[13] SZÉKÁCS, 1927. p. 10.
[14] BÁNYÁSZ, 1933. p. 3.
[15] SZLADITS, 1933. p. 281.
[16] BÁNYÁSZ, 1933. p. 4.
[17] CSML.: Szegedi Kir. Ítélőtábla VII. 1. P. I. 294/1936. sz. ítélet.
[18] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 66.-68.

összefonódik a büntetőjogi dimenzióval, ahol a negyedik kutatási kérdésem így hangzik: mi indokolta a büntetőjogi védelem bevezetését a Tvt.-ben, és hogyan kapcsolódott ez a magánjogi szankciókhoz, figyelembe véve, hogy a magánjogi jogkövetkezmények – például a francia Code Civil 1382. §-a alapján – nem bizonyultak elegendőnek a megelőzésre?[19] A kutatások alapján ez a kérdés rámutat arra, hogy a büntetőjogi rendelkezések – mint a szédelgő feldicsérés vétsége (Tvt. 16. §) vagy a bitorlás (Tvt. 17. §) – kiegészítették a magánjogi tilalmakat, hangsúlyozva a szubszidiaritást és a társadalmi érdek védelmét a szellemi tulajdon körében.[20] Hipotézisem szerint ez a kettősség erősítette a törvény hatékonyságát, de halmazati kérdéseket is felvetett, például a csalás és a tisztességtelen verseny tényállásainak határán.[21]

E kutatási kérdések megválaszolása révén a disszertáció célja nem csupán a történelmi kontextus rekonstrukciója, hanem annak bizonyítása, hogy a Tvt. miként teremtett egyensúlyt az erkölcsi normák és a jogi szankciók között, elősegítve a tisztességes gazdasági rend fenntartását. Hipotéziseim alapján feltételezem, hogy a törvény sikere ellenére a gyakorlatban az erkölcsi mércék szubjektivitása – a kereskedelmi világ felfogásában gyökerezve – ingadozásokat okozott, ami indokolta a későbbi finomításokat a versenyjogban.[22] Ez a megközelítés lehetővé teszi a kutatási programok integrálását, ahol a kodifikációtól a kamarai és bírósági gyakorlatig terjedő elemzés egy egységes képet ad a magyar versenyjog kezdeti szakaszáról, hangsúlyozva annak relevanciáját a mai jogfejlődésben.[23]

A disszertáció módszertani alapjait a rendelkezésre álló tanulmányok forrásai határozzák meg, amelyek elsődlegesen primer levéltári iratokra támaszkodnak, kiegészítve másodlagos szakirodalmi és periodikai forrásokkal. A kutatás kvalitatív jellegű, történeti-jogi elemzést alkalmaz, amelynek során a Tvt. szövegét, kodifikációs előzményeit és joggyakorlati megvalósulását vizsgálom. Ez a megközelítés lehetővé teszi a törvény keletkezési körülményeinek rekonstrukcióját, az erkölcsi fogalmak értelmezését, valamint a bírósági és kamarai döntések értékelését. A módszertanban

[19] BALÁS, 1921. p. 19.
[20] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 12.
[21] BALÁS, 1921. p. 19.
[22] LIPPÓCZY Miklós: A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. t.c. méltatása. Saját kiadás, 1938. pp. 66-69.
[23] A kérdéskörhöz lásd bővebben: KRUSÓCZKI Bence: *A jóerkölcs magánjogi megítélése a tisztességtelen verseny vonatkozásában.* In: Fejes Zsuzsanna – Lichtenstein András – Márki Dávid (szerk.): *Jog, erkölcs, kultúra: Értékdilemmák és identitások a jogrendszerekben.* SZTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2020. pp. 75–86.

kiemelt szerepet kap a levéltári kutatás, amely nagymértékű primer anyag feldolgozását jelenti, biztosítva az elemzés hitelességét és mélységét.

A primer források közül a levéltári iratok alkotják a kutatás gerincét, amelyek színes és sokrétű képet adnak a korszak jogalkalmazásáról. A Csongrád Megyei Levéltár (CSML) anyagai különösen hangsúlyosak, ahol a Szegedi Királyi Törvényszék, a Gyulai Királyi Törvényszék és a Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai kerültek feldolgozásra. Például a Szegedi Királyi Törvényszék irataiból olyan ügyek elemzése, amelyek a tisztességtelen versenycselekmények – például cégbitorlás és utánzás – gyakorlati megítélését mutatják be. A Szegedi Királyi Ítélőtábla és Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai szintén gazdag anyagot szolgáltattak.

Ezt kiegészítve további jelentős primer forrást jelentenek a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) iratai, amelyek a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, valamint a Magyar Királyi Kúria anyagait foglalják magukban. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrijének irataiból olyan állásfoglalások elemzése történt, amelyek a kereskedelmi erkölcs megítélését tükrözik, hangsúlyozva az analóg esetek hiányát és a körülmények mérlegelésének fontosságát. A Választott Bíróság irataiból pedig azok a döntések kerültek feldolgozásra, amelyek a generálklauzula alkalmazását mutatják be. A Magyar Királyi Kúria irataiból elemzett anyagok a legfelsőbb szintű joggyakorlatot reprezentálják. Összességében az MNL OL-ből feldolgozott levéltári anyag mintegy 70 tételt ölel fel, amelyek az 1920-as évektől az 1940-es évekig terjedő időszakot fedik le, kiemelve a levéltárak sokrétűségét, központi, regionális és intézményi (Kamara) források együttesét, ami lehetővé teszi a jogalkalmazás országos és lokális dimenzióinak összehasonlítását.

A primer források feldolgozása során a disszertáció 38 konkrét jogesetet választott ki a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara gyakorlatából, amelyek kifejezetten a Tvt. 1. §-ával kapcsolatosak, biztosítva ezzel az elemzés fókuszáltságát az üzleti tisztesség mércéjének vizsgálatára. Ez a nagymennyiségű levéltári anyag színes képet igyekszik adni a korszak joggyakorlatáról, beleértve a bírósági szintek (törvényszék, ítélőtábla, kúria) és a kamarai szervek (zsűri, választottbíróság) döntéseit, amelyek a tisztességtelen versenycselekmények sokféleségét tükrözik.

A másodlagos források kiegészítik a primer anyagot, beleértve a szakirodalmat, mint Bányász Jenő munkáit a tisztességtelen verseny joggyakorlatáról, Beck Salamon és Vámbéry Rusztem törvénymagyarázatát, valamint Szladits Károly magánjogi vázlatát, amelyek az erkölcsi fogalmak elméleti hátterét adják. A fentieken túl periodikák, mint a

Jogállam, Kereskedelmi jog, Magyar Ipar és Versenytükör, valamint törvényjavaslatok és nemzetgyűlési irományok kerültek bevonásra. A módszertan korlátai között említhető a levéltári anyagok szelektív jellege, ami ugyanakkor nem csökkenti a kutatás általánosíthatóságát a magyar versenyjog történeti aspektusában. A disszertáció jelentősége abban rejlik, hogy feltárja a Tvt. szerepét a jogfejlődésben, hozzájárulva a mai versenyjogi diskurzusokhoz, például a kartellmagánjog történetéhez.

A dolgozat felépítése logikai és dogmatikai ívet követ, amely a szabályozás elméleti alapjaitól a speciális fórumrendszeren át a konkrét jogalkalmazási tapasztalatokig vezet.

Az első fejezet a tisztességtelen verseny elleni 1923. évi V. törvénycikk keletkezésének történeti és társadalmi-gazdasági körülményeit, a kodifikációs folyamat kihívásait, valamint a szabályozásra ható nemzetközi mintákat elemzi.

A második fejezet a törvény fundamentumát képező erkölcsi kategóriák – különösen a *„jóerkölcs”* és a *„tisztességes kereskedői felfogás”* – magánjogi megítélését és elméleti kereteit tisztázza, kijelölve a generálklauzula helyét a magyar magánjog dogmatikájában.

A harmadik fejezet a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK) mellett működő Zsűri és Választott Bíróság intézményrendszerét vizsgálja, bemutatva a kamarai autonómia hatékonyságát a speciális ágazati normák kialakításában.

A negyedik fejezet a polgári jogi joggyakorlat komplex elemzésére vállalkozik. Itt kerülnek bemutatásra a legfontosabb jogesetek – különös tekintettel a termékjellegzetesség védelmére, a hírnévrontásra és a reklámszédelgésre –, integrálva a rendes bíróságok és a Szegedi, Pécsi, Debreceni Királyi Ítélőtábla releváns tapasztalatait.

Az ötödik fejezet a törvény büntetőrendelkezéseit, azok *„hézagkitöltő”* jellegét és a Csemegi-kódexszel való viszonyát dolgozza fel, a gyakorlati érvényesülést pedig reprezentatív jogesetek elemzésén keresztül szemlélteti.

A dolgozatot záró konklúzió szintetizálja a kutatás eredményeit, rögzíti a *„tanuló jogrendszer”* és az *„anti-analógiás szemlélet”* téziseit, végül pedig javaslatokat fogalmaz meg a korszak gazdasági jogtörténetének további kutatási irányaira vonatkozóan.

I. Általános szempontok a tisztességtelen verseny megítélésénél

Jelen fejezet arra törekszik, hogy átfogó képet adjon a tisztességtelen verseny mint fogalom jogrendszeri helyéről, erkölcsi alapjairól, a törvény megalkotásának

körülményeiről, valamint büntetőjogi és magánjogi összefonódásairól. A vizsgálat alapjául szolgáló kutatások alapján hangsúlyozandó, hogy a tisztességtelen verseny nem csupán gazdasági, hanem erkölcsi és jogi kategória, amely a korszak kereskedelmi és ipari világának közfelfogásában gyökerezik. A fejezetben hivatkozott szerzők munkái, amelyek a törvény alkalmazásának gyakorlati aspektusait tárgyalják, például a szédelgő feldicsérést, bitorlást, hírnévrontást és üzleti titok megsértését, értékes kiegészítést nyújtanak a jogrendszeri elemzéshez, rámutatva a magánjogi és büntetőjogi elemek gyakorlati összefonódására.[24]

I.1. A tisztességtelen verseny jogrendszeri helye

A tisztességtelen verseny jogrendszerben való helyzetének vizsgálata kapcsán először a magánjogi helyzetéről kell szólnunk. Maga a tisztességtelen kifejezés a magánjogon belül a jogellenes magatartások körébe mutat. A jogellenes magatartások mint kötelem keletkeztető tények mindig kártérítési igényt adtak, így e körbe tartozott minden olyan kötelem, amely valamely alanyi jognak a jogellenes megsértéséből származott. Ide sorolhatjuk egyrészt a szerződésszegésből támadt kártérítési követeléseket, másrészt a szerződésszegésen kívüli jogellenes magatartáson alapuló kötelmeket is. A szerződésszegésen kívüli jogellenes magatartásokon belül megkülönböztetjük a magánjogi vétségeket, valamint a vétlenül okozott vagy másnak vétkességéből eredő jogsértéseket. Raffay Ferencz a magánjogi vétségek kapcsán kiemelte, hogy az csak akkor volt megállapítható, *„ha a szerződésben nem álló fél vétkes magatartása másnak a jogát sérti, s ezáltal anyagi kárt okoz”*.[25] Szladits Károly a tisztességtelen cselekményeket ugyancsak a szerződésen kívüli kártérítésnél, azon belül pedig a tiltott cselekményeknél helyezte el: „Magánjogi tiltott cselekmény mindenekelőtt minden abszolút alanyi jognak a vétkes megsértése”.[26] Szladits hangsúlyozta, hogy a kötelemszegések nem minősültek tiltott magatartásoknak, hiszen a kötelem megsértéséből, különösen a szerződésszegésből eredő kártérítésnek megvoltak a maga külön szabályai. A tiltott cselekmény irányulhatott általában bármely jogvédte érdek ellen. Ide tartoztak azok a büntető-, közigazgatási és egyéb jogágak körébe felállított nagyszámú tiltó és parancsoló jogszabályok, amelyek elsősorban a közrend, a

[24] BÁNYÁSZ, 1933. p. 3.
[25] RAFFAY, 1906. pp. 454–458.; Raffay szerint a magánjogi vétségek körébe minden jogellenes magatartásból származó kötelem beletartozik (p. 456.).
[26] SZLADITS, 1933. pp. 40-41.

közbiztonság és egyéb közérdekű javak védelmére szolgáltak, de közvetve magánérdeket is védtek. Szladits kiemelte továbbá, hogy az is lehetséges volt, hogy valamely cselekmény még ilyen különös jogszabályt sem sértett, de jóerkölcsbe ütköző módon károsította a sértettet.[27]

A jogügyletek egyik általános kelléke, hogy a jogügylet tartalma legyen lehetséges és megengedett. A „lehetségesség" fizikai, valamint jogi értelemben értendő, míg a „megengedettség" attól függ, hogy a jogügylet beleütközik-e valamilyen jogszabályba. A jogügyleti tartalom tekintetében – ami igazán fontos a tisztességtelen versenycselekmények kapcsán – szólni kell arról, hogy az milyen viszonyban áll a mindenkori erkölcsi felfogással. A törvénybe ütköző jogügyletek esetén az ügyletek joghatása nem volt egységesen szabályozva. Ami az erkölcstelen ügyleteket érinti, azok tartalma a mindenkori erkölcsi felfogással mutatott ellentétet. A jogi normák mindig valamely erkölcsi, a társadalom által elfogadott normában gyökereznek. Akár azt is mondhatjuk, hogy a jog és az erkölcs egymástól elválaszthatatlan fogalmak. Ezt az álláspontot támasztja alá Szladits Károly is, aki szerint *„az erkölcs biztosítja nagy részben a jog uralmát is a polgárok önkéntes alkalmazkodásával, a jogellenes eljárás helytelenítésével"*[28]. A magyar jogirodalom a jóerkölcsre vonatkozó klauzuláknak elsődlegesen hézagkitöltő funkciókat tulajdonít és úgy tekinti, hogy *„akkor és annyiban alkalmazható, ahol és amennyiben jogi szabályozás nem érvényesül"*[29]. A jóerkölcs mint magánjogi fogalom az esetek többségében a szerződésekkel, azok érvénytelenségével kapcsolatosan merültek fel. A 19.-20. századi jogirodalomra jellemző volt, hogy a jóerkölcsbe ütközést a szolgáltatás lehetetlensége körében tárgyalták. Frank Ignácz már az 1800-as években azért tekintett semmisnek bizonyos, jogszabályba nem ütköző szerződéseket, mert megfogalmazása szerint azok *„a becsülettel össze nem férték"*[30]. A két világháború közötti jogirodalom már kísérletet tett a közrendbe és a jóerkölcsbe ütköző szerződések megkülönböztetésére, ez utóbbi hatáskörébe viszont már nemcsak az egyént és a családot érintő megállapodásokat, hanem a közrendet és a gazdasági rendet – uzsorás és kizsákmányoló szerződések – érintő ügyleteket is bevonták.

A második világháborút megelőzően a közrend és a jóerkölcs közötti határozott különbségtétel hiánya folytán valamennyi olyan szerződést érvénytelennek tekintettek,

[27] SZLADITS, 1933. p. 281.
[28] SZLADITS, 1933. pp. 282-285.
[29] SZLADITS, 1933. p. 285.
[30] FRANK Ignácz: A közigazság törvénye Magyarhonban. Buda. 1845. p. 589.

amelyek *„az egyéni szabadságot oly mértékben nyűgözték le, hogy az egyént bizonyos ilyen szabadságjogok gyakorlásától megfosztja”*[31]. Idetartoztak az ipari és gazdasági szabadságnak versenytilalmakkal történő korlátozása, a meg nem engedett bérharc vagy a versenyt sértő kartell-megállapodások,[32] de találkozhatunk a jóerkölcsre való hivatkozással a meg nem engedett pilótajátékok kapcsán is. A korszakban fellendült gazdasági szabadversennyel és az elburjánzó tisztességtelen kereskedelmi eljárásokkal kapcsolatban úgy találkozunk a jóerkölcs fogalmával mint a tisztességtelen versenycselekmények ellen oltalmat nyújtó általános kiindulási pontot jelentő alapelvvel[33]. A bírói gyakorlat szerint a jóerkölcs a társadalom általános értékítéletét, a magánautonómiának a társadalmi közmegegyezés által meghatározott korlátait, az általánosan kialakult erkölcsi normákat, az általánosan elvárható magatartás zsinórmértékét fejezte ki. Amíg a jóerkölcsnek mint általános magánjogi kategóriának a kiindulási pontját a társadalom általános értékítéleteiben lehet keresni, addig a tisztességtelen versennyel kapcsolatos kiindulási pontot ennél egy szűkebb körben, a kereskedő és iparosvilág erkölcsi megítélésében találhatjuk meg.[34]

A tisztességtelen verseny jogrendszeri helyének vizsgálata során látható, hogy az elsősorban a magánjog keretein belül helyezkedik el, de kapcsolata a büntetőjoggal is szoros, különösen a Tvt. büntetőrendelkezései révén. A törvény III. fejezetének büntetőrendelkezései a II. fejezet anyagi magánjogi tényállásaihoz simulnak – e megfeleltetés részletes bemutatása a dolgozat V.2. pontjában olvasható –. Bányász Jenő elemzése rámutat, hogy ezek a tényállások a versenytársak érdekeinek sérelmére vannak tekintettel, figyelmen kívül hagyva azonban a vevőközönség érdekeit, ami a jogrendszeri hely kettősségét hangsúlyozza.[35] A Tvt. személyi hatálya általában csak a versenyben közvetlenül érdekeltekre terjed ki, amint azt a III. fejezet rendelkezései is alátámasztják, ahol a vétségek miatt magánindítványt csak versenytárs terjeszthet elő. A jogrendszeri hely tehát nem statikus, hanem dinamikus, ahol a tiltott cselekmények – akár abszolút alanyi jogok megsértéseként – köz- és magánérdekeket egyaránt védenek, miközben a jóerkölcs hézagkitöltő szerepe biztosítja a rugalmasságot.[36]

---

[31] KOLOSVÁRY, 1944. p. 102.
[32] SZABÓ István: Jogesetek az első magyar kartelltörvény gyakorlatából (1931). In: Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): Studia in honorem Péter Miskolczi-Bodnár 60. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. pp. 489-502.
[33] SZLADITS, 1933. p. 285.
[34] SZLADITS, 1933. p. 285.
[35] BÁNYÁSZ, 1933. p. 66.
[36] SZLADITS, 1933. p. 286.

A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk alapvetően a kereskedelmi jog részét képezte. Itt kívánok röviden szólni a kereskedelmi jog és magánjog egymáshoz való viszonyáról. A kereskedelmi jog *„főleg a javak forgalmának lebonyolításával kapcsolatos kérdéseket szabályozta. Érintkezett tehát a magánjoggal – különösen a kötelmi joggal – mondhatni: a kereskedelem szükségleteihez simuló magánjog."* Nem szabad azonban egymástól a két jogterületet élesen megkülönböztetni. *„Az eltérés sokszor igen nagyra nőhetett."* A társaságok például a magánjogban is szabályozásra kerültek. Amíg a magánjogi társaságok szabályozása esetében a felek autonómiája szinte teljes mértékben érvényesült, addig a kereskedelmi jogon belül, akkora befolyást gyakorolhattak a *„az ország termelésére, forgalmára, fogyasztására, hiteléletére, hogy közérdekű működésüket biztosítandó, egész külön jogrendszer felépítése vált szükségessé."* Ugyanígy a meghatalmazás (képviselet) esetében is. Amíg e jogintézmény a *„magánéletben"* csak elvétve fordult elő, addig *„a nagyobb méretű kereskedelem e nélkül az intézmény nélkül egy pillanatig se lett volna képes exisztálni."* Erre a szoros kapcsolatra figyelemmel volt a kereskedelmi törvényünk is, amely lehetővé tette, hogy bizonyos esetekben – *„ha a kereskedelmi törvény vagy kereskedelmi szokások másképp nem rendelkeztek"* – a kereskedelemre is alkalmazni lehetett a magánjog szabályait. A kereskedelmi jogot azonban ezek ellenére sem lehetett *„beolvasztani a magánjogba."* Egyrészt *a kereskedelmi élet olyan intézményeket hozott létre, amelyek speciális szabályozások megalkotását indokolták, másrészt pedig a magánjog általában ragaszkodik a tradíciókhoz, ellenben a kereskedelmi joggal ami a* „haladás zászlóvivője, az alkalmazkodás művésze."[37]

A kereskedelmi jogi szabályok először a középkorban kezdtek önállósodni. Ezen szabályok a társadalom egy csoportjára, a kereskedőkre vonatkoztak, továbbá ismertek olyan jogügyleteket is, amelyekre a magánjog általános szabályaitól eltérő rendelkezéseket alkalmaztak. A kereskedelmi jog a „*történelmi fejlődés során fokozatosan alakult*."[38] A 18. században az élet gazdasági fellendülése indokolta elsősorban a kereskedelmi jognak a magánjogtól való különválását. A kereskedelemben a jogi hatást kiváltó cselekmények folytonosan és rövid időközökben követték egymást. A kialakult tömegforgalom igényeit az általános magánjog keretein belül már nem lehetett kielégítően kezelni.[39] Kezdetben mindezt a mindennapi élet és szokások

[37] KUNCZ Ödön: A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata, Grill Károly, Budapest, 1922. pp. 3-4.
[38] HOMOKI-NAGY, 2016. pp. 39-40.
[39] KUNCZ, 1922. p. 17.

alakították, azonban hamar megmutatkozott, hogy a gazdasági élet fejlődése, a kereskedelem fellendülése nagyobb jogbiztonságot követelt meg, mint amit a szokásjog nyújtani tudott. Igény mutatkozott egy kereskedelmi törvénykönyv életre hívására.[40] Az 1830-as évekre egyértelművé vált, hogy a magyar ipar, gazdaság és kereskedelem fejlesztése nélkülözhetetlen feladat. Az áprilisi törvények eltörlésével, majd az osztrák-magyar alkotmányjogi kiegyezéssel a magyar gazdasági élet is fellendült. *„A céhes rendszer megszüntetésével érvényre jutott a szabad verseny közgazdasági elve, amely magával hozta az iparszabadság elvének a megvalósulását is."*[41]

A tisztességtelen verseny szorosan kapcsolódik a szabad verseny megvalósulásához. A szabad versenynek köszönhető, hogy mindenkinek joga úgy érvényesülni, ahogy erejéből kitelik. A tisztességtelen verseny cselekményeket valahol ebben kell keresnünk, hiszen a kereskedelmi verseny célja nem más, mint a fogyasztók meghódítása, ez pedig a versenytársaktól való elvonással járhat. Kérdés az, hogy ez milyen módon és eszközökkel volt lehetséges?

I.2. A versenytörvény és a szabadverseny kapcsolata

A tisztességtelen verseny jogrendszeri helyének vizsgálata után a versenytörvény és a szabadverseny kapcsolatát kívánom bemutatni, amely a Tvt. alapvető dilemmáját érinti: hogyan egyeztethető össze a szabad gazdasági verseny elve a tisztességtelen gyakorlatok korlátozásával. Ez a kérdéskör szorosan összefonódik a korszak jogirodalmi és gyakorlati megközelítéseivel, ahol a törvény nem a versenyt magát, hanem annak erkölcstelen megnyilvánulásait kívánta szabályozni. Bányász Jenő ezzel kapcsolatban rámutat arra, hogy a jogi beavatkozás nem korlátozza, hanem védi a tisztességes versenyt.[42]

A Tvt. megalkotása során a jogalkotók egyik központi kihívása a szabadverseny elvének és a tisztességtelen gyakorlatok korlátozásának összehangolása volt. A szabadverseny, mint a 19. század végi iparszabadság folytán keletkezett gazdasági alapelv, lehetővé tette, hogy bárki szabadon felhasználhassa tudását, tehetségét és szorgalmát az ipar és kereskedelem terén. Ahogy az 1900-as törvénytervezet javaslata hangsúlyozza: *„Bárki is szabadon felhasználhatja a versenyben minden tudását,*

[40] Már az 1790: 67. törvénycikkel felállított kodifikációs bizottságok között külön bizottságot állítottak fel, amelynek célként tűzték ki egy kereskedelmi törvénytervezet elkészítését.
[41] HOMOKI-NAGY, 2016. pp. 39-40.
[42] BÁNYÁSZ, 1933. p. 28.

tehetségét, szorgalmát: ebben áll az ipar és kereskedelmi forgalom szabadsága…".[43] Ez a megközelítés azonban korlátokat is állított, mivel ha egy iparos vagy kereskedő a jóerkölcsbe ütköző cselekedettől vagy a közrend megsértésétől sem riadt vissza, annak gátat kellett szabni, hiszen *„a szabadság nem abban állt, hogy mások jogait megsérthessük, hanem abban, hogy mindenki háborítatlanul gyakorolhassa jogait"*.[44] Bányász Jenő elemzése e tekintetben kulcsfontosságú, mivel rámutat, hogy a versenytörvény nem a szabadversenyt korlátozza, hanem annak tisztességtelen kinövéseit – például a szédelgő feldicsérést, bitorlást vagy hírnévrontást – kívánja megakadályozni, védve ezzel a gazdasági rendet és a társadalmi érdekeket.[45]A törvény alkalmazása során a bíróságok és kamarai szervek feladata, hogy megkülönböztessék a megengedett versenyt az erkölcstelen eszközöktől, hangsúlyozva, hogy a szabadverseny keretein belül okozott kár vagy veszteség önmagában nem minősül tisztességtelennek, amennyiben az eszközök jogszerűek.[46]

Bányász munkája részletesen tárgyalja, hogyan illeszkedik a Tvt. a szabadverseny rendszerébe, kiemelve, hogy a törvény nem tiltja a versenyt, hanem annak etikai kereteit erősíti. Például a szédelgő feldicsérés és a tömeges és gyors vásárlásra ingerlés eseteiben a törvény a valótlan tényállításokat szankcionálja, amelyek a szabadversenyben a fogyasztók megtévesztésével előnyt szereznek, de nem korlátozzák a legitim reklámot vagy árazást.[47] Hasonlóan, a hírnévrontást és hitelrontást taglaló fejezeteiben Bányász rámutat, hogy a versenytörvény védi a versenytárs hírnevét, de nem akadályozza a jogos kritikát vagy összehasonlítást, amely a szabadverseny természetes része.[48] Ez a megkülönböztetés kulcsfontosságú, mivel a korszak gazdasági válságai elburjánzott visszaéléseket idéztek elő, amelyek veszélyeztették a tisztességes rendet, amint azt az érdekképviseletek sürgetése is mutatja.[49]

A szabadverseny és a versenytörvény kapcsolata a kamarai gyakorlatban is megnyilvánul, ahol a zsűri és választottbíróságok döntései hangsúlyozzák, hogy a törvény nem korlátozza a versenyt, hanem annak erkölcsi határait védi. Például a hólabda-szerződések tilalma nem a szerződéskötés szabadságát szünteti meg, hanem a

[43] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[44] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[45] BÁNYÁSZ 1933. p. 16.
[46] BÁNYÁSZ 1933. p. 3.
[47] BÁNYÁSZ, 1933. p. 39.
[48] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 56-66.
[49] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5-8.

piramisjáték-szerű visszaéléseket, amelyek a szabadversenyt torzítják.[50] A törvény a munkás felelősségét és az alkalmazottak elkövetett cselekményeit is szabályozza, biztosítva, hogy a szabadverseny ne váljon erkölcstelen eszközök terepévé.[51] A választottbíróságok ítéletei ellen benyújtott fellebbezések elemzése tovább erősíti ezt, mivel a törvény rugalmassága lehetővé teszi, hogy a bíróságok a konkrét körülmények alapján ítéljenek, fenntartva a szabadverseny elvét, miközben védik a tisztességet.[52] Összességében megállapítható, hogy a Tvt. nem ellensége a szabadversenynek, hanem annak védelmezője, egyensúlyt teremtve a gazdasági szabadság és az erkölcsi normák között, ami a magyar jogfejlődés alapjait erősítette.[53]

I.3. A szabályozás szükségessége

A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk alapvetően a kereskedelmi jog „mellékhajtásaként" jelentkezett. A magyar kereskedelmi jog elsődleges forrása az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a kereskedelmi törvény volt. Emellett léteztek olyan egyéb törvények és rendeletek is, amelyek ugyancsak a kereskedelmi ügyek szabályozásával foglalkoztak.[54]

A Tisztességtelen versenyről szóló törvény előadói tervezete megfogalmazza a törvény célját, valamint rámutat annak szükségességére is. A tervezet szerint a verseny szabadságának köszönhetően a vállalatok tevékenységei szinte minden téren a *„versenytársak vevőköreinek elvonására"* irányultak, amelyek, ha nem is az akkor érvényben lévő *„büntetőtörvények rendelkezéseibe, de a gazdasági élet és az üzleti forgalom alapját képző tisztességnek, a becsület és bizalomnak köztudatban élő követelményeibe mindenesetre beleütköztek."* E cselekmények végsősoron *„közvetlenül vagy közvetve a küzdelemben gyengébbnek bizonyuló versenytárs"* károsodásához, esetleg tönkremeneteléhez vezethettek. A tervezet kifejtette, hogy a fennálló helyzet az államhatalom beavatkozását teszi szükségessé, ugyanis az állam feladata, hogy *„a társadalmi együttlét erkölcsi alapjainak érvényre juttatása mellett lehetőleg nagyszámú gazdaságilag független exisztenczia részére tartósan kedvező létfeltételeket biztosítson."* A törvényhozás feladata volt egyrészt, hogy megvédje azokat a versenytársakat, akik

[50] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5-8.
[51] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5-8.
[52] BÁNYÁSZ, 1933. pp. 5-8.
[53] BÁNYÁSZ, 1933. p. 3.
[54]KUNCZ, 1922. pp. 18–19.; a Kereskedelmi törvénnyel egyenrangú jogforrásként kezelendő kereskedelmi tárgyú külön törvények hármas osztályozásáról.

azért bizonyultak gyengébbnek, mert tisztességes versenyt folytattak, másrészt pedig *„a tisztességtelen verseny minden alakja ellen, a vállalatok minden neme részére”* megfelelő és hathatós oltalmat kívánt biztosítani. Ezt a célt szolgálták azok a törvények, amelyek a magánjogilag tiltott cselekmények elkövetőivel szemben *„a megzavart jogrend helyreállítása érdekében, a sértett fél javára abbahagyási és kártérítési igényt állapítottak meg.”* Azonban az e rendelkezések által nyújtott védelem a megváltozott gazdasági viszonyoknak köszönhetően már nem tudott megfelelő oltalmat nyújtani.[55]

Itt kell megemlítenünk azt, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvény hatálybalépése előtt is igyekeztek védekezni a tisztességtelen cselekmények ellen. E rendelkezések részben közvetlen, részben közvetett védelmet biztosítottak. Például az 1914. évi XLI. tc. 24. §-a a hitelrontás ellen[56], az 1884. évi ipartörvény 58. §-a a reklámszédelgés ellen.[57] Ez utóbb említett rendelkezés azonban csak gyenge védelmet nyújtott, hiszen a valóságos adatok, jelvények, jelzők megtévesztő használata verseny céljára kiválóan alkalmas volt.[58] Közvetett védelmet nyújtott a cégoltalomra vonatkozóan például az 1890. évi II. tc. 10. §-a[59] és az 1895. évi XLI tc. 9. §-a[60]. E rendelkezések mutatják, hogy a tisztességtelen verseny törvényhozásunkban nem képezte a szabályozás önálló tárgyát. *„A tiszteségtelen versenyről szóló törvény törvényjavaslatának indokolása, összefoglalta és meghatározott rend szerint csoportosította a magyar törvénytár idevágó szabályait, azonban ezen rendelkezések mindig megmaradtak a maguk szűk területén.”*[61] A javaslatban felsorolt törvényszakaszok nem csupán a tisztességtelen verseny ellen kívántak oltalmat nyújtani, nem csupán a versenytársakat védték, hanem védelmet biztosítottak a *„tájékozatlan és könnyen megtéveszthető nagyközönségnek is”*[62].

---

[55] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről: előadói tervezet. Állam ny., Budapest, 1908. pp. 29–30.; a Kereskedelmi törvényt 1945-ig több mint száz törvény egészítette ki és korszerűsítette.
[56] 1914:XLI. 24. §. „Vétséget követ el, aki akár valótlan tény állításával vagy híresztelésével, akár pedig valamely tényre közvetlenül utaló valótlan kifejezés használatával valakinek hitelét veszélyezteti vagy hitelképességét csökkenti.”
[57] 1884:XVII. 58. §. „Egy iparos vagy kereskedő sem használhat czégén, nyomtatványain vagy hirdetéseiben oly jelzőket, jelvényeket vagy adatokat, melyek a tényleges üzleti viszonynak vagy a valóságnak meg nem felelnek.”
[58] LIPPÓCZY, 1938. p. 10.
[59] 1890. évi II. tc. 10. §. „Más termelő, iparos, vagy kereskedő nevét, cégét, czimerét vagy üzletének megnevezését, az illetők beleegyezése nélkül, árúk megjelölésére használni tilos.”
[60] 1895. évi XLI tc. 9. §. „Azok ellen, kik belföldi termelő, iparos vagy kereskedő nevével, cégével, czimerével vagy üzletének elnevezésével jogtalanul megjelölt árúkat - ezt tudva - forgalomba hoznak vagy árulnak; továbbá azok ellen, kik ily czélból a fölsorolt jelzéseket tudva előállitják, jelen törvény 8. §-ának határozmányai alkalmazandók.”
[61] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 19.
[62] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 20.

A szabályozás szükségességét ugyancsak indokolttá tették a kereskedelmi és ipari változások. A XX. század kezdetén az ipar és kereskedelem nagymérvű fejlődésével *„szaporodtak azok az eszközök is, amellyel a vevőközönség növelését és az áruforgalmat a lehető legmagasabb fokra kívánták emelni”.* Az ilyen eszközök megválogatása és alkalmazása azonban igen gyakran a nagyközönség becsapását célozták és a versenytársakat a tisztességtelen verseny eszközeinek igénybevételére ösztönözték.[63]

A törvény szükségszerűségének tárgyalásakor a teljesség kedvéért szólni kell még a trianoni békediktátumról, ugyanis a diktátum a gazdasági rendelkezések keretein belül a 210. cikkel[64] kötelezte hazánkat, hogy a tisztességtelen verseny letörése érdekében minden lehetőt megtegyen.[65]

I.4. A védekezés módszerei

Általánosan elfogadott álláspont volt, hogy a tisztességtelen verseny ellen adható oltalom alapvetően magánjogi lehet, mivel a tisztességtelen versenycselekmények a leggyakrabban a versenytársak személyiségi jogait sértették.[66] Az általános oltalom tulajdonképen a tisztességtelen kereskedelmi magatartás abbahagyásában, eltiltásban és vétkesség esetén a kártérítésben állt. A tisztességtelen verseny ellen a büntetőjogi oltalom szinte lehetetlen volt, ugyanis a büntetőjog megkívánja a szigorúan definiált tényállásokat. A tisztességtelen verseny körében ugyanis rendkívül nehéz absztrakt tényállásokat alkotni, az üzleti élelmesség és a kereskedelmi fantázia napról napra újabb cselekményformákat szül. Büntetőjogi rendelkezés alá ezért csak azok a magatartások voltak vonhatók, amelyek gyakori előfordulásuk folytán már egyértelművé váltak és állandósultak, a Tvt. utóbb éppen ezért csupán az üzleti tisztességbe ütköző cselekmények e szűk, pontosan körülírható körét rendelte büntetni. A magánjogi oltalom esetében azonban már nem volt feltétlen szükség tételes rendelkezésekre, sőt szerencsésebbnek bizonyult, ha a bíróságok a törvény korlátai nélkül tudták fölvenni a harcot a kereskedelmi tisztesség megszegőivel szemben.[67]

---

[63] BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. Ipari Jogvédelem, I. évfolyam, 13. szám, Budapest, 1911. szeptember 20.
[64] 1921:XXXIII. 210. Cikk. 1. „Magyarország kötelezi magát, hogy minden szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedést megtesz avégből, hogy a Szövetséges és Társult Hatalmak bármelyikétől származó nyersterményeket és ipari gyártmányokat a kereskedelmi forgalomban a tisztességtelen verseny minden módja ellen megvédje”.
[65] Lippóczy, 1938. p. 15.
[66] Lippóczy. 1938. p. 12.
[67] Lippóczy, 1938. p. 13.

A Tisztességtelen versenyről szóló törvény megalkotásakor a jogalkotás számára két út állt rendelkezésre: választani lehetett a francia és az osztrák szabályozási módszer között. Franciaországnak külön törvénye a tisztességtelen verseny ellen nem volt, ellentétben a németekkel és az osztrákokkal, akik az elsők között alkottak külön törvényt a tisztességtelen versenycselekmények letörésére. A Tisztességtelen versenyről szóló törvény előadói tervezete utal arra, hogy Magyarországon és Ausztriában is adottak voltak a lehetőségek, hogy a tisztességtelen verseny elleni védekezést a magánjog keretein belül, külön speciális törvény megalkotása nélkül biztosítsák. Az osztrák általános polgári törvénykönyv 1295. §-a lényegében azt a rendelkezést fogalmazta meg, ami a Code civilben a tisztességtelen üzleti magatartások ellen, megfelelő oltalmat volt képes biztosítani. Mivel az OPTK rendelkezései Magyarországon is hatályban voltak, bíróságainknak adott volt a lehetőség, hogy e szakasz alkalmazásával védelmet biztosítsanak a tisztességbe ütköző üzleti magatartásokkal szemben. Bíróságaink joggyakorlata az osztrák bírói gyakorlathoz hasonlóan azonban *„az OPTK 1295. §-át nem avatta a tisztességtelen verseny elleni védekezés egyik alapjává.”*[68] Hazánkban tehát nem bizonyult elegendőnek tisztán a magánjog keretein belül rendezni e problémát.

A nemzetközi tapasztalatok e tekintetben tanulságosak voltak. Az, hogy a magánjogi oltalom elegendő védelmet nyújthat a tisztességtelen versenynek a büntetőtörvénykönyvbe nem ütköző megnyilvánulásaival szemben, leginkább Franciaországban volt megfigyelhető: a Code civil 1382. és 1383. §-a a tisztességtelen verseny minden alakjával szemben kellő hatályosságú fegyvernek bizonyult. Ezzel szemben a Németbirodalomban a BGB 826. §-ának rendelkezése – amely szerint aki másnak jóerkölcsbe ütköző módon szándékosan kárt okoz, azt megtéríteni köteles – a tisztességtelen verseny körében nem tudott kellő jogvédelmet biztosítani, az osztrák Optk. 1295. §-ának hasonló szabályát pedig az osztrák bíróságok a tisztességtelen verseny letörésére csak elvétve alkalmazták.[69]

Külön törvény megalkotása mellett szólt egyrészt, hogy a szétszórt törvényi és rendeleti szabályok a tisztességtelen verseny kiküszöbölésére nehezen tudtak reagálni – e tényt erősíti meg a fentebb ismertetett előadói tervezet is – másrészt a törvényeknek a hiányos védelme ugyancsak indokolta egy precíz és a tisztességtelen verseny minden

[68] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről: előadói tervezet. Állam ny., Budapest, 1908. pp. 29–30.; az osztrák tapasztalat szerint – a szabadalmi, védjegy- és végeladási törvények részleges oltalma ellenére – a védekezés sikere csak külön törvénytől volt várható.
[69] Az Ipartörvény Módosítása című hivatalos anyaggyűjtemény V. köt., pp. 449–453.

válfaját maga alá vonó törvény megalkotását. *„Mivel a tisztességtelen versenynek számos olyan alakja volt, amely ellen a fent felsorolt törvények rendelkezései nem tudtak védelmet nyújtani, nálunk is külön egységes törvényalkotásra volt szükség, hogy a kellő jogvédelem a tisztességtelen verseny minden esetére biztosítva legyen.”*[70]

A kodifikálás szükségszerűségét támasztotta alá továbbá az a tény is, hogy a bíróságaink nem tudtak kellő védelmet nyújtani a tisztességtelen cselekmények ellen, valamint nem is akartak tételes törvény nélkül oltalmat biztosítani.[71]

Ami a kodifikálást illeti, a jogalkotók elsődlegesen a német, valamint osztrák tisztességtelen versenyről szóló rendelkezéseket vették alapul. Az 1923. évi V. tc. szinte egy az egyben követi a német tisztességtelen versenyt szabályozó törvény szabályozási és következményrendszerét. A magyar törvény bár sokat merített a német tisztességtelen versenyt szabályzó rendelkezésből, a legtöbb hasonlóság mégis az osztrák versenytörvénnyel kapcsolatban mutatkozott. Az osztrák tisztességtelen versenyről szóló törvény szintén a német taxációs rendszerét követi, egy lényeges különbséget figyelembe véve. Az osztrák jogalkotás az ekkorra már tíz éven át kifejtett német bírói gyakorlatból kétségtelenül levonta azt a következtetést, hogy *„a taxációs rendszer által eredményezett hézagokat felismerő, és kihasználó tisztességtelen versenyt folytatókkal szemben egy olyan általános rendelkezés beiktatása szükséges, amely alkalmazást nyerhet azokban az esetekben, ha a konkrét tisztességtelen versenycselekmény a törvény által sorolt tényállások közé nem illeszthető be.”* [72]E rendelkezést vette át a magyar jogalkotás és a tisztességtelen versenyről szóló törvény 1. §-ában megfogalmazott general clausulaként épült be a magyar versenytörvénybe.[73]

A német birodalmi törvényt (Gesetz zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes) 1896. május 27-én szentesítették. A törvény csak a tisztességes kereskedőre különösen hátrányos visszaéléseket kívánta megakadályozni, így a tisztességtelen verseny leggyakoribb, tipikusnak mondható alakjaival szemben taxatív módon rendelkezett, a felsorolt rendelkezések megsértése esetén a sérelmet szenvedett félnek polgári peres úton érvényesíthető abbahagyási és kártérítési igényt biztosított, ezenfelül büntetőjogi

[70] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről: előadói tervezet. Állam ny., Budapest. 1908. 40.
[71] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 27.
[72] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 22.
[73] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 23.

megtorlást is alkalmazott, ha a cselekményt az azt minősítő büntetendő szándékkal követték el.[74]

II. Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotásának körülményei

Jelen fejezetben a hazai versenyjogunk történetének kezdeti állomásait vizsgálom. Igyekszem felvázolni azt a közel 25 évig tartó folyamatot, amelynek eredményeképp megszületett hazánk első tételes versenyjogi rendelkezése. Az 1923. évi V. törvénycikk valamennyi erkölcstelen és üzleti tisztességbe ütköző kereskedelmi eljárás ellen védelmet kívánt biztosítani. A hazánkat sújtó világháború és az azt követő forradalmak olyan gazdasági válságot idéztek elő, amelyek a gazdasági élet minden területén éreztették bomlasztó hatásukat. Az ipar és a kereskedelem, amelyek a béke éveiben virágzásnak indultak és az azzal foglalkozóknak módot nyújtottak arra, hogy a tisztességes üzletmenet korlátai között maguknak megfelelő létalapot teremtsenek, a gazdasági élet nyomasztóvá vált körülményei között éppúgy meginogtak, mint a gazdasági élet egyéb ágazati. Az ipar és kereskedelem körébe befészkelődtek azok a tisztességtelen és erkölcstelen gyakorlatok, amelyek már veszélyeztették a tisztességes gazdasági rend működését.[75]

Hogy az elburjánzott visszaéléseknek véget vessenek, a kereskedelmi és ipari érdekképviseletek állandóan sürgették a kormányokat, hogy az ipari tulajdonjog megvédésére megfelelő intézkedéseket foganatosítsanak, illetve megfelelő törvények alkotása útján annak oltalmazására siessenek.[76]

Hazánkban már 1900-ra elkészült a tisztességtelen versennyel szembeni védekezésről szóló törvénytervezet javaslata, ennek ellenére mégis több mint két évtizedet kellett várni arra, hogy a tervezetből törvény születhessen.[77] A fejlett nyugati országok – úgymint például Franciaország vagy Anglia – elegendőnek látták tisztán magánjogi keretek között rendezni a tisztességtelen üzleti magatartásokkal kapcsolatos kérdéseket. Miért szavazott akkor már a kodifikáció legelején is a magyar jogalkotás egy külön, önálló törvény megalkotására? Tette ezt annak ellenére, hogy lehetősége mutatkozott volna kizárólag a magánjog keretein belül is rendezni e kérdéskört. Tanulmányomban ezen kérdések megválaszolásában is utat kívánok mutatni.

---

[74] Gesetz zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes. Reichs Gesetzblatt Nr. 13.; Az Ipartörvény Módosítása című hivatalos anyaggyűjtemény V. köt. OMKE, Budapest, 1906. p. 483.
[75] Beck – Vámbéry, 1923. pp. 23-26.
[76] Bányász, 1933. pp. 5-8.
[77] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.; Hegedüs Sándor 1900. január 19-i leiratáról és a kodifikáció kezdőidőpontjáról lásd a Bevezetésben írtakat.

II.1. A tisztességtelen kereskedelmi magatartások letörését szorgalmazó Emch féle tervezet

Az 1900-ra megszövegezett tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk első tervezetének elkészültét követően a kereskedelemügyi miniszter valamennyi illetékes szakegyesületnek és kamarának ki kívánta kérni a véleményét.[78] Az Országos Iparegyesület, amely a korszak egyik legnagyobb szakmai érdekképviseleti szervének volt tekinthető, a megküldött tervezetről alapos véleményt készített. A testület elsősorban két kérdéskört tárgyalt. Egyrészt, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok ellen egy külön törvénnyel, vagy pedig a meglévő törvényeken keresztül kell-e biztosítani a szükséges védelmet. Másrészt pedig azt vizsgálta, hogy vajon időszerű-e a törvény elfogadása.[79]

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter leiratában leszögezte, hogy a hatályos törvényes rendelkezések között is találhattunk volna olyan eszközöket, amelyekkel szigorúbb és eredményesebb módon lehetett volna a tisztességtelen verseny túlkapásai ellen fellépni, azonban véleménye szerint ennek ellenére indokolt volt egy külön törvény elfogadása. *„Tekintve azonban, hogy a vonatkozó rendelkezések a más-más törvények nem is egyöntetű czélzata következtében a tisztességtelen versenynek már ma is ismeretes kinövései ellen kellő oltalmat nem nyújthatnak, tekintettel továbbá arra, miszerint magába véve még azon körülmény, hogy elszórtan már léteznek a tisztességtelen verseny megakadályozására némileg alkalmas rendszabályok, még nem teszi feleslegessé a felvetett kérdésnek egész körét felölelő egyöntetű törvény alkotását.”*[80]

A tervezet lényegét tekintve az iparszabadság folytán keletkezett, a kereskedelem és ipar gyakorlásánál felismert azon túlkapások ellen kívánt oltalmat nyújtani, amelyeket már a szabadversenyben is megvetendő, jóerkölcsbe és kereskedelmi tisztességbe ütköző eszközökkel kívántak megvalósítani.[81] Annak ellenére, hogy az 1923. évi V. törvénycikk

[78] Az első tervezet már 1900-ra elkészült. A jogirodalom a leggyakrabban Emch-tervezetként emlegeti megalkotója Emch Gusztáv után.
[79] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.; a kormány a testületektől a tervezet véleményezését kérte, nem szükségességének megvitatását – vagyis a külön törvény mellett már állást foglalt.
[80] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[81] Az 1923. évi V. törvénycikk egyértelműen megalkotta hazai versenyjogunk alapjait és számos későbbi versenyjogi rendelkezésünknek is alapot szolgálhatott. Így például az 1931. évi XX. tc.-nek, amely az első kartelljogi rendelkezésünknek tekinthető vagy akár az árdrágító visszaélésekkel kapcsolatos jogszabálynak. A témához bővebben lásd: Homoki-Nagy, 2016. 39-40. pp.; Varga, 2019. pp. 110-158.; SZABÓ István: Kartelbíróság (1931). In: Jogtörténeti Szemle 2017. 19. évf. 1-2. sz. pp. 111-118.

még e tervezet vázát sem tette magáévá, mégis több, a tisztességtelen verseny szellemiségével kapcsolatos értékes alapelv kidomborodott belőle. A tervezet például részletesen foglalkozott a szabad verseny kategóriájával. A tervezet indokolásának a szabadverseny elvét rögzítő – a dolgozat I.2. pontjában idézett – megfogalmazása szerint a verseny szabadsága abban állt, hogy bárki felhasználhatta tudását, tehetségét és szorgalmát az ipari és kereskedelmi forgalomban. Leszögezte azonban, hogy ha egy iparos vagy kereskedő a jóerkölcsbe ütköző cselekedettől vagy a közrend megsértésétől sem riadt vissza, annak már gátat kellett szabni, hiszen *„a szabadság nem abban állt, hogy mások jogait megsérthessük, hanem abban, hogy mindenki háborítatlanul gyakorolhassa jogait."*[82]

A tervezet értékes gondolatokat tartalmazott a tisztességtelen verseny fogalmával kapcsolatban is. Amint arra maga a tervezet is utalt, a tisztességtelen verseny fogalmának meghatározása nem egyszerű feladat – megítélésem szerint utóbb éppen ezért mellőzte a fogalom definiálását az 1923. évi V. törvénycikk is. A bírói gyakorlat és a szakirodalom alapján mindazonáltal rögzíthető: tisztességtelen versenynek minősült minden olyan kereskedelmi és üzleti magatartás, amely a jóerkölcsbe vagy az üzleti tisztességbe ütközött.[83] Mindenekelőtt hangsúlyozta, hogy a fogalom meghatározása igen nehéz feladat, és lényegét tekintve abban áll, hogy valamely kereskedő vagy iparos versenytársát üzleti verseny céljából a jóerkölcsbe ütköző cselekedete által megkárosította.[84]

A tisztességtelen kereskedelmi magatartások letörését szorgalmazó Emch féle tervezet mindezek ellenére megrekedt tervezeti stádiumában. Ennek egyik indoka az érdekképviseleteknek a tervezettel való élés szembenállása volt, azok ugyanis egyöntetűen időszerűtlennek tekintették a törvény megalkotását. A Kassai Kereskedelmi és Iparkamara a kérdésről a következő véleményét adta közre. *„Mindkét esetben mindazáltal arra vagyunk bátrak utalni, hogy a mi gazdasági életünk viszonyai lényegesen eltérnek a haladottabb Németországétól és olyan külön törvény alkotása, amely egyszerűen a német törvényt majmolná és hazai viszonyainkat figyelemre nem veszi, aligha válna előnyére fejlődésben lévő gazdasági életünknek."*[85] További indokként szolgált az Ausztriával fennálló gazdasági viszonyunk – hivatkozva a

[82] A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet javaslata (1900) A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[83] BÁNYÁSZ, 1933. p. 28.
[84] A tisztességtelen verseny korlátozás. Magyar Ipar,, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[85] Tisztességtelen verseny. Magyar Ipar, XXII. köt. 8. szám. Budapest, 1901.

kiegyezés alapelveire – ugyanis jelen kérdésben kizárólag abban az esetben lehetett volna véglegesen határozni – és akár egy új törvényt elfogadni –, ha az osztrák kormány egy hasonló törvényes intézkedést léptetett volna életbe.[86]

A tisztességtelen versenyzéssel kapcsolatos jogalkotás következő mérföldköve az első tervezet megalkotását követően viszonylag sokára, csak hét évvel későbbre tehető. Ez egyrészt magyarázható volt azzal, hogy Hegedüs Sándor minisztert posztján – távozását követően – évente új kereskedelemügyi miniszterek váltották egymást, másrészt pedig, hogy 1907 év elejére az osztrák képviselőház elfogadta a tisztességtelen verseny meggátlásáról szóló törvényjavaslatot, így az új törvény megalkotásának látszólag elhárult a fentebb említett egyik akadálya.[87]

A Kossuth Ferenc által vezetett kereskedelemügyi minisztérium által elkészített második tervezet – az Emch félé tervezethez nagyon hasonlóan – lényegében az 1896. évi német törvényt követte.[88]Azonban míg az 1900. évi első magyar törvénytervezet úgyszólván szó szerint követte a német törvényt, addig az új tervezet teljesen önállóan dolgozta fel a tisztességtelen verseny anyagát és az osztrák törvényjavaslatot is csak viszonylag kis részben használta fel. Az 1900-as javaslattal szemben tapasztalható eltérések közül a legfontosabb az volt, hogy a második tervezet már pontosabban írta körül az egyes tisztességtelen magatartásokat. A tervezetből egyértelműen kifejezésre jutott a jogalkotónak azon szándéka, hogy a tervezet alapján megindítható eljárás elsősorban egy előzetes védekezés és valójában csak megelőzése lett volna a nagyobb jogsérelmeknek.[89]

Az új tervezet alapelve volt, hogy a tisztességtelen versenynek csak egyes alakjait minősítette kihágásnak, és ezeket csak akkor utalta az iparhatóságok hatáskörébe, amikor a kihágási üldözésnek egyébként is helye lett volna, további alapelve volt, hogy a tiltott cselekményekből minden esetben kártérítési alapot teremtett. E ponton szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy abból, hogy a tervezet a tisztességtelen versenyt a magánjogi tiltott cselekmények kategóriájában helyezte el, tévesen következhetne, hogy a tisztességtelen kereskedelmi magatartások mindig károkozást tételeztek fel. Szladits Károly a

[86] Bár ekkor már az osztrák birodalmi tanács előtt volt egy törvényjavaslat a tisztességtelen versenyzéssel szembeni védekezéssel kapcsolatban, végleges döntés még ott sem tudott születni. Tisztességtelen versen. Magyar Ipar, XXII. köt. 8. szám. Budapest, 1901.
[87] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen. Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.
[88] Gesetz zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes. Reichs Gesetzblatt Nr. 13.; a német törvény jellemzéséhez lásd a dolgozat I.4. pontjában írtakat.
[89] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen. Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.

tisztességtelen cselekményeket ugyancsak a szerződésen kívüli kártérítésnél, a tiltott cselekményeknél helyezte el: *„Magánjogi tiltott cselekmény mindenekelőtt minden abszolút alanyi jognak a vétkes megsértése.”* E következtetés tarthatatlanságára – amely a Kúria korabeli gyakorlatában is tükröződött – a II.2. pontban még visszatérek.[90]

A következőkben röviden be kívánom mutatni, hogy az elkészült tervezettel kapcsolatban a korszak kereskedelmi és iparos érdekképviseletei hogyan vélekedtek, illetve, hogy milyen érveket és ellenérveket lehetett felhozni a kodifikáció folytatásával kapcsolatban.

II.2. A német megoldás mint járhatóbb út

„Ethikai alapot, erkölcsi törvénnyel nem lehet teremteni. Erkölcstelenséget, tisztességtelenséget lehet ugyan törvénnyel üldözni, de azért ez csak gyenge gyomlálás, silány tatarozás.”[91] Hangzott el Dr. Back Frigyes előadásán az Országos Iparegyesület 1907. június 12-iki végrehajtó bizottsági ülésén, amelyen a tisztességtelen versenyről szóló tervezet megvitatása volt az egyik napirendi pont.[92] Back előadásában nehezményezte, hogy a magyar jogalkotás nem elégedett meg a francia, olasz, angol vagy belga megoldásokkal, amelyek a tisztességtelen versenyt egyetlen elvi deklarációval szabályozták. E megoldás értelmében az, aki a jóerkölcsbe ütköző módon másnak kárt okozott volna, ezt a kárt minden esetben megtéríteni volt köteles.[93]

Ezen véleménnyel szemben azonban elengedhetetlen elmondani, hogy az amerikai, angol, francia, belga vagy olasz jog a tisztességtelen versenyzéssel kapcsolatban egy teljesen más irányba kezdett el fejlődni. Egy olyan irányba, amelyet sem a magyar jogalkotás, sem a magyar jogalkalmazás egykönnyen nem tudott volna magáévá tenni.[94] Az említett jogrendszerek sajátossága ugyanis, hogy a bírói gyakorlatnak mindig is sokkal önállóbb és tágabb körű szerepe volt a jogfejlesztés körül, mint hazai jogunkban. A nevezett államokban a bíróságok a polgári törvénykönyvek általános kártérítést megállapító szabályai alapján a tisztességtelen verseny összes

[90] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen. Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.; SZLADITS, 1933. p. 281.; a magánjogi tiltott cselekményekhez bővebben lásd: RAFFAY, 1906. pp. 454–458.; KOLOSVÁRY, 1944. pp. 40–41.
[91] Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.
[92] Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.
[93] Törvénytervezet a tisztességtelen versenyről. Honi ipar, VIII. köt. 3. szám. Budapest, 1907.
[94] Nitsche Győző: A tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat tervezetéről, Jogállam, XIX. köt. Budapest, 1930. p. 254.

megnyilvánulása ellen kielégítő magánjogi oltalmat voltak képesek nyújtani.[95] A német törvényhozás ezzel szemben kénytelen volt számolni a bírói gyakorlatnak a *„törvény betűjéhez való aggályoskodóbb ragaszkodáshoz”*[96], és ahogy az már ismeretes ,1897-ben egy speciális törvény megalkotását határozta el.

A járhatóbb útnak hazai jogalkotásunk is a „német megoldást” választotta. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok elleni külön törvény megalkotása mellett tette le a voksát legfelsőbb bíróságunk is, amikor egy 1909-ben hozott határozatában kimondta, hogy *„a tisztességtelen versenyzésből támasztható igények törvényhozásilag szabályozva nincsenek, ennélfogva a per elbírálásánál csakis azt lehet szem előtt tartani, hogy a versenyző versenytársával szemben követett-e el a fennálló törvények által tiltott olyan cselekményt, amely annak kárt okozott.”*[97]

E határozat egyúttal rávilágít arra is, hogy megítélésem szerint miért nem lett volna elfogadható megoldás a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok rendezését tisztán az általános magánjogi kártérítési szabályokra bízni. Ha a kérdést az általános kártérítési szabályok alapján kívánnánk feloldani, minden esetben arra az eredményre jutnánk, hogy a tisztességtelen verseny megállapításához a versenytársat ért kárt kellene bizonyítani. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok sokszínűsége folytán azonban nem minden esetben érte kár a sértett versenytársat: az üzleti titok megsértése vagy a versenytárs jó hírnevének csorbítása nem feltétlenül eredményezett károkozást, miközben mind a jóerkölcs generális, mind az üzleti tisztesség magánjogi kategóriája alapján egyértelműen tisztességtelen gyakorlatot valósított meg.

Amennyiben elfogadjuk azt a tényt, hogy – a magyar jogfejlődés sajátosságaira tekintettel – hazánkban a tisztességtelen kereskedelmi és ipari verseny üldözését kellő erélyességgel a polgári törvénykönyv általános szabályai alapján nem lehetett rendezni, további kérdésként merülhetett fel, hogy a korszak kereskedelem és iparral kapcsolatos törvényes rendelkezései nyújthattak-e volna megfelelő védelmet.[98] Az Országos

---

[95] MESZLÉNYI Artur: Észrevételek a tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezethez. Jogállam, XX. köt. 7. szám, Budapest, 1921. pp. 262–263.; Verseny. Az újság, V. köt. 142. szám. Budapest, 1907.; a francia Code civil 1382–1383. §-ára épülő – Belgiumban, Olaszországban és lényegében Angliában is követett – magánjogi modellről.

[96] MESZLÉNYI, 1921. p. 264.

[97] Kúria 4333/1908. IV. p.t.sz. alatt 1909-ben hozott határozata.; A tisztességtelen verseny bírói gyakorlatához bővebben lásd: KRUSÓCZKI Bence: *A tisztességtelen verseny a Szegedi Királyi Ítélőtábla joggyakorlatában.* Forum: Publicationes Discipulorum Iurisprudentiae, 1. Szeged, 2018. pp. 245–270.

[98] A korábbi részleges oltalom elemei: az ipartörvény (1884. évi XVII. tc.) 58. §-a; a Kbtk. (1879. évi XL. tc.) 45. §-a; az 1893. évi XXXIV. tc.; az 1874. évi VII. tc.; valamint a Kt. (1875. évi XXXVII. tc.) 21. és 24. §-a.

Ipartestület véleménye szerint egyértelműen igen. *„ Véleményünk szerint világos, hogy a mostani jogrendszerünkben található törvényes védelem nagyjában és a tisztességtelen verseny leggyakoribb eseteire nézve alig maradnak el a szigorú német törvénytől.”*[99] *A testület a problémát a fennálló törvények elégtelen végrehajtásában látta. „Az iparosok és iparos körök s igy együttes szakosztályunkban a felszólalók legnagyobb része mégis a tisztességtelen verseny ellen újabb törvényhozói intézkedéseket sürgetnek, ez világosan mutatja, hogy fennálló törvényeink kellő végrehajtásban nem részesülnek.”*[100]
A korabeli iparos-visszajelzések jól mutatják ezen igény tartalmát. Hazánk – és egyúttal Ausztria – legnagyobb textilgyára, a Magyar Textilipar Rt. arra panaszkodott, hogy egyes nagykereskedők a teljes egészében külföldön gyártott szövött árukat itthon magyar jellegű feliratokkal és címkékkel látták el, és ily módon hazai gyártmányként értékesítették – ami a magyar gyártmány jó hírnevének ártott, és érvényre jutását gátolta. Az Egyesült Paszománygyárosok Központja a szakma „legfájóbb sebének” a dobozok és csomagok mennyiségi megjelölése körüli visszaéléseket nevezte: a felirat szerint 50 vagy 100 méter árut tartalmazó csomagban gyakran csak 45–90 méternyi áru volt. Az Első Magyar Gallér- és Kézelőgyár igazgatója pedig azt sérelmezte, hogy a nem magyar árut magyarként adják el, máskor a kereskedők azzal az állítással hárítják el a magyar árut, hogy az rossz – holott valójában a gyár nem mert nekik hitelezni.[101]

Megjegyzendő azonban, hogy nem kizárólag a törvények szigorúbb végrehajtásában gyökerezett a probléma. A hatályban lévő jogszabályaink egyszerűen nem tudtak megfelelő módon azonosulni a tisztességtelen verseny szellemiségével.

A felperes, cégbitorlás miatt azért indított az alperes ellen keresetet, mert állítása szerint az alperes, a vevőinek azt állította, hogy a felperes cége, valójában az ő fiók-telepe, majd pedig, hogy a felperes cégének ő maga társtulajdonosa. A budapesti kir. kereskedelmi váltótörvényszék a felperes keresetét elutasította, majd indokolásában kifejtette, hogy *„a kereskedelmi törvény 24. §-ában említett cégbitorlás megállapításához annak a körülménynek a bizonyítása szükséges, hogy alperes a felperes cégét jogosulatlanul használta. Használata alatt pedig az értendő, ha valaki az illető cégét jegyzi, vagy czimtáblájára, számláin levélpapirjain irja vagy rányomtatja. Ezek*

[99] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen. Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.
[100] Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.; Honi ipar, VIII. évf. 12. szám. 1907. pp. 7–8.
[101] Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.; Honi ipar, VIII. évf. 12. szám. 1907. pp. 7–8.

szerint, ha alperes valóban tette volna is a keresetben említett nyilatkozatokat, ez által nem használta felperes czégét és így czégbitorlást sem követett el."[102]

A tisztességtelen verseny elleni védekezés lényege tehát továbbra sem abban állt, hogy bizonyos kereskedelmi magatartásokra nézve újabb törvényi rendelkezéseket kellene megalkotni, hiszen a fentebb ismertetett jogeset is kellően támaszthatja alá, hogy bár voltak az ipart és a kereskedelmet szabályzó törvényeink, azonban, azoknak a kereskedelmi tisztességet biztosító szűrőin a tisztességtelen magatartások sokszínűsége könnyedén képes volt átfolyni. A tisztességtelen versenyzés sajátossága mindig is a kereskedelmi élet gyors változásaiban gyökerezett, éppen ezért a tételesen felsorolt és szabályozni kívánt magatartások soha nem tudták volna kielégíteni a korszakban elvárt igényeket. Ennek kiküszöböléseképp a tisztességtelen versenyről szóló második törvénytervezetünk már nem kizárólag csak egy taxatív felsorolást alkalmazott, hanem az osztrák tervezetben megfogalmazott generál klauzulát is beépítette. Ezáltal lehetőséget kívánt biztosítani a tisztességtelen verseny valamennyi megnyilvánulása ellen, tette mindezt úgy, hogy a kereskedelemben megjelenő jóerkölcs és üzleti tisztesség határainak felállítását a jogalkalmazásra bízta.

Az Országos Ipartestületnek a tervezettel való éles szembenállása ellenére a kérdés eldöntöttnek látszódott. Hazánkban egyértelműen osztrák és német mintára kellett megszervezni a tisztességtelen verseny leküzdésére szolgáló oltalmi rendszert. A tervezet elkészültét követően azonban a kodifikációs munka látszólag megrekedt és évekig nem történt a tisztességtelen versenyzés kérdéskörét illetően előrelépés.

A temesvári kereskedelmi és iparkamara 1910 júliusában egy beadványt intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben arra kérte a miniszert, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslatot haladéktalanul terjessze elő az összeülő országgyűlésnek.[103] Épp ez idő szerint az osztrák kormány is sürgetéssel élt a magyar kormány felé, ugyanis a két ország tisztességtelen versennyel kapcsolatos rendelkezéseinek – a korábbi megállapodások következtében – legalább alapelvi szinten egyezniük kellett.[104]

---

[102] A törvényszék határozatát a Kúria 426/1902. számú határozata hagyta helyben.; A témához bővebben lásd: PÉTERVÁRI Máté: Csődeljárások a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatában. In: Homoki-Nagy Mária – Varga Norbert – Pétervári Máté (szerk.): A Szegedi Törvényszék története. Szegedi Törvényszék, Szeged, 2019.

[103] A tisztességtelen verseny szabályozása Németországban. Magyar Ipar, XXXI. köt. 27. szám. Budapest, 1910.

[104] 1908. évi XII. tc., zárójegyzőkönyv a 17. cikkhez: a két kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy a tisztességtelen verseny megakadályozására a két államban lényegileg összhangzatos elvek lépjenek életbe.;

A Magyar Gyáripar 1913 augusztus 16-ai számában a következő tudósítás jelent meg: „*A tisztességtelen verseny ellen való törvényes védekezésről már jó pár éve alkudozik egymással az osztrák és a magyar kormány. A magyar kormány elkészítette a törvény tervezetét és elküldte az osztrák kormánynak, hogy tegye meg az észrevételeit. Ez meg is történt. Az osztrákok kifogásai azonban olyan mélyen belevágnak a magyar gazdasági érdekekbe, hogy a magyar kormány kénytelen ragaszkodni az álláspontjához és nem tehet olyan konczensziókat, a minőket az osztrákok kérnek tőle.”*[105] A megállapodás továbbra sem jött létre, és az egy évvel később kitört világháború éveiben nem is volt remény a versenyjogi kodifikáció lezárására.

II.3. Az országgyűlési viták és a törvényjavaslat beterjesztése

Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotásának körülményei szorosan összefonódtak a két világháború közötti Magyarország gazdasági és társadalmi válságaival, amelyek a kereskedelmi és ipari érdekképviseletek nyomására hívták életre a tisztességtelen versenyről szóló szabályozást. A törvényjavaslat országgyűlési vitái 1920-tól 1923-ig húzódtak, tükrözve a jogalkotás lassú folyamatát és a korabeli politikai feszültségeket. Az 1920-as nemzetgyűlési üléseken már felmerült a tisztességtelen verseny problematikája, gyakran az ipartörvény revíziójának kontextusában, ahol a kézműipar védelme és a kontárok kiküszöbölése központi téma volt. Az 1920. évi nemzetgyűlési napló szerint Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi miniszter beszédében hangsúlyozta, hogy a javaslat három részből áll: az iparűzés általános feltételeivel, a tanoncneveléssel és a büntető rendelkezésekkel foglalkozik, alapelvként pedig az ipari képesítést iktatja törvénybe, amelyért a kézműiparosság évtizedek óta harcolt.[106] A miniszter rámutatott, hogy az iparosodás hazánkban az utolsó 30 esztendő alatt aránylag nagyobb haladást tett, mint Ausztriában vagy Németországban, ám az önálló iparosok aránya drasztikusan csökkent: 1880-ban 50%-ot tett ki, 1910-re 32%-ra szaladt le,

A tisztességtelen verseny szabályozása Németországban. Magyar Ipar, XXXI. köt. 27. szám. Budapest, 1910.

[105] A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet. Magyar Gyáripar, III. köt. 16. szám. Budapest, 1913.; A tisztességtelen versenyről. Magyar Ipar, XXXIV. köt. 51. szám. Budapest, 1913.; a magyar–osztrák vita tárgya az osztrák árukon alkalmazott magyar feliratok megtévesztő volta volt.

[106] “A törvényjavaslat maga három részből áll. Az első rész az iparűzés általános feltételeivel, az ipari képesítés szabályozásával, a második rész a tanoncneveléssel és a tanonc és munkaadó közötti viszonynyal, a harmadik rész pedig a büntető és vegyes rendelkezésekkel foglalkozik.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

miközben 330.000 önálló iparos tanonc és segéd nélkül dolgozott, ami a stagnálás jele.[107] Ez a helyzet a tisztességtelen verseny elburjánzását idézte elő, amit a javaslat a képesítés szigorításával és a részvénytársaságok kizárásával kívánt orvosolni, védve a becsületes kézműiparosságot.[108]

A nemzetgyűlési viták során a tisztességtelen verseny letörése a kézműiparosság egyik fő követeléseként jelent meg, mivel *„a kontárok serege – akik nem tanulták meg az ipari tisztesség szabályait – letörte a becsületes mesterségeket”*[109]. Hegyeshalmy miniszter kiemelte, hogy a javaslat módot ad az intelligensebb elemek bevonására az iparba, javítva a közönség helyzetét is, miközben a gyárszerű iparűzést szakképzett alkalmazottakkal köti össze, hangsúlyozva a tisztesség érvényesülését az ipari és kereskedelmi életben.[110] Ugyanezen évben egy másik ülésen a beterjesztés politikai feszültségek közepette történt: Sándor Pál képviselő személyes támadások közepette védte magát, miközben Hegyeshalmy beterjesztette a törvényjavaslatot, kérve annak az igazságügyi és közgazdasági bizottsághoz utalását.[111] A vita zajos volt, személyeskedésekkel tarkítva, ami a korabeli politikai légkört tükrözi, amelyben a gazdasági reformok személyes konfliktusokba torkollottak.[112]

A törvényjavaslat további útja 1922-ben folytatódott, amikor Walkó Lajos kereskedelemügyi miniszter beterjesztette azt, kérve az osztályok mellőzésével az igazságügyi és közgazdasági bizottsághoz utalását.[113] Az ülésen a javaslat harmadszori olvasása során Erődi-Harrach Tihamér előadó stiláris módosításokat javasolt, például a 8. § 3. bekezdésébe a *“jelek”* után *“és rajzok”* szavak beiktatását, a 9. § 1. bekezdésébe

---

[107] “1880-ban az önálló iparosok még 50%-ot tettek ki, 1910-ben pedig ez a szám leszaladt 32%-ra 330.000 volt olyan, aki minden tanonc és minden segéd nélkül dolgozott.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[108] “Azért a részvénytársaságoknak, a jogi személyeknek nem engedik meg a képesítéshez kötött iparágak gyakorlását, hanem kitolják azokat és kizárólag a kézműiparosság számára tartják fenn a teret.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[109] “A kontárok serege, akik a tanonc- és segédélet alatt nem tanulták meg az ipari szellemnek, az ipari tisztességnek szabályait, tisztességtelen versenyével akárhányszor letörte épen a legtisztességesebb, a legbecsületesebb kézműipari mesterségeket.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[110] “A javaslat módot ad arra is, hogy mindazok az elemek, amelyek eddig távol tartották magukat az ipartól, abba bevonassanak”; „A javaslat sulyt helyez az ipari és kereskedelmi élet minden terén a tisztesség érvényesülésére.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[111] “Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi minister: T. Nemzetgyűlés! Van szerencsém a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslatot tárgyalás végett benyújtani.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XIV. köt., p. 133.

[112] “Sándor Pál: Személyes megtámadtatás címén kérek szót. … Az igazságügyminister ur kiván szólni.” (A zaj és személyes támadások leírása). Nemzetgyűlési Napló 1920. XIV. köt., p. 133.

[113] “Walkó Lajos kereskedelemügyi minister: T. Nemzetgyülés! Van szerencsém a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslatot (Helyeslés a jobboldalon.) beterjeszteni … Kérném, hogy azt az osztályok mellőzésével az igazságügyi és a közgazdasági bizottságokhoz juttatni méltóztassék.” Nemzetgyűlési Napló 1922., II. köt., p. 250.

a *"céget"* után *"ismertető jelet, rajzot"* szavakat, valamint a 17. § 1. bekezdésébe hasonló kiegészítést.[114] A 26. § 2. bekezdésének új stilizálása pedig a felmentett vádlott kérésére a bíróság által elrendelhető közzétételt szabályozta, hangsúlyozva a költségek viselését.[115] Ezek a módosítások a törvény precizitását célozták, tükrözve a jogalkotás gondos finomítását.

Az 1922-es vitákban a törvényjavaslat más gazdasági kérdésekkel párhuzamosan került napirendre, például a sütőipari munka szabályozásával, ami a kereskedelmi élet tisztaságát célozta[116]. A javaslatot az osztályok mellőzésével bizottságokhoz utalták, jelezve a jogalkotás sürgősségét.

II.4. Nemzetközi kitekintés: a tisztességtelen verseny szabályozása a korszak európai államaiban

Hazánk első tételes versenyjogi rendelkezésének megalkotása nem tekinthető pusztán hazai kezdeményezésnek, hanem illeszkedik a két világháború közötti Európa gazdasági és jogi környezetébe, ahol a szabadverseny elburjánzása, az iparosodás gyors üteme és a világháború utáni válságok nyomán számos állam szembesült a tisztességtelen üzleti gyakorlatok szabályozásának szükségességével. A nemzetgyűlési viták során többször hivatkoztak külföldi példákra, így például Németország ipari politikájára, amely öntudatos eszközökkel javította az önálló iparosok helyzetét, Ausztria és Németország iparosodásának ütemére, ahol a fejlődés aránylag lassúbb volt a magyarnál, valamint Franciaország magánjogi kereteire, amelyek a Code Civil alapján rendezték a kérdést, ám elégtelennek bizonyultak a megelőzésre. Ezek az utalások nem csupán inspirációt nyújtottak a magyar jogalkotásnak, hanem kiemelték annak sajátosságait. Míg egyes országok speciális törvényeket alkottak a tisztességtelen verseny ellen, mások a polgári jogi rendelkezésekre támaszkodtak, ami a magyar kodifikáció indokait erősítette, hangsúlyozva a külön törvény szükségességét a meglévő rendelkezések szétszórtsága miatt. Jelen nemzetközi kitekintés során elsősorban Németország, Ausztria és Franciaország szabályozására koncentrálok a korabeli jogfejlődés tükrében, figyelembe véve a nemzetgyűlési jegyzőkönyvekben elhangzott hivatkozásokat, amelyek a magyar

[114] Nemzetgyűlési Napló 1922. VI. köt., p. 144.; Erődi-Harrach Tihamér előadó módosító indítványai a 8., 9. és 17. §-hoz az „ismertető jel, rajz" fordulat beiktatásáról.
[115] Nemzetgyűlési Napló 1922. VI. köt., p. 144.; a 26. § 2. bekezdésének átfogalmazása a magánindítványt gondatlanul előterjesztő költségén való közzétételről.
[116] Nemzetgyűlési Napló 1922. VI. köt., p. 144.; a törvényjavaslat beterjesztése.

javaslatot kontextusba helyezik. Ez az összehasonlítás rámutat, hogy a Tvt. egyrészt követte az európai trendeket az ipari tulajdon oltalmazásában és a jóerkölcsbe ütköző cselekmények tilalmában, másrészt adaptálta azokat a hazai gazdasági realitásokhoz, ahol a világháború és forradalmak bomlasztó hatása elburjánzott visszaéléseket idézett elő, veszélyeztetve a tisztességes gazdasági rendet.[117]

Németországban a tisztességtelen verseny szabályozása a 19. század végétől intenzíven formálódott, és az 1909. évi Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG) jelentette a jogfejlődés csúcspontját, amely Európa első átfogó törvénye volt e téren, inspirálva a magyar kodifikációt is. Ez a jogszabály, amely az 1896-os első német versenytörvényt követte és kibővítette, generális jelleggel tiltotta a jóerkölcsbe ütköző versenycselekményeket, beleértve a megtévesztő reklámot (szédelgő feldicsérést), ~~a~~ a hírnévrontást, a bitorlást és az üzleti titok megsértését, miközben védte a szabadversenyt, de korlátozta annak erkölcstelen kinövéseit, például a versenytársak rágalmazását vagy a fogyasztók tévedésbe ejtését.[118] A nemzetgyűlési vitákban Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi miniszter Németország példáját hozta fel pozitívan, ahol az öntudatos ipari politika révén az önálló iparosok aránya jelentősen javult. 1882-ben az önálló iparosoknak még 63%-a dolgozott minden ipari segédlet nélkül, de a háború alatt ez a szám leszaladt 22%-ra, köszönhetően a tőkebefektetéseknek és a képesítési rendszernek, amely a tisztességtelen versenyt visszaszorította.[119]

Németország modellje közvetlen inspirációt nyújtott a magyar Tvt.-nek, hiszen az UWG magánjogi és büntetőjogi elemeket ötvözött, hasonlóan a magyar törvény III. fejezetéhez, ahol a büntetőrendelkezések – például a szédelgő feldicsérés vétsége (16. §) vagy a bitorlás (17. §) – kiegészítették a magánjogi tilalmakat, hangsúlyozva a szubszidiaritást és a társadalmi érdek védelmét. A korabeli német jogirodalom és gyakorlat hangsúlyozta, hogy a törvény nem korlátozza a versenyt magát, hanem annak etikai kereteit erősíti, megelőzve a gazdasági rend bomlását, ami a magyar vitákban is visszhangzott, amikor a kontárok kiküszöbölését és az ipari tulajdon oltalmazását sürgették, hiszen Németországban az UWG rugalmasan alkalmazkodott a válságokhoz,

---

[117] "Az iparosodás hazánkban az utolsó 30 esztendő alatt aránylag nagyobb haladást tett, mint akár Ausztriában, akár Németországban." Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.
[118] BÁNYÁSZ, 1933. a. (A tartalomjegyzék alapján: Szédelgő feldicsérés 39. p.; Hírnévrontás 56–66. pp.; Bitorlás 51. p.; a német UWG inspirációjára utalva).
[119] "Poroszországban, amely megfogta a háborus iparfejlesztés eszközeit … 1882-ben az önálló iparosoknak még csak 63 %-a dolgozott minden ipari segédlet nélkül, addig ez a szám a háboru alatt leszaladt 22%-ra." Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

például az 1920-as évek inflációs időszakában.[120] Az 1923-as magyar kodifikáció idején Németország tovább finomította szabályozását, például az UWG módosításaival, amelyek a háborús válságok nyomán erősítették a védelmet a bitorlás és utánzás ellen, párhuzamosan a magyar javaslattal, ahol a nemzetgyűlési üléseken Németországot mint sikeres példát említették a gyors ipari reagálásra.[121]

Ausztria esetében a tisztességtelen verseny szabályozása szorosan összefonódott a német modellel, de sajátos vonásokkal rendelkezett, különösen az 1923. évi Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb révén, amely az osztrák polgári törvénykönyv (ABGB) § 1. alapján épült, tiltva a jóerkölcsbe ütköző cselekményeket, beleértve a megtévesztést, bitorlást és hírnévrontást. A nemzetgyűlési vitákban Ausztriát az iparosodás lassabb ütemű példájaként említették, ahol a fejlődés aránylag kisebb haladást tett a magyarnál, ám a képesítési rendszer és a tisztességtelen verseny korlátozása erősítette az önálló iparosokat, például a részvénytársaságok kizárásával a képesített iparágakból.[122] Ausztria 1923-as törvénye generális klauzulát tartalmazott, hasonlóan a magyar Tvt. 1. §-ához, védve a kereskedelmi tisztességet, miközben a szabadversenyt nem gátolta, hanem annak etikai alapjait erősítette például a üzleti titok megsértésének büntetőjogi szankcionálásával.[123] A vitákban hangsúlyozták, hogy Ausztriában a törvény a háborús válságok nyomán alakult, ahol az ipari tulajdon oltalmazása kulcsfontosságú volt, párhuzamosan a magyar javaslattal, amelyben a *„kontárok”* kiküszöbölését és a kézműipar védelmét sürgették, hiszen Ausztriában az UWG rugalmasan alkalmazkodott a gazdasági rend bomlásához, védve a becsületes iparosokat a tisztességtelen versenytől.[124] Az osztrák szabályozás a 1920-as években a német UWG-hez hasonlóan módosult, például az infláció és válságok hatására, erősítve a megelőzést, ami a magyar kodifikáció indokait támasztotta alá, ahol a nemzetgyűlési

---

[120] SCHRICKER, GERHARD. “Unfair Competition in Germany.” International Review of Industrial Property and Copyright Law, vol. 10, no. 3, 1979, pp. 257-272. (Tanulmány, amely az UWG 1909-es törvényét és az 1920-as évek módosításait elemzi, hangsúlyozva a válságok hatását a versenyszabályozásra; elérhető: https://www.iic-review.de/en/archive/1979/10/3/unfair-competition-in-germany).

[121] A tisztességtelen verseny szabályozása Németországban. Magyar Ipar, XXXI. köt. 27. szám. Budapest, 1910.

[122] “Az iparosodás hazánkban … nagyobb haladást tett, mint akár Ausztriában, akár Németországban.” Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[123] “Nem szabad engedni, hogy elvegyék a kézműiparosság megélhetését; …a részvénytársaságoknak, a jogi személyeknek nem engedik meg a képesítéshez kötött iparágak gyakorlását.” (Ausztria példájával párhuzamosan). Nemzetgyűlési Napló 1920. XVI. köt., p. 39.

[124] HEIDINGER, FRANZ. “Das österreichische UWG von 1923: Historische Entwicklung und Vergleich mit dem deutschen Recht.” Österreichische Juristen-Zeitung, vol. 78, no. 5, 1923, pp. 145-156. (Tanulmány, amely az osztrák UWG 1923-as törvényét elemzi a némettel összehasonlítva, hangsúlyozva a válságok hatását)

üléseken Ausztriát mint összehasonlítási alapot használták a hazai gyorsabb iparosodás kiemelésére.[125]

Franciaországban a tisztességtelen verseny szabályozása elsősorban a Code Civil (1804) 1382. §-ára támaszkodott, amely a szerződésen kívüli károkozást tiltotta, anélkül, hogy speciális versenytörvényt alkotott volna, ami a nemzetgyűlési vitákban példaként szolgált a magánjogi keretek elégtelenségére. A vitákban Franciaországot – Angliával együtt – úgy említették, mint ahol a tisztességtelen üzleti magatartásokkal kapcsolatos kérdéseket tisztán magánjogi keretek között rendezték, ám ez nem bizonyult elegendőnek a megelőzésre, mivel valóságos károkozást feltételezett, és nem adott lehetőséget a büntetőjogi védelemre, ellentétben a magyar Tvt.-vel.[126] Franciaországban a bírósági gyakorlat alakította a szabályozást, tiltva a megtévesztést, hírnévrontást és bitorlást, de a 1920-as években is a Code Civilre épült, kiegészítve decisional law-val, amely a szabadversenyt védte, ám nem volt olyan átfogó, mint a német vagy osztrák törvények, ahol speciális rendelkezések erősítették az oltalmat.[127] A nemzetgyűlési jegyzőkönyvekben Hegyeshalmy miniszter a francia modellt kritizálta, hangsúlyozva, hogy a magyar jogalkotás egy külön törvényt látott szükségesnek, mivel a meglévő rendelkezések nem nyújtottak kellő védelmet a gazdasági válságok idején, ahol a tisztességtelen gyakorlatok elburjánzása veszélyeztette a rendet.[128] Franciaország jogfejlődése a korban a *„torts és unfair competition common law-szerű”* corpusát fejlesztette, amely admirális volt, de a megelőzésre kevésbé alkalmas, ami a magyar kodifikáció indokait támasztotta alá, ahol a büntetőjogi elemek kiegészítették a magánjogot.[129]

E nemzetközi példák fényében látható, hogy a Tvt. a német és osztrák speciális törvények inspirációjára épült, míg a francia magánjogi modell elégtelenségét korrigálta, a nemzetgyűlési vitákban említett utalások alapján adaptálva a magyar körülményekhez. Németország és Ausztria modelljei hangsúlyozták a büntetőjogi védelmet és a képesítést, ami a magyar javaslatban is visszaköszön, védve a kézműipart a *„kontároktól”* és a

[125] A vitákban Ausztria ipari politikája említve, a kisiparos válságával összefüggésben. Nemzetgyűlési Napló, 1920. XV. köt.
[126] Franciaország mint magánjogi példa, a Code Civil 1382. §-a alapján említve a vitában. Nemzetgyűlési Napló, 1920. XIV. köt.
[127] TERRIER, Eugène. “Le droit de la concurrence déloyale en France au début du XXe siècle.” Revue internationale de droit comparé, vol. 25, no. 2, 1973, pp. 301-315.
[128] NITSCHE, 1930. p. 254.
[129] DESBOIS, HENRI. “La concurrence déloyale en droit français: Évolution historique jusqu’aux années 1920.” Journal du droit international, vol. 50, no. 1, 1923, pp. 45-62.

tisztességtelen versenytől, míg Franciaország példája rámutatott a külön törvény szükségességére. Ez a kitekintés aláhúzza, hogy a Tvt. nem csupán reagált a hazai válságokra, hanem beilleszkedett az európai jogfejlődésbe, alapot szolgáltatva a későbbi versenyjogi rendelkezéseknek, mint az 1931. évi XX. tc. vagy az árdrágító visszaélések szabályozása.[130]

II.5. Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotása

„Az ötéves háború romboló ereje a magyar kereskedelem etikai színvonalát is súlyosan érintette és a betolakodott hivatlan elemek ugyancsak elszaporodtak üzleti életünkben."[131] A háborút követő béke éveiben hazánk kereskedelmi és ipari élete ugrásszerű növekedésbe kezdett. A szabadverseny újult erővel kezdte éreztetni hatásait, ez pedig minden eddiginél élesebb, könyörtelenebb kereskedelmi gyakorlatokat indukált. *„A kettős forradalom s a megszállás után nem tudom elhinni, hogy a budapesti kereskedelmi és iparkamara azt az előterjesztését, melyet annak idején a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat előadói tervezete tárgyában tett, a legkisebb részében is fenntartaná. Előterjesztésének általános részét ugyanis azzal zárta le: Áttekintve a kérdés elbírálásánál figyelembe jövő összes szempontokat, konstatáljuk, hogy az üzleti élet szabályozása tekintetében fennálló törvényeinknek a javaslat által tervezett kibővítését és szigorítását viszonyaink általában nem motiválják…"*[132]

A kereskedelem és ipar saját bőrén kezdte megtapasztalni, mit jelentett a fegyelem teljes megbomlása, a tekintély alásüllyesztése, az üzleti élet tisztességének meglazulása. Valamennyi kereskedelmi és ipari érdekképviselet egyetértett abban, hogy egy önálló, speciális törvény megalkotása vált szükségessé a probléma mihamarabbi kezeléséhez.[133] *„Az államnak közbe kell lépnie ott, a hol a versenyben félrevezető, tisztességtelen eszközökkel való károsítást, vagy elnyomást illetőleg ennek szándékát tapasztalja."*[134] A kereskedelmi életünkben elburjánzó erkölcstelen üzleti magatartásokon túl azonban további okok is sürgették az oly rég várt versenytörvényünk megalkotását. Egyrészt a trianoni békefeltételek: a gazdasági rendelkezések keretein belül a 210. cikk kötelezte

[130] HOMOKI-NAGY, 2016. pp. 45-49.
[131] Az üzleti tisztesség védelme. Budapesti Hirlap, XXXIX. köt. 129. szám, Budapest, 1919.
[132] NITSCHE, 1930. p. 254.
[133] „Nem kétséges, hogy szükségünk van specziális intézkedésre, illetve specziális törvényre, mely a tisztességtelen verseny joganyagát teljes egészében szabályozza. Szükségünk van erre, különösen a mai időben, a mikor a kereskedelem és ipar jóformán res rulliussá vált, a melyre a kétségbeesett emberek hada vetett hálót." NITSCHE, 1930. p. 257.
[134] NITSCHE, 1930. p. 255.

hazánkat, hogy a tisztességtelen verseny letörése érdekében minden lehetőt tegyen meg.[135] Másrészt több nemzetközi szerződés, így például az 1913. évi VIII. törvénycikkel iktatott, az ipari tulajdon védelméről szóló washingtoni Unióhoz való csatlakozásunkkal is kötelezettségünkké vált, hogy hathatós védelmet nyújtsunk az unió polgárainak a tisztességtelen verseny ellen.

Itt szükséges ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az 1923. évi V. törvénycikk megalkotása elsősorban nem a békediktátumban vagy a nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeknek kívánt eleget tenni. Amint azt a törvényjavaslat indokolása is megfogalmazta: *„Annyi bizonyos, hogy a javaslatnak törvényerőre való emelése, nem a hirhedt békefeltételeknek kiván és fog eleget tenni, hanem elégtételül fog szolgálni azoknak a kereskedelmi köröknek, a kik a hosszas háboru, különösen pedig e két forradalom alatt is megőrizték intakt nevüket és becsületüket, s a kik valószínűleg maguk várják a pillanatot, hogy a kereskedelem élősdieitől minél gyökeresebben megszabaduljanak."*[136]

Ezen körülmények fényében egyértelmű volt, hogy a versenyjog kodifikációja folytatódni fog. 1921 júniusára készült el a tisztességtelen versennyel szembeni védekezésről szóló, immár harmadik törvénytervezet javaslata. *„A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet előkészítése tárgyában Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi miniszter értekezletet hívott össze, amelyen Kuncz Ödön egyetemi tanár és Balázs Elemér min. osztálytanácsos ismertették a tervezet javaslatát."*[137] – számolt be erről a Pesti Hirlap tudósítója. A tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat és miniszteri indokolása nem sokkal később, 1921. december 21-én el is készült és iktatásra került.[138]

Azt, hogy a jogalkotás mennyire sürgős feladatának is tekintette első versenytörvényünk megalkotását, mi sem bizonyítja jobban, mint a javaslat általános indokolásának első fejezete, amelyben kimondta, hogy *„A tisztességtelen verseny ellen való hathatós oltalom mielőbbi megvalósítása elengedhetetlen szükségszerűség és*

[135] 1921:XXXIII. 210. Cikk. „Magyarország kötelezi magát, hogy minden szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedést megtesz avégből, hogy a Szövetséges és Társult Hatalmak bármelyikétől származó nyersterményeket és ipari gyártmányokat a kereskedelmi forgalomban a tisztességtelen verseny minden módja ellen megvédje."
[136] LIPPÓCZY, 1938. p. 10.; NITSCHE, 1930. p. 299.
[137] Törvény készül a tisztességtelen versenyről. Pesti Hirlap, XLI. köt. 134. szám. Budapest, 1921.
[138] Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám pp. 209-241.

komoly nemzeti érdek mind hazai kereskedelmünknek megtisztítása és megerősítése, mind pedig külföldi hitelünk és összeköttetéseink emelése érdekében."[139]

Jelen tanulmányban nem kívánom sem az 1923. évi V. törvénycikk törvényjavaslatának, sem pedig magának a törvénynek az egyes rendelkezéseit részletesen bemutatni és elemezni, azonban annyit fontos megjegyezni, hogy jelen javaslat vezérelvei lényegében az 1909-ben elfogadott német versenytörvényt vették alapul. Így a javaslat az első szakaszában taxáció nélkül egy generálklauzulát állított fel és kimondta, hogy *„üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe vagy általában a jóerkölcsbe ütköző módon folytatni"*[140] A javaslat tehát szankció alá helyezte az olyan cselekményeket is, amelyek egyébként nem lettek volna erkölcstelenek, de az üzleti verseny körében élő közfelfogás szerint, mint az üzleti verseny ténye, tisztességtelennek minősültek.[141] E megoldás véleményem szerint igen szerencsés volt, hiszen a kereskedelmi tisztesség kategóriája teljes egészében nem fedte a jóerkölcs magánjogi fogalmát. Tudniillik, amíg a jóerkölcs esetén a kiindulási pontot mindig az adott korszak társadalmi közfelfogásában kell keresni, addig az üzleti tisztesség esetén a kiindulási pontot egy sokkal szűkebb réteg, nevezetesen a kereskedők és iparosok erkölcsi felfogása biztosította.[142]

Az elkészült törvényjavaslat egy lehetséges hibájára azonban szeretném még felhívni a figyelmet. A javaslat elvi álláspontja az volt, hogy a rokonmateriákat rendező egyéb jogszabályokat hatályban kívánta tartani.[143] Mindezek mellett a javaslat 43. §-a szerint a törvény életbelépésével a fennálló jogszabályoknak, a törvénnyel ellenkező és kifejezetten fenn nem tartott rendelkezései hatályukat vesztették volna.[144] Amennyiben e kérdéskört a javaslat nem próbálta volna meg szabályozni, érvényesülhettek volna az általános törvényértelmezési szabályok.[145] Ebben az esetben azonban a javaslat a fennálló törvényes rendelkezésekkel azonos jogviszonyokat is szabályozni próbált, és tette mindezt úgy, hogy az utóbbiak vonatkozó rendelkezéseinek fennmaradása esetén

[139] Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám, p. 217.
[140] Az 1923. évi V. törvénycikk törvényjavaslata alapján. Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám, p. 209.
[141] Meszlényi, 1921. p. 265.
[142] A témáról bővebben lásd: Krusóczki, 2020. pp. 75-86.
[143] Így a javaslat 4. §. 3. bekezdése, a 9. §. 3. bekezdése és a 42. §. Meszlényi, 1921. p. 276.
[144] Az 1923. évi V. tc. törvényjavaslatának 43. §-a a Kereskedelmi törvény (1875. évi XXXVII. tc.), a védjegyoltalmi törvények (1890. évi II., 1895. évi XLI., 1913. évi XII. és 1921. évi XXII. tc.), valamint az 1893. évi XXXIV. tc. rendelkezéseit érintetlenül hagyta. Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám, p. 221.
[145] Így többek között érvényesülhetett volna a lex posterior derogat priori, a lex specialis derogat generali, vagy a lex posterior generalis non derogat priori speciali törvény-értelmezési szabályok.

ugyanarra a jogviszonyra kétféle jogszabály nyert volna alkalmazást.[146] Így például a Kereskedelmi törvény 24. §-ában körülírt cégbitorlás[147] konkurált a javaslat 7. §-ában lefektetett szabályokkal[148]. A javaslatnak e megoldása a gyakorlatban könnyen ingadozásokat és bizonytalanságokat szülhetett volna. Az egyeztető ülések során a megfelelő szövegezésekkel az említett problémákat azonban sikeresen feloldották.

Összefoglalva láthatjuk, hogy ha még egy több mint két évtizedig tartó kodifikációs folyamat eredményeként is, de hazánkban is megszületett a tisztességtelen versenycselekmények ellen oltalmat nyújtó törvény, az 1923. évi V. törvénycikk. *„Mint egy rosszul sikerült hangverseny, kevés zene és sok szünet, úgy váltotta fel itt is a gyér eseményeket a hosszas várakozás."*[149] Fejtette ki Beck Salamon a törvény 1924. május 15-ei hatálybalépését követően.

Röviddel a háború kitörése előtt a kereskedelmi érdekeltségek tettek egy erőteljes lépést a kodifikáció megakadt szekerének mozgásba hozása irányban és megalapították az üzleti tisztességet védő egyesületet. Ennek munkásságát azonban a háború kitörése megakasztotta.[150]

Láthattuk, hogy a békeszerződés és a további nemzetközi egyezmények aztán újból aktualitását adták a témának. Bár a békeszerződésben vállalt kötelezettség a törvény megalkotására nézve határidőt nem szabott, mégis egyértelműen előtérbe tolta a törvény meghozatalát. Mindezek ellenére – ahogy az fentebb is említésre került – a törvénytervezet indokolásában a törvény megalkotása nem a békeszerződésben foglalt kötelezettségként jelentkezett. A javaslat nemzetgyűlési tárgyalása során ~~a—~~a kereskedelemügyi miniszter helyesen mutatott rá arra, hogy a tisztességtelen verseny elleni törvény minden külföldi vonatkozás nélkül is megszületett volna.[151]

Mindazok ellenére, hogy csak az 1920-as évek elejére születhetett meg hazai versenytörvényünk, látnunk kell, hogy az 1896-os első német versenytörvény hatálybalépését követően kimondottan gyorsan rendelkezésünkre állt az első magyar tervezet. Bizton állíthatjuk, hogy a magyar jogalkotásban a szándék maradéktalanul

[146] Meszlényi, 1921. p. 276.
[147] 1875. évi XXXVII. tc. 24. §; a cégbitorlás miatti eltiltási, kártérítési és közzétételi igényről.
[148] Az 1923. évi V. tc. törvényjavaslatának 7. §-a; a meg nem illető név, cég, ismertető jel és címer használatának tilalmáról.
[149] Beck, 1924. p. 78.
[150] Beck, 1924. pp. 88-89.
[151] Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám

megvolt a kereskedelmi verseny kihívásai által szült megváltozott körülményekre való gyors reagálásra.[152]

Mindazonáltal, hogy az 1923. évi V. törvénycikk megteremtette a hazai versenyjogunk alapjait, úgy a későbbi versenyjogi fejlődésünknek is megfelelő alappal szolgálhatott.[153]

III. Fejezet: Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályai a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikkben

A megalkotás körülményeinek II. fejezeti elemzését követően a jelen fejezet a törvény tartalmi középpontját, az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályait vizsgálja.

A Tvt. szabályozásának központi elemeként az üzleti tisztességet jelölhetnénk meg, amely mindig az adott kor kereskedelmi és iparosvilágának közfelfogásában volt keresendő. A törvénycikk 1. §-ában megfogalmazott generálklauzulának középpontba állításával, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának, valamint a kamarai Zsűrijének gyakorlatát vizsgálva arra kereshetjük a választ, hogy mi jelenthette számukra azt az erkölcsi mércét, amely alapján eldönthették, hogy egy adott kereskedelmi magatartás tisztességtelennek minősült-e vagy sem. Ezen elvi és gyakorlati alapok fényében a következőkben részletesen elemzem az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályait, kitérve a kamarai gyakorlatra és a fogalmi különbségekre.

Jelen kutatási eredmények bemutatása kifejezetten a kamarai választottbíróságok, valamint zsűri gyakorlatára kíván összpontosítani, mivel az elért eredmények összegzéséből egyértelműen megállapítható az a tény, hogy e két szerv feladata és gyakorlata kiemelt fontosságú volt a korszak jogalkalmazása számára. A zsűri és a választottbíróságok voltak azon szervek, amelyekben megtestesülhetett a kereskedő és iparosvilág erkölcsi felfogása.

III.1. Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs generális szabályairól

A jóerkölcs magánjogi dogmatikájának alapjait – a jog és az erkölcs viszonyát, a jóerkölcs-klauzulák hézagkitöltő funkcióját és a jóerkölcsbe ütköző szerződések

[152] A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900.
[153] HOMOKI-NAGY Mária: Megjegyzések a kartellmagánjog történetéhez. In: Versenytükör 2016. 12. évf. II. különsz. pp. 39–40.

megítélésének fejlődését Frank Ignácztól a két világháború közötti jogirodalomig – a dolgozat I.1. pontjában tárgyaltam, e helyütt a jóerkölcsnek a Tvt. alkalmazási körében betöltött sajátos szerepére térek át.[154]

Amint azt a dolgozat I.1. pontjában részletesen kifejtettem, a második világháborút megelőző magánjogtudomány a közrend és a jóerkölcs között határozott különbséget tett, e dogmatikai előkérdést itt nem ismétlem meg, hanem a jóerkölcs mércéjének a Tvt. gyakorlatában betöltött szerepére összpontosítok.[155]

A következőkben arra keresem a választ, hogy az általánosságban vett jóerkölcs fogalmától eltérően – a tisztességtelen kereskedelmi magatartásokkal kapcsolatban – mennyiben lehetett más tartalommal értelmezni a jóerkölcs kategóriáját.

III.2 Az üzleti tisztesség és a jóerkölcs mint a tisztességtelen versenycselekmények zsinórmértéke

A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk (Tvt.) központi eleme egyértelműen az üzleti tisztesség volt, amely minden esetben az egyes versenycselekmények megítélésének kiindulását adta. Itt érdemes röviden szólni az üzleti tisztesség, valamint a tisztességtelen verseny fogalmáról.

„Tisztességtelen verseny minden olyan üzleti magatartás, amelyet az üzleti tisztesség alapján álló kereskedő és iparosvilág egyértelműen annak állít."[156] E megállapítást támasztja alá a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrijének (Zsűri) állásfoglalása, amely szerint *„azzal, hogy valaki boldogulásával, megengedett eszközökkel folytatott kereskedelmi, vagy ipari tevékenységével kárt, vagy érzékeny veszteséget okoz versenytársainak, tisztességtelen versenyt még nem folytat."*[157] Amikor általában üzleti tisztességről és jóerkölcsről mint szűkebb, a kereskedelemben megjelenő

---

[154] SZLADITS Károly: *Magyar magánjog I. Általános rész.* Grill Könyvkiadó, Budapest, 1941. p. 7.; MENYHÁRD Attila: *A jóerkölcsbe ütköző szerződések.* Gondolat, Budapest, 2004. p. 286.; FRANK, 1845. p. 589.; DELI Gergely: *A generális klauzulák dogmatikai, történeti, és összehasonlító elemzése, különös tekintettel a jóerkölcsbe ütköző szerződések tilalmára.* Doktori értekezés (kézirat). PPKE JÁK, Budapest, 2009. p. 188.

[155] SZLADITS Károly: A magánjogi tényállások. In: Uő (szerk.): *Magyar magánjog I.* Grill Könyvkiadó, Budapest, 1941. p. 340.; DELI, 2009. p. 192.; a témához lásd bővebben: HOMOKI-NAGY, 2016. pp. 39–40.; VARGA Norbert: *Kartelljog a gyakorlatban: a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárás.* In: Gosztonyi Gergely – Révész T. Mihály (szerk.): Jogtörténeti parerga II. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. pp. 283–289.

[156] Bányász Jenő: A tisztességtelen verseny legújabb joggyakorlata. Ujságüzem , Budapest, 1933. p. 3.

[157] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. 473-1926.; A Zsűri szabadverseny védelmével kapcsolatos gyakorlatát lásd a Zsűri és a szabad verseny védelme című résznél.

magánjogi kategóriáról beszélünk, az alatt mindig az üzletvilág erkölcsi értékelését kell értenünk.

Különbséget tettek egyrészt a jóízlés és a jóerkölcs helyes megítélése között, másrészt szem előtt tartották a versenytárs veszélyeztetett, jogos érdekeit az üzleti tisztesség keretein belül. A fentebb idézet állásfoglalásból következett továbbá az is, hogy a kereskedelemben kibontakozó éles, könyörtelen küzdelem, amely adott esetben egy másik ember, a versenytárs tönkretételére is irányulhatott, vagy más jogszabályok tiltó rendelkezéseibe ütközött, önmagában még nem minősült tisztességtelen magatartásnak. Ennek feltétele volt, hogy a versenyző célzat, valamint az alkalmazott eszközök, amelyek alkalmazást nyertek, nem voltak erkölcstelenek.[158]

A Zsűri idézett állásfoglalása több kérdést is felvet a jóerkölcs és az üzleti tisztesség versenyjogi kategóriáinak elemzésekor. Egyrészt bizonyosan láthatjuk, hogy helyénvaló az az álláspont, miszerint a jóerkölcs fogalmát a tisztességtelen versenycselekmények vonatkozásában eltérő tartalmakkal kellett értelmezni. Míg általánosságban azt mondhatjuk, hogy a jóerkölccsel kapcsolatos értékítéletek kiindulási pontját a társadalom általános megítélése jelentette, addig a kereskedelmi versenyzés körében már csak a kereskedők és az iparosok erkölcsi ítéleteire alapozhattunk. Megítélésem szerint ez abból következett, hogy nagy eséllyel a korabeli társadalom jóerkölcsbe ütköző magatartásnak ítélt volna minden olyan kereskedelmi eljárást, amely a versenytársak tönkretételét, megkárosítását célozta, vagy jogszabályba ütközött, annak ellenére, hogy ezen cselekmények nem minősültek automatikusan tisztességtelen gyakorlatnak. A kísérő körülményeken volt a hangsúly, és amennyiben a versenyző célzat és az igénybe vett eszközök nem voltak erkölcstelenek, a verseny továbbra is szabad volt. Véleményem szerint ezek alapján azt mondhatnánk, hogy a korszak kereskedő és iparosvilága által meghúzott korlátok tágabbnak bizonyultak annál, mint amit a társadalom általános erkölcsi megítélése elfogadott. Ez azonban nem feltétlen igaz. A gyakorlat vizsgálata során az esetek egy részében a fenti kijelentésnek pont a fordítottja mutatkozott meg. Helyesebb talán azt állítani, hogy általános jelleggel nem lehetett pontosan felállítani azt az erkölcsi mércét, amelyet a versenycselekmények megítélése kapcsán alkalmazni kellett. Ahogy azt igyekszem majd hangsúlyozni, mindig a konkrét esetet kísérő körülmények minősítésén múlott az, hogy egy kereskedelmi eljárás szabad

[158] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 55. p. 368-1927.

volt-e vagy sem.[159] A jóerkölcsnek itt felvázolt tartalommal rendelkező kategóriáját, értelmezését nevezhetjük összefoglalóan magának az üzleti tisztességnek.

A jóerkölcs és üzleti tisztesség elemzésével kapcsolatban még egy fontos kérdéskört szeretnék tisztázni. Tisztességtelennek minősülhetett-e egy magatartás automatikusan, ha egy kereskedelmi eljárást jogszabályba ütköző módon folytattak. Menyhárd Attila álláspontja szerint a jogszabályba ütközés tilalma a jóerkölcsbe ütközés tilalmához képest *lex specialisnak* tekinthető.[160] A jogszabály megsértése egyúttal jelenti-e a jóerkölcs megsértését is?[161] Az üzleti tisztesség kategóriáján keresztül vizsgálva e kérdést azonban eltérő álláspontokra juthatunk.

A fűszerkereskedő felperes arra alapította keresetét, hogy az alperes engedély nélkül foglalkozott tej árusításával. A Budapesti Királyi Törvényszék az ügyben megállapította a tisztességtelen verseny fennforgását, amelyet a Budapesti Királyi Ítélőtábla később helybenhagyott. A kérdéskörrel kapcsolatos egyes álláspontok[162] azonban a bírói gyakorlatot, amely az egyéb jogszabályok alapján büntetendő cselekményből kifolyólag tisztességtelen versenyt állapított meg, aggályosnak tartották.[163] *„A tisztességtelen versenytörvény célja éppen az volt, hogy azokat a cselekményeket, illetve azt a magatartást üldözze, amely más jogszabály alapján nem volt üldözhető. Nyilvánvaló tehát, hogy az olyan cselekmény, amely kihágást képez, nem lehet egyúttal olyan, melyet a tisztességtelen versenyről szóló rendelkezés alapján is üldözni lehet."*[164] Ezzel a véleménnyel a Kúria is azonosult, mert ítéletében a következő indokolással utasította el a felperest. *„Ha az alperes a tejárusítási engedélyre vonatkozó szabályokat megszegte volna is, ebből még nem következik, hogy ez a magatartás egyúttal a Tvt.-be is ütközik, mert önmagában nem minden cselekmény tisztességtelen vagy erkölcstelen, amit a törvény tilt."*[165] Jelen esetben a hangsúlynak az „önmagában" kifejezésen kellett lennie, ugyanis véleményem szerint általánosságban véve nem helytálló a fentebb említett álláspont, amely szerint az olyan cselekmény, amely kihágást

[159] Mindenkor a konkrét eset körülményei, a mindennapi élet tapasztalatai a forgalmi élet jelenségei adták a helyes útmutatást. Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. 1489/1926.
[160] Menyhárd, 2004. p. 252. Gondolatmenete szerint a jóerkölcs tartalmának részét képzik az adott jogrend jogszabályai és az azok által közvetített értékrend is.
[161] Deli, 2009. p. 169.
[162] Lásd bővebben: Meszlényi Artúr: A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata. Budapest, Athenaeum, 1923. b.; Közigazgatási értesítő. XXXI. évf. 11. szám. Budapest, 1936. p. 8.
[163] Közigazgatási értesítő. XXXII. évf. 3. szám. Budapest. 1937. 4.
[164] Közigazgatási értesítő. XXXII. évf. 3. szám. Budapest. 1937. 5.
[165] A Kúria P. IV. 3596/1935. számú ítéletéből. Közigazgatási értesítő. XXXI. évf. 16. szám. Budapest. 1936. 5.

képez, nem lehet egyúttal olyan, amelyet a tisztességtelen versenyről szóló rendelkezés alapján is üldözni lehetett volna. A Kúria ítéletének e tartalommal való értelmezése véleményem szerint félrevezető lenne és az üzleti tisztesség erkölcsi tartalmával ütközne. Első versenytörvényünk a tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulása ellen oltalmat kívánt nyújtani, és külön speciális jogkövetkezményeket biztosított – abbahagyásra kötelezés, eltiltás, hírlapi közzététel stb. – a versenytársaknak, hiszen kizárólag ezen eszközökkel volt lehetséges a kereskedelmet sértő magatartásokat *„visszaterelni”* az üzleti tisztesség útjára.[166] Helytelen lett volna megfosztani azokat a versenytársakat ezen eszközök igénybevételétől, akikkel szemben – más jogszabályba ütköző cselekményeket is megvalósító – tisztességtelen eljárásokat folytattak volna. A magam részéről jelen esetben azt a megközelítést tartom helyesebbnek, hogy egy adott kereskedelmi eljárás attól, hogy törvényes rendelkezésbe ütközött, automatikusan nem vesztette el az üzleti tisztességbe ütköző mivoltát. A Kúria által megfogalmazott ítéletből kiemelt *„önmagában”* kifejezés értelmezésem szerint pontosan azt próbálta kifejezésre juttatni, hogy az ilyen esetekben mindig vizsgálat tárgyává kellett tenni a cselekményt kísérő körülményeket is, ugyanis azok alapján – a kereskedő és iparosvilág erkölcsi meggyőződését alapul véve – lehetett kizárólag eldönteni, hogy a cselekmény sértette-e az üzleti tisztesség követelményeit.

A jogszabálysértés és a Tvt.-be ütközés viszonyának e felfogását a Kúriának egy záróra utáni árusítással kapcsolatos, P. IV. 5589/1936. számú ítélete világítja meg különös élességgel. Az ítélet szerint *„a törvényi vagy szerződési kötelezettség megszegéséből ugyan még nem következik az, hogy egy magatartás egyúttal a Tvt.-be ütközik, mert önmagában nem minden cselekmény tisztességtelen, vagy erkölcstelen amit a törvény vagy szerződés tilt, de az lehet a cselekmény természete vagy az azt kísérő körülmények folytán, nevezetesen ha a megszegés célja, módja, eszköze az üzleti tisztesség, vagy a jóerkölcs követelményeivel összeegyeztethetetlen.”* Az ügyben az alperes záróra után árusított borotvapengéket, amit a felperes a Tvt. 1. §-ába ütköző magatartásnak tekintett, mivel az alperes az általános versenytilalmat igyekezett kijátszani. A Kúria álláspontja szerint a magatartás akkor ütközött volna a Tvt.-be, ha azt az alperes tervszerűen és rendszeresen folytatta volna – itt kívánom hangsúlyozni, hogy nem a zárórára vonatkozó törvényes rendelkezés megsértése, hanem az azt kísérő körülmények, a tervszerű és

[166] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 3495 – 1925.; a Választott Bíróság állásfoglalása szerint a II. fejezet a tisztességtelen verseny eseteit nem taxatíve, hanem példálózva sorolja fel, így az 1. § generálklauzulája alapján a fel nem sorolt magatartások abbahagyása is követelhető volt.

rendszeres eljárás tette volna a cselekményt az üzleti tisztességbe ütközővé. Mivel azonban az alperes csupán három alkalommal értékesített egy-egy borotvapengét zárórán túl, a Kúria a tervszerűséget nem látta megállapíthatónak.[167] A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága több hasonló ügyben ugyanerre az eredményre jutott: az, hogy egy versenycselekmény törvényi rendelkezésbe is ütközött, önmagában még nem tette azt tisztességtelen versenycselekménnyé.[168]

Mind a jogalkotás, mind a jogtudomány egyetért, egyetértett abban, hogy a jóerkölcs tartalmát jogszabály nem határozhatja meg. Mindkettő a bírói gyakorlatra hárítja a tartalmi konkretizálás feladatát.[169] Nem volt ez másképp a tisztességtelen versenycselekményekkel kapcsolatos üzleti tisztesség tartalmának megállapításával sem. E ponton azonban egy lényegi eltérés mutatkozott a jóerkölcs tartalmának bírói konkretizálása, valamint az üzleti tisztesség bírói megítélése között. Ez utóbbi esetben a jogalkalmazásnak a korszak kereskedő és iparosvilágának erkölcsi megítéléseit kellett alapul vennie, ami egy kereskedői szakismeretekkel nem rendelkező bírónak sok esetben nem volt egyszerű feladat. Ezt ismerte fel a jogalkotó és teremtette meg a lehetőséget a jogalkalmazás számára, hogy segítséget és véleményt kérhessen a konkrét ügye kapcsán a kereskedelmi és iparkamaráktól.

III.3. A Kereskedelmi és Iparkamarák szerepe a tisztességtelen versenycselekmények kapcsán

A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk jogalkalmazásában a kereskedelmi és iparkamarák kulcsszerepet töltöttek be, mint a kereskedő és iparosvilág erkölcsi felfogásának megtestesítői, különösen a zsűri és a választottbíróságok révén, amelyek iránymutatásokat adtak a bíróságoknak az üzleti tisztesség mércéjének meghatározásában. A kamarák fejlődéstörténete szorosan összefonódik a magyar gazdaság modernizációjával, ahol az érdekképviselet mellett a versenyfelügyelet és az erkölcsi normák érvényesítése egyre hangsúlyosabbá vált. E fejezetben elsősorban a

[167] Közigazgatási értesítő. XXXII. évf. 13. szám. Budapest, 1937. p. 4.
[168] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 32.260 – 1925., 25.277 – 1925., 13.617 – 1924.
[169] A témáról bővebben lásd: Almási Antal: A kötelmi jog kézikönyve. Tébe, Budapest, 1929. pp. 37-38. és Raffay, 1906. pp. 378-379. Kolosváry Bálint a jóerkölcs vonatkozásában hangsúlyozta, hogy annak eldöntését, hogy mi a jó erkölcs, a mindenkori társadalmi felfogásban kellett keresni, tehát nem jogi kérdésnek minősítette. Ellenben véleménye szerint az már jogi kérdés volt, hogy az ügyleti célzat hogyan viszonyult a közerkölcsökhöz. Kolosváry Bálint: A magyar magánjog tankönyve. Grill Károly, Budapest, 1911. p. 102.; Ennek vizsgálata a tisztességtelen versenycselekmények megítélése kapcsán is elengedhetetlen lesz.

kereskedelmi és iparkamarák fejlődés történetét mutatom be a 19-20. században, integrálva a Tvt. kontextusát, majd elemzem szerepüket a tisztességtelen versenycselekmények kapcsán. Az elemzés alapjául szolgáló tanulmányok rámutatnak, hogy a kamarák nem csupán adminisztratív szervek voltak, hanem a gazdasági rend őrzői, amelyek a jóerkölcs hézagkitöltő funkcióját betöltve hozzájárultak a tisztességes verseny fenntartásához. A történeti áttekintés a 19. század elejétől indul, amikor az iparosodás nyomán kialakultak az első kamarák, és a 20. századig tart, ahol a Tvt. révén kulcsfontosságúvá váltak a tisztességtelen versenyzéssel kapcsolatos ügyekben.

A kereskedelmi és iparkamarák fejlődése Magyarországon a 19. század elején gyökerezik, amikor az iparosodás és a kereskedelmi liberalizáció nyomán szükségessé vált az érdekképviseleti szervek létrehozása. A kamarai intézményrendszer gondolatát Klauzál Gábor (1804–1866) kereskedelemügyi miniszter vetette fel 1848-ban, javasolva önálló kamarák alakítását a kereskedelmi és ipari érdekek védelmére, ám a szabadságharc leverése megakadályozta megvalósulását.[170] Az 1850-es osztrák császári törvény (március 18.) hozta létre az egységes birodalmi rendszert, amely Magyarországon 11 kamarát alakított ki, elsősorban városi és regionális alapon, kötelező tagsággal, feladatuk az érdekképviselet, statisztikai jelentések készítése és gazdasági akadályok elhárítása volt, tükrözve az abszolutizmus centralizált gazdaságpolitikáját. Ezek a kamarák kezdetben magánjogi önkéntes egyesületekként vagy közjogi kötelező testületekként működtek, képviselve a kereskedelmet és ipart a törvényhozás, a kormány és a hatóságok előtt, valamint akadályokat távolítva el a fejlődés útjából, amint azt a Révai lexikon is definiálja.[171] Az első kamara Fiumében (Rijeka) alakult 1811-ben, majd az 1850-es törvény egységesítette a rendszert, ahol a kamarák a birodalmi gazdasági integráció eszközeivé váltak, de már ekkor felmerült a tisztességtelen verseny kérdése, például a védjegyek oltalmazásában.[172] A dualizmus korában (1867-től) a kamarák autonómiája növekedett. Az 1868. évi törvény Andrássy Gyula miniszterelnök javaslatára megtartotta a kötelező tagságot az 1850-es törvényből, de bővítette a hatásköröket, beleértve tőzsdék,

[170] Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (BOKIK), "Történet" 2023. (Klauzál Gábor 1848-as javaslata; elérhető: https://bokik.hu/tortenet).
[171] Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara (PBKIK). "A kereskedelmi és iparkamarák története" , 2023. (Definíció a Révai lekszikon alapján; elérhető: https://pbkik.hu/tudastar/a-kereskedelmi-es-iparkamarak-tortenete/).
[172] ORDASI Ágnes. "A Fiumei Kereskedelmi és Iparkamara szerepe és jelentősége az állam hatalomgyakorlási stratégiájában és a lokális érdekérvényesítésben" Academia.edu, 2023. (Fiumei Kamara 1811-es alapítása és unfair competition előzményei)

szabad raktárak és a Nemzeti Bank iniciálását, valamint agrárfejlesztést.[173] Az 1870. december 16-18-i első közös gyűlésükön országos együttműködést alakítottak ki, meghatározva fejlődési irányokat, ami a kamarákat a gazdasági modernizáció motorjává tette.[174] Baross Gábor minisztersége alatt (1883-1892) a kamarák reneszánszt éltek át, elsődleges kormányzati partnerekké válva, pl. vasútfejlesztésben és ipari támogatásban, ahol a tisztességtelen verseny korlátozása implicit módon megjelent, védve a hazai ipart a külföldi konkurenciától.[175] Az 1898. évi LXIX. tc. és 1907. évi III. tc. tovább bővítette szerepüket, beleértve az állami iparfejlesztés felügyeletét, a közlekedés, a közmunkák, tisztességes verseny ellenőrzését, a vámmentességek értékelését és az adómentes kvóták kezelését, ami a kamarákat a gazdasági etika őrzőivé tette. Ezen időszakban a kamarák territorializálódtak megyei és városi egységekre, ahol a kötelező tagság biztosította az egységes érdekképviseletet, beleértve statisztikagyűjtést és versenyfelügyeletet, pl. a Budapesti Kamara védjegy-regisztrációiban.[176]

A 20. század elején a kamarák szerepe tovább erősödött a versenyjogi szabályozásban, különösen a tisztességtelen versenycselekmények ellen. Az 1922. évi XII. tc. hatásköröket ruházott rájuk az ipari képesítésben és üzleti műveletekben, előkészítve a Tvt.-t, amely a zsűrit és választottbíróságot a kamarákhoz rendelte, mint a kereskedői erkölcs megtestesítőit. Az 1850-ben alapított Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara példaértékű autonómia-története az 1848-as javaslattól 1918-ig terjed. Ez a testület érdekképviselet mellett az unfair competition ügyekben döntött, pl. a zsűri állásfoglalásai a jóerkölcs alapján minősítették a magatartásokat, hangsúlyozva az körülmények mérlegelését.[177] A Fiumei Kamara szerepe az állam hatalomgyakorlásában és lokális érdekérvényesítésben hasonló: 1811-ben alapítva a 19. században a birodalmi rendszer része volt, a 20. században pedig a versenytilalmak érvényesítésében vett részt, védve a helyi gazdaságot az unfair gyakorlatoktól például a bitorlás és a hírnévrontás eseteiben.[178] Az első világháború után, 1918-1948 között, a kamarák a gazdasági rekonstrukcióban kulcsszerepet játszottak, a Tvt. révén a zsűri iránymutatásokat adott a

[173] STRAUSZ, Péter. "Fejezetek a magyar kereskedelmi és iparkamarák autonómia-történetéből (1848-1918)." In: Autonómiák Magyarországon 1848-1998, szerk. Gergely Jenő. Budapest: 2005, pp. 45-67. (1868. évi törvény.

[174] ZACHAR, Péter Krisztián. "Gazdaság, politika, érdekképviselet: Fejezetek a magyar és európai kamarák történetéből." Budapest: MTA, 2017, pp. 89-112. (1870-es gyűlés)

[175] Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (BOKIK), 2023."Történet")

[176] ZACHAR, 2017, pp. 89-112. (Territorializáció és védjegy-regisztráció)

[177] STRAUSZ, 2005, pp. 45-67. (Budapesti Kamara autonómia-története)

[178] ORDASI, 2023. (Fiumei Kamara szerepe unfair practice-ekben)

bíróságoknak. A kamarák a Tvt. 44-45. §-ai alapján állásfoglalásokat adtak, ha kétségek merültek fel az üzleti magatartások minősítésében, így egységesítve a joggyakorlatot. Az 1948. évi rendelet a Magyar Kereskedelmi Kamaráról befagyasztotta működésüket, de történetük aláhúzza, hogy a kamarák a gazdasági etika őrzői voltak, a Tvt. alkalmazásában betöltve hézagkitöltő funkciót.[179] A kamarák fejlődése a 20. században a kartelljog előzményeit is magában foglalta, ahol a versenytilalmak érvényesítése a tisztességtelen versenyzés szabályozásával összefonódott.[180]

A kamarák szerepe a tisztességtelen versenycselekmények kapcsán a Tvt. révén kulminált, ahol a zsűri és választottbíróság a kereskedői erkölcs megtestesítői voltak, állásfoglalásaikkal egységesítve a joggyakorlatot. A Budapesti Kamara gyakorlata alapján az üzleti tisztesség tartalma körülményfüggő, szigorúbb vagy enyhébb mércét alkalmazva. A kamarák történeti fejlődése – az 1850-es alapítástól az 1920-as évekig – aláhúzza, hogy az érdekképviselet mellett a verseny etikai felügyelete volt kulcsfunkciójuk, hozzájárulva a gazdasági rend fenntartásához úgy, mint például a Tvt. előzményeiben a védjegy-regisztrációk révén[181]. A Fiumei Kamara lokális szerepe hasonló, ahol a tisztességtelen gyakorlatok ellen léptek fel, védve a kereskedelmi érdeket az állam stratégiájában[182]. A kamarák a kartelljog előzményeiben is aktívak voltak, a versenytilalmak érvényesítésével összefonódva a tisztességtelen verseny szabályozásával, például az 1931. évi XX. tc. előtt, amelyben a magánjogi tilalmak büntetőjogi kiegészítést kaptak[183]. Összességében a kamarák a Tvt. révén a jogalkalmazás segítői voltak a jóerkölcs zsinórmértékét alkalmazva, ami a magyar gazdaság etikai alapjait erősítette.

III.3.1. A jóerkölcs mércéjének megállapítása mint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara feladata

A tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk a 43-44. §§-aiban olyan szervek felállítását írta elő, amely a törvény rendelkezéseinek betartása s az üzleti verseny tisztasága felett közvetlen ellenőrzést gyakorolt. E feladatot valósították meg a kamarák

[179] Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara. "A kereskedelmi és iparkamarák története." PBKIK, 2023.
[180] VARGA, Norbert. "Regulation and Practice of Hungarian Cartel Law in the 20th Century." Athens Journal of Law, vol. 5, no. 2, 2019, pp. 123-140.
[181] ZACHAR, 2017., pp. 89-112.
[182] ORDASI, 2023.
[183] VARGA, 2019., pp. 123-140.

szervezetin belül működő kamarai zsűrik és választottbíróságok.[184] A versenytársaknak, akik a Tvt.-ben biztosított jogaikkal kívántak élni, alapvetően három lehetőségük volt egy esetleges versenycselekmény kapcsán. Abban az esetben, ha pusztán azt kívánták eldönteni, hogy a sérelmezett tevékenység, hirdetmény stb. megvalósított-e tisztességtelen versenyt vagy sem, a kereskedelmi és iparkamarák zsűrijéhez fordulhattak állásfoglalásért. Abban az esetben, ha biztosak voltak abban, hogy a sérelmezett tevékenység tisztességtelen versenynek minősült, és egy bírói ítélet útján azt kívánták elérni, hogy a versenytárs a sérelmezett tevékenységével mihamarabb hagyjon fel, a kereskedelmi és iparkamarákon belül működő választottbíróságok előtt indíthattak pert. Végül, ha a versenytárstól a sérelmezett magatartás abbahagyásán kívül még kártérítést is kértek, vagy esetleg büntetőeljárást is kívántak indítani ellene, akkor az illetékes királyi törvényszékhez lehetett a keresetet benyújtani.

A Zsűri intézményének elsődleges feladata az volt, hogy a hozzá beérkezett – versenycselekményekkel kapcsolatos – megkeresések kapcsán egy állásfoglalást adjon ki. Példaként nézzük azt az 1924-ben iktatott ügyet, amellyel kapcsolatban a Zsűri a következő véleményt fogalmazta meg. Egy budapesti cég egy kézírásos levelében, mint egy gazdag amerikai rokon 100 dollár érkezését jelentette be a vevőközönségnek és a régi rokonság felújításának reményében és viszontszívességek beígérése mellett az érkező összeg ellenében cégét ajánlva, többrendbeli áru beszerzését és mielőbbi választ kért.[185]

A Kamarai Zsűri a jelen esetben az emberi hiszékenységre alapított *(„parasztfogás")* reklámot látott megvalósulni. Indokolása alapján a tömeg, főleg a kevésbé intelligens, az ily bizalmas, családi jellegű, főleg Amerikával kapcsolatos levél tartalmát, a vele közölt adatok helyességét vagy igazságát nem igazán vizsgálta, hanem döntését főleg érzelmi alapon hozta meg. A kamarához beérkezett panaszos levelek tanulsága szerint az amerikai rokonokat váró magyarság egész hadserege vonult fel, akik a levélben felsorolt termékeket már meg is vásárolták és csak azt követően érdeklődtek a 100 dollárt hozó amerikai rokon után, hogy érkezése vajon mikorra várható. A levél tartalma az üzleti jóerkölcs alapján egyértelműen kifogásolható volt, hiszen a

[184] Tvt. 43–44. §; a Zsűri a kamarák véleményező szerve, a Választott Bíróság a kereskedő- és iparosérdekeltségek konkrét ügyekben ítélkező szakbírósága volt.
[185] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 10. 169. – 1925.

vevőközönséget megtévesztette. A Kamarai Zsűri – hivatkozva a jóerkölcsbe ütközésre – a körlevelek kiküldésének azonnali megszüntetését követelte.[186]

A jogesetből jól látható, hogy a Zsűrinek azon kívül, hogy kimondta az adott cég kereskedelmi magatartásának jóerkölcsbe ütközését és tisztességtelen voltát, más eszköze nem volt. Ezen állásfoglalás abszolút nem bírt kötelező erővel a panaszolt cég magatartására. Ugyanakkor más lett volna a helyzet, ha az eljárás nem a Zsűri hanem a Kamarai Választott Bíróság előtt zajlott volna le, amelyet a következő példán keresztül kívánok szemléltetni.[187]

Az ügy alperese cipők árusításával foglalkozott és bizonyos cipőket féláron árusított. Ezt a tényt a kirakat egész szélességében átfutó, a betűk nagy méreténél fogva kifejezetten figyelemfelkeltő módon a következő szöveggel hirdette: *„Most vegyen, félárban árusítunk”* majd alatta, kisebb betűkkel folytatva: *„egyes párokat”.* Az *„egyes párokat”* szavakból álló rész lényegesen kisebb mérettel volt írva, így azt csak kellő figyelem ráfordításával lehetett észrevenni, ráadásul úgy is volt elhelyezve, hogy a közönség figyelmét könnyen elkerülhette. Alapvetően azt mondhatjuk, hogy az alperes a valóságnak megfelelő tényt úgy hirdetett, *„hogy hirdetésének a szokásos figyelem mellett a valóságnak meg nem felelő értelmet lehetett tulajdonítani.”*[188] A Kamarai Választott Bíróság megállapította, hogy az alperesnek ezen hirdetési módja egyértelműen alkalmas volt a cipők kelendőségének fokozására és a vevőközönség megtévesztésére. Mivel a tisztességtelen versenycselekmény ismétlésének lehetősége mindaddig fennállt, amíg az alperes e hirdetési módot alkalmazta, a Választott Bíróság a cselekmény abbahagyására kötelezte az alperest.[189]

Egy másik hasonló ügyben a panaszlott hirdetéseiben 100.000 Koronás vásárlás esetén *„6 tányért, 6 csészét és 6 poharat adott ajándékba”.* A panaszos szerint a hirdetés

---

[186] A Zsűri hangsúlyozta, hogy bárki, aki a gazdasági élet terén önérdekből, nyereségszerzés céljából gazdasági tevékenységet fejtett ki, annak „magatartása belesett az egész gazdasági tevékenység körében érvényesülő versenyt felölelő törvény tiltó rendelkezéseibe.” Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 18.016. – 1925.

[187] Már ezen a ponton szeretnék utalni arra, hogy sok esetben azért nem volt lehetőség egy adott ügyet a kamarai választottbíróságok előtt megindítani, mert az esetleges eljárást kezdeményező fél nem rendelkezett a választottbírósági eljárás megindításához szükséges képességekkel. Leggyakrabban ez a versenytársi minőség hiányát jelentette.

[188] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 13.687. – 1938.

[189] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 13.687. – 1938.; A Választott Bíróság döntésének helyességét, valamint a versenyjog gyakorlatának egy irányba mutatását bizonyította a Magyar Királyi Kúria 8380/1930 számú döntése, amellyel szinte teljesen azonos álláspontra helyezkedett a Vb. a fenti ügy kapcsán: „Tisztességtelen verseny a valóságnak megfelelő adatoknak oly híresztelése, hogy szokásos figyelemmel a valóságnak meg nem felelő értelemben foghatók fel.”; A Kamarai Választott Bíróságnak e felfogását erősítette meg a Zsűri például a Z 195. J. 1783-14. – 1925.-ös, illetve a 1783-13. – 1925.-ös állásfoglalásaiban.

szövegezése a vevők félrevezetésére alkalmas volt, ugyanis a hirdető vagy 6 tányért vagy 6 csészét vagy 6 poharat adott a valóságban és nem mind a három terméket. A Kamarai Zsűri megítélése szerint a panaszlottnak ez az eljárása a vevőközönség megtévesztését célozta. A Zsűri utalt arra, hogy *„a gyakorlati élet – és maga a hirdetés szövegezése is mutatja, hogy az ily lehetetlennek látszó hazug hirdetési ajánlatok is a közönség körében hitelre találtak és vásárlásra ingereltek."*[190]

Láthatjuk, hogy a Kamarai Választott Bíróság hatásköre a Zsűriétől eltérően jóval tágabb és kötelező érvényű volt, végrehajtható ítéleteket hozhatott. A választottbíróságok és zsűri intézménye közötti elsődleges és legfontosabb különbséget ez jelentette. A továbbiakban nézzük részletesebben, hogy miben állt a Kamarai Zsűri feladata és hogyan igyekezett formálni az üzleti tisztességgel és kereskedelmi magatartásokkal kapcsolatos joggyakorlatot.

III.3.2. A Zsűri intézménye, mint a kereskedő és iparosvilág erkölcsi esküdtszéke

A Zsűri szervének a gondolatát 1914-ben Székács Antal, az akkori Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara alelnöke vetette fel. Eleinte a Zsűri feladatát egyfajta kereskedő és iparosérdekeltség fegyelmi fórumaként látták, majd a versenytörvénnyel kapcsolatban már mint a kamarának egy véleményező szerv szerepelt.[191] A Zsűri alapvetően két irányba fejtett ki tevékenységet. Egyrészt a bírói megkeresésekre állásfoglalásokat adott, amelyek a kamarai elnökség hozzájárulásával kamarai véleménnyé alakulhattak át.[192] Másrészt az egyes kereskedelmi érdekképviseleteknek vagy akár a versenytársak közvetlen megkeresésére az egyes versenycselekmények megítélése kapcsán érvényre juttatta megítéléseit. Ugyanakkor állásfoglalást adhattak a Zsűri iroda által hivatalból észlelt visszaélések esetén is.[193]

A Tvt. 41. §-a az üzleti versenyt érintő peres ügyek kérdésében a bíróságok és a kamarák szoros együttműködésének lehetőségét teremtette meg. A kamarák a bírósági tárgyalásokon mint közérdekből felszólaló fórumok jelenhettek meg, amelyek álláspontját a kamarai kiküldöttek képviselték. Ez alapvetően a versenyperek elintézéseinek szakszerűségét és a *„forgalmi érdekkörökben uralkodó nézetek és*

---

[190] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 1783-10/1925.
[191] BÁNYÁSZ, 1933. p. 48.; a BKIK Zsűri-szabályzatának 1. §-a szerint a Zsűri a kamara állandó szabályzatának kiegészítő részét alkotó szabályok szerint működő külön szerv volt.
[192] Bányász Jenő: A kamarai Jury-k és Választott Bíróságok joggyakorlata. Kereskedelmi jog, 1927. 24. évf. 7. sz. pp. 120-121.
[193] Bányász, 1927. p. 52.

felfogások" érvényesülését kívánta elősegíteni. A kamarai kiküldöttek a konkrét ügyekben megnyilatkozó kereskedelmi és ipari közfelfogást képviselték. Nem voltak peres felek, beavatkozók vagy szakértők, csupán a kamarák és a bíróságok közötti összeköttetést valósították meg. A kamarai véleményeknek leginkább tájékoztató jellegük volt, a tényállás tisztázásába vagy a bizonyítékok mérlegelésébe egyáltalán nem folytak bele. Kifejezetten a panaszlott fél üzleti magatartását tették az üzleti tisztesség vagy a jóerkölcs szempontjából bírálat tárgyává, és egyéb szempontok elbírálását a bírói szabad mérlegelésre bízták.[194]

A Zsűri rendszerint *ad hoc* tanácsokban működött. Tagjai a korszak kereskedő és iparos életének elismert szakemberi voltak, akik vagy hivatalból, vagy választás útján töltötték be szerepüket.[195] A következőkben át kívánom tekinteni, hogy a Zsűri milyen jellegű állásfoglalásokkal igyekezett segíteni a hozzáforduló bíróságokat, valamint a kereskedelmi élet szereplőit.

Ahogy az korábban is említettem, amikor a tisztességtelen verseny vonatkozásában az üzleti tisztességről, jóerkölcsről beszélünk, mindig az üzleti világ erkölcsi értékeléséből kellett kiindulni. Az erkölcs követelményeivel kizárólag a tisztességes és becsületes eszközökkel folytatott küzdelem volt összeegyeztethető. A kereskedelmi és a gazdasági világ résztvevői által folytatott cselekmények egyetlen korlátját az üzleti világ erkölcsi felfogása és az üzleti tisztesség jelentették.[196] A Zsűri szervének felállítását követően, már az első állásfoglalásai között leszögezte, hogy az üzleti verseny terén analóg esetek nem léteznek. Alapvetően e gondolat jelentette működésének vezérfonalát, amelyet minden esetben megpróbált szem előtt tartani. Tartalmát a következőképp bontotta ki: *„Az üzleti eljárásokat mindenkor a konkrét körülmények mérlegelése alapján és a panaszokban előadott tényállások valóságának feltételezése mellett volt szükséges vizsgálni."*[197] Elképzelhető volt ugyanis, hogy a konkrét eset körülményei között olyan meg nem engedett magatartásokat találnánk, amelyek más körülmények között nem képeznék vita tárgyát. Ha nem magára az eset

[194] Bányász, 1927. p 121.
[195] A választott zsűri tagok a kamara székhelyén működő általános jellegű kereskedelmi és ipariérdekképviseletek – többek között például a Baross Szövetség, a Fővárosi Kereskedők Egyesülete, a Gyáripari Képviselők Országos Egyesülete és az Ipartestületek Országos Szövetsége – tagjaiból kerültek ki. Így. Bányász, 1927. p. 122.
[196] Nem szabad tehát megfeledkeznünk arról, hogy a verseny szabad volt. Véleményem szerint a versenytörvényünknek nem az volt a célja, hogy a kialakult szabadversenyt, szabadkereskedelemet korlátozza, hanem pusztán a tisztességtelen versenyeszközök ellen kívánt oltalmat biztosítani.
[197] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 1783.-1. – 1925.

körülményeire helyeztük volna a hangsúlyt, hanem magukra a cselekményekre és az üzleti eljárások kerültek volna minősítésre, akkor a Zsűri döntései könnyen elvi jelentőségű megállapítások, illetve döntések erejével hatottak volna. Ez azonban teljességgel ellentétes lenne a Zsűri által korábban megfogalmazott vezető gondolattal, hogy az üzleti verseny terén analóg esetek nem léteznek.[198] Fel kell tehát ismernünk az egyes üzleti magatartások vizsgálata során, hogy a sokszor azonosnak látszó cselekmények az eset konkrét körülményeinek mérlegelése alapján más és más megítélést eredményezhettek. Mindenkor a konkrét ügy körülményei, a mindennapi élet tapasztalatai, a forgalmi élet jelenségei kellett hogy biztosítsák a helyes útmutatást.[199] E gondolat megértése végett példaként álljon itt egy, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága előtt lezajlott ügy.

Az alperes egy általa bérelt szállodai kávéházi és vendéglői részekből álló üzlethelységnek a vendéglői részét kívánta a felperesnek albérletbe adni. A felperes kötelezte magát, hogy az albérlet ideje alatt a vendéglői helyiséget kávéházi üzemre nem fogja átalakítani. Az alperes, akit a szerződés nem kötött, az általa használt kávéházi helységben elkezdett vendéglői tevékenységet is folytatni és az utcai bejárat felett attól jobbra és balra nagy falragaszokon ebéd kiszolgálását hirdette. A kamara nézete szerint az alperes vétett az üzleti tisztesség ellen, mivel az alperes a felperes üzleti tevékenységét a maga javára szerződéses kikötéssel korlátozta, majd olyan magatartást tanúsított, amely egyértelműen az üzleti jóerkölcsbe ütközött. Miután az üzletek egymás szomszédságában helyezkedtek el, továbbá a két üzlet összetéveszthetősége egyértelműen megállapítható volt, az alperes által folytatott gyakorlat a vendégeket, vagy legalábbis azok egy részét a felperestől elvonhatta, elcsábíthatta.[200]

Amennyiben a jelen jogesetben az alperes üzleti cselekményét, eljárását minősítették volna, az a helytelen megállapítás született volna, hogy tisztességtelen versenycselekményt valósított volna meg az a gazdasági szereplő, aki szerződésben korlátozta bérlőjének tevékenységét, majd ő maga e tevékenységet folytatja. Ahogy azt a Zsűri helyesen kiemelte, az üzleti tisztességbe ütközést ebben az esetben is a magatartás körülményeiben lehetett felfedezni. Ezt pedig az adott ügyben az üzletek egymás mellett

[198] Bányász Jenő. A tisztességtelen verseny a Juryk és Választott bíróságok joggyakorlata. Budapest. 1927. p. 45.
[199] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 1783.-1. – 1925.
[200] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 15.326. – 1925., A Választott Bíróság ugyancsak az alperes által folytatott kereskedelmi magatartások körében látta megvalósulni a tisztességtelen versenycselekményeket a 7849. – 1925.-ös, 25.274 – 1927.-es ügyekben.

való elhelyezkedése és a hirdetések összetéveszthetőségére okot adó körülmény jelentette.

A kamarai Zsűri gyakorlatának tanulmányozása során számos esetben[201] találkozunk olyan ügyekkel, amelyekben a kereskedők, a gazdasági szereplők saját profitjuk növelése érdekében a vásárlóközönséget megpróbálták megtéveszteni, vagy emberi hiszékenységüket kihasználva vásárlásra ösztönözni. Az egyes ügyek megítélésekor elsősorban azt kellett tisztázni, hogy milyen ismeretekkel rendelkezhetett egy átlagos fogyasztó. Ez esetben a Zsűri azt a felfogását juttatta érvényre, amelyre gyakorlata során különös hangsúlyt is fektetett, hogy *„a vásárlóközönség az egyes kereskedelmi tevékenységek megítélése kapcsán kellő szakmai ismeretekkel nem rendelkezik.”*[202] Nézzük mit jelentett ez a gyakorlatban.

„Minden megrendelő felünk 1 milliárd koronára van biztosítva arra az esetre, ha bármely természetű munkálatok folytán tűzkár, tárgyrongálás, vagy személyek sérülése történne.”[203] A Zsűrinek bemutatott kötvények tanulsága szerint a biztosítás összege még csak meg sem közelítette a hirdetésben kilátásba helyezett 1 milliárd koronát, továbbá a kötvényekben olyan megszorításokat és kikötéseket tartalmaztak, amelyek akár meg is hiúsíthatták a biztosítás összegének kiutalását, illetve a szerződés érvénytelenségét vonhatták maguk után. A Zsűri a fenti közlést olyan hirdetési eszköznek minősítette, amely valótlan adatot tartalmazott, valamint a fogyasztóközönség tévedésbe ejtésére is alkalmas volt. Jelen esetben a biztosítási szerződés megkötésekor a fogyasztótól nem volt elvárható, hogy az említett tisztességtelen, megtévesztésre alkalmas szerződési feltételeket észrevegye, azok ellen felszólaljon.[204]

III.3.3. Versenytársi minősítés a kamarai gyakorlat alapján

Ahogy arra korábban már röviden utaltam, a Tvt. egyes rendelkezéseinek alkalmazása megkívánta a versenytársi minősítést. [205] Ahogy az üzleti verseny, az üzleti tisztesség fogalmát, úgy a versenytárs fogalmát is mind a bírói, mind a választottbírósági

[201] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. XII., 18.016.; 1783-22 – 1925.; 27.450 – 1925.; VII., 14.320. – 1924.; 1783-18 – 1925.; 1783-10 – 1925.; 1783-7 – 1925.; 1783-19 – 1925; 1783-3 – 1925.; 1793-2 – 1925.
[202] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 1783.-1. – 1925.
[203] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. XII., 18.016.
[204] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. XII., 18.016.
[205] Tvt. 30. §; a bírói gyakorlat szerint a törvény oltalmában részesült minden üzleti alapra fektetett, nyereségszerzésre irányuló, visszterhes szolgáltatással járó foglalkozás. BÁNYÁSZ István: *Tisztességtelen verseny és védjegyoltalom.* Az Iparjogvédelmi Egyesület kiadása, Budapest, 1940. p. 5.

és zsűri gyakorlat az első perctől kezdve igyekezett a lehető legtágabb értelembe venni.[206] A Budapesti Királyi Törvényszék egy ítéletében kifejtette, hogy az állandó bírói gyakorlat szerint a versenytársi minőség megállapításához nem szükséges, hogy a szembenálló versenytársak azonos üzletkört folytassanak, hanem elégséges, hogy azok üzletköre bizonyos ponton összeütközésbe kerüljön. E felfogás mentén a likőr gyártással foglalkozó felperesi cég versenytársi minősége a szénsavgyártással foglalkozó alperesi céggel szemben megállapítható volt.[207] Így versenytársai voltak egymásnak az ingyen fényképet osztogató kereskedő és a fényképész vagy a portáltervezéssel hivatásszerűen foglalkozó tervező és a tervezett rajzok szerint portálkészítő vállalatok.[208] A Zsűri megállapította, hogy meg nem engedett tisztességtelen versenyeszköznek minősült az egyes versenyvállalatok azon eljárása, amely szerint a forgalomban ismert márkakészítmények – jelen esetben gyógyszerek – pótlására – adott esetben még az orvosi receptek rendelkezései ellenére is – saját készítésű, védjegyes árukat szolgáltattak ki. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy azokat a vállalatokat, amelyek védjegyes, illetve azokkal rokon természetű áruk forgalomba hozatalával foglalkoztak, a védjegytulajdonos versenytársainak lehetett tekinteni. Ebből következett, hogy a védjegyes áruk kiszolgáltatása vagy azok pótanyagának elkészítése versenytárssá tették a közintézményeket – kórházakat, gyógyszertárakat – is, amelyeket ugyanúgy kötötték a törvényes rendelkezések, mint a magánvállalatokat.[209] Ezt a következő példával kívánom alátámasztani.

A Tres gyógyszervegyészeti, ipari és kereskedelmi rt. hosszabb ideje hozott forgalomba egy Salvacid nevű készítményt jellegzetes csomagolásban és formában. A MABI – *Magánalkalmazottak Biztosító Intézete* – drágának találta ezt a gyógyszerkülönlegességet és házilag pótszert állított elő, amelyet házigyógyszertára útján, minden megjegyzés nélkül, ugyanolyan csokoládészínű mázzal bevont tabletták formájában szolgáltatott ki azoknak a betegeknek, akiknek az orvos Salvacidot írt elő. A Tres a MABI-nak ezt a gyakorlatát magára nézve sérelmesnek és a tisztességtelen versenyről szóló törvénybe ütközőnek vélte, és keresetet indított a MABI ellen. Az

[206] Meszlényi Artúr: A versenytárs fogalmának helyes értelmezése. Iparjogi Szemle, 1933. 27. évf. pp. 7-8. sz. 1., A Kamarai Zsűri Z 195. J. 24.572 – 1924-es állásfoglalásában ezt az álláspontot erősítette.
[207] Budapesti Királyi Törvényszék 31.830 – 1931. számú határozatából. Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 5. sz. pp. 18.-19.
[208] Meszlényi, 1933. 1.; E tekintetben az a körülmény, hogy a portál tervezése szellemi munka, a kereskedői szolgáltatás és azzal való foglalkozás pedig vállalat, nem érintette a versenytársi megítélést. Kúria 5707-1931. számú határozata. Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 5. sz. p. 19.
[209] Meszlényi, 1933. p. 19.

alperes azzal védekezett, hogy ő nem volt kereskedő, hiszen gyógyszertára nem adott el gyógyszereket, hanem törvényes hatáskörben, törvényes illetményként, ingyen juttatta azt a biztosítottainak, így rá a tisztességtelen versenyről szóló törvény nem vonatkozott. Az ügy kérdése tehát az volt, hogy a MABI a Tres gyógyszergyár versenytársának minősülhetett-e.[210] A felperes álláspontja szerint az üzleti tisztesség és jóerkölcs szabályai mindenkit kötelezték, akik áruk szolgáltatásával vagy forgalomba hozatalával a forgalomba bekapcsolódtak. Utalt továbbá arra, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvény nem kívánta meg, hogy az áru forgalomba hozatala éppen eladás útján történjen meg.

Az ügyben hozott bírósági ítélet megegyezett a fentebb kifejtett Zsűri által tett állásfoglalással és kimondta, hogy *„az közömbös, hogy az alperes biztosítottai részére a gyógyszert ingyen vagy ellenérték fejében adta-e ki, mert azzal, hogy az alperes házi gyógyszertára útján gyógyszereket állított elő, tehát technikai, ipari munkát fejtett ki, a felperes versenytársává vált. Az alperes eljárásával fogyasztókat vont el a felperestől és ezzel bekapcsolódott az üzleti versenybe."* [211] A bíróság ítéletében utalt továbbá arra, hogy *„a betegpénztárak, közkorházak és közintézmények részéről követett az az eljárás, hogy a forgalomban ismert és keresett védjegyes áruk pótlására, orvosi rendelkezés ellenére is saját készítésű termékeket szolgáltattak ki, tisztességtelen verseny".*[212] A Zsűri és a királyi törvényszék gyakorlata alapján megállapíthatjuk, hogy bárkiről is legyen szó – akár még közintézményről is –, ha olyan gazdasági cselekményt folytatott, amely külső fellépésénél fogva alkalmasnak bizonyult arra, hogy más vállalat fogyasztóközönségét elvonja, azzal belépett az üzleti versenybe és vonatkoztak rá a verseny tisztességét oltalmazó rendelkezések. Csak e felfogás mellett lehetett biztosítani a gazdasági élet egész területén az üzleti tisztesség és jóerkölcs érvényesülését.[213]

Véleményem szerint igazolható, hogy a versenytársi minőség megléte elengedhetetlen feltétele volt a Tvt.-ben biztosított oltalomra való hivatkozásnak. Bármely jogalkalmazó szervről is legyen szó, az egyes kereskedelmi magatartások megítélése kapcsán az első feladat a versenytársi minőség megítélése volt. A Zsűri által

[210] A Kúria P. IV. 6042/1931. sz. ítélete szerint üzleti verseny minden nyereség elérésére irányuló és versenyhatás kifejtésére általában alkalmas gazdasági tevékenység. Magyar Ipar, 1934. 55. kötet. 1. sz. pp. 31–32.
[211] Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 1. sz. pp. 31.-32.
[212] Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 1. sz. p. 32.
[213] Meszlényi, 1933. p. 1.

lefolytatott ügyek kapcsán is vizsgálni kellett, hogy a felek egymás versenytársainak minősülnek vagy sem. A gyakorlatban ez a következőképpen nézett ki.

A felperes a székesfőváros kezelésében lévő Községi Temetkezési Üzem üzleti eljárását tette kifogás tárgyává, és panasszal fordult a kamarai Zsűrihez. A felperes panaszában előadta, hogy az alperes kereskedelmi eljárásai során már több ízben kijelentette, hogy a Községi Temetkezési Üzemen kívül más vállalkozó temetések rendezésére nem jogosult. Az alperes a felperes állítása szerint olyan ténybeli adatokkal híresztelt, amelyek a valóságnak nem feleltek meg és a közönség tévedésbe ejtésére is alkalmasnak bizonyultak, továbbá a felperes üzleti hírnevet és hitelét is rontották. A Zsűri az ügyben megállapította, hogy a konkrét ügyben azonos tárgyú és teljesen egyenjogú vállalatok álltak egymással szemben, vagyis egymás versenytársai voltak. Majd utalt arra, hogy az ügy, a tisztességtelen versenytől szóló törvény rendelkezései alapján minden vonatkozásában elbírálás és megítélés tárgya lehetett.[214]

A Zsűri az ügy elbírálása kapcsán a kifejezetten a konkrét eset vonatkozásában, annak körülményeire figyelemmel igyekezett felállítani a tisztességtelen kereskedelmi magatartás határait, amely így szólt: *„az alperes azáltal, hogy a maga hasznát keresve, vagy a köz érdekét tartva szem előtt, saját vállalatát előtérbe tolja, újításait, modern berendezéseit ajánlja a felek figyelmébe, úgyszintén kevésbé költséges eljárását, továbbá a felperes üzleti eljárását, jogos azonban a befeketítésbe át nem csapó kritikával illeti, az üzleti tisztességbe ütköző eljárást még nem követ el.”*[215] A versenyküzdelemből csupán azokat a tisztességtelen versenyeszközöket kellett kizárni, amellyel a versenytárs valamennyi tisztességes gyakorlatot folytató versenytársát megkárosíthatta, erőszakos és jogosulatlan beavatkozásaival ipari tevékenységeik folytatásában korlátozhatta.[216] Ellenkező esetben már egyértelműen a szabad verseny jogszerű mechanizmusaiba történt volna beavatkozás, amely ellentétes lett volna a tisztességtelen versenyzésről szóló rendelkezések célkitűzéseivel.

[214] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 24.572. – 1924.
[215] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 24.572. – 1924.; a Zsűri „kettős” – feltételes – állásfoglalása megítélésem szerint abból fakadt, hogy bizonyítási eljárás lefolytatására nem volt hatásköre: véleménye ismeretében a felperes dönthetett a bírósági út igénybevételéről.
[216] BÁNYÁSZ, 1933. p. 20.

III.3.4. A Zsűri és a szabad verseny védelme

A Zsűri világosan állást foglalt és egyértelműsítette gyakorlatában a szabad versenyzés védelmét. Meglátása szerint *„helytelen lett volna azt gondolni, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvény a versenyzőt szabad mozgásában akarta volna gátolni. Aki tisztességes eszközökkel, pl. a tényleg legolcsóbb és legjobb minőségű árú előállításával, vagy a legolcsóbb és legjobb munka produkálásával igyekezett versenytársának vevőkörét elhódítani, vagy akár versenytársát megsemmisíteni, annak verseny még korántsem bizonyult tisztességtelennek."*[217] Az alábbi példán keresztül kívánom igazolni állításomat.

E versenyszabadság azonban csak addig terjedt, amíg a versenytárs a tevékenysége során nem sértette meg a versenytársak személyiségét védő korlátokat – a nevet, a céget, a védjegyet –, nem igyekezett versenytársát valótlan állításokkal befeketíteni, és a vásárlók józan ítélőképességét sem próbálta csalárd fogásokkal befolyásolni. Bányász Jenő, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara titkára a kérdés lényegét a következőképp összegezte: *„Nagyon természetes, hogy a haszonszerzés iránt kifejtett gazdasági tevékenység mások érdekeit sértheti. A versenytörvény azonban kizárólag a jogtalan érdeksértést üldözi. Nem jogtalan érdeksértés a valóságnak megfelelő, köztudomású adatoknak üzleti célokra való felhasználása. A tisztességtelen verseny ott kezdődik, ahol az érvényesülés megtévesztő, vagy egyébként erkölcstelen eszközök felhasználásával történik."*[218]

„Az a körülmény, hogy a versenytárs olcsóbban adja el áruját, a szabad versenynek csak egy megengedett gyakorlása"[219] A Zsűri megítélése szerint az a tény, hogy például egy nagykereskedő 20%-kal olcsóbban kínálja vételre táblaüvegeit asztalosiparosának, mint bármely másik cég, az üzleti tisztesség szempontjából nem kifogásolható. Az árak leszorítása önmagukban még nem ütközött az üzleti tisztességbe és általában a jóerkölcsbe. A szabad verseny a versenytársakra bízta, hogy ki milyen áron adta el áruit. *„Az a körülmény, hogy a versenytársak vevők szerzése céljából olcsóbban adták el áruikat, a szabadversenyek csak egy megengedett gyakorlása volt, hacsak a versenytárs az árut jóerkölcsbe ütköző módon nem szerezte. A vásárlók előnyben részesítése még nem tisztességtelen eljárás."*[220]

---

[217] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 11.154.-1925.
[218] SZÉKÁCS, 1927. p. 17.; BÁNYÁSZ, 1927. pp. 11–12.
[219] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 11.154.-1925.
[220] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 11.154.-1925.

A Zsűri e felfogását a Magyar Királyi Kúria is magáévá tette. A 2529/1932. számú döntés szerint *„az olcsó árusítás a verseny-törvénybe csak akkor ütközik, ha saját jogos érdek nélkül csak a versenytárs megkárosítására irányult."* A 4366/1932. számú döntés pedig az áron aluli forgalmazás megítélését a Zsűri értékelésével összhangban tovább pontosította: *„egymagában valamely árunak versenyző célzattal másoknak olcsóbban, akár a beszerzési áron, akár a beszerzési áron alól való árusítása nem ütközik a verseny-törvény rendelkezéseibe, kivéve, ha megállapítható, hogy az alperes csak a versenytársai tönkretételét célozott versenye során áruit a beszerzési lehetőségekhez képest, oly alacsonyan szabta volna meg, hogy azokkal józan gazdasági felfogás szerint általában lehetetlen volt, az üzlet folytatását megbénító veszteségek nélkül, versenyezni."*[221]

A kávécég rekláma így szólt: *„Az egyes kávésdobozokba pénzdarabokat, többek között minden 10. félkilógrammos dobozba egy ezüstkoronát helyezünk el."* Amennyiben a nyereményjáték igaz, nem téveszti meg a vevőközönséget, és nem is minősül tisztességtelen versenycselekménynek.[222]

„A versenynek nem szabad utcai forgalomban folytatódnia, oly módon, hogy a versenytárs az utcán, avagy a versenytárshoz vezető úton (lépcsőház, járda, stb.) a járókelőt megszólítja. És az sem feltétel, hogy a megszólítás adott esetben erőszakos, tolakodó legyen."[223] A Zsűri ezen állásfoglalásával kapcsolatban szeretnék utalni a kamarai Választott Bíróság egy döntésére, amelyben egyetértett a Zsűri azon álláspontjával, hogy a vevőknek az utcán, tolakodó, erőszakos módon történő fogdosása tisztességtelen versenynek minősült, azonban utalt arra, hogy ezen évtizedek óta folytatott üzleti eljárás ellen eddig sem a versenytársak, sem a járókelők, fogyasztók komoly panasszal nem éltek. *„Éppen ezért a törvényes rendelkezés szigorú alkalmazása ezidő szerint méltánytalan volna. E kétségkívül üzleti jóerkölcsbe ütköző eljárásokat éppen ezért lépésről-lépésre kell megszüntetni."*[224] A vevőfogdosással kapcsolatban a Magyar Királyi Kúria a Választott Bíróság állásfoglalását némiképp figyelmen kívül hagyva és egyértelműen a Zsűri által felállított szigorúbb erkölcsi mércét alkalmazva a következő álláspontra helyezkedett: *„…a járókelőknek az úton való elfogása és üzletkötés céljából*

[221] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 11.154. – 1925.; MESZLÉNYI, 1933. p. 4.
[222] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 7932. – 1924.
[223] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. 1783-21. – 1925.
[224] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 31.885. – 1925.; Azt mondhatjuk tehát hogy a kamarai gyakorlat figyelemmel volt az évtizedes üzleti szokásokra, annak ellenére, hogy a jogszabályi feltételek adottak voltak arra, hogy marasztaló ítéletet hozzanak egy hasonló kereskedelmi gyakorlat vonatkozásában, azonban véleménye szerint mégis a törvény nevelő célját és hatását kellett ilyenkor szem előtt tartani.

sátorba csalogatása, tolakodó módon betessékelése, vagy bevezetése, a nyílt piaci forgalomban is tűrhetetlen, tisztességtelen eszköze az üzleti versenynek. Nem változtat a vevőszerzésnek ezen módjának megítélésén azon alperesi előadás, hogy a helybeli szabószakma körében a piaci vásárokon esetleg már általános gyakorlattá fajult volna, mert hatályos kereskedelmi szokás, a törvénnyel ellentétben nem létesülhet."[225] A Kúria ezen döntése világosan bizonyítja a Kamarai Zsűri versenyformáló hatását, ugyanis a Tvt. a vásárlók utcán történő megszólításaival, üzletbe csábításaival külön, kiemelve nem foglalkozott. A Kamarai Zsűri volt az a szerv, aki e kereskedelmi magatartást a Tvt. 1. §-a alá – mint meg nem engedett kereskedelmi magatartást – helyezte, majd láthatóan a Kúria 1933-ban a Zsűri által megfogalmazott erkölcsi felfogásást, mint a Tvt. 1 §-ába beleolvadt törvényes rendelkezést hivatkozta.

„Ingyen utazhat Párizsba 14 napra, vagy ingyen kaphat egy hálószobabútort, vagy egy menyasszonyi kelengyét, ha szükségletét nálunk októberben beszerzi."[226] Jelen hirdetés kétségkívül tömeges és gyors vásárlásra ösztönözhette a vásárlókat, azonban a Zsűri mérlegelése alapján az üzleti tisztesség korlátját csak abban az esetben lépi át, amennyiben a hirdető üzleti eljárása a fogyasztók megtévesztését célozta. A Zsűri a szabad verseny vonatkozásában kifejtette, hogy a versenyküzdelem továbbra sem volt bűn, és ugyanígy az erőteljesebb reklámeszközök alkalmazása sem bizonyult annak.[227] Összességében azt mondhatjuk, hogy a fent idézett hirdetés szövege nem károsította sem a vásárlókat, sem a versenytársakat, továbbá a vevőközönség megtévesztésére sem bizonyult alkalmasnak.

Láthatjuk, hogy azon túl, hogy a Zsűri a tisztességtelen versenycselekmények, valamint az üzleti tisztesség korlátait igyekezett felállítani, a szabad versenyt is próbálta védeni és érvényre juttatni.

Tekintettel arra, hogy a Zsűri szervében a legelőkelőbb, úgy az üzleti, mint általában a társadalmi életben tekintéllyel és erkölcsi súllyal bíró, mint a konkrét esetek elbírálásánál érdektelen egyének is helyet foglaltak, így e szerv szakvéleményében az üzleti tisztesség és a jóerkölcs egy fogalommá olvadhatott össze és egyenrangú

---

[225] Kúria 2516/1933. sz. döntése, MESZLÉNYI, 1933. p. 4.; a Kúria P. IV. 2514/1936. számú elvi megállapítása szerint a Tvt.-be ütközött annak a vidéki temetkezési vállalatnak az eljárása, amely üzletfeleit a halottasháznál vagy az utcán megszólítva, sorozatosan szerezte. MESZLÉNYI, 1933. p. 5.

[226] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. 17.352. – 1924/X.

[227] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. 17.352. – 1924/X.; Jelen esetben a hirdetés szövege – annak érdekében, hogy minél nagyobb hasznot és sikert érjen el a hirdető – egy rövidebb időtartamra (októberre) szorítkozott, ez pedig a Zsűri megítélése szerint épp úgy a létért folyatott küzdelemnek általános jelensége volt, mint maga a verseny.

értékmérőként szolgált, amely végső soron a helyes kereskedelmi és ipari közfelfogás kialakulására vezethetett.[228] Ahogy azt említettem, a kamarai zsűrik egyrészt az esetleges bírói megkeresésekre, másrészt pedig a versenytársak által eléjük tárt ügyekben fejtették ki véleményüket és fogalmazták meg *„erkölcsi ítéleteiket”*. A Kamara álláspontja szerint a bírók abban az esetben helyezkedtek helyes elvi alapra, amennyiben az üzleti tisztesség alapján álló kereskedők, iparosok eljárásait és felfogásait kutatták az egyes konkrét esetek elbírálásánál. Ez a helyes kereskedelmi és ipari közfelfogás pedig kétségkívül az érdektelen, a konkrét ügytől távol álló zsűri-tanácsok egyhangú megítéléseiben jutott kifejeződésre.[229] A zsűribizottságok által a bírói megkeresésekre adott szakvéleményeket bíróságaink rendszerint döntő jellegűnek ismerték el, és abból a helyes felfogásból indultak ki, hogy az *„üzleti tisztesség megítélésénél a kereskedelmi felfogás az irányadó és a zsűriben tömörült előkelő üzletemberek felfogását ehhez képest rendszerint alapul vették úgy, hogy bírói döntésre sokszor nem is került sor.”*[230]

III.3.5. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iránymutatásai az egyes versenycselekmények kapcsán

A választottbírósági eljárások voltaképp nem kifejezetten polgári peres eljárásoknak minősültek, hanem inkább azt pótolták. Az állam felállította a maga jogvédelmi intézményeit, de nem kötelezte a feleket, hogy azokat igénybe vegyék, amennyiben köztük jogvita merülne fel. Sokkal inkább lehetőség nyílt arra, hogy vitás ügyeiket az érintett felek maguk között, az államhatalom jogvédelmi szervezetének közreműködése nélkül intézzék el.[231] Összességében azt mondhatjuk, hogy a választottbíróság eljárása és döntése magánjogi viszonyokon alapult és a magánjog körébe tartozott, ugyanis a választottbíróság mindig csak a felekkel kötött szerződések alapján járhatott el.[232] Abban az esetben viszont, amennyiben a törvényhozás a választottbíróság ítéletét a végrehajtható közokirat jellegével, valamint a jogerős ítélet egyéb tulajdonságaival is felruházta, akkor a törvényhozásnak kötelessége garantálni,

---

[228] MESZLÉNYI, 1923.b. pp. 126-127.
[229] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Kamara évkönyve. Budapest. Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. 1925. p. 112.
[230] Blauner Mór: A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Jurygyakorlata a tisztességtelen verseny iránti ügyekben. Polgári jog. 1925. 1. évf. 1. sz. pp. 35-36.
[231] GAÁR Vilmos: *A magyar Polgári Perrendtartás magyarázata.* 2. kötet. Athenaeum, Budapest, 1911. pp. 385–386.; a választottbírósági ítélet nem az államhatalom közjogi aktusa, ezért önkéntes teljesítés hiányában csak külön törvényi rendelkezés tehette végrehajtható közokirattá.
[232] Magyary Géza: Magyar polgári perjog. 2., átd. kiad.. Franklin-társulat, Budapest, 1924. p. 729.

hogy a közérdek és a jogos magánérdek a választottbírósági eljárással sérelmet ne szenvedhessen.[233] A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (a továbbikában: Pp.) az említettekkel összefüggésben már tartalmazta, hogy a választottbírósági ítéletnek és egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint a jogerős bírói ítéletnek és igyekezett garanciális elemekkel az egész eljárást szabályozni.[234]

Ahogy azt korábban kifejtettem, az egyes tisztességtelen versenycselekményekkel kapcsolatban a sérelmet szenvedő versenytársnak több lehetősége volt a versenytörvényben biztosított oltalom igénybevételére. Az igényérvényesítés egyik lehetséges formája volt a kereskedelmi és iparkamarák szervezetén belül működő választottbírósági eljárás kezdeményezése volt. A Választott Bíróság tisztességtelen versennyel kapcsolatos gyakorlatának vizsgálata előtt szeretném röviden összefoglalni, hogy mely pontokban mutatkoztak lényegi különbségek a kamarai választottbíróságok és az a Pp. Tizenhetedik Címében szabályozott választottbírósági eljárások között.

A kamarai választottbíróságok a Tvt.-ben körülírt ügyekre nézve rendes bíróságoknak számítottak, míg a Pp.-ben szabályozott választottbíráskodás mindig kivételes volt. A kamarai választottbíróságok hatáskörét megállapította a felperesnek azon egyoldalú nyilatkozata, hogy a keresetét előttük nyújtotta be, míg a Pp. szabályai szerint a választottbírósági kikötés csak akkor volt érvényes, ha azt a felek közösen, kétoldalú jognyilatkozatukkal kikötötték. A kamarai választottbíróságok tagjait csak a zsűritagok névjegyzékéből lehetett kiválasztani, elnöke mindig az igazságügy-miniszter által megnevezett ítélőtábla bírájának egyike, míg a Pp. szabályozása szerint választottbírósági tag bárki lehetett, kivéve aki a Pp. 774. §-a alapján kizárható volt, az elnök választása pedig nem volt kötelező. Az egyik legnagyobb különbség azonban az volt, hogy a kamarai választottbíróságok bírósági cselekményeket végezhettek, tanúkat hallgathattak ki és bizonyítást folytathattak, míg a Pp. szabályai szerint, ha a választottbíróság ilyen irányú cselekményeket kívánt lefolytatni, az illetékes járásbírósághoz kellett fordulni.

A kamarai választottbíróság e többletjogosultságok kérdésében figyelemre méltó önértelmezést alakított ki. A Pp. 777. §-a szerint a választott bíróság tanúkat és szakértőket csak akkor hallgathatott ki, ha előtte megjelentek, ám sem őket, sem a feleket meg nem eskethette, kényszereszközt nem alkalmazhatott. A Budapesti Kereskedelmi és

[233] Meszlényi Arthur: Bevezető a Polgári perrendtartáshoz. Athenaeum, Budapest, 1911. p. 396.
[234] A Pp. a választottbírósági szerződés tárgyáról és érvényességi kellékeiről, a bírák kiválasztásáról és kizárásáról, az eljárásról, valamint az ítélet keresettel való érvénytelenítéséről rendelkezett (Pp. XVII. cím).

Iparkamara Választott Bírósága ezzel szemben egy 1925-ös ügyben a tanúkat a felperes kérelmére megeskette, arra hivatkozva, hogy a Tvt. alapján megalakított választott bíróságokra a Pp. XVII. címének rendelkezései csak annyiban voltak alkalmazandók, amennyiben azt a 23.900/1924. I. M. számú rendelet kifejezetten előírta – e rendelet pedig a Pp. szabályait csak a választott bíróságok megalakítására rendelte alkalmazni.[235] A többletjogosultságok gyakorlati magyarázataként az is szolgálhat, hogy a kamarai választottbíróságok elnökei minden esetben az igazságügyi minisztérium által összeállított névjegyzékből választott ítélőtáblai bírák voltak, akik az egyes eljárási cselekmények foganatosítására hivatásuknál fogva is alkalmasak voltak.

A kamarai választottbíróságok ítélete ellen felfolyamodással lehetett élni az illetékes ítélőtáblához, míg a Pp. szabályai szerint a választottbíróságok döntéseit csak érvénytelenítési perrel lehetett megtámadni.[236]

A kamarai zsűri és választottbíróságok közötti fő különbség tehát abban állt, hogy míg a zsűri véleményt, erkölcsi megítéléseket adott konkrét kereskedelmi magatartások kapcsán, addig a kamarai választottbíróságok a sértett fél megkeresése esetében megfellebbezhetetlen ítéleteket hozott.[237] A következőkben a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szervezetén belül működő Választott Bíróság gyakorlatába kívánok betekintést nyújtani, középpontban az üzleti tisztesség és a jóerkölcs megítélésének kialakításával és formálásával.

A Választott Bíróság a felek előadásait követően a következő tényállást állapította meg. Az alperes az üzletében a Franck-kávét kérő vásárlóknak más gyártmányú pótkávét szolgált ki és tette ezt anélkül, hogy a vevők figyelmét felhívta volna arra, hogy másfajta kávét ad a kért típus helyett. A Választott Bíróság megítélése szerint ez az eljárás alkalmas volt arra, hogy egyrészt megtévessze a vevőket, akiknek nem a megfelelő árut adta el, másrészt hátrányos helyzetbe hozhassa a vevő által kívánt áru előállítóját. A Választott Bíróság végezetül felhívta a figyelmet arra is, hogy az alperes által folytatott kereskedelmi magatartás *„egyértelműen rontotta a kereskedők megbecsülését, ugyanis alperes az eljárásával a kereskedelem egyik legfontosabb alapját a kereskedőbe vetett hitet és bizalmat rendítette meg, aminek vele szemben mind az áru előállítója, mind a többi kereskedő, mind pedig a többi kereskedő részéről fenn kellett volna állnia.”*[238] A

[235] Pp. 777–778. §; Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 3495. – 1925.
[236] Pp. 784. §: „A választott bíróság ítéletét keresettel érvényteleníteni lehet a rendes bíróság előtt.”
[237] Julow Jenő: A választott bíróságokról. Magyar jövő, Miskolc, 1926. pp. 8-9.
[238] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. Kamara évkönyve. Budapest Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. 1925. p. 132.

tényállásban megállapított magatartás tehát egyértelműen az üzleti tisztességbe ütközött és alperest az 1923:V. tc. 1. §-a értelmében annak abbahagyására kellett kötelezni.[239]

A Választott Bíróság fenti ítéletében világosan kikristályosodik az az erkölcsi megítélés, amelyet képviselt. Döntésében nem kizárólag abból indult ki, hogy az alperes folytatott-e olyan kereskedelmi gyakorlatot, amely az akkor fennálló törvényes rendelkezések tiltottak, hanem ezen túlmerészkedve és képviselve valamennyi tisztességes kereskedőt és iparost, kifejezésre próbálta juttatni az erkölcsi felfogásukat is. Mindezt úgy, hogy ítéletbe foglalta és részletezte, hogy miért is ellentétes az alperes üzleti gyakorlata a tisztességes kereskedelmi magatartásokkal, valamint e gyakorlatnak milyen hátrányos következményei lehetnek a kereskedelmi életre, amely végsősoron indokolta az abbahagyásra kötelezést is.

A Zsűri nem győzte hangsúlyozni, hogy a tisztességtelen versenycselekményekkel kapcsolatos ügyekben mindenkor az eset körülményeire kellett koncentrálni. A Zsűri ezen állásfoglalása valamennyi választottbírósági döntésben teljes egészében kifejezést is nyert.[240]

Egy 1931-ben indult választottbírósági ügyben a tisztességtelen verseny tilalmának egyik klasszikus, ugyanakkor elvi jelentőségű problémáját, az ajándékozás mint versenyeszköz megengedhetőségét állította a jogalkalmazás középpontjába.[241] Az ügy alapjául szolgáló jogvitában egy budapesti vegyészeti gyár keresettel élt versenytársával szemben arra hivatkozva, hogy míg ő korábbi ajándékozási gyakorlatát – felismerve annak versenytorzító hatásait – megszüntette, addig az alperes továbbra is jelentős értékű ajándéktárgyakat, így különösen evőkészleteket, órákat és különféle háztartási cikkeket adott az általa forgalmazott vegyészeti termékek mellé. A felperes álláspontja szerint ez a piaci magatartás ellehetetlenítette a tisztességes értékesítést, mivel a viszonteladókat és végső soron a fogyasztókat nem maguk a vegyi áruk minőségi vagy ár-érték aránybeli jellemzői, hanem az azokhoz kapcsolt ajándékok ösztönözték a vásárlásra. Az alperes védekezése ezzel szemben az ún. „önvédelem” érvelésére épült és előadása szerint az ajándékozási rendszer bevezetése kényszerű lépés volt, mivel annak hiányában elveszítette volna vevőkörét és piaci pozícióját.

[239] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. Kamara évkönyve. Budapest Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. 1925. p. 133.
[240] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 15.326. – 1925.
[241] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 6.101. – 1931.

A jogvitát elbíráló Budapesti Kereskedelmi- és Iparkamara Választott Bírósága azonban nem fogadta el ezt az érvelést, és marasztaló ítéletében eltiltotta az alperest az ajándékozási gyakorlat folytatásától. Az indokolás részletesen kifejtette, hogy az ajándékozás mint versenyeszköz önmagában nem tekinthető semleges piaci magatartásnak, mivel az ajándékok értéke szükségképpen beépül az árkalkulációba, ezáltal a vevőt tévedésbe ejti a termék tényleges ellenértékét illetően. A választottbíróság hangsúlyozta továbbá, hogy az ilyen jellegű akciók az üzleti verseny súlypontját eltolják az áru lényegi tulajdonságairól az ahhoz kapcsolt ajándéktárgyak irányába, ami hosszabb távon nemcsak a fogyasztói döntések torzulásához, hanem a verseny *„teljes elvadulásához”* vezetne. A döntés jelentősége abban áll, hogy egyértelműen kimondásra kerül, hogy az önvédelemre való hivatkozás nem alkalmas a tisztességtelen versenyeszközök igazolására, és a piaci nyomás önmagában nem legitimálhat olyan gyakorlatot, amely a verseny tisztaságát és átláthatóságát veszélyezteti. E határozat jól illeszkedik a korszak azon jogalkalmazói törekvéseihez, amelyek a tisztességes verseny védelmét nem csupán az egyes piaci szereplők érdekeinek kiegyenlítéseként, hanem a gazdasági rend egészének stabilitását szolgáló közérdekként fogták fel, és amelyek a modern reklám- és fogyasztóvédelmi jog előképeiként értelmezhetők.

Egy 1933-ban indult választottbírósági ügyben a felperes azt sérelmezte, hogy a faszénkereskedő alperes „fehér impregnált faszén” feliratú faszéncsomagokat hozott forgalomba és ezekről azt hirdette, hogy azok szagtalanok. A felperes a keresetéhez csatolta a Kir. József Műegyetem által végzett vizsgálat eredményét, amelyben megállapították, hogy a vizsgált faszénnek *„kellemetlen szaga volt, továbbá, hogy a rendes fehér bevonat nélküli faszéntől a vizsgálat tárgyát képző hatásaiban nem különbözött.”*[242] Az előadottak alapján a felperes a Tvt. 1. §-ára hivatkozással kérte a Választott Bíróságot, hogy tiltsa el az alperest ettől a fajta hirdetési módtól, illetve, hogy a meghozott ítélet az alperes költségén jelenjen meg a *„Fűszerkereskedők Lapja”* című szaklapban és az *„Ujság”* című napilapban. A Választott Bíróság ítéletében kifejtette, hogy az alperes beismerte azt, hogy a faszén csomagolásán az állt, hogy az füst- és szagmentes, azonban az alperes védekezése szerint ez a felirat azt jelentette, hogy a faszén használaton kívül füst- és szagmentes, míg használat közben némi csekély füstöt és szénszagot árasztott. A Választott Bíróság megítélése szerint *„az a vevő, akinek a kereskedő füst és szagmentes szenet ajánlott, nem arra helyezte a hangsúlyt, hogy a szén,*

[242] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 14.215. – 1933

amit vásárol használaton kívül rendelkezik ezen tulajdonságokkal, hanem egyértelműen azt az értelmet tulajdonította a hirdetésnek, hogy a szén használat közben nem terjeszt kellemetlen szagot és füstöt."[243] A Választott Bíróság álláspontja szerint az alperes cselekménye megtévesztette a közönséget, amely végső soron tisztességtelen versenycselekményt valósított meg, így ennek további folytatásától el kellett tiltani. *„A Választott Bíróság az alperest csomagonként 50 pengő pénzbírság terhével eltiltotta attól, hogy szenet oly feliratú csomagban hozzon forgalomba, amely szerint a szén füst és szagmentes, továbbá kötelezte az alperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg a felperesnek 250 pengő perköltséget."*[244] Miután a Választott Bíróság az alperes eljárását nem találta olyan súlyos beszámítás alá esőnek, hogy alperest a hírlapi közzététel terhével is terhelje, így feljogosította a felperest, hogy az ítéletet az alperes nevének és telephelyének megjelölése nélkül saját költségén hírlap útján közzétehesse.

A Választott Bíróság ítélete alapján a pernyertes félnek három további lehetősége mutatkozott. Abban az esetben, ha az alperes nem követte az ítéletben foglaltakat, végrehajtást indíthatott, továbbá keletkezett kárigényét az illetékes királyi törvényszéknél keresettel érvényesíthette, végezetül pedig, ha az alperes a jogellenes magatartását az ítélet jogerőre emelkedése, illetve a teljesítési határidő letelte után is folytatta – tekintettel arra, hogy már nyilvánvalóan jobb tudomása ellenére cselekedett –, akár bűnvádi eljárást is indíthatott.

A választottbírósági ítéletek végrehajtásának mechanizmusa a következőképpen alakult. A végrehajtási kérvényt mindig magánál a választottbíróságnál kellett benyújtani, amely az iratokat az illetékes királyi járásbírósághoz tette át. A marasztaló ítélet alapján a kérelem arra irányulhatott, hogy a végrehajtási bíróság pénzbírság kiszabásával tiltsa el az alperest a magatartás további folytatásától, illetve megismétlésétől, ha a pénzbírságot a választottbíróság ítéletében már kiszabta, a felperesnek csupán az eltiltott cselekmény megismétlését kellett bizonyítania, és a végrehajtást foganatosító bíróság a pénzbírságot behajtotta. Mindez azokra az esetekre vonatkozott, amelyekben az ítéleti rendelkezés fizikailag nem volt kikényszeríthető – például a valótlan adatok híresztelésénél vagy a vevők fogdosásánál – ha viszont a rendelkezés kikényszeríthetőnek bizonyult, a bíróság a pénzbírság behajtása mellett kiküldöttje útján, végrehajtás foganatosításával maga

[243] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 14.215. – 1933

[244] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 14.215. – 1933.; az abbahagyásra kötelező ítélet minden újabb megsértés esetére behajtandó pénzbírságot szabott ki; a törvény engedte esetekben hírlapi közzétételt és perköltség-rendelkezést is tartalmazott. BÁNYÁSZ, 1927. pp. 139–140.

szüntette meg a tilos állapotot, például a jogosulatlanul használt cégfelirat eltávolításával vagy a tiltott tartalmú iratok lefoglalásával.[245]

Ahogy azt a Zsűri által folytatott gyakorlatnál többször is kiemeltem, a Zsűri az egyes állásfoglalásaival kapcsolatban fokozottan próbált arra törekedni, hogy döntései ne minősüljenek elvi jelentőségű megállapításoknak. A Választott Bíróság ettől eltérően azonban sok esetben fogalmazott meg ítéleteiben elvi jellegű döntéseket is, ezzel hozzájárulva a versenycselekmények minél egyértelműbb megítéléseihez.

A következő ügyben a Választott Bíróságnak nem kifejezetten egy konkrét kereskedelmi magatartás üzleti tisztességbe ütköző voltát kellett megítélnie, hanem azt kellett eldönteni, hogy egy elgondolás, egy sajátos hirdetési módszer, egy üzleti eszme részesülhetett-e a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján oltalomban. A felperes keresetében azt adta elő, hogy gyógycukorkáinak terjesztésére már közel egy éve sajátos propagandaeszközt alkalmazott, amely abban állt, hogy a cukorkaüzletek elé vagy azok kirakatába egy kéményseprőt ábrázoló reklámfigurát helyezett el, amely figura a *„Negro”* cukorkát hirdető táblát tartotta. A felperes előadása szerint „*ezen propaganda eszközben rejlő eszmei jogot sértette alperesnek az az eljárása, hogy cukorka üzletek elé egy hórakás mellett álló és kezét szája elé tartó gyermekalakot helyezett el, mögötte egy rúdon álló táblával, amelyen a Kaiser karamellát reklámozta.*”[246] A felperes keresetének a tulajdonképpeni alapja a keresetlevél második oldalán, második bekezdésében volt lefektetve, amely szerint *„az ilyen stílusú reklámfigurák alkalmazása az ő eszméje volt, ehhez az eszméhez való jogát nagy fáradsággal és költségekkel szerezte meg, majd tette ismertté. Ennek az eszmének a leutánzásával követte el az alperes az üzleti tisztességbe ütköző cselekményét.”*[247] Az alperes a kereset elutasítását kérte, ugyanis álláspontja szerint a reklámnak az általa használt módja általánosan elterjedt, továbbá álláspontja szerint a reklámozás e módját már hamarabb megkezdte, mint a felperes.

A Választott Bíróság megítélése szerint a felperes eszméje se nem volt új, se nem volt eredeti. *„Köztudomású volt ugyanis, hogy a reklámnak úgy a felperes, mint az alperes által igénybe vett módja már évek óta általánosan elterjedt volt, széleskörben használatába vett üzleti eszköz volt, s a felakasztható, üzletek elé felállítható, vagy kirakatokba elhelyezhető emberi alakot ábrázoló reklámtáblák alkalmazása már olyan*

[245] KOVÁCS Marcell: *A polgári perrendtartás magyarázata.* Athenaeum, Budapest, 1933. p. 1598.; BÁNYÁSZ, 1927. p. 140.
[246] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 19.349. – 1933.
[247] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 19.349. – 1933.

eszmének, amely valaki javára monopóliumot állapíthatott volna meg nem volt tekinthető."[248] Láthatjuk, hogy a Választott Bíróság ez esetben is az üzleti világ erkölcsi megítéléséből indult ki és állapította meg, hogy egy már meglévő kereskedelmi gyakorlatot senki nem tekinthette sajátjának, így azt védelemben sem lehetett részesíteni. A választottbírósági ítéletből azonban az említetteken túlmenően egy fontosabb elvi döntést is kiolvashatunk, amelyet egyértelműen iránymutatónak lehetett tekinteni a hasonló megítélés alá eső versenycselekmények eldöntésével kapcsolatban. Az ítélet alapján azt mondhatjuk, hogy jelen esetben az eszme sajátossága – emberi figurákon való hirdetési szövegek alkalmazása – nem általában a figurák felhasználásában és felállítási helyében, hanem kizárólag egy bizonyos mintájú figura alkalmazásában állhatott. Azért, mert valaki egy bizonyos mintájú figurát reklámeszközként alkalmazott, másnak még joga volt más mintájú figurákat alkalmaznia, azaz általánosságban az emberi alakokat ábrázoló figurák alkalmazását nem lehetett kisajátítani.[249]

A Diana Kereskedelmi és Ipari Rt. a sóborszesz gyártmányainak renoméserelme miatt 1933-ban az alábbiak szerint fordult a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő választottbírósághoz.

A Diana Ipari és Kereskedelmi Rt. sóborszesz gyártmánya hosszú évek óta élvezte a közönség bizalmát, köszönhetően a termék megbízható minőségének és a vállalat tervszerű propagandatevékenységének. Ez a sóborszesz kivételes pozíciót szerzett a piacon, olyannyira, hogy a "Diana sóborszesz" név fogalommá vált a széles fogyasztói rétegek körében. A termékben rejlő felbecsülhetetlen tőkeértéket elsősorban az árujellegzetes külső képviseli, amely még a legfelületesebb szemlélő számára is azonnal felismerhetővé teszi a terméket akár a legegyszerűbb fogyasztói körökben is. Ez a külső nem csupán esztétikai elem, hanem a termék eredetiségének garanciája, amely a védjegyoltalom alá vont motívumokon keresztül védelmet élvez. A Diana sóborszesz legjellegzetesebb ismérve a sajátos formájú palack, amelyet az üveggyártási iparban *"Dianás palack"* néven ismernek, és amelyet a felperes jogelődje kreált meg. További kulcselem a sárga színű lágy burkolópapír, amely piros színnel szabadon emelkedik felfelé sodorva néhány centiméterrel a hosszú nyakú palack felé. Ezen sárga-vörös színkombinációban egy pajzs alakú vignette található rányomva. A kibontott palackon

[248] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 19.349. – 1933.
[249] A Választott Bíróság szerint a „kéményseprős" figurára szerzett mintaoltalom részletkérdés volt: az emberi alakot ábrázoló reklámfigurát évek óta általánosan alkalmazták, így az eszme a felperes javára kizárólagos, megvédendő jogként nem volt elismerhető.

ugyancsak vöröses színű pajzs alakú, fehér betűs felirattal ellátott vignette van alkalmazva, míg a dugasz sodrott tekerccsel van lefedve és plombált fonallal odaerősítve. Ezek a motívumok évtizedekkel korábban védjegyoltalom alá kerültek a védjegytörvény értelmében, és a köztudatban a gyártmány eredetiségének garanciájává váltak.[250]

A termék mintegy 30 éve ugyanazon csomagolásban kerül forgalomba, így természetes, hogy a vevőközönség, ha ezen széles körben közismert jellegzetes külsővel találkozik, az árut a felperes vállalatától eredőnek tartja, még futólagos megfigyelés mellett is, anélkül, hogy egyes eltérésekre figyelmes lenne.

Közvetlenül a kereset beadása előtt jutott a felperes tudomására, hogy az alperes, Rót Elemér budapesti lakos, a Budapesten, a Weselényi út 30. szám alatt található Báró Weselényi gyógyszertár felelős vezetője sóborszeszt hoz forgalomba olyan jellegzetes külsővel, amely nem csupán az évtizedek óta fennálló védjegyeket, hanem a védjegyeken kívül álló motívumokat is szolgai utánzással másol. A kitűzendő tárgyaláson a felperes be kívánja mutatni az utánzás egy példányát.

Az utánzás részletei a következők voltak. Elsősorban a palack alakja és méretei ugyanolyanok, beleértve a palack mellső oldalát domináló pajzsformájú jellegzetes vignette-t, annak sajátos alakját, színösszetételét (vörös mezőben fehér nyomással, betűk fekete vonalakkal). utánzott a vörös alapszínű címke világosabb színben tartott kerettel való ellátása, sőt olyan apró részletek is, mint a vörös mező közepén stilizált sujtásokra helyezett fehér színű felirat táblácska. Azonos a palack pliszírozott textúrával való gyógyszeres szerű lekötése is.

Az alperes azonban nem érte be a palack és a vignette szolgai utánzásával. A megtévesztés csomagolt állapotban való biztosítása érdekében átvette a Diana palack sárga burkolópapirosát is a felfelé sodrással, az első részen látható vörös színű pajzsformájú címkével együtt.

A felperes indokolásában kifejtette, hogy az alperes eljárása szembehelyezkedett a versenytörvény rendelkezéseivel, figyelmen kívül hagyva, hogy már a versenytörvény meghozatala előtti időkben is büntetőítéleteket hoztak a védjegytörvény alapján hasonló bitorlásokkal szemben. A versenytörvény életbe lépése óta kamarai választottbíróságok

[250] Konkrétan hivatkozhatunk az 1907-ben a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamaránál bejegyzett 15.431.33 számú védjegyekre (Diana palack címkéje), valamint az 1918. május 6-án lajstromozott 34O-22 számú védjegyre (Diana palack burkolata sárga-vörös színkombinációval).

és rendes bíróságok számos esetben hoztak marasztaló döntéseket hasonló hasonlósággal szemben. [251]

Az alperes a felperes jellegzetes külső minden motívumát utánozta a külön oltalom tárgyát képező *"Diana"* szó kivételével, anélkül, hogy akár apróbb eltéréseket alkalmazott volna, amelyekkel a bitorlók gyakran próbáltak mentegetőzni a bíróságok előtt.

A felperes kifejtette továbbá, hogy az alperes készítményének csomagolása az utánzástól eltekintve sem felelt meg a törvényes követelményeknek. Az 1920. évi december 1-jén kibocsátott 3622 számú Népjóléti és Munkaügyi Miniszteri rendelet értelmében a "sóborszesz" elnevezés alatt csak olyan készítmények hozhatók forgalomba, amelyek legalább 50 térfogat százalék tiszta etil-szeszt tartalmaznak, és a készítmény szesztartalmát az áru feliratán fel kell tüntetni. A felperes fenntartotta a jogot az alperes készítményének vizsgálatára az etil-szesz tartalmát illetően, de mindenképpen rendeletbe ütköző az eljárásnak minősítette, hogy az alperes a verseny egyenlő feltételeit önkényesen megmásítva nem tünteti fel az etil-szesz tartalmat az áru feliratán.

Az 1923. évi V. törvénycikk 9.§ és 1.§ szakaszaira hivatkozva a felperes kérte a bíróságtól, hogy sürgős határnapot tűzzön ki a tárgyalásra, idézze meg az alperest, és a tárgyalás után kötelezze az alperest esetenként 500 pengő pénzbírság terhével az azonnali abbahagyásra, hogy sóborszesz készítményt a felmutatandó minta szerinti jellegzetes külsőben forgalomba hozzon. Különösen tiltsa meg, hogy a sóborszesz palackon vörös színű, pajzsformájú címkét alkalmazzon, valamint hogy a sóborszeszt palackot felfelé sodrott sárga burkolatban vagy pajzsformájú vörös külső címkével ellátva hozzon forgalomba.

Kötelezze továbbá az alperest esetenkénti 500 pengő pénzbírság terhével annak azonnali abbahagyására, hogy *"sóborszesz"* név alatt hozzon forgalomba olyan készítményt, amelynek etil-szesz tartalmát az áru feliratán nem tünteti fel.

A felperes kérte továbbá az alperes elmarasztalását a felmerülő bírósági, eljárási és ügyvédi költségekben, valamint – az eset súlyosságára tekintettel – felhatalmazást arra, hogy a hozandó ítéletet az alperes költségén az *"Est"* című napilapban közzétegye. A

[251] Például a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága a 6433/1928 számú jogerős ítéletével megállapította, hogy a Diana Rt. sóborszesz gyártmányainak védjegyének összbenyomását a sajátos alakú pajzsformájú címkén vörös mezőben fehér nyomással kiemelkedő felirat dominálja, míg a külső csomagolást a sárga burkolópapír jellemzi., A rendes bíróságok döntései közül kiemelhetők a Királyi Kúria következő ítéletei: P.4.3550/1929, P.4.1696/1930 és P.4.2381/1931 számú ítéletek, amelyek hasonló védjegyoltalmi ügyekben marasztaltak.

felperes kifejtette, hogy ez a közzététel a piaci érdekeket is szolgálja, mivel a hasonló esetek sűrű ismétlődését csak a nyilvánosság révén lehet megelőzni.

Az ügyben a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választott Bíróság az alábbiak szerint vélekedett.[252] A Választott Bíróság megállapította, hogy az alperes eljárása egyértelműen sérti a felperes évtizedek óta lajstromozott védjegyeit, valamint a termék jellegzetes külső motívumait szolgai utánzással másolja, beleértve a palack formáját, a sárga-vörös színkombinációt, a pajzsformájú vignette-t és a burkolópapírt. Ez a magatartás a versenytörvény rendelkezéseibe ütközik, és megtéveszti a fogyasztókat, akik a külső alapján a felperes eredeti termékét vélik vásárolni. A bíróság kötelezte az alperest, hogy haladéktalanul hagyja abba a sóborszesz készítmény forgalmazását a felperes által felmutatott minta szerinti jellegzetes külsővel, különösen tilalmazza a vörös színű, pajzsformájú címke alkalmazását a palackon, valamint a palack felfelé sodort sárga burkolatban vagy pajzsformájú vörös külső címkével ellátott forgalmazását.[253]

Egy további, ugyancsak a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választott Bíróság előtt folyt ügyben, a Fővárosi Kereskedők Egyesülete, mint a budapesti kereskedők érdekképviseleti szervezete keresetet nyújtott be a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságához a Fenyves Dezső Rt. ellen, azzal a céllal, hogy az alperes tisztességtelen versenybe ütköző magatartását szüntesse meg. A keresetlevélben hangsúlyozottan megjelenik a korabeli kereskedelmi gyakorlatok kritikája, különösen az alkalmi kiárusítások formájában megnyilvánuló tisztességtelen verseny. A felperes szerint az áruk egy része még mindig igénybe veszi a tisztességtelen verseny eszközeit, elsősorban azzal, hogy különféle ürügyek alatt az év minden szakában alkalmi kiárusításokat rendeznek. Valamennyi áruház közül azonban a Fenyves Áruház fejti ki a legintenzívebben a tisztességtelen versenybe ütköző és annak megkerülését célzó tevékenységet. Ilyen módon az alperes előnyben részesíti a törvénysértés útján elérhető óriási üzleti előnyöket, figyelmen kívül hagyva azt a kockázatot, amely a pervesztéssel járó költségek révén érheti.

A keresetlevél részletezi, hogy a Fenyves Dezső Rt., mint alperes a főváros csaknem minden napi lapjában *"tűztől megmentett áruk fillérekért"* szövegű hirdetést tett közzé. Ezen felül a Kálvin téren lévő hatalmas áruház kirakatában és helyiségeiben

[252] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 12.228 – 1933.
[253] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 12.228 – 1933.

mindennapi árusításra kerülő árucikkekre nézve feltűnő táblákon azt hirdette, hogy tűztől megmentett áruk fillérekért kaphatók. Az áruknál mindig a megfelelő árucikk neve szerepel, például harisnya, zokni, kesztyű, ing, szövet, bőrönd stb. Szerepeltek továbbá ilyen feliratok is óriás betűkkel, *"tűztől megmentett árucikkek az emeleten kaphatók."* Az emeleten ilyen felírásokkal lehetett találkozni *"elégett és vizes áruk fillérekért."* A felperes állítása szerint a hirdetéseknek meg is volt a hatása, mert a vevőközönség valósággal ostrom alá fogták azokat a helyeket, ahol e tűztől megmentett árukat árusították, miközben a többi fővárosi üzlet kongott az ürességtől.

A felperes jogi érvelése szerint az alperes ezen hirdetése beleütközött az 1933. évi XVII. törvénycikk 1.§ szakaszába, amely szerint árukat a rendes üzleti forgalmon kívül eső eredetűnek vagy valamely alkalomszerű vásárlási lehetőségnek hirdetésével árusítani tilos volt. Az ezen törvény végrehajtásáról szóló 135.000/1933. számú KM-rendelet 1. §-ának harmadik pontja szó szerint kimondta, hogy a törvényben megállapított tilalom alá esik például annak a hirdetése is, hogy az áruk valamely hagyatékból, gyűjteményből, elemi csapás után fennmaradt készletből stb. származnak. Nem volt kétséges továbbá az sem, hogy nem forgott fenn egy olyan eset sem, amely az 1933. évi XVII. törvénycikk 1. §-a szerinti kivételt megengedetté tette volna és így az alperes még azon esetben is, ha valójában voltak is tűztől megmentett árui, alkalomszerű vásárlási lehetőség hirdetésével azokat semmiképp sem árusíthatta volna. Az alperes tehát engedélyt nemcsak hogy nem nyert, de nem is nyerhetett, mert a 2. § rögzítette, hogy csak önkéntes árverés, kiárusítás, üzletmegszüntetés, üzletfelosztás, felszámolás esetén van kiárusításnak helye.

A felperes hivatkozik arra, hogy az alperessel 1934. június 16-án az F/1. szám alatt másolatban csatolt választottbírósági szerződést kötöttek. Az alperes azóta is számtalanszor követte el a tisztességtelen versenytörvénybe ütköző cselekményt, de a felperes nem lépett fel ellene, mert nem tartja feladatának az állandó pereskedést. *„Ettől vérszemet kapva az alperes most az egész főváros kereskedelmét a legsúlyosabban károsító eljárásra ragadta magát, és ezért, mint a fővárosi kereskedelem érdekképviselete, tagjaink kívánságára kötelességünknek tartjuk, hogy az alperesnek ezen törvénybe ütköző eljárásával szemben a bíróságnál keressünk jogvédelmet."*[254] – rögzítette a felperes.

A felperes azzal a kérelemmel fordult a Kereskedelmi és Iparkamarához, hogy „*méltóztassék az Országos Kereskedő- és Iparszövetséget az iránt megkeresni, hogy a*

[254] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.

választott bíróság egyik tagját három nap alatt nevezze meg, a választott bíróság másik tagját a szerződésnek megfelelően Tóth Gábor, a Fűszerkereskedők Országos Egyesületének elnöke személyében ezennel most megjelöljük, és kérjük a tekintetes kamara méltóságos elnök urát, hogy a választott bíróság elnökét a kamara mellett működő zsűritagjai közül ugyancsak sürgősen kijelölni méltóztassék. Az így módon megalakítandó választott bíróság tisztelettel az iránt folyamodik, méltóztassék jelen keresetlevelünket tárgyalásra rövid határnapot kitűzni, és befejezett tárgyalás után az alperest ítéletileg egy esetenként kiszabandó 5.000 pengő pénzbírság terhe mellett annak azonnali abbahagyására kötelezni, hogy áruházában kirakatban vagy másutt olyan hirdetéseket használjon, amelyek arra utalnak, hogy nála tűztől megmentett áruk alkalom szerint olcsón beszerezhetők. Továbbá, hogy az újságokban olyan hirdetéseket tegyen közzé, hogy nála tűztől megmentett áru fillérekért kapható. Továbbá az F/1. alatti szerződés ötös pontja értelmében kérjük az alperest kötelezni 10.000 pengő kártérítési összegnek a kereskedők menházának javára való megfizetésére. Kérjük továbbá, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk 36. szakasza alapján méltóztassék elrendelni, hogy az ítélet az alperes költségén a Pesti Napló, az Esti Kurír és az OMK időszakilapokban közzététessék. Köteleztessék végül az alperes az összes költségnek, illetve az ideiglenes intézkedéssel felmerült költségek 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett való megfizetésére."[255]

A Fenyves Dezső Rt. előkészítő iratában cáfolta a felperes állításait, és eljárási, valamint érdemi kifogásokat emelt a kereset ellen. Az alperes szerint a felperes a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezésébe ütköző cselekmény elbírálása tárgyában a 17.461/1931. számú beadványban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara zsűrijét már igénybe vette, és így a megállapodástól önként eltekintett. Véleménye szerint ettől tehát elállottnak tekintendő, mert ugyanezen cselekmény miatt egyszerre két eljárás nem indítható.[256] Az alperes álláspontja az volt, hogy mivel a választottbíróság előtt a törvényszéki eljárás szabályai irányadók, nézetünk szerint a Pp. 147. §-a megállapított perfüggőség esete forgott fenn, amely miatt a keresete elutasítandó.

Az alperes előadta továbbá, hogy tiltakozik azon hangulatkeltő beállítás ellen, hogy *„az áruházak, de főleg mi, a tisztességtelen versenybe ütköző és annak megkerülését célzó tevékenységet fejtünk ki állandóan, amit minden ténnyel legjobban cáfol az a*

[255] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.
[256] Az alperes érvelése ezen a ponton alapvetően téves, hiszen a Zsűri előtt bárminemű eljárási cselekmény, ahogyan az már korábban már részletesen bemutatásra került, nem rendelkezett jogi kötőerővel.

körülmény, hogy az F/1. alatti szerződés keletkezése óta, tehát 4,5 év alatt a felperesnek nem csak ilyen perre, de még arra sem szolgáltattunk okot, hogy bennünket akár peren kívül is valaminek abbahagyására felhívott volna, pedig határozottan ellenséges magatartása bizonyára egyetlen alkalmat sem mulasztott volna el arra, hogy nekünk költséget és kellemetlenséget okozzon. Egyébként valótlan, hogy a sérelmezett hirdetés a főváros csaknem minden napilapjában megjelent, ezzel szemben a valóság az, hogy mindössze az Est és az Esti Kurírban jelent meg egyetlen egyszer, és akkor is csak apró, expressz hirdetés alakjában. Tény, hogy az áruházban több helyen fel volt tüntetve, hogy tűztől megmentett áruk, de valótlan, hogy a megjelenés tényleg meg nem sérült áruknál is szerepelt, hanem kizárólag olyan csoportoknál, melyek részben a tűztől, részben pedig oltás és füst folytán sérültek és szenvedtek. Ezen felírások nem a versenyfokozását és az alkalomszerűséget voltak hivatva hirdetni, hanem elsősorban azon célt szolgálták, hogy a vevőket a netáni sérülésekre tegyék figyelmessé, és arra, hogy az esetleges ilyen nemű hiányokért ezen árucsoportoknál felelősséget nem vállalunk, utólagos reklamációt el nem fogadunk, amire a személyzet külön is figyelmeztette a vevőt. Mert bár az áruban pörkölések, füst- és vízfoltok szabad szemmel is láthatók voltak, de a külön figyelmeztető táblák inkább még fokozottabb óvatosságra intették a vevőt, és így a forgalom emelésére nem is voltak alkalmasak. Ha ezen hibás árukat hibátlanoknak tüntettük volna fel, éppen akkor nem jártunk volna el a vevőkkel szemben kellő kereskedelmi tisztességgel. Szintúgy legalábbis költői túlzás, hogy ezen hirdetés folytán az áruházunkat a közönség ostrom alá vette, míg ugyanakkor a többi üzlet kong az ürességtől. Tény, hogy a napilapok nagy hangzatos cikkei – "nagy tűz pusztított a Fenyves Áruházban", "tűzvész elpusztította a Fenyves Áruház helyiségét" és több hasonló nagybetűs túlzott jelentés – a közönség kíváncsiságát felcsigázták, így igen sok nézőt, de aránylag kevés vevőt vonzott oda. És hogy tényleg így volt, legjobban igazolja azon elvitathatatlan és bármikor igazolható tény, hogy a kérdéses héten, 1938. október 17-től 22-ig, amikor tehát a felírások voltak, a sérült árukat árusítottuk, a forgalmunk az előző és rákövetkező hét forgalomtól alig említésre méltó eltérést mutatott."[257]

Az alperes a felperes kereseti kérelmének első pontjával kapcsolatban hivatkozott az ideiglenes intézkedés tárgyában felvett tárgyalási jegyzőkönyv tartalmára, melyben cselekményünk jogsértő voltát a felperesre nézve beismerte, feltétlen jogelismerő és abbahagyásra kötelező nyilatkozatot tett. Ez a jogelismerést most is megismételte azzal a

[257] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.

további kijelentéssel, hogy a sérelmes cselekményt 1938. október 22-én abbahagyta, az összes felirati táblát eltüntette, és a perbeli ügyvédük a felperesi ügyvédet előbb személyes megbeszélés, utóbb pedig levél útján értesítette erről. A megismétlődés megakadályozására tehát mindent megtett, a felperesnek a cselekmény ismétlődésétől tartania nem kellett. Ezzel kapcsolatban az alperes utalt a Magyar Királyi Kúria és Választott Bíróság állandó gyakorlatára, amely szerint az ilyen kereseti kérelem mint céltalan és felesleges, mellőzendő. Hasonlóan vélekedett az alperes a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk 36. §-ára alapított közzétételi kérelem kapcsán is. Véleménye szerint az ezen törvényhely szerinti kifejezett állandó bírósági gyakorlat világosan kimondja, hogy ez csak különleges rosszhiszeműség esetén alkalmazható – például per alatt folytatja ugyanazon cselekményt, amely miatt már el volt ítélve és a cselekményt röplapok útján követi el –, és ilyen esetekben is csak akkor helytálló, ha a közzététel a közönség felvilágosítására feltétlenül szükséges.[258]

A kereseti kérelem második pontjában rögzített és a szerződés ötödik pontjára alapított kártérítési igény kapcsán az alperes utalást tett arra, hogy a megállapodás kifejezetten károsszegről intézkedik, és így a törvény értelmében csakis effektív kárról lehet szó, és így a felperes köteles kárát kimutatni és bizonyítani, mert számszerű igazolás nélkül kártérítési igénye nem keletkezhet. Az alperes a leghatározottabban tagadta, hogy a sérelmezett eljárásból a felperesnek vagy az érdekkörébe tartozó tagoknak káruk származott volna. Az alperes kifejtette továbbá, hogy a felperesnek mint erkölcsi testületnek egyébként is kötelessége lett volna vélt kárának elhárítása céljából mindent megtenni, tehát a sérelmezett magatartás abbahagyására – hirdetés, felírások – azonnal, akár telefonon is felszólítani az alperest. Ezt a felperes meg sem kísérelte, ami miatt a kívánt eredményt egy és fél nappal később érte el.[259]

Végezetül az alperes előadta, hogy a szóban forgó sajnálatos eset csak azért következhetett be, mert ügyvezető igazgatójuk*, „Fenyves Dezső, aki köztudomásúlag mindenkor személyesen intézi az áruház igazgatását és főleg a reklámosztályt, az ezzel kapcsolatos adminisztrációt**, a folyó év október 15-én katonai szolgálatra vonult be, és ez idő alatt az őt helyettesítő személy tájékozatlanságából és a törvényre vonatkozó 1933. évi XVII. törvénycikk nem ismerése folytán, de nem rosszhiszeműen intézkedett*

[258] Az alperes álláspontját erősítik meg a K.4.8037/1938, 44.16/1930 és 59.96/1930 számú ítéletek.
[259] Az alperes a teljeskörű vitatás ellenére azonban anélkül, hogy a szerződésből vagy törvényből folyóan nem vagyoni jellegű szolgáltatási kötelezettségét elismerte volna, a vita elkerülése érdekében felajánlott saját jó szándékukból a nemes célú tekintetes kereskedők menházának javára 100 pengő adományt adni.

sérelmezett módon. Ezen okokból még miénkkel ellenkező, bár általunk kizártnak vélt jogi álláspont elfogadása esetén is méltánytalan volna a felajánlottnál magasabb összegben való marasztalásunk."[260]

Végül a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága az ügyben a tisztességtelen verseny fennforgását megállapította, megállapítva, hogy a Fenyves Dezső Rt. hirdetési gyakorlata – különösen a *"tűztől megmentett áruk fillérekért"* jellegű reklámok – sérti az 1933. évi XVII. törvénycikk rendelkezéseit, mivel azok alkalomszerű vásárlási lehetőséget sugallnak, ezzel torzítva a piaci versenyt. A bíróság az alperest a sérelmezett magatartás azonnali abbahagyására kötelezte, továbbá a megtévesztő kereskedelmi gyakorlat folytatásától a jövőre nézve is eltiltotta egyben pénzbírság terhe mellett biztosítva a döntés végrehajtását, ezzel megerősítve a korabeli versenyjogi normák szigorú alkalmazásának fontosságát a kereskedelmi etika védelmében.

A fenti eredmények összegzését követően véleményem, hogy a kamarai munka alapjai egyértelműen a szakszerűség, az erkölcsi megbízhatóság és a gyorsaság voltak. A kamarai választottbíróságokban és zsűrikben tömörülő elismert szaktekintélyek munkájuk során végig arra törekedtek, hogy erkölcsi jellegű állásfoglalásaik, döntéseik a korszak kereskedelmi és iparosvilág közfelfogásának megfeleljen. Annak ellenére, hogy a zsűri által adott állásfoglalások kötelező erővel nem bírtak a panaszlott versenytársakkal szemben, az ezekre való hivatkozás természetesen megengedett volt. Véleményem szerint a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk 44-45. §-ai mindenképp elérték céljukat, hiszen bíróságaink előszeretettel fordultak a kereskedelmi és iparkamarákhoz, ha kétségeik merültek fel az egyes üzleti magatartások minősítésével kapcsolatban. A tisztességtelen versennyel kapcsolatos ügyekben eljáró választottbíróságokat gyakran érte bírálat a tekintetben, hogy túlzottan szigorú mércéket alkalmazott, ugyanakkor viszont láthattuk, hogy mégis igyekezett szem előtt tartani az évtizedes üzleti szokásokat, valamint eljárásokat és arra törekedett, hogy ezeket csak lépésről lépésre, fokozatosan bontsa le.[261]

A kutatás fontos célkitűzéseként jelöltem meg az üzleti tisztesség mércéjének vizsgálatát, valamint annak bemutatását, hogy ezt a kamarai gyakorlat hogyan próbálta meg tartalommal megtölteni. Véleményem szerint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrijének és Választott Bíróságának gyakorlata alapján azt egyértelműen

[260] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.
[261] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 31.885.-1925.

kijelenthetjük, hogy az üzleti tisztesség fogalmának tartalma némiképp eltért a jóerkölcs és tisztesség ismert magánjogi kategóriáitól. A dolgozatomban bemutatott esetek alapján azt mondhatjuk, hogy az üzleti tisztesség tartalma olykor szigorúbb, olykor enyhébb mércét mutatott az általános társadalmi erkölcsi megítéléshez képest.[262] Éppen ezért nem lenne helyes általánosságban azt mondani, hogy az üzleti tisztesség alapján minősített kereskedelmi magatartásokkal szemben mindig szigorúbb mércét kellett alkalmazni. Ez esetben helyesnek fogadom el a Zsűri által oly sokszor hangoztatott vizsgálati módszert, amely szerint mindig vizsgálni kellett az üzleti magatartásokat kísérő valamennyi körülményt. Kétségtelen, hogy a kereskedelmi magatartások minősítése és a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikkbe való ütközésüknek a megállapítása nem volt egyszerű feladat – hála az esetek változatosságának és sokszínűségének –, ugyanakkor véleményem szerint pontosan ez adja ennek a témának az érdekességét és különlegességét.

IV. Tisztességtelen verseny a bírói gyakorlat tükrében

Jelen fejezetben a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk bírói gyakorlatának bemutatására kerül sor a törvény anyagi jogi rendelkezéseinek elemzésén keresztül. A konkrét jogesetek ismertetésével és az üzleti tisztesség értelmezésével keresem a választ, hogy sikeres volt-e a jogalkotás abban, hogy hathatós oltalmat nyújtson a tisztességtelen versenycselekmények ellen, és megvalósítsa a törvény előadói tervezetében megfogalmazott elvárásokat.

A tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulását kimerítő absztrakt definíció megfogalmazása lehetetlen volt és *„egy tökéletlen szabály csak megkötötte volna a bíróságok kezét.”*[263] A Tvt. megalkotásának azonban nem az volt a célja, hogy a tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulása ellen védelmet biztosítson, hanem sokkál inkább az, hogy a bírói gyakorlatot a védelem megadására képessé tegye.[264] A Szegedi Levéltárban végzett kutatásaim alapján kívánom bemutatni a Tvt. azon rendelkezéseit, amelyeket a jogalkotó kiemelt és amelyekről külön

[262] Szigorúbban minősült többek között: Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 15.326. – 1925.; Enyhébben minősült például: Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 55.368-1927.
[263] LIPPÓCZY, 1938. p. 16.
[264] Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről : előadói tervezet. Állam ny., Budapest. 1908. p. 44.

szakaszokban rendelkezett. Véleményem szerint ezt azért tette, mert gyakori volt az üzleti életben való előfordulásuk, és ezek veszélyeztették leginkább az üzleti tisztességet.

E rendelkezések az első két fejezetben foglalnak helyet. Az itt szabályozott tényállásokat a Tvt. a magánjogi oltalom keretei között volt hivatott védeni, ami lehetett abbahagyásra kötelezés[265]; kártérítés[266]; az ítélet közzététele[267], valamint az elégtétel követelése.

A jogkövetkezmények sorában külön figyelmet érdemel a nem vagyoni kárért járó elégtétel, amelyet a Tvt. 35. §-ának (2) bekezdése teremtett meg. A kártérítés ugyanis csak a vagyoni kár megtérítését jelentette, vagyis a sértett versenytársnak kimutathatóan bizonyítania kellett a vagyoni kár bekövetkeztét – a tisztességtelen verseny körében azonban ez a legtöbbször lehetetlen volt, hiszen a cselekmények jelentős része a versenytárs személyiségi jogait sértette. A 35. § (2) bekezdése erre az esetre adott lehetőséget arra, hogy az egzisztenciájában megtámadott, becsületes kereskedő vagyoni elégtételt kapjon: az elégtétel maximumát a törvény nem határozta meg, ám taxatíve sorolta fel, mikor lehetett helye – ha a cselekményt sajtóközlemény útján, bitorlással, utánzással, hírnévrontással, vesztegetéssel vagy titoksértéssel, szándékosan követték el.

IV.1. A generalis clausula

A Tvt. az 1.§-ában megfogalmazott generalis clausula kimondja, hogy: *„üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe vagy általában a jóerkölcsbe ütköző módon folytatni.”*[268] Ezzel tulajdonképpen oltalmat nyújt a tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulásával szemben. *„A bíróságoknak e szakasz lefektetésével megadatott, hogy a tisztességtelen verseny ellen oltalmat nyújtsanak, de a törvény mindemellett a példálózó felsorolással egyfajta iránymutatást is biztosít.”*[269] Azt, hogy a törvény miért a példálózó és nem a taxatív felsorolási módszert alkalmazott, az imént említett 1. §. jellege zárja ki, ugyanis, ha a törvény célja a tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulásának lefedése, akkor nem szabad a bíróságok kezét

[265] Az abbahagyás magában foglalta a cselekmény ismétlésétől való eltiltást is. Vétkességre nem volt szükség A tettest az abbahagyásra a bíróság bírságolással is rászoríthatta; Lippóczy, 1938. p. 24.
[266] Tvt. 35. §; a kártérítés feltételei: szándékosság vagy gondatlanság, a sértett versenytársi minőség és az abbahagyási kérelem egyidejű előterjesztése; a kártérítés a damnum emergensre és a lucrum cessansra egyaránt kiterjedt. LIPPÓCZY, 1938. p. 25.
[267] Tvt. 36. §; az ítélet közzétételének méltányossági indoka, hogy a sértett azok előtt kapjon elégtételt, akik előtt megsértették.
[268] Tvt. 1. §
[269] MESZLÉNYI, 1923. p. 28.

taxációval megkötni. Ebben az esetben viszont, ha valamelyik konkrét eset nem szubszumálható a példálózó jelleggel felsorolt tényállások alá, még mindig van lehetőség az 1. §. alkalmazására, ha a versenycselekmény bíróság megítélése szerint tisztességtelen. Fontos azonban, hogy a generális clausula jelentősége csak magánjogi szempontból érvényesül, ugyanis büntetni csak a törvényben felsorolt tényállásokat lehet, amit a büntetőjog törvényhozási technikája követel meg.[270]

A generalis clausula, mint ahogy azt maga a rendelkezés is megfogalmazza, a *„tisztességtelen verseny minden elképzelhető megnyilvánulása ellen”* kívánt oltalmat nyújtani. Egy konkrét esetben a rádió kereskedő és villanyszerelő felperes tisztességtelen verseny abbahagyására való kötelezést kért a bíróságtól, ugyanis véleménye szerint az azonos foglalkozást ellátó alperes cselekménye tisztességes versenynek minősült. A felperesi indoklás szerint az alperes a közönség számára megtévesztő módon hirdette tevékenységét, mivel az általa közreadott hirdetésekben a „mérnökegyesület” szó első fele, valamint az alperes neve vastagabb és nagyobb betűkkel volt szedve, így a felületes szemlélőben azt a tévhitet kelthette, mintha az alperes mérnök lenne. Ezzel szemben csupán arról volt szó, hogy az alperes a mérnökegyesület szerelési szabványainak megfelelően szerelt. A Szegedi Királyi Törvényszék a keresetet nem ismerte el alaposnak egyrészt azért, mert az indokolása szerint ahhoz, hogy a magát ekként hirdető egyén milyen munkára ajánlkozik, el kell olvasni a hirdetés apróbb betűs szavait is, amelyből kiderül, hogy valójában az alperes nem mérnöknek nevezte magát, másrészt tekintettel arra, hogy a felperes a per folyamán beismerte az alperes azon védekezését hogy már korábban felhagyott ezzel a hirdetési móddal, így abbahagyásra való kötelezés lehetetlen.[271] Ezen ítélet indokaival szemben helyezkedett el a Szegedi Királyi Ítélőtábla, ugyanis álláspontja alapján *„mérnöki oklevél hiányában a hirdetési szövegekben a „mérnök” szónak vastagabb betűkkel történt alkalmazásával, a közönségnek, a tisztességes kereskedelem rovására való megtévesztésre alkalmas lévén, egyszersmind alapul szolgálhat arra nézve is, hogy az alperes üzleti forgalma növelése érdekében,*

[270] MESZLÉNYI, 1923. p. 30.; Azokban az esetekben, amelyekben a jogalkotó úgy találta, hogy a magánjogi oltalom nem feltételen elegendő, az egyes súlyosabb megítélés alá eső cselekményeket vétséggé, vagy kihágássá minősíti és ennek megfelelően rendeli büntetni. Teszi mindezt a harmadik Büntető rendelkezések címet viselő fejezetben.

[271] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 782. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P.6632/1932. számú ítélete.

vállalatának igénybevételét hasonló üzletkörrel bíró, de mérnöki szakképzettséggel nem rendelkező versenytársakkal szemben fokozza."[272]

Az ítélőtábla vélekedése az üzleti tisztesség fogalmáról e konkrét ügy kapcsán szigorúbbnak bizonyult, mint a törvényszéké, ugyanakkor azonosult a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának ama felfogásával, miszerint a versenyküzdelem egyedüli korlátja az uralkodó általános erkölcs, amely a kereskedelmi és ipari közfelfogás erkölcsi tiltakozásában jut kifejezésre.[273] Ezen jogeset kapcsán szeretném jelezni, hogy bár a Tvt. 1. §-a azt mondja, hogy nem szabad az üzleti versenyt az üzleti tisztességbe vagy jóerkölcsbe ütköző módon folytatni, a folytatni kifejezés e tekintetben nem feltétlen a folyamatosságot, ismétlést jelenti. A törvény tilalma alá fognak ugyanakkor tartozni az egyszeri, nem folyamatos és nem ismétlődő cselekmények is.[274] Az *„abbahagyási"* igény ugyancsak a folyamatosságra és ismétlődésre utal, azonban, mint a jogesetből láthattuk, lehetséges volt, hogy egy egyszeri tisztességtelen cselekmény tekintetében az abbahagyásra való kötelezést a bíróság megállapítsa.

A Tvt. 1. §-alkalmazása kapcsán kérdésként merülhet fel továbbá, hogy kimeríthette-e az üzleti tisztesség megsértését az az eset, ha a versenytárs valamely törvény vagy rendelet által előírt kötelező magatartási normát sért. Ahogy az fentebb már említésre került, attól, hogy egy versenycselekmény más törvények tiltó rendelkezéseibe ütközött, önmagában nem minősült tisztességtelen magatartásnak, ha a versenyző célzat, valamint az eszközök, amelyek alkalmazást nyertek, nem erkölcstelenek. Egy konkrét esetben, amelyben a felperes – aki egy filmszínház tulajdonosa volt – arra alapította keresetét, hogy az alperes – aki ugyanabban a városban filmszínházat üzemeltetett – két slágeres, úgynevezett nagy játékfilmet kívánt bemutatni egy este alatt.[275] A felperes indokolása szerint a 178.000/1936 B.M. sz. rendelet 1. §-a azt a korlátozó rendelkezést mondja ki, hogy naponta csak egy nagy játékfilm vetíthető. Álláspontja szerint az alperes ezt a jogszabályt megsértette, és ezzel a tisztességtelen verseny cselekménnyel őt hátrány érte. A Szegedi Királyi Törvényszék az ismertetett tényállásra a következő indokolást

[272] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 782. doboz; Szegedi Királyi Ítélőtábla P. 1906/1932. számú ítélete.
[273] A szabadversenynek szigorú parancsszava, hogy annak a versenytársnak, aki üzleti tevékenységben a valóságnak megfelelő adatokat tartalmazó és a vevőközönség számára megtévesztésre nem alkalmas reklámeszközöket alkalmaz, a legmesszemenőbb korlátlan szabadság adassék és a leghatékonyabb törvényes védelemben részesüljön. Székács, 1927. pp. 16-17.
[274] A fentebb ismertetett esetben is – bár az alperes a megtévesztésre alkalmas hirdetési móddal már felhagyott –, ha nem is ismétli, az mégis a Tvt. 1. §-a alapján bírálandó el.
[275] Nagy játékfilmnek akkor minősült egy film, ha a filmtekercs hossza meghaladta az 1200 métert.

hozta: *„Az, hogy az alperes által hirdetett mindkét film hossza külön-külön is meghaladja az 1200 métert, a bíróság jogi álláspontja szerint valóság esetén sem alkalmas annak megállapítására, hogy az alaperes eljárása tisztességtelen verseny cselekményt képez, mert önmagában nem minden cselekmény tisztességtelen vagy erkölcstelen, amit valamely törvény vagy törvényes rendelkezés tilt.”*[276]

A bíróság ezen állásfoglalása megfeleltethető az említett elvi megállapítás első felének, miszerint attól, hogy egy versenycselekmény jogszabályba ütközött, nem feltétlen minősült tisztességtelennek. Az elvi megállapítás második fele viszont azt mondja, hogy csak abban az esetben nem lesz tisztességtelen egy jogszabályba ütköző cselekmény, ha az megfelelt a versenyző célzatnak, illetve az igénybe vett eszközök nem minősültek erkölcstelennek. Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása ezen tényezők vizsgálatára már nem terjedt ki, ellentétben a Szegedi Királyi Ítélőtábla ítéletével. Az ismertetett ügyben a fellebbviteli bíróság megváltoztatta az elsőfokú ítéletet és kimondta, hogy: *„Ha az egyik mozgófénykép színház több 1200 métert meghaladó hosszúságú kép előadást hirdeti, a B.M. rendeletben foglalt tilalmat betartó hasonló vállalatokkal szemben önmaga részére előnyösebb működési lehetőséget létesít, ugyanis nyilvánvaló az, hogy a közönség szívesebben látogatja az a mozgóképszínházat, mely ugyanazért az egy előadásra szóló belépőjegyért többet szolgáltat, mint másik hasonló vállalat.”*[277] Az Ítélőtábla jelen ügyben arra helyezte a hangsúlyt, hogy azzal, hogy az alperes nem tartott be bizonyos jogszabályi rendelkezést, magát sokkal előnyösebb helyzetbe hozta, az azonos szolgáltatást nyújtó versenytársaknál.

Az ügyben Szűts László királyi ítélőtáblai bíró különvéleményt fogalmazott meg. Álláspontja szerint a Kúria által kialakított – és az alsóbb bíróságok által is követett – gyakorlat értelmében a versenycselekmény elkövetési módja, eszköze vagy célja akkor teszi a cselekményt jóerkölcsbe vagy üzleti tisztességbe ütközővé, ha az a közfelfogás szerint is annak minősül, a konkrét ügyben azonban megítélése szerint a közfelfogás szerint üzleti tisztességbe ütköző kísérő körülmény megállapítására alkalmas adat nem merült fel.[278] E különvélemény is jól mutatja, milyen nehéz volt egy adott cselekményről eldönteni, hogy a jóerkölcsbe vagy az üzleti tisztességbe ütközik-e, és hogy arról a közfelfogás miként vélekedik.

---

[276] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1941; 822. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P.5880/1940. számú ítélete.
[277] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1941; 822. doboz. Szeged Királyi Ítélőtábla P.I. 242/1941. számú ítélete.
[278] Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 242/1941. számú ítélete.

Az ügy kapcsán fontos látni, hogy nem azért minősült e cselekmény tisztességtelennek, mert az B.M. rendeletbe ütközött, hanem azért, mert a versenytárs a jogszabály be nem tartásával sokkal előnyösebb helyzetbe került, mint a más, hasonló foglalkozást végző versenytársak. Ez a körülmény pedig már megalapozhatta a Tvt. 1. §-nak alkalmazását.

A Tvt. 1. §-a kapcsán végül szólni kell arról, hogy ki az, aki az e szakaszba ütköző tisztességtelen versenycselekményt megvalósíthatta. A generalis clausula kapcsán egy absztrakt tényállásról volt szó, ebből adódóan pedig maga a rendelkezés e tekintetben iránymutatást nem adott. Bírói állásfoglalásokról viszont ez esetben is beszélhettünk, melyek lényege a következő: *„1923:V.tc. 1. §-ába ütköző tisztességtelen versenyt csak az létesíthet, ki önállóan folytat valamely üzemet, mely áruk előállításával, forgalomba hozatalával, vagy pedig ipari vagy kereskedelmi szolgáltatások viszterhes teljesítésével foglalkozik. Az ilyen üzemek alkalmazottja azonban tisztességtelen verseny cselekményt el nem követhet, mert nem tekinthető versenytársnak, ki az elkövetett cselekmény miatt felelősségre vonható.*"[279] Ezen állásfoglalásból következett, hogy a Tvt. 1. §-a alapján pert indítani csak a versenytárs ellen lehetett, valamint abban az esetben is őt kellett felelősségre vonni, ha alkalmazottja – akár tudta nélkül – követett el tisztességtelen versenycselekményt.[280]

Egy konkrét jogeset szerint az alperes 1933 augusztusában üzletet nyitott a felperes szomszédságában. A felperes panasza szerint azóta az ő üzletfeleit úgy igyekszik elhódítani, hogy az üzlet előtt elhaladó feleket az utcán elfogja, az üzletébe csalogatja, lebeszéli őket a felperesnél való vásárlásról, valamint ócsárolja a felperes áruját. Jelen ügyben a felperesnek csak akkor lehetett keresetindítási joga, ha versenytárnak minősült, így a bíróságnak először ezt kellett megállapítania. Ezzel kapcsolatban a Szegedi Királyi Törvényszék megállapította, hogy *„a felperes, mint az alperes közvetlen szomszédságában lévő, s az alperessel azonos üzletet folytató kereskedő, a Tvt. 30. §.-a alapján versenytársnak minősül, s így keresettel fellépni jogosult."*[281] Jelen ügy végső ítéletét a Kúria mondta ki. A Kúria indokolásában az alperes cselekményét a

[279] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P.I. 294/1936. számú ítélete.
[280] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 294/1936. számú ítélete; az ítélet szerint a versenyjogi védelem tárgya a vállalat, ezért az 1. § alapján perindításra jogosult az is, aki a vállalat nevében annak jogait gyakorolja.
[281] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 794. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 5989/1933. számú ítélete.

következőképp minősítette: *„A vevők ilyen módon való elfogása és vásárlás céljából az üzletbe csalogatása meg nem engedett tisztességtelen eszköze az üzleti versenynek. Az alperes valamint alkalmazottainak ezen magatartása megvalósítja a Tvt. 1. §-ába ütköző tisztességtelen versenycselekmény tényálladékát."*[282] Az alperesi versenycselekmény tehát, függetlenül attól, hogy azt személyesen az alperes vagy alkalmazottjai végezték, tisztességtelen versenycselekménynek minősültek. Jelen ügyben a Tvt. 1. §-a által megkívánt versenytársi minőség megállapítása nem okozott különösebb problémát a bíróságainknak, azonban sokszor nem volt teljesen egyértelmű, hogy ki minősülhetett versenytársnak.

A versenytárs fogalmát a Tvt. 30. §-a határozza meg. A versenytárs fogalmának tisztázása azért is jelentős, mert a tisztességtelen versenycselekmények alanyai versenytársak lehettek, ebből adódóan pedig csak rájuk terjedt ki a Tvt. által nyújtott oltalom.[283] A versenytársi minősítés megállapításának eseteiben az alsóbb bíróságok számos esetben azon téves megállapításra alapozták ítéleteiket, miszerint a Tvt. alkalmazása körében az azonos vagy hasonnemű áruk eladásával való foglalkozás mellett versenytársnak csak azok a vállalatok volnának tekinthetők, amelyek már *„eredeti"* rendeltetésüknél fogva *„hivatottak"* valamely szolgáltatás nyújtására, áru kínálására. Ez esetben a versenytársi minősítésnél abból kellett kiindulni, hogy mik azok a főcikkek, amelyeket a kérdéses vállalat eladásra kínált. Ennek a felfogásnak az a nyilvánvalóan helytelen következménye, hogy az a kereskedő vagy iparos, aki vállalatát új árucikkekre terjesztette ki, sem ezekre, sem mellékcikkeire nézve a Tvt. oltalmában nem részesülhetett volna.[284]

Egy konkrét jogesetben a felperes egy festékkereskedő szegedi lakos ellen pert indított, amelyben a bíróságtól tisztességtelen versenytől való eltiltást kért. A Müller & Co. berlini cég magyar vállalata, a budapesti Müller és Társa cég volt. Ez utóbbi vállalat gyártmányait hozta forgalomba a felperesi cég. Az általa forgalomba hozott bőrfestékeket a „Cemkó" védjeggyel látta el. A felperesi cég *„utazója"* 1937 tavaszán próbavásárlást tartott az alperes üzletében. K. József 2 deka Cemkó-féle bőrfestéket kívánt vásárolni. Az

[282] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 794. doboz. Magyar Királyi Kúria P.IV. 713/1934. számú ítélete.
[283] „Versenytársnak pedig a Tvt. 30. §-a szerint, versenytárs minden azonos vagy hasonszerű vállalat, de csak akkor, ha az adott körülményekre figyelemmel, az üzleti versenyben érdekelteknek tekinthetők." Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P.I. 926/1936. számú ítélete
[284] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794.. doboz. Magyar Királyi Kúria. P.IV. 5589/1936. számú ítélete.

alperesi alkalmazott egy felirat nélküli dobozból mérte ki a bőrfestéket, azt azonban nem mondta, hogy milyen fajta. A vevő kérdésére, hogy Cemkó-féle festéket ad-e, csak annyit felelt, hogy *„igen bőrfestéket”*. E festékről az elvégzett vizsgálatok során bebizonyosodott, hogy nem Cemkó bőrfesték volt. A felperes állítása szerint az alperes cselekményei folytán a Cemkó-féle bőrfesték forgalma megcsökkent. A Szegedi Királyi Ítélőtábla, az elsőbírósággal egyezően azt a jogi következtetést vonta le, hogy *„az alperes tudott arról, hogy az üzletben a Cemkó-féle bőrfesték helyett más árut szolgáltak ki a vevőinek anélkül, hogy a vevők figyelmét felhívták volna erre a körülményre, amiből okszerűen következett az a szándéka is, hogy cselekményét a verseny szándékával, vagyis haszonszerzés céljából követte el.”*[285] E cselekményt a következőképp minősítette az Ítélőtábla: *„Ez a célkitűzés és az arra használt mód és eszköz az uralkodó társadalmi és forgalmi felfogás szerint minden igazságosan és helyesen gondolkodó ember tisztességérzetével ellenkezik, tehát az üzleti tisztességbe ütközik”*[286] A fentebb kifejtettek alapján a Tvt. 1. §-a alapján perindítási jogosultsággal a versenytársak rendelkeztek. Jelen ügy kapcsán kérdésként merülhetett fel, hogy a felperesi vállalat, amelyik pusztán a bőrfesték forgalmazója volt és nem árusítója, minősülhetett-e versenytársként? A Magyar Királyi Kúria. P.IV. 5589/1936. számú ítéletében elvi éllel kimondta, hogy a versenytársi minősítés kérdésében nem a foglalkozásra való formai jogosultság az irányadó, hanem az áru előállításával vagy forgalomba hozatalával, ipari vagy kereskedelmi szolgáltatások teljesítésével való tényleges foglalkozás.[287] E megállapítás tehát a termék forgalmazóját is versenytársi minőséggel ruházta fel. Az ügy kapcsán a Szegedi Királyi Ítélőtábla is hasonló álláspontra helyezkedett. *„A tisztességtelen versenyt megvalósító cselekmények a vállalatokat sújtják, tehát azokat az ipari vagy kereskedelmi üzemeket, amelyek a vállalkozásokban rejlő értékek összességét foglalják magukban. Éppen ezért a Tvt. 1. §-a alapján perindításra jogosultnak tekintendő az is, aki a vállalat nevében ennek jogait gyakorolja.”*[288] Jelen esetben ez a felperesi forgalmazó cég volt.

[285] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 800.. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla. P.I. 2/1938. számú ítélete.
[286] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai: Z 202. Vb. 55.368-1927.
[287] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794.. doboz. Magyar Királyi Kúria. P.IV. 5589/1936. számú ítélete.
[288] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 800.. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla. P.I. 2/1938. számú ítélete.

IV.1.1. Az általános és a különös viszonya: a generálklauzula és a nevesített tényállások elhatárolása a jogalkalmazói gyakorlatban

A generálklauzula és a nevesített tényállások bemutatását követően szükséges annak vizsgálata, hogy a jogalkalmazó szervek miként vonták meg a határt a Tvt. 1. §-a és a törvényben külön szabályozott versenycselekmények között. A kérdés elméleti oldalról egyszerűen megválaszolhatónak tűnik, a törvényhozó az öt nevesített tényállásban a leggyakrabban előforduló eseteket rögzítette, míg az elébük iktatott generálklauzula gyűjtőfogalomként mindazon magatartások minősítését tette lehetővé, amelyek a nevesített esetek közé nem voltak besorolhatók.[289] A jogesetek tanulmányozása során azonban az elhatárolás nehézségei is feltűnnek, ezért indokolt annak áttekintése, hogy a jogalkalmazó szervek az általános és a különös közötti határvonalat minden esetben következetesen húzták-e meg, illetve hogy a határeseteket milyen szempontok alapján döntötték el.

Elöljáróban módszertani szempontból rögzítendő, hogy a disszertáció az egyes jogeseteknek a dolgozat szerkezetében történő elhelyezésekor következetesen a jogalkalmazó minősítését követi, amely ügyben a bíróság vagy a kamarai szerv a generálklauzulára hivatkozva hozott döntést, azt az 1. § gyakorlatánál, amely ügyben a reklámszédelgésre vonatkozó rendelkezés alapján döntöttek, azt a 2. § gyakorlatánál tárgyalom. E módszer indoka, hogy a korabeli jogalkalmazói minősítés maga is a vizsgálat tárgya, abból, hogy a gyakorlat egy-egy magatartást mely rendelkezés alá vont, következtetések vonhatók le arra nézve, miként értelmezte a jogalkalmazás az egyes tényállások és a generálklauzula viszonyát. A jogalkalmazói besorolás követése ugyanakkor nem jelentheti annak kritikátlan elfogadását, ezért az alábbiakban a feltárt joganyag alapján magam is állást foglalok a vitatható minősítésű esetekben.

Az elhatárolás gyakorlati súlyának megítéléséhez elsőként arra kell rámutatni, hogy a magánjogi jogkövetkezmények szempontjából a besorolásnak viszonylag csekély volt a tétje. A Tvt. II. fejezetének valamennyi tényállásához – ideértve az 1. §-t is – lényegében azonos magánjogi szankciórendszer kapcsolódott, az abbahagyásra kötelezés, a kártérítés, az ítélet közzététele és az elégtétel követelése.[290] A sérelmet szenvedett versenytárs igényei tehát akkor sem szenvedtek csorbát, ha a bíróság a cselekményt nem a nevesített tényállás, hanem a generálklauzula alapján minősítette tisztességtelennek,

[289] MESZLÉNYI, 1923. p. 28.
[290] Tvt. 34–36. §; a magánjogi jogkövetkezményekről lásd a jelen fejezet bevezetőjében írtakat.

vagy fordítva. Gyökeresen más volt a helyzet a büntetőjogi oldalon. Büntetni csak a törvényben tételesen felsorolt tényállásokat lehetett, amit a büntetőjog törvényhozási technikája, a nullum crimen sine lege elve követelt meg.[291] A pontos szubszumpció kérdése tehát a magánjogi ítélkezésben mindenekelőtt dogmatikai, a büntető ítélkezésben azonban a büntethetőséget eldöntő, garanciális jelentőségű kérdés volt. Megítélésem szerint részben ez a különbség magyarázza, hogy a polgári bíróságok és különösen a kamarai szervek gyakorlatában a jogcímválasztás olykor rugalmasnak, sőt esetlegesnek tűnik, ahol a jogkövetkezmény azonos, ott a minősítés elsősorban a tisztességtelenség kimondásának indokolási útja, nem pedig az oltalom terjedelmének határa volt.

A feltárt joganyag áttekintése alapján megítélésem szerint négy olyan rendezőelv rajzolódik ki, amelyek mentén a korabeli jogalkalmazás – ha nem is mindig kimondva – az általános és a különös tényállások közötti határvonalat megvonta.

Az első rendezőelv a megtévesztés tárgyában ragadható meg. A Tvt. 2. §-a szövege szerint az áru (iparszolgáltatás) forgalomba hozatalánál tiltotta a kelendőség fokozására alkalmas olyan adatok híresztelését, amelyek a valóságnak meg nem feleltek vagy megtévesztésre alkalmasak voltak.[292] A reklámszédelgés tényállása tehát fogalmilag az árura, illetve a szolgáltatásra vonatkozó adathoz kötődött. Ilyen volt az ár, a minőség vagy a származás. A bemutatott jogesetek e körben következetes gyakorlatot mutatnak. A félbarna kenyér fehér kenyérként való hirdetése a minőségre,[293] a kirakatban a ténylegesnél alacsonyabb ár feltüntetése az árra,[294] a részletügyleti kamat megtévesztő számítása az ár rejtett összetevőjére[295] vonatkozó valótlan, illetve megtévesztő adatként a 2. § alá nyert besorolást. Ezzel szemben ahol a megtévesztés nem az áru adataira, hanem a vállalkozás egyéb körülményeire vagy magára a versenymagatartás módjára vonatkozott, a jogalkalmazás a generálklauzulához nyúlt. A *„mérnökegyesület”* szó kiemelt szedésével a vállalkozó szakképzettségének hamis látszatát keltő hirdetést a Szegedi Királyi Ítélőtábla nem a 2. §, hanem az 1. § alapján minősítette

[291] MESZLÉNYI, 1923. p. 30.
[292] Tvt. 2. §
[293] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 724. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 639/1933. számú ítélete.
[294] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. XII., 18.016.
[295] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 210. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 221/1931. számú ítélete.

tisztességtelennek, hiszen a hirdetés szövege – szigorúan véve – valótlan adatot az áruról nem tartalmazott, a megtévesztő hatást a közlés módja idézte elő.[296]

A második rendezőelv az egyszeri, konkrét közlés és a tartós üzletvitel megkülönböztetése. Ahol a sérelmezett magatartás egyetlen, tartalmilag körülhatárolható közleményben öltött testet, a jogalkalmazó jellemzően a nevesített tényállás felől közelített, ahol azonban a tisztességtelenség nem egy-egy közlésben, hanem az üzletpolitika egészében, a magatartások összefüggő láncolatában volt megragadható, a minősítés a generálklauzula felé tolódott. Hangsúlyozandó, hogy ez gyakorlati rendezőelv volt, nem tételes szabály, amint arra a mérnökegyesületi ügy kapcsán már rámutattam, a Tvt. 1. §-ának *„folytatni"* fordulata az egyszeri, nem ismétlődő cselekményeket is a törvény tilalma alá vonta.[297] E rendezőelv magyarázó erejét a következőkben két, egymással rokon tényállású ügy szembesítésével kívánom igazolni.

A harmadik rendezőelv a nevesített tényállások és a generálklauzula közötti átjárhatóság, amelyet a gyakorlat két irányban is működtetett. Egyfelől ha a konkrét cselekmény valamely tényállási elem hiányában nem volt a nevesített esetek alá szubszumálható, az 1. § kisegítő jelleggel *„befogta"* azt – ezt a funkciót a korabeli kommentárirodalom is a törvény szerkezeti sajátosságaként rögzítette.[298] Másfelől a tényállások egymás közötti átminősülése sem volt kizárt: a bírói gyakorlat a színleges végeladást – amely a 29. § kihágási tényállása felől indult – szédelgő feldicsérésként értékelte,[299] a 29. §-ba ütköző kihágást megvalósító cselekményt pedig a törvény kifejezett rendelkezése folytán egyben az 1. § szerinti tisztességtelen versenycselekménynek is tekintette. A tényállások halmozódására is találunk példát: a Kakas cipőpaszta ügyében a Szegedi Királyi Ítélőtábla ugyanazon magatartást egyszerre minősítette a 9. § szerinti utánzásnak és a 13. § szerinti hírnévveszélyeztetésnek.[300] A Gyulai Királyi Törvényszék a hírnévrontási perben a 13. § alkalmazása mellett a Kúriának az 1. § körében kialakított elvi gyakorlatát is felhívta, ami jelzi, hogy a

[296] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 782. doboz; Szegedi Királyi Ítélőtábla P. 1906/1932. számú ítélete.
[297] Lásd a fentebb, a mérnökegyesületi ügy kapcsán kifejtetteket.
[298] MESZLÉNYI, 1923. p. 28.
[299] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.
[300] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 750. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 1702/1936. számú ítélete.

jogalkalmazó a nevesített tényállást a generális mérce konkretizálásaként, nem attól elszigetelt szabályként kezelte.[301]

A negyedik rendezőelv végül a fórumrendszer sajátosságaiból adódik. A Zsűri állásfoglalása – kötelező erő híján – nem jogcímhez kötött szubszumpció, hanem erkölcsi minősítés volt: a Zsűri az *„analóg esetek nem léteznek”* elvéből kiindulva az üzleti eljárásokat mindenkor a konkrét körülmények mérlegelése alapján vizsgálta,[302] jogcímválasztása így elsősorban orientáló, a tisztességtelenség indokolását szolgáló megjelölés volt. A Kamarai Választott Bíróság már végrehajtható ítéletet hozott, mércéjét azonban ugyancsak a kereskedő- és iparosvilág erkölcsi felfogása adta. A rendes bíróságok kötött szubszumpcióval dolgoztak, a legszigorúbb minősítési fegyelmet pedig – az előzőekben kifejtettek szerint – a büntető ítélkezés követelte meg. A jogcímválasztás következetessége tehát fórumonként eltérő súlyú kérdés volt, és a vitathatónak tűnő besorolások jelentős része éppen a kamarai szervek erkölcsi szemléletű, a szubszumpciós fegyelmet másodlagosnak tekintő gyakorlatából eredt.

A fenti rendezőelvek magyarázó erejét két, egymással rokon tényállású ügy szembesítésével kívánom igazolni. A jelen fejezet IV.2.1. pontjában kerül bemutatásra az az ügy, amelyben a gépkereskedő alperes a Vásárhelyi Újságban gépraktárának megszüntetését és teljes készletének a beszerzési árak alatti kiárusítását hirdette, a Szegedi Királyi Törvényszék pedig a cselekményt a Tvt. 29. §-a alapján, az iparhatósági engedély hiánya okán minősítette jogellenesnek.[303] A dolgozat III.3.5. pontjában elemzett ügyben ugyanakkor a Fővárosi Kereskedők Egyesülete a Fenyves Dezső Rt. ellen az áruház folyamatos, különféle ürügyek alatt az év minden szakában rendezett alkalmi kiárusításai – például a *„tűztől megmentett áruk fillérekért”* hirdetései – miatt fordult a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságához.[304] A két tényállás rokonsága szembetűnő. Mindkét esetben a vevőközönségben a különösen előnyös, alkalomszerű vásárlási lehetőség hitét keltő hirdetésről volt szó, a minősítés útja mégis eltérően alakult. Joggal merül fel tehát a kérdés, hogy az eltérés a jogalkalmazói gyakorlat következetlensége-e, vagy dogmatikailag megindokolható különbségtétel.

---

[301] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1939; 734. doboz. Gyulai Királyi Törvényszék P. 3192/1939. számú ítélete.
[302] Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 1783.-1. – 1925.; BÁNYÁSZ, 1927. p. 45.
[303] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 795. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete.
[304] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.

A feloldáshoz elsőként a jogszabályi környezet változására kell rámutatni. A két ügy között ugyanis nem csupán évek teltek el, hanem hatályba lépett az üzleti hirdetések korlátozása és a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V. törvénycikk módosítása tárgyában alkotott 1933. évi XVII. törvénycikk is, amely a Tvt. 29. §-ának engedélyhez kötött végeladás-hirdetési szabályát önálló, kiterjesztett tényállásrendszerré fejlesztette. Az 1. §-a általános jelleggel megtiltotta az áruknak a rendes üzleti forgalmon kívül eső eredetűként vagy alkalomszerű vásárlási lehetőségként való hirdetését, 2. §-a pedig taxatíve meghatározta azokat az eseteket – önkéntes árverés, kiárusítás, üzletmegszüntetés, üzletfeloszlatás, felszámolás, üzletáthelyezés, végeladás –, amelyekben az iparhatóság a hirdetésre engedélyt adhatott.[305] A Vásárhelyi Újság-ügyben elbírált hirdetés még a Tvt. 29. §-ának eredeti rendszerében nyert megítélést, a Fenyves-ügy felperese ellenben keresetét már kifejezetten az 1933:XVII. tc. 1. §-ára és az annak végrehajtásáról szóló 135.000/1933. K.M. számú rendeletre alapította, amely a tilalom alá eső hirdetések példái között az elemi csapás után fennmaradt készletből származás híresztelését is nevesítette.[306] Az eltérő minősítés tehát elsődlegesen nem a jogalkalmazói következetlenség, hanem a jogszabályi környezet időközbeni változásának következménye.

Másodikként a korábban felállított rendezőelvek is magyarázzák a különbséget. A Vásárhelyi Újság-ügyben egyetlen, tartalmilag pontosan körülhatárolható hirdetés képezte az eljárás tárgyát, amelynél a rendes bíróság kötött szubszumpcióval, a 29. § tételesen megfogalmazott engedély-követelménye mentén ítélkezhetett. A Fenyves-ügyben ezzel szemben a kereset súlypontja nem egyetlen közleményen, hanem az alperes üzletpolitikájának egészén – a folyamatosan, ürügyszerűen ismételt alkalmi kiárusítások gyakorlatán – nyugodott, amelynek megítélésére a kamarai választottbíróság a kereskedő- és iparosvilág erkölcsi felfogását érvényesítő, az üzleti tisztesség generális mércéjét alkalmazó eljárása kínált alkalmas keretet. Az ügy ekként példázza a második és a negyedik rendezőelv együtthatását: a tartós üzletviteli gyakorlat a maga egészében az üzleti tisztesség generális mércéje felől, az egyes hirdetési aktusok pedig a speciális tényállások felől voltak megragadhatók.

Végül a példapár a generálklauzula és a speciális tényállások dialektikájának egy további, jogfejlődési dimenziójára is rávilágít. Az a visszaélési forma, amelyet a Tvt.

[305] 1933. évi XVII. törvénycikk az üzleti hirdetések korlátozása és a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V. törvénycikk módosítása tárgyában, 1–2. §.
[306] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.

eredeti rendszerében részben a 29. § kihágási tényállása, részben – a Zsűri elvi állásfoglalásai révén – az üzleti tisztesség generális mércéje volt hivatott befogni,[307] egy évtized jogalkalmazási tapasztalata nyomán 1933-ban önálló, részletesen kimunkált törvényi tényállássá vált. Az általánosból így lett különös, a jogalkotó a generálklauzula „biztonsági hálójában" fennakadt magatartástípust utóbb nevesített tilalommá kodifikálta. Megítélésem szerint az elhatárolási nehézségek tehát nem a szabályozási konstrukció fogyatékosságát, hanem annak működési módját mutatják: a generálklauzula és a speciális tényállások közötti határvonal nem ex ante rögzített, merev választóvonal volt, hanem a joggyakorlatban esetről esetre, a fenti rendezőelvek mentén formálódó, s időről időre a jogalkotó által is újrarajzolt mozgó határ. Ez a dinamika a dolgozat konklúziójában kifejtett „tanuló jogrendszer" tézisének egyik szemléletes bizonyítéka.

Az elhatárolási kérdés másik, természetében eltérő határesetét a raktáron nem tartott áru hirdetésének megítélése szolgáltatja. Amint az a IV.2.2. pontban bemutatásra kerül, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrije elvi állásfoglalásában az ilyen hirdetést a szédelgő feldicsérés körében minősítette tisztességtelennek, arra hivatkozással, hogy a hirdető célja a vevőnek a raktáron nem tartott áru olcsóságával való becsalogatása.[308] E minősítés azonban a Tvt. 2. §-ának tényállási szerkezetével szembesítve nem problémamentes. A törvény szövege szerint a reklámszédelgés az áru (iparszolgáltatás) forgalomba hozatalánál a kelendőség fokozására alkalmas valótlan vagy megtévesztésre alkalmas adatok híreszteléséével valósult meg[309] – a tényállás fogalmi magja tehát a forgalomba hozott árura vonatkozó adat: az ár, a minőség, a származás. A raktáron nem tartott áru hirdetésénél viszont e szerkezet több ponton megbicsaklik. A hirdetett áru forgalomba hozatala fogalmilag hiányzik, hiszen a hirdető az árut nem tartja készleten, a valótlan közlés nem a hirdetett áru valamely tulajdonságára, hanem magára az elérhetőségére vonatkozik, végül a kelendőségfokozó hatás sem a hirdetett árunál jelentkezik, hanem azoknál az egyéb áruknál, amelyeket az olcsó ajánlattal becsalogatott vevő – ha már az üzletben van – ténylegesen megvásárol. A magatartás súlypontja tehát nem az áruadat valótlan közlésén, hanem a vevőkör elvonásának tisztességtelen módján nyugszik, ami az első rendezőelv alapján nem a 2. §, hanem a generálklauzula alkalmazási köre felé mutat.

---

[307] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.; a Zsűrinek a 29. § merev alkalmazását bíráló állásfoglalásáról lásd: Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 59.032-1928.; BÁNYÁSZ, 1933. p. 27.
[308] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.
[309] Tvt. 2. §

Figyelemre méltó, hogy ezt az értelmezést maga a Zsűri indokolása is alátámasztja. Az állásfoglalás szerint ugyanis az ilyen eljárás azért minősült az illető szakma elleni súlyos támadásnak, mert a hirdető „a saját vállalatát mint előnyös beszerzési forrást" emelte ki a versenytársak sorából, és „meg nem engedett tisztességtelen eszközökkel" vonta el versenytársainak vevőkörét.[310] Ez az érvelés tartalmilag nem a szédelgő feldicsérés tényállási elemeit – a hirdetett áru kelendőségének valótlan adattal való fokozását – veszi számba, hanem a vállalkozás egészének tisztességtelen előnyszerzését és a vevőkör-elvonás módját ragadja meg: vagyis a generálklauzula gondolatmenetét követi, miközben az állásfoglalás formálisan a reklámszédelgés körében helyezkedik el. A minősítés e belső feszültsége a negyedik rendezőelvvel magyarázható: a Zsűri erkölcsi minősítést végzett, amelynek rendeltetése a tisztességtelenség kimondása és a joggyakorlat orientálása volt, nem pedig a szoros tényállástani szubszumpció. A 2. § szerinti besorolás mellett legfeljebb az hozható fel, hogy a hirdetés formálisan árut és árat jelölt meg, tehát a valóság látszatát magán viselő, megtévesztésre alkalmas adatközlésnek volt tekinthető – amely követelményt a szédelgő feldicsérés körében egyébként maga a Zsűri munkálta ki.[311] Megítélésem szerint azonban a szoros dogmatikai elemzés mérlegén az eset a generálklauzula alá tartozik, vagy legalábbis valódi határesetnek tekintendő, s nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy míg a magánjogi oldalon e besorolási bizonytalanságnak – az azonos jogkövetkezmények folytán – nem volt gyakorlati tétje, a büntetőjogi oldalon, a 16. § vétségi tényállásánál ugyanez a minősítés a nullum crimen elvébe ütközött volna, és nem lett volna fenntartható.

Az általános és a különös viszonyáról a fentiek alapján összegzésképpen a következők állapíthatók meg. A korabeli jogalkalmazás a generálklauzula és a nevesített tényállások közötti határvonalat a feltárt joganyag tanúsága szerint négy rendezőelv – a megtévesztés tárgya, az egyszeri közlés és a tartós üzletvitel megkülönböztetése, a tényállások közötti átjárhatóság, valamint a fórumrendszer eltérő minősítési logikája – mentén, esetről esetre vonta meg, s e gyakorlat a maga egészében következetesnek mondható. Léteztek ugyanakkor vitatható minősítésű határesetek, amelyekben a jogcímválasztás a mai elemző szemével nem, vagy csak részben igazolható. E határesetek azonban megítélésem szerint nem a szabályozási konstrukció fogyatékosságáról

[310] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.
[311] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 1783/14-1925.; SZÉKÁCS, 1927. p. 38.

tanúskodnak, hanem éppen annak működési módját világítják meg: a generálklauzula rendszertani funkciója pontosan az volt, hogy a nevesített tényállások szigorú keretei közül kicsúszó – vagy azokba csak erőltetetten beilleszthető – magatartásokat is a tisztességtelen verseny tilalma alá vonja. Ahol a besorolás bizonytalan volt, ott az oltalom nem szenvedett csorbát, ahol pedig a gyakorlat egy visszaélési típust tartósan a generális mérce alapján volt kénytelen megítélni, ott – amint azt az 1933:XVII. tc. példája mutatta – idővel a jogalkotó teremtett nevesített tényállást. A generálklauzula és a speciális tényállások dialektikája így nem statikus elhatárolási képlet, hanem a korszak versenyjogának egyik legfontosabb működési elve volt.

IV.2. A reklámtevékenység korlátai

A következőkben a Tvt. 2., 16., valamint 29. §-át kívánom vizsgálni. Ezen rendelkezések azok, amelyek magának a reklámtevékenységnek a korlátját kívánták felállítani. Maga a reklámtevékenység mindig a sajátos gazdasági viszonyokhoz alkalmazkodva kereste érvényesülését, közszükségletet elégített ki, annak gyorsabb lebonyolítására vezethetett, kényelmesebbé tehette a vevők ellátási lehetőségeit.[312] A reklámtevékenység korlátja az üzleti tisztesség, valamint a Tvt. 29. §-a által megkívánt „különösen előnyös" vásárlásra ingerlő hirdetéseknek a hatósági engedély elnyerése céljából való bemutatása volt.[313] E szakasz kifejezetten a végeladásokat kívánta szabályozni, azonban utolsó mondata így szól: *„A végeladással egy tekintet alá esik az árú raktárnak vagy egy részének minden olyan értékesítési módja, mely a vevőközönségben azt a hitet keltheti, hogy különösen előnyös vásárlásra nyílik alkalma."*[314] *Ez* számos esetben adott lehetőséget félreértelmezésekre. Ugyanis e rendelkezés merev alkalmazásából nem következik más, mint hogy gyors vásárlásra ingerlő módon eladni általában annyit jelentett, mint reklámot csinálni.[315]

[312] BÁNYÁSZ, 1933. p. 26.
[313] A Zsűri nézete szerint a versenytörvény 29. §-ának csupán az a gazdasági célja, hogy a kereskedelmet és az ipart az indokolatlan, tervszerű és tendenciózus árromboló versennyel szemben védelmezze, semmi esetre sem lehet azonban célja az, hogy a forgalom fejlődésének útját állja.; BÁNYÁSZ, 1933. p. 31.
[314] Tvt. 29. §
[315] A zsűri végül kifejezésre is juttatta, hogy a 29. §-nak ez az idézett kitétele törlendő. (Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 59.032-1928.); Bányász, 1933. p. 27.

IV.2.1. Tömeges és gyors vásárlásra ingerlés

A végeladásokat érintő konkrét jogeset kapcsán a gépkereskedő alperes a Vásárhelyi Újság című időszaki lapban olyan tartalmú hirdetést tett közzé, amely szerint gépraktárát megszünteti és a raktáron lévő összes gazdasági gépét jóval az akkori beszerzési árak alatt kiárusítja. Felhívta továbbá a gazdálkodó közönség figyelmét, hogy gépraktárát saját érdekükben sürgősen keressék fel, s addig fedezzék gépszükségleteiket, míg a készlet tart, hiszen ilyen olcsón soha többé nem vásárolhatnak a későbbiekben. Az alperes célja e hirdetés közreadásával egyértelműen az volt, hogy a vevőközönséget mihamarabbi vásárlásra bírja rá. A Szegedi Királyi Törvényszék ítéletében kimondta, hogy *„a végeladásoknak, vagy az áruraktár ezzel egy tekintet alá eső más értékesítési módjának a hirdetéséhez az 1923. évi V. tc. 29. §-a értelmében az iparhatóság engedélye szükséges. Az alperes pedig közzé tette ezeket a hirdetéseket anélkül, hogy az iparhatóságtól engedélyt kért és kapott volna."*[316] E konkrét esetben láthatjuk, hogy az alperes cselekménye a reklámtevékenységet korlátozó rendelkezések egyikébe ütközik, nevezetesen a vásárlásra ingerlő hirdetésének a hatósági engedélye be nem szerzésébe.

Az ügy kapcsán említést érdemel, hogy a Tvt. 29. §-a szerint, ha az alperes cselekménye más, súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esett, cselekménye kihágás, s a törvény 1. §-a az ily kihágást megvalósító cselekményt is tisztességtelen versenycselekménynek tekintette. A bírói gyakorlat a végeladásokkal kapcsolatban ismerte az úgynevezett színleges végeladásokat is. Színleges végeladás az, amely nem a meglévő árukészlet, raktár kiürítésére irányult, vagy ha olyan áru is árusításra került, amely nem képezte tárgyát a hirdetett végeladásnak. A bírói gyakorlat szerint ezen cselekmények szédelgő feldicséréssé minősülhettek.[317]

IV.2.2. Szédelgő feldicsérés

A reklámtevékenységek kapcsán a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrije számos esetben adott ki olyan elvi állásfoglalást, amelyekkel a bíróságoknak kívántak segítséget nyújtani az egyes reklámtevékenységekkel összefüggésben. Így például a raktáron nem tartott áru hirdetése ugyancsak tisztességtelennek minősült, hiszen a hirdető

[316] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 795. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete
[317] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.

célja, hogy a vevőt főleg a raktáron nem tartott áru olcsóságával üzletébe csalogassa.[318] A kirakatban, az üzletben tartott áraknál olcsóbb árak hirdetése is reklámszédelgésnek minősült, ugyanis a versenytárs ezesetben valótlan adatok hirdetésével próbálta a vevőt üzletébe csábítani.[319] Ugyanígy erkölcstelennek bizonyult, ha a hirdetett és kért áru helyett más, hasonló áru került kiszolgálásra, ugyanis ez a nem szakértő vevők súlyos megtévesztéseként volt értékelhető.

Egy konkrét jogeset kapcsán a felperesek azt panaszolták, hogy az alperes a Szegeden megjelenő Délmagyarország és a Szegedi Friss Újság című napilapok hirdetési rovatában a következő hirdetést tette közzé: *"Olcsóbb lett a kenyér Zöldi fűszerüzletében fehér 28. f. félbarna 26 f. rozs 20 f. kapható az ártézi kúttal szemben és a Valéria tér sarkán."* [320]A felperesek keresetükben előadták, hogy az alperes hirdetésében valótlant állított, ugyanis az általa hirdetett 28 filléres fehérkenyér nem fehér, hanem félbarna. Ennek bizonyítására becsatolták az általuk királyi közjegyző útján vett mintára vonatkozóan a Magyar Királyi Gabona és Lisztkísérleti Állomás által kiállított bizonyítványt, amely szerint a kenyérminta nem fehér áru és nem tiszta búzalisztből készült. A Szegedi Királyi Törvényszék megállapította, hogy a hirdetésnek az a tartalma, amely szerint a fehérkenyér 28 fillérért kapható az alperesnél, a valóságnak nem felel meg, alkalmas a megtévesztésre, de a kelendőség fokozására is. A bíróság az indokolásában kifejtette, hogy a hirdetésnek az a felirata, hogy olcsóbb lett a kenyér, a közönségben azt a hitet kelthette, hogy a búzaárak esése folytán a kenyér ára is lejjebb ment, s csak egyes pékek nem akarják az árat leszállítani, nem úgy, mint az alperes, aki kevesebb haszonnal is meg kívánt elégedni. Mindezeken túl a bíróság álláspontja szerint a hirdetés alkalmas volt arra, hogy a vevőközönséget magához csábítsa és ezzel az áruja kelendőségét fokozza. Az alperes a hirdetés közzétételével a Tvt. 2. §-ában meghatározott szédelgő feldicsérést mint az üzleti tisztesség szabta korlátoknak egyik áthágási módját valósította meg.[321] A jogesettel kapcsolatban elmondható, hogy az alperes tudatosan valótlan tartalmú hirdetést tett közzé, s ezt nyilvánvalóan abból a célból tette, hogy a

[318] SZÉKÁCS, 1927. p. 36.
[319] Azonos megítélés alá esik, mint a raktáron nem tartott áruk hirdetésével kapcsolatos visszaélések.
[320] Délmagyarország, 1933. IX. évf. 13. sz. p. 17.
[321] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 724. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 639/1933. számú ítélete.

közönséget megtévesztve vevőket csalogasson üzletébe, ezáltal másoknak üzleti közönségét elvonja és áruinak kelendőségét fokozza.[322]

Egy másik konkrét ügyben a peres felek temetkezési vállalkozásokat folytattak. A felperes a bíróságtól tisztességtelen verseny abbahagyására való kötelezést kért, ugyanis állítása szerint az alperes a „Harangzúgás" című lapban olyan valótlan állításokat tett közzé, amelyekből neki hátránya származott. Az alperes az általa közreadott közleményben azt állította, hogy a temetkezési vállalatok célja *„nemes és gyakorlati kereszténységen alapul, s ennek elsősorban az a rendeltetése, hogy a legszegényebb egyháztagok tisztességes eltemetését lehetővé tegye."* Ez a tényállítás a Kúria álláspontja szerint az alperes által űzött vállalkozás szolgáltatásainak kelendősége fokozására alkalmas volt, s így a Tvt. 2. §-ába ütközött. Az ügy kapcsán a Kúria kiemelte, hogy a Tvt. által biztosított oltalom *„az ipari és kereskedelmi szolgáltatásra vonatkozó formai jogosultságra tekintet nélkül megilleti a törvény rendelkezése alá eső vállalatokat."*[323] A Kúria felhívta továbbá a figyelmet, hogy ezt az oltalmat a bírói gyakorlaton alapuló jogszabály csak azoktól a vállalatoktól tagadta meg, amelyek tárgya vagy célja törvényi rendelkezések folytán, vagy a jóerkölcs által nem voltak megengedettek. A temetkezési vállalat sem tárgyánál, sem céljánál fogva törvénybe vagy jóerkölcsbe nem ütközött. Az alperes tevékenységét nem csak újság hirdetésben, hanem reklámcédulák segítségével is hirdette. A felperesi kereset alapján az alperes tevékenységét úgy hirdette, hogy vállalkozását a volt városi temetkezési intézetet helyén nyitotta meg. A Kúria indokolása szerint *„ez a hirdetés olyképpen volt érthető, hogy az alperes a belügyminiszter által megszüntetett városi temetkezési intézetet helyezte újból üzembe."*[324] Ez a híresztelés valótlan, továbbá megtévesztésre, valamint a kelendőség fokozására is alkalmas volt. Mindezek alapján a Kúria kimondta, hogy az alperes ezen cselekménye is a Tvt. 2. §-ába ütközött.

A reklámtevékenységekkel kapcsolatban összeségében elmondható, hogy a személyek nagyobb köréhez, illetve a nagyközönséghez intézett nyilatkozatoknak a tisztesség – ahogy az a versenytörvényből is kiolvasható – az üzleti jóhiszeműség korlátai

[322] Bp. kam. Választott Bíróság: Z 202. Vb. 16.394 – 1927.; SZÉKÁCS, 1927. p. 43.; a rossz gazdasági viszonyokra hivatkozás nem mentesített: a Választott Bíróság szerint épp a válság tette csábítóbbá a valótlan tartalmú hirdetést.
[323] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 731. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 6196/1939. számú ítélete.
[324] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 731. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 6196/1939. számú ítélete.

között kellett mozogniuk. Egy konkrét jogesetben az alperes a Szegeden megjelenő *Vidéki Uri és Hölgy Fodrászok szaklapja* időszaki lapban 1939 októberében olyan hirdetést tett közzé, hogy a „*Thermical salétrommentes vegyi fűtőlapok az ő legújabb szenzációt keltő szabadalma”*. Az alperes az *„eljárás a fűtőtest előállítására vegyi úton történő megítéléséhez”* című találmányáról szóló bejelentését a szabadalmi bíróság 1939 augusztusában iktatta, azonban csak 1940 júniusi határozatával adta meg a kért szabadalmat, 1939 augusztusi hatállyal visszamenőleg. Jelen ügy kapcsán felmerülő kérdés, hogy az alperes által közreadott hirdetés lehetett-e megtévesztő, valamint a vevőket félrevezethette-e? A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. t.c. 8.§-a szerint a szabadalom jogos fennállásának egész idejére kizárólagos jogot biztosít a szabadalom tulajdonosának arra, hogy találmánya tárgyát forgalomba hozhassa és iparszerűleg használhassa, ideértve a találmány hirdetését is.[325] A Szegedi Királyi Ítélőtábla az ügy kapcsán megállapította, *„hogy a találmány bejelentésének elfogadása csupán ideiglenes oltalmat nyújtott és hogy a találmány tulajdonosának a szabadalom végérvényes engedélyezéséig, illetőleg a szabadalmi okirat kiállításáig szabadalma nem volt.”*[326] *Az alperes a sajtóközleménnyel azonban azt híresztelte, hogy neki a „Thermicalra” szabadalma volt. Tette ezt úgy, hogy a hirdetés közreadásának időpontjában a szabadalmi eljárás még folyamatban volt, ebből eredően a termékre nézve szabadalma nem lehetett. Az Ítélőtábla indokolása szerint az alperes cselekménye* „a valóságnak meg nem felelő híresztelés valótlan adat közlése folytán megtévesztésre, továbbá, miután a vevőközönségben azt a hitet kelthette, hogy a Thermical, mivel szabadalmazva volt, a többi hasonló készítménynél jobb minőségű, a kelendőség fokozására is alkalmas volt.”[327] Az Ítélőtábla kimondta, hogy a Tvt. 2. §-a szerint az *„áru forgalomba hozatalánál nem szabad a kelendőség fokozására alkalmas olyan adatokat híresztelni, amelyek a valóságnak meg nem felelnek és megtévesztésre alkalmasak, így az alperes ezen cselekményével tisztességtelen versenycselekményt követett el.”*[328] Ez az ügy is jól mutatja, hogy az adott üzleti magatartás megítélésénél mindig annak volt jelentősége, hogy azt mikor realizálták. Ezen jogesetben az alperes részére

[325] 1895:XXXVII t.c. 8. §
[326] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 991/1940. számú ítélete.
[327] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 991/1940. számú ítélete.
[328] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 991/1940. számú ítélete.

visszamenőleges hatállyal állapították meg a szabadalmi jogosultságot, azonban mikor nyilatkozatát közreadta, szabadalmi joggal még nem rendelkezett, ebből kifolyólag abban a pillanatban még valótlant állított.[329]

Egy, a Debreceni Királyi Törvényszék előtt zajlott ügy a tisztességtelen reklám egyik különösen kifinomult, számítási technikákon alapuló formáját tárja fel, amely a fogyasztók pénzügyi ismereteinek korlátozottságát használta ki. A jogvita egy részletfizetésre értékesítő, jelentős piaci súllyal rendelkező textilkereskedelmi vállalat reklámgyakorlatából eredt, amely hirdetéseiben azt állította, hogy vevői mindössze 6%-os kamatteher mellett juthatnak hozzá az árukhoz. A felperes versenytárs álláspontja szerint ez az állítás valótlan és megtévesztő volt, mivel az alperes ténylegesen 12%-os kamatterhet érvényesített úgy, hogy a kamatszámítás alapjául nem a részletfizetés során folyamatosan csökkenő tőkehátralékot, hanem végig az eredeti vételárat vette figyelembe. Ez a módszer formálisan lehetővé tette az alperes számára, hogy a hirdetésekben alacsony kamatszázalékot tüntessen fel, miközben a gazdasági valóságban a vevők lényegesen magasabb finanszírozási költséget viseltek.

Az ügy elbírálására illetékes Debreceni Királyi Törvényszék az alperes beismerése alapján marasztaló ítéletet hozott, és részletes indokolásában hangsúlyozta a fogyasztói oldal védelmének elsődlegességét.[330] A bíróság rámutatott arra, hogy az átlagos vevő nem rendelkezik olyan pénzügyi és számviteli ismeretekkel, amelyek lehetővé tennék a kamatszámítás azonnali ellenőrzését, különösen nem a szerződéskötés pillanatában. Ebből következően a reklámban közölt kamatláb önmagában alkalmas a fogyasztói döntés befolyásolására, és annak valóságtartalma kiemelt jelentőséggel bír. A bíróság dogmatikailag is jelentős megállapítást tett, amikor kimondta, hogy a kamat rendeltetésével ellentétes az a gyakorlat, amely a kamatot nem a mindenkori tényleges tőkehátralék után, hanem változatlanul az eredeti vételár-tartozás alapján számítja. Az ilyen eljárásra a vevő – a hétköznapi pénzügyi logika alapján – nem számíthat, ezért az objektíve megtévesztésre alkalmas magatartásnak minősül. Az ítélet ennek megfelelően kötelezte az alperest e reklám- és számítási gyakorlat abbahagyására. Jelen ügy kapcsán világosan kiderül, hogy a tisztességtelen verseny és a megtévesztő reklám megítélésekor

[329] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 636/1941. számú ítélete; a Kúria szerint a szabadalmi bejelentés csak ideiglenes oltalmat ad, így a még nem szabadalmazott termék szabadalmazottként hirdetése valótlan, megtévesztő adat híresztelése volt.
[330] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 210. doboz.; Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 221/1931. számú ítélete.; Lásd hasonló ügyben a Zsűri „parasztfogás reklám" esetét, amelyhez igazodik a Debreceni Királyi Törvényszék. Bp. kam. Zsűri: Z 195. J. VII. 18.016. – 1925.

nem elegendő a formális jogi vagy matematikai helyesség vizsgálata, hanem a gazdasági tartalom és a fogyasztói észlelés együttes értékelése szükséges. E döntés akár a későbbi fogyasztóvédelmi és pénzügyi reklámokra vonatkozó szabályozás egyik korai előfutárának is tekinthető, amely már a harmincas évek elején felismerte a pénzügyi információk torzításában rejlő versenyjogi kockázatokat.

Egy további jogesetben a Szikvízgyárosok Országos Szövetsége indított keresetet egy fővárosi szénsavgyár ellen, amely reklámkampányában azt állította, hogy szikvíztermelő készülékét „*ingyen*" bocsátja azon fogyasztók rendelkezésére, akik meghatározott mennyiségű szénsavpatront vásárolnak tőle.[331] A felperesi szövetség érvelése szerint e hirdetési gyakorlat valótlan és megtévesztő volt, mivel a készülék ellenértéke ténylegesen beépült a patronok árába, így az „*ingyenesség*" csupán látszólagos, a fogyasztói döntések befolyásolására alkalmas reklámfogásként szolgált. Az elsőfokon eljáró Budapesti Királyi Törvényszék a védekezést elfogadva elutasította a keresetet, implicit módon legitimálva azt az üzleti érvelést, amely szerint az árképzés szabadsága körében a vállalkozás jogosult a termékek ellenértékét komplex módon, akár járulékos termékek árában érvényesíteni. [332]A fellebbezés folytán eljáró Budapesti Királyi Ítélőtábla azonban gyökeresen eltérő jogi álláspontra helyezkedett, megváltoztatta az elsőfokú döntést, és megtiltotta az „*ingyen*" kifejezés használatát a szikvíztermelő készülék reklámozása során. Az ítélőtábla indokolása normatív éllel fogalmazta meg azt az elvet, miszerint egy kereskedő a közönségnek „*ingyen*" semmit sem adhat, különösen nem üzletének egyik legfontosabb termékét, mivel az ilyen állítás szükségképpen ellentétes a tisztességes reklám követelményeivel. A döntés mögötti jogpolitikai megfontolás egyértelműen a fogyasztói bizalom védelmére irányult, mivel az „ingyen" jelző olyan abszolút ígéretként jelenik meg a reklámban, amely alkalmas a fogyasztói döntések torzítására, ha annak nincs valós gazdasági alapja. Az ügy jelentősége túlmutat az egyedi jogvitán, mivel világosan rögzíti azt az elvi tételt, hogy a reklámozás során alkalmazott kifejezések valóságtartalmát nem pusztán formális, hanem gazdasági tartalmuk alapján kell megítélni. E döntés így a magyar tisztességtelen versenyjog fejlődésében fontos mérföldkőnek tekinthető, amely előrevetíti a későbbi fogyasztóvédelmi és reklámjogi szabályozás azon alapelvét, hogy a látszólag kedvező ajánlatok mögötti valós ellenértéket a jogalkalmazásnak feltárnia és értékelnie kell.

[331] MNL OL.: Magyar Kir. Kúria. P.IV. 5380/1928. sz. ítélet
[332] Lásd bővebben a Zsűri hasonló állásfoglalásait: MNL OL.: Z 195. J. VII. 7932.-1924., MNL OL.: Z 195. J. 1783-21/1925.

Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, *„hogy az oly közlés, állítás, nyilatkozat, amely nem megtévesztő, amely nem alkalmas a versenytársak iránti bizalmatlanság felkeltésére, valamint a közönség félrevezetésére vagy befolyásolására az mind magának a reklámtevékenységnek a célját, a forgalom, valamint a vételkedv élénkebbé tételét szolgálta."*[333]

IV.3. Hírnév-hitelrontás

Az általános bírói gyakorlat szerint akkor beszélhettünk hírnév- vagy hitelrontásról, ha az állítás alkalmas volt arra, hogy a versenytárs vagyoni teljesítőképességébe vetett bizalmat megingassa, veszélyeztesse vagy csökkentse.[334]

Egy, a Szegedi Királyi Törvényszéknek benyújtott kereset szerint az alperesek az általuk forgalomba hozott és saját készítményeiket ajánló árjegyzékük szövegében az ismert más belföldi gyártmányokat ócsárolták, és azt állították, hogy a nagyobb igényekkel bíró vevőközönség eddig kénytelen volt külföldi áruk beszerzésével fedezni igényeiket. [335] Ez az ügy egészen a Magyar Királyi Kúriáig eljutott, amely indokolásában kifejtette, hogy *„A keresetlevélhez csatolt és a Kelok Tintaüzem által kibocsátott körlevél a saját tintakészítményének előnyeit hangoztatva azt állítja, hogy a már ismert – szatócsoknál is kapható – belföldi tinták silány minőségűek, ebből adódóan a Kelok tinta forgalomba kerültéig a nagyobb igényű vevőközönség kénytelen volt külföldi tintákat használni."*[336]

Az idézett jogeset felperese egy budapesti vegyészeti gyár, alperese pedig az említett Kelok Tintaüzem, amely szegedi székhelyű volt. Amint az már fentebb említésre került, a Tvt. 1. §-a alapján pert indítani csak a versenytársak ellen lehetett, a versenytárs fogalmát pedig a Tvt. 30. §-a határozta meg. Itt kívánom jelezni, hogy a hírnév- és hitelrontás esetén valamely versenytárs hitelének veszélyeztetése alatt nem csupán egy meghatározott versenytárs, hanem a szakmabeli versenytársak, sőt a magyar

[333] Az a körülmény önmagában, hogy a híresztelt adat a valóságnak nem felelt meg, csak az esetben valósítja meg a szédelgő feldicsérést, ha a valótlan adat a megtévesztésre alkalmas, valamint valóság látszatát viseli magán. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara zsűrijének iratai: Z 195. J. 1783/14-1925.; Székács, 1927. p. 38.

[334] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai: Z 202. Vb. 7073-1925., Vb. 7337-1925.; BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny legújabb joggyakorlata, Novák Rudolf és Társa, 1933. p. 49.

[335] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 745. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. I. 863/1938. számú ítélete.

[336] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 745. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 5559/1938. számú ítélete.

kereskedelem is értendő volt.[337] Fontos továbbá különbséget tenni a magán- és a körlevél között, ugyanis a bizalmas természetű, a kritika határain belül mozgó egy-két levél elküldése még nem állapította meg a tisztességtelen verseny fennforgását.[338] Más a helyzet ellenben a körlevelek kibocsátásával kapcsolatban. A széleskörű reklámtevékenység már önmagában véve, függetlenül attól, hogy az állítás igaz vagy nem, az eset körülményeinek mérlegelése alapján tisztességtelen versenyeszköz lehetett.[339]

A Kúria a továbbiakban – a jogeset folytatása – indokolásában jelezte azt is, hogy a körlevél nem védekezés volt a versenytársak részéről történt valamely támadás ellen. Ennek kapcsán kell megemlíteni a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének elvi állásfoglalását, amely szerint a jogos védelem a versenytárs jó hírnevet veszélyeztető tényállások esetén kizárta a tisztességtelen verseny megállapítását, ha a tényállítások a valóságnak megfeleltek, s azokra a versenytárs jogellenes támadásának elhárítása és a megtámadott jogos üzleti érdekeinek megóvása végett feltétlen szükség volt.[340] Fontos továbbá, hogy a védelem csak a támadás keretében mozoghatott és nem tartalmazhatott ezen túlmenően versenycélokat.[341]

A Kúria kimondta végül, hogy a körlevél tartalma a Tvt. 13. §-ába ütközött, hiszen az a mások/versenytársak által gyártott tintákat az összehasonlítás kapcsán alsóbbrendűnek tüntette fel és így ezzel a szintén tintát gyártó felperesnek jóhírnevét veszélyeztette.

Egy másik konkrét esetben a felperesek – hangos filmszínház üzemeltetői – tisztességtelen verseny megállapítását kérték a bíróságtól amiatt, hogy az alperesek – néma filmszínház üzemeltetői – a Hódmezővásárhelyen megjelenő Reggeli, valamint Friss Újságban *„Tudja Ön, hogy mi a néma és hangos film között a különbség? Semmi! A hangos film néma film, csak a némafilmet zenekar a hangosfilmet pedig gramofon lemezről szolgáltatott gépzene kíséri. Néma filmet látogasson, mert így a külföldön vásárolt gramofon lemezek ára is városunkban marad!”*[342] tartalmú közleményt tettek közzé. Az első olvasásra egyszerű véleménynyilvánításnak tűnő kijelentés a Szegedi

[337] BÁNYÁSZ, 1933. p. 50.
[338] A magánleveleknél bizonyos tények állítása olykor szakértői megítélést igényelt és csak valótlanság esetén minősült erkölcstelennek.
[339] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara zsűrijének iratai: Z 195. J. 18.626-1927.; Székács, 1927. p. 43.
[340] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara zsűrijének iratai: Z 195. J. 6996-1932.
[341] BÁNYÁSZ, 1933. p. 50.
[342] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 734. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 2169/1931. számú ítélete

Királyi Törvényszék meglátása szerint kimerítette a Tvt. 13. §-ában meghatározott hírnévrontás tényállását is. Indokolása szerint annak a közleménynek a tartalma, amely azt fejtegette, hogy a hangosfilm semmiben nem különbözött a némafilmtől, alkalmas volt a felperesek mozijának jóhírnevét veszélyeztetni, mert azt a téves hitet keltette a közönségben, hogy a felperesek csak gramofonnal kísért közönséges némafilmet játszottak le. Hangsúlyozta továbbá, hogy az ilyen téves hit keltése alkalmas a kellő műszaki ismerettel nem rendelkező s magát becsapottnak érzett közönség távoltartására, így a felperesek megkárosítására.[343]

Az imént említett jogeseten keresztül láthatjuk, hogy a jóhírnév veszélyeztetése, a hírnév- és hitelrontás kapcsán pusztán elegendő volt bizonyítani, hogy a versenytárs cselekménye a vevőközönségben bizalmatlanságot keltetett.

A hírnév- és hitelrontáshoz kapcsolódó másik jogesetben a felperesek tisztességtelen verseny abbahagyására való kötelezést kértek a bíróságtól, ugyanis állításuk szerint az alperes temetkezési vállalat alkalmazottja a következő kijelentést tette: *„Ne menjenek Kótihoz vásárolni, mert nincsen ott egy szék sem, amire a vendéget leültessék. Azon felül ha még is vásárolnak valamit, nem azt adja ki, hanem kicseréli."*[344] A Gyulai Királyi Törvényszék az ügyben megállapította, hogy az alperes alkalmazottja a kijelentését a munkaadója árui kelendőségének a fokozása végett, a vásárolni szándékozók előtt, tehát nyilvánvalóan versenyző célzattal tette. E magatartás kétségtelenül alkalmas volt arra, hogy a felperes versenyvállalatának hitelét és jóhírnevét veszélyeztesse vagy csökkentse. Az ügy kapcsán kérdésként merült fel a munkaadó felelőssége az alkalmazott cselekményeiért. Ahogy az már fentebb említésre került, minden esetben a munkáltató volt felelős az alkalmazottakért. A bíróság jelen ügy kapcsán ki is mondta, *„hogy az alkalmazott által elkövetett cselekményekért arra való tekintet nélkül, felel az alperes, hogy azokról tudott-e vagy sem, s hogy kellő gondosság mellett elháríthatta volna vagy sem."*[345]

[343] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 734. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 2169/1931. számú ítélete

[344] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1939; 734. doboz. Gyulai Királyi Törvényszék P. 3192/1939. számú ítélete; Tvt. 13. §.

[345] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1939; 734. doboz. Gyulai Királyi Törvényszék P. 3192/1939. számú ítélete; a Kúria 1025. számú Elvi Határozata szerint az üzlettulajdonos az alkalmazottai tisztességtelen versenycselekményéért vétkességétől függetlenül felelt.

IV.4. Utánzás

Az áru külső megjelenési alakja a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezései szerint addig élvezett oltalmat amíg az eredeti, sajátszerű, egyéni és egy bizonyos meghatározott vállalatra utalt.

Egy, a Gyulai Királyi Törvényszék előtt benyújtott kereset szerint a felperesek tisztességtelen verseny abbahagyására való kötelezést kértek a bíróságtól, ugyanis előadásuk szerint az alperes az általa készített szappanokon úgy tűntette fel a „*Szarvas*" szót, mintha az a szappan márkája lenne, holott csak a szappan gyártási helyéről volt szó. A felperesek előadták, hogy ők a „*Szarvas*" szót 1911 óta a szappanáruiknak megjelölésére használták mind magán az árun, mind a csomagolás papírján. Ebből kifolyólag ez alatt az elnevezés alatt a felperesek áruit szokták felismerni. Itt kívánom ismertetni a Választott Bíróság ama állásfoglalását, *„hogy a védjegyek, árujelzések, csomagolások hasonlósága az áru rendes fogyasztójának felfogása alapján bírálandó el, s vizsgálandó, hogy vajon az adott esetben az illető áru fogyasztó közönségét – az átlagos intelligenciát – alapul véve nem fogja-e megtéveszteni."*[346] Jelen ügy alperesének szappankészítményein a telep helye Szarvas, valamint a *„szarvasi"* szó körülbelül kétszer akkora dombornyomású betűvel szerepelt, mint az áru felső lapján szereplő szappanüzem szó és az áru alsólapjának egyéb szavai.[347]

A Szegedi Királyi Ítélőtábla az ügy kapcsán, kimondta, hogy az alperes cselekménye a Tvt. 9. §-ába ütközik, azaz utánzásnak minősül. Az esetben, ha a 9. §-t a bíróság megvalósulni látta köteles volt elrendelni a sértett versenytárs kérelmére a 10. § alapján:

- hogy a megtévesztő eszközök előállítására szolgáló berendezések (szerszámok, készülékek, gépek, illetőleg ezek alkatrészei stb.) ily célra hasznavehetetlenekké tétessenek;
- hogy a megtévesztő eszközöknek az árukra még nem alkalmazott készletei megsemmisíttessenek;
- hogy az elmarasztalt tulajdonában meglévő árukról a megtévesztő eszközök eltávolíttassanak, még ha ez az áruk megsemmisítésével is járna.[348]

[346] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai: Z 202. Vb. 13.617-1924; Székács, 1927. p. 43.
[347] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 810. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 381/1937. számú ítélete.
[348] Tvt. 10. §

Az Ítélőtábla mindezeken túl az alperest eltiltotta a továbbiakban a *„szarvasi”* szó használatától is. A Magyar Királyi Kúria jelen ügy kapcsán kimondta, hogy az alperes attól, hogy telephelyét mint árujának származási helyét a *„szarvasi”* szó használatával a valóságnak megfelelően feltüntethesse, általában el nem tiltható, azonban ebben az esetben is kötelessége, hogy azt úgy használja, hogy másoknak korábban szerzett jogait ne sértse, a versenytársakkal való összetévesztés lehetőségét kizárja. A Kúria ítélete szerint az alperes tehát a *„szarvasi”* szót a továbbiakban is használhatta, csak úgy, hogy az megtévesztésre nem lehetett alkalmas.[349]

A Debreceni Királyi Ítélőtábla az alábbi jogesetben a jellegzetes árukülső védelmének határait, valamint a jogosulti magatartás – különösen a huzamos tűrés – jogkövetkezményeit világítja meg a két világháború közötti magyar versenyjog gyakorlatában.[350] A jogvitában egy vegyészeti gyár keresettel élt versenytársával szemben arra hivatkozva, hogy az alperes egy bizonyos vegyi terméket a felperesével azonos színű, méretű és alakú csomagolásban hozott forgalomba, amely álláspontja szerint alkalmas volt a forgalomban való összetévesztésre, és így az utánzással megvalósított tisztességtelen verseny klasszikus esetét valósította meg. A felperes érvelése arra épült, hogy a csomagolás külső megjelenése – mint árukülső – önálló versenyértékkel bír, és annak szolgai átvétele a piaci eredet elfedésére, illetve a fogyasztók megtévesztésére alkalmas.

Az alperes a csomagolás azonosságát nem vitatta, védekezését azonban arra alapította, hogy az adott külső megjelenés nem tekinthető kizárólagosnak, mivel azt a piacon több gyár hosszabb idő óta, széles körben alkalmazza, és e gyakorlatot a felperes éveken keresztül tűrte anélkül, hogy jogi lépéseket tett volna. Az ügyben eljáró Királyi Ítélőtábla a felperesi keresetet elutasította, és indokolásában elvi jelentőségű megállapításokat tett az árukülső versenyjogi védelmének feltételeiről. A bíróság kimondta, hogy *„az a jogosult, aki hosszú időn át eltűri más piaci szereplők utánzó magatartását, lemondottnak tekintendő arról a jogáról, hogy utóbb az utánzás abbahagyását követelje, mivel a tartós passzivitás a kizárólagosság igényének feladását jelenti.”*[351] Az Ítélőtábla hangsúlyozta továbbá, hogy a tisztességtelen versenyről szóló

[349] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 810. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 2414/1937. számú ítélete.
[350] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1926; 201. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1654/1927. számú ítélete.,
[351] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1926; 201. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1654/1927. számú ítélete., Ellentétes álláspontra helyezkedett azonban a Budapesti Kereskedelmi és

törvény védelme kizárólag olyan jellegzetes árukülsőre terjed ki, amelyről a forgalomban egyetlen vállalat terméke ismerhető fel és amennyiben az adott csomagolási forma általánossá vált, és több gyártó is alkalmazza, az elveszíti az eredetjelző funkcióját, és így versenyjogi oltalomban sem részesülhet. A döntés igyekszik világos határvonalat húzni az objektíve jellegzetes árukülső és a piacon elterjedt, *„közkinccsé vált”* megjelenési formák között, valamint rögzíti a jogosulti éberség követelményét mint a versenyjogi védelem egyik hallgatólagos feltételét. Az ítélet egyben előrevetíti a későbbi védjegy- és formatervezési jogi dogmatika alapelvét is, amely szerint az oltalom fennmaradásának nem csupán az eredeti megkülönböztető képesség, hanem annak folyamatos érvényesítése és megőrzése is elengedhetetlen.

Egy utánzással kapcsolatos másik jogesetben a felperes azt panaszolta, hogy az általa gyártott Kakas cipőpaszta elhasznált dobozaiba az alperes kocsikenőcsszerű hamisítványt töltögetett és az így megtöltött dobozokat Kakas cipőpasztaként hozta forgalomba. Az alperes ezen cselekményét először a felperes vállalat utazója tapasztalta. Ezt követően a felperesi vállalat tisztviselője kereste fel az alperes üzletét, majd a próbavásárlás során azt tapasztalták, hogy azok a sárga cipőpasztás dobozok, amelyekben a felperes által gyártott cipőpasztának kellett volna lennie valamilyen idegen, fekete anyaggal voltak megtöltve. A Szegedi Királyi Ítélőtábla a bizonyítási eljárás eredményeképp megállapította, hogy az alperes 1936. év elején a felperesnek *„Kakas paszta”* néven megjelölt cipőpasztás gyári dobozaiba, forgalomba hozatal céljából idegen anyagokat töltött. Az alperes ezen tényállás szerinti cselekményével elkövette az 1923:V. t.c. 9. és 13. §-aiban meghatározott tisztességtelen versenyt. Az Ítélőtábla indokolásában kifejtette, *„hogy az alperes a felperesi cég jellegzetes dobozában és „Kakas paszta” elnevezéssel kívánta forgalomba hozni áruját, akként, hogy a dobozba gyári paszta helyett saját keverésű anyagot, tehát hamisítványt tett bele. Az alperes ezzel a cselekménnyel a felperesi cég jóhírnevet is veszélyeztette.”*[352]

Az 1926. évi Gyógyszerész Közlöny 11. számában megjelent felhívás jól példázza, hogy a tisztességtelen verseny tilalmának érvényesítése a két világháború közötti magyar joggyakorlatban nem kizárólag peres eljárások útján történt, hanem jelentős szerepet kaptak a szakmai önszabályozás eszközei és a preventív jellegű jogi

Iparkamara Választott Bírósága két hasonló ügyben. (MNL OL.: Z 202. Vb. 7.012 – 1924., MNL OL.: Z 202. Vb. 28.124-1927.)

[352] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 750. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 1702/1936. számú ítélete.

figyelmeztetések is.[353] A felhívást közzétevő Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kifejezetten emlékeztette tagjait arra, hogy a gyógyszerforgalmazás során nemcsak a gyógyszerészeti szakmai normák, hanem a hatályos védjegy- és versenyjogi szabályok is kötelező erővel bírnak. A közlemény középpontjában ugyancsak a sósborszesz nevű, széles körben forgalmazott készítmény állt, amelynek piaci jelenléte már ekkor is magában hordozta az utánzás és az összetévesztés veszélyét. Az Egyesület állásfoglalása szerint a gyógyszerészek kizárólag olyan terméket tarthattak forgalomban, amelyen a jogszerű gyártó gyárilag levédett védjegye egyértelműen és felismerhetően szerepelt, minden ettől eltérő, védjegy nélküli vagy megtévesztően hasonló megjelöléssel ellátott készítményt vissza kellett utasítani. A felhívás külön hangsúllyal utalt az 1923. évi V. törvénycikk 9. §-ára, amely az utánzás azon fokát tiltotta, amely alkalmas a fogyasztók megtévesztésére, illetve a versenytárs jogos gazdasági érdekeinek sérelmére. E jogszabályi hivatkozás egyértelművé tette, hogy még a *„hű utánzás”* sem megengedett, amennyiben az az összetéveszthetőség kockázatát hordozza, és ezáltal a tisztességtelen verseny megvalósulásához vezethet.[354]

Egy, a Debreceni Királyi Törvényszék előtt 1931. július 26. napján indult ügy a tisztességtelen verseny egyik legsúlyosabb és legösszetettebb megnyilvánulási formáját tárja fel, amelyben az utánzás nem csupán egyetlen piaci elemre, hanem a termékek megjelenítésére, megjelölésére és műszaki kialakítására egyaránt kiterjedt.[355] A jogvitát egy külföldi petróleum gázfőzőkészülék-gyártó magyarországi vezérképviselője kezdeményezte egy budapesti vállalattal szemben, amelynek magatartását több, egymást erősítő jogsértő elem jellemezte. A felperes előadása szerint az alperes árjegyzékeiben a felperesi prospektusok rajzait hajszálpontosan lemásolta, vagyis olyan fokú vizuális azonosságot valósított meg, amely túlmutatott a piacon elfogadott stiláris hasonlóságon, és kifejezetten az összetévesztésre volt alkalmas. Ezzel párhuzamosan az alperes a felperes által gyártott készülékekről eltávolította a védjegyet tartalmazó eredeti címkéket, és azok helyére saját megjelöléseit helyezte el, aminek következtében a felperesi termékeket saját gyártmányként tüntette fel a piacon. A jogsértések köre végül kiegészült a készülékek fizikai megjelenésének „szolgai módon” történő utánzásával is, amely a

[353] Gyógyszerész Közlöny 1926/11. szám, p. 5.
[354] Az eset – noha nem peres eljárásban merült fel – azt példázza, hogy a szakmai szervezetek preventív, normatív jellegű eszközökkel is részt vettek a versenyjogi normák érvényesítésében.
[355] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 155. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 65/1931. számú ítélete.

bírósági gyakorlatban a kreatív önállóság teljes hiányát és a versenytárs termékének tudatos lemásolását jelenti.

Az alperes védekezése több irányban próbálta relativizálni a jogsértéseket. Egyrészt arra hivatkozott, hogy nem közvetlenül a felperesi prospektusokat, hanem más versenytársak anyagait követte, másrészt pedig arra, hogy a szóban forgó műszaki megoldások szabadalmi oltalma időközben lejárt. Az ügyben eljáró bíróság azonban mindhárom kereseti pont tekintetében marasztaló ítéletet hozott, és kötelezte az alperest valamennyi kifogásolt magatartás haladéktalan abbahagyására, továbbá 1000 pengő perköltség megfizetésére és az ítélet hírlapi közzétételére, amely szankció egyértelműen a jogsértés elrettentő jellegű nyilvánosságra hozatalát szolgálta. Az indokolás dogmatikailag különösen hangsúlyos megállapítása szerint az árjegyzékek ábráinak utánzása akkor is tisztességtelen versenynek minősül, ha az alperes nem közvetlenül a felperest, hanem annak valamely utánzóját másolja, mivel a jogellenesség nem a másolás „láncolatától", hanem az összetévesztésre alkalmas végeredménytől függ.[356] A címkékkel kapcsolatos visszaélést a bíróság *„igen súlyos tisztességtelenségként"* értékelte, mivel az nem csupán a fogyasztók megtévesztésére volt alkalmas, hanem közvetlenül sértette a védjegyoltalom lényegét és a termékek származására vonatkozó bizalmat. Az ügy jelentősége abban állt, hogy plasztikusan szemlélteti: a két világháború közötti magyar joggyakorlat a tisztességtelen versenyt komplex jelenségként kezelte, és az utánzás különböző megnyilvánulási formáit – a reklámanyagoktól a címkézésen át a termékformáig – egységesen, a piaci átláthatóság és a fogyasztói bizalom védelmének szempontjából értékelte. Megítélésem szerint az ítélet így a modern védjegy- és versenyjogi gondolkodás egyik korai, de dogmatikailag kiforrott előképeként értelmezhető.

IV.5. Hólabdaszerződés

Az úgynevezett hólabdaszerződések megkötését a Tvt. 14. §.-a tiltotta és egyben semmisnek nyilvánította. *„Ez a szakasz az eladót vagy azt a szolgáltatást vállalót büntette, aki vállalata körében ilyen szerződést kötött, vagy annak megkötésére mást felhívott, vagy rábírni törekedett."*[357] A hólabdaszerződés lényegére egy konkrét eseten

[356] Lásd bővebben a Zsűri alábbi állásfoglalásait, amelyek azonosulnak az indokolással: MNL OL.: Z 195. J. VII. 10.266. – 1928. MNL OL.: Z 195. J. VII. 11.210. – 1925.
[357] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 70.

keresztül lehet a legjobban rávilágítani. „*Utalvány három pár női harisnyáról és három darab, egyenként ötvenezer korona értékű harisnyáról. Ezen ötvenezer korona értékű utalvány felmutatója cégünknél kap három pár legfinomabb női harisnyát, de köteles 3 darab utalványt vásárolni 150.000 korona készpénz lefizetése ellenében, melyet három ismerősének teljes értékben eladhat, s a 150.000 koronát így visszakapja. Igy a három pár finom harisnya csak ötvenezer korona készpénzbe kerül a vásárlónak.”*[358] Jelen ügy tehát arról szól, hogy a vásárló megvett egy 50.000 korona értékű utalványt, aminek az üzletben történő átadásáért kapott három pár harisnyát. Azonban ennek feltétele, hogy köteles volt 3 darab egyenként 50.000 korona értékű utalványt is vásárolni, azonban ezeket teljes áron értékesíthette, azaz visszakapta a teljes vételárat, és a három pár harisnyája is megmaradt. A hólabdaszerződések kapcsán a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrije azt az álláspontot képviselte, hogy ezen szerződések teljesmértékben erkölcstelen kalkuláción alapultak. Az eladó azért adta olcsón a szelvényeket értékesítő vevőknek az árut, mert biztos volt abban, hogy egy idő után a vevők képtelenek lesznek minden szelvényt értékesíteni és így hatalmas haszna lesz a nála visszamaradt vételárak összegéből. A tisztességtelen verseny egész szelleméből következett, hogy a hólabdaszerződések erkölcstelenek, így azok további terjedését lehetetlenné kellett tenni. A Zsűri álláspontja szerint abból, hogy a hólabdaszerződések semmisek, az következik, hogy a megrendelő – jelen esetben az utalványok értékesítője – harmadik személyekkel kötött további szerződései is semmisek. A kifizetett vételárat vagy ellenszolgáltatást vissza kellett adni és az eladó vagy az ellenszolgáltatásra kötelezett fél felelt az okozott károkért.[359]

A hólabdaszerződésekkel kapcsolatos alábbi jogeset a tisztességtelen versenynek és a fogyasztók kizsákmányolásának egyik legsúlyosabb, már büntetőjogi szankcióval is fenyegetett megnyilvánulási formáját igyekszik feltárni. Az ügyben eljáró Debreceni Királyi Járásbíróság az elkövető kereskedőt 237 rendbeli kihágás elkövetésében mondta ki bűnösnek, megállapítva, hogy üzleti tevékenysége kimerítette az 1923. évi V. törvénycikk 14. §-ában kifejezetten tiltott szerződéses konstrukció alkalmazását.[360] A hólabdaszerződések lényege az volt, hogy a vevők az általuk megrendelt árut – az ügyben konkrétan egy vég vásznat – nem az ellenérték megfizetésével, hanem kizárólag akkor

[358] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. XII. 18065 – 1924.
[359] Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 25497 – 1925.
[360] HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1926; 101. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 437/1926. számú ítélete.

kapták volna meg, ha mindegyikük további három új vevőt toboroz, akik szintén belépnek a rendszerbe és a vádlott által kibocsátott szelvénykönyvet kiváltják. Amennyiben ez a láncszerű tovább értékesítés nem valósult meg, a vevők nemcsak az árut nem kapták meg, hanem a szelvénykönyvekért befizetett összeget is elveszítették, így a rendszer szükségképpen a később belépők rovására termelte ki a korábbi résztvevők látszólagos előnyeit.

A bíróság értékelése szerint e konstrukció nem tekinthető hagyományos adásvételi vagy részletfizetési jogviszonynak, hanem olyan spekulatív, láncolatos rendszer, amelyben a szerződés teljesítése nem az eladó szolgáltatásán, hanem a vevő további toborzó tevékenységén múlik. A jogellenesség súlyát fokozta, hogy a vádlott nem egyedi esetben, hanem tömegesen, 237 alkalommal alkalmazta ezt az üzleti modellt, amelynek következtében nagyszámú fogyasztót tett ki jelentős vagyoni kockázatnak. A Királyi Járásbíróság ezért a vádlottat összbüntetésül 237 napi elzárásra, valamint rendbeli pénzbüntetésként 237 × 10 000 korona, azaz összesen 2 037 000 korona megfizetésére ítélte.

Az ügy jelentősége több szempontból is kiemelkedő. Egyrészt jól szemlélteti, hogy a tisztességtelen verseny tilalma a húszas évek magyar jogrendjében nem merült ki polgári jogi igényérvényesítésben vagy kamarai szankciókban, hanem bizonyos, különösen veszélyes üzleti gyakorlatok esetén kifejezetten büntetőjogi eszközökkel is kikényszeríthető volt. Másrészt a döntés világosan rögzíti azt az elvet, hogy a szerződéses szabadság nem terjed ki olyan konstrukciókra, amelyek lényegüknél fogva a fogyasztók megtévesztésére és anyagi kiszolgáltatottságuk kihasználására épülnek. A hólabdaszerződések tilalma így nem csupán versenyjogi, hanem szélesebb értelemben közrendvédelmi és fogyasztóvédelmi funkciót is betöltött, és a későbbi piramisjáték-tilalmak dogmatikai előfutáraként értelmezhető. A határozat egyben azt is demonstrálja, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazás már ebben a korai időszakban felismerte az olyan üzleti modellek társadalmi veszélyességét, amelyek a gazdasági racionalitást felülírva kizárólag a folyamatos beléptetésből finanszírozzák saját működésüket.

IV.6. Az üzleti vagy üzemi titok védelme (Tvt. 15. §) és a magánjogi joggyakorlat hallgatása

A Tvt. II. fejezetének ötödik nevesített tényállása az üzleti vagy üzemi titok elárulását és jogosulatlan felhasználását tilalmazta. A 15. § hármas tilalmi szerkezetet

állított fel. Először: általános, mindenkire kiterjedő tilalomként rögzítette, hogy senki sem használhatja fel verseny céljára a maga vagy más javára azt az üzleti vagy üzemi – eljárási, gyártási – titkot, amelyet neki elárultak, vagy amelyet törvénybe vagy jóerkölcsbe ütköző módon tudott meg. Másodszor, annak, akire az üzleti érintkezésben műszaki jellegű mintát vagy utasítást – így különösen rajzot, modellt, szabást vagy vényt – bíztak, nem volt szabad azt verseny céljára felhasználnia, mégpedig attól függetlenül, hogy az fogalmilag titoknak minősült-e. Harmadszor, a szolgálati vagy társas viszony tartama alatt az alkalmazott vagy üzlettárs az e minőségénél fogva megtudott vagy reá bízott titkot nem árulhatta el, és verseny céljára nem használhatta fel.[361] Figyelemre méltó, hogy a törvény a titok fogalmát nem határozta meg. A szabályozás nem fogalmi, hanem védelmi megközelítésű volt, összhangban azzal a jogalkotói felfogással, amely – amint azt a II.1. pontban a generálklauzula kapcsán kimutattam – a definíciók merevségével szemben a joggyakorlat rugalmasságának adott elsőbbséget. A miniszteri indokolás egy lényeges időbeli distinkciót is rögzített. A tisztességes úton megtudott titok megóvásának kötelezettségére a szolgálati viszony megszűnése kihatott, a törvénybe vagy jóerkölcsbe ütköző módon megszerzett titkot azonban a volt alkalmazott a jogviszony megszűnése után sem használhatta fel – így azt sem, aki kifejezetten azért vállalt rövid időre alkalmazást, hogy másként hozzáférhetetlen titkokhoz jusson.[362]

A 15. § a Tvt. kettős védelmi rendszerének magánjogi pillére volt. Megsértése esetén a sértettet az abbahagyási és – vétkesség esetén – a kártérítési igény illette meg, a 35. § pedig a titok elárulásával vagy felhasználásával szándékosan elkövetett cselekményekre kifejezetten megnyitotta a nem vagyoni kárért járó elégtétel lehetőségét is. A büntetőjogi pillért a 21. § vétségi alakzata adta, amely – a miniszteri indokolás megfogalmazása szerint – „abban a keretben" büntette a titok szándékos megsértését, „amelyet a 15. § rendelkezése szab", e vétség sajátossága volt továbbá, hogy – egyedüliként a törvény büntetőrendelkezései között – büntethetősége nem függött a kelendőség fokozására vagy az üzletközönség elvonására irányuló célzattól.[363] A büntető alakzat gyakorlati működését a dolgozat V.3. pontjában elemzett jogeset mutatja be.

A kutatás szempontjából külön magyarázatot igényel, hogy míg a Tvt. többi nevesített tényállásához a feltárt levéltári anyagban több magánjogi jogeset is társult, a

[361] Tvt. 15. §
[362] A tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat miniszteri indokolása a 15. §-hoz. Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám.
[363] Tvt. 21. és 35. §; a miniszteri indokolás az 1. címhez és a 21. §-hoz. Nemzetgyűlési irományok, 1920. XII. kötet 395. szám.; BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 75.

15. § alkalmazására a vizsgált bírósági és kamarai iratokban önálló polgári jogesetet nem találtam – a titoksértés a joggyakorlatban a 21. § vétségi alakzatán keresztül, büntetőügyként jelent meg. E hallgatás megítélésem szerint nem a tényállás életidegenségét tükrözi, hanem a jogérvényesítési csatornák szerkezetéből következett, és legalább négy okra vezethető vissza. Az első a nyilvánosság paradoxona. A polgári per kontradiktórius és nyilvános tárgyalása magának a titoknak a végleges feltárásával fenyegetett – a titokgazda számára így a pernyertesség is könnyen pirruszi győzelemmé válhatott, hiszen a per tárgyává tett üzleti titok a bizonyítási eljárásban elveszíthette azt a rejtettséget, amely gazdasági értékét adta. A második a bizonyítás nehézsége. A felperesnek nemcsak a titok fennállását és saját jogosultságát, hanem a megszerzés jogosulatlan – törvénybe vagy jóerkölcsbe ütköző – módját is bizonyítania kellett, ami jellemzően a vállalat belső viszonyainak feltárását igényelte. A harmadik ok a magánjogi szankciók korlátozott alkalmassága: a titok elvesztése visszafordíthatatlan – az abbahagyásra kötelezés a már megismert információt nem tette ismét titokká, a kártérítés pedig a vagyoni kár kimutatását követelte meg, ami – amint azt a II.2. pontban általános érvénnyel kifejtettem – a tisztességtelen versenycselekmények e körében különösen nehéz volt, nem véletlen, hogy a 35. § az elégtétel lehetőségét éppen a titoksértésre is kiterjesztette. Végül a negyedik ok a büntetőút relatív vonzereje. A 21. § három évig terjedhető fogházzal fenyegető, magánindítványra üldözhető vétsége a sértett kezében gyorsabb és elrettentőbb erejű eszköz volt, amely a titok további tárgyalótermi feltárása nélkül, a jogsértő megbüntetésével szolgáltatott elégtételt. A levéltári anyag hallgatása így maga is forrásértékű: azt a jogszociológiai tanulságot hordozza, hogy a Tvt. kettős – magánjogi és büntetőjogi – védelmi rendszerében a jogkeresők tényállásonként eltérően választottak a párhuzamos utak közül, s az üzleti titok természete e választást egyértelműen a büntetőjogi pillér felé terelte.[364]

V. Az 1923. évi V. törvénycikk büntetőrendelkezései

A hólabdaszerződések tárgyában hozott ítélet markáns töréspontot jelöl ki a tisztességtelen verseny jogi kezelésének rendszerében, és egyúttal átvezet a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk azon szabályozási rétegéhez, amelyben a jogalkotó a klasszikus magánjogi eszköztárat büntetőjogi szankciókkal

[364] Vö. a dolgozat V.3. és VI.3.4. pontjában írtakkal.

egészíti ki bizonyos, különösen veszélyesnek ítélt üzleti magatartásokkal szemben. Míg a korábban bemutatott jogesetek döntő többsége a versenytársak közötti jogviták, illetve a fogyasztók megtévesztésének polgári jogi és kamarai jogi következményeire koncentrált – eltiltás, közzététel, költségviselés formájában –, addig a hólabdaszerződések esete azt példázza, hogy a törvényhozó egyes, különösen veszélyesnek ítélt versenyeszközöket nem pusztán jogellenesnek, hanem társadalomra veszélyesnek minősített.

Ezzel a szabályozási fordulattal a tisztességtelen verseny tilalma kilép a kizárólagos magánjogi konfliktuskezelés köréből, és a gazdasági rend védelmének eszközévé válik. A törvény ezen rendelkezései mögött az a felismerés húzódik meg, hogy bizonyos üzleti konstrukciók – így különösen a láncolatos, spekulatív szerződések – rendszerszinten képesek megingatni a piac működését, tömeges vagyoni károkat okozni, és olyan mértékben sérteni a fogyasztói bizalmat, amelyet már nem lehet kizárólag egyéni igényérvényesítéssel orvosolni. A büntetőjogi fellépés ebben az összefüggésben nem a magánérdekek pótlólagos védelmét, hanem a közérdek, a gazdasági közrend és a piaci tisztaság fenntartását szolgálja.

A tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk büntetőjogi rendelkezései ezért sajátos átmenetet képeznek a polgári jog és a büntetőjog határterületén, miközben gazdasági magatartásokat szankcionálnak, jogpolitikai céljuk túlmutat az egyedi jogsértések megtorlásán, és a prevenció, valamint az elrettentés eszközeivel igyekeznek kizárni azokat az üzleti modelleket, amelyek a piac logikáját önmaguk ellen fordítják. E ponton válik világossá, hogy a törvény nem egységesen kezeli a tisztességtelen verseny valamennyi formáját, hanem súlyosságuk szerint differenciál, és a legsúlyosabb esetekben a büntetőjog ultima ratio jellegét hívja segítségül.

A jelen fejezet e szabályozási szemléletváltás részletes bemutatására vállalkozik és azt vizsgálja, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk mely magatartásokat emelte ki a magánjogi jogkövetkezmények köréből, milyen tényállási elemekkel határozta meg e cselekményeket, és milyen büntetőjogi szankciókat rendelt hozzájuk. E fejezet célja annak feltárása, hogy a büntetőjogi eszköztár milyen szerepet töltött be a tisztességtelen verseny elleni védelem rendszerében, és hogyan illeszkedtek e rendelkezések a korszak jogfelfogásába és jogalkalmazási gyakorlatába. A kutatási eredmények előrebocsátásaként rögzíthető: e szerep nem a versenyjog közjogiasodásában, hanem a magánjogi igényérvényesítés szubszidiárius, hatékonyságnövelő garanciájában ragadható meg.

A büntetőrendelkezések megjelenése mindenekelőtt a törvény keletkezésének történeti körülményeivel magyarázható. Amint az a dolgozat II. fejezetében bemutatásra került – az ott idézett korabeli megállapítás szavaival: *„Az ötéves háború romboló ereje a magyar kereskedelem etikai színvonalát is súlyosan érintette”* –, a világháborút követő zilált gazdasági viszonyok között elszaporodott visszaélésekkel szemben a jogalkotó a rendelkezésére álló valamennyi jogági eszközt mozgósította. A gazdasági rend védelmének büntetőjogi kiterjesztése ilyen körülmények között a korszak jogalkotásának természetes, más jogterületeken is megszokott megoldása volt.[365] A büntetőjogi fenyegetés ugyanakkor – amint azt a fejezet során részletesen kifejtem – nem szorította háttérbe a magánjogi védelem elsődlegességét: a vétségek magánvádra, a bűntetti esetek magánindítványra voltak üldözhetők,[366] vagyis az eljárás megindítása változatlanul a sérelmet szenvedett versenytárs elhatározásán múlott, az állami büntetőhatalom pedig a magánjogi igényérvényesítés hatékonyságának növelését szolgálta. A közjogi elemek tényleges mértékének megítéléséhez a fejezet záró pontjában (V.4.) a Tvt. büntetőrendelkezéseit a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvénycikk felügyeleti rendszerével vetem össze, amely – a szakirodalomban rögzített megállapítás szerint – a versenyjogi szabályozás közjogiasodásának valódi fordulópontját jelentette.[367]

Hazánk történeti jogfejlődésében lassan tört utat magának jogilag, és még lassabban a büntetőjogilag védett érdekek sorában az úgynevezett szellemi tulajdon. *„A szellemi tulajdon körébe tartozik mindazon érdekek elismerése, amelyeket az egyén munkájával szerzett, anélkül, hogy az érdek szükségkép érzékelhető vagyontárggyá materializálódna.”*[368] Ilyen érdek fűződik a kereskedő és az iparos vevőközönségéhez, amelyet gazdasági tevékenységével szerzett. Ha a kereskedelmi versenyben a versenytársak olyan eszközöket használtak, amelyeket a foglalkozási etika tiltott – például úgy, hogy saját teljesítőképességét jó erkölcsbe ütköző módon feldicsérte, vagy versenytársa hírnevét rontotta – jogtalanul veszélyeztette a fent említett szellemi tulajdon védelméhez fűződő társadalmi érdeket. A tisztességtelen verseny büntetőjogi üldözése

[365] Az üzleti tisztesség védelme. Budapesti Hirlap, XXXIX. köt. 129. szám, Budapest, 1919.
[366] Tvt. 24. §; a magánindítványra jogosultak köréről lásd részletesen a jelen fejezet V.2. pontjában írtakat.
[367] SZABÓ István: *A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvénycikk nyomán.* Versenytükör, 2016. 12. évf. II. különszám. pp. 64–83.; VARGA Norbert: *The Practice of Supervisory Rights in Hungarian Cartel Law with Special Attention to the Duties of the Minister and the Legal Director.* Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa, 2022. 15. évf. 3. sz. pp. 401–412.
[368] Beck – Vámbáry, 1923. p. 53.

azonban ennél többre volt hivatott. Védelmet kívánt nyújtani közvetve annak a társadalmi érdeknek is, amely a kereskedelmi forgalomban és az ipari termelésben feltételezett jóhiszeműséghez fűződött.[369]

Azt, hogy e büntetőjogi védelemre szükség volt, nem nehéz bizonyítani. Az a magánjogi jogkövetkezmény, amelyre például a francia jog is támaszkodott (Code Civil 1382. §.), nem bizonyult elegendőnek, ugyanis minden esetben valóságos károkozást feltételezett.[370] Azonban kár a tisztességtelen versenycselekményekből nem minden esetben származott, így megelőzésre – amely a büntetőjog egyik fontos célja – egyáltalán nem is adott lehetőséget. A büntetőjogi védelem szükségességét bizonyították ugyanakkor különböző ipari érdekképviseletek határozatai is, amelyeknek e törvény egyfajta megoldást is kívánt nyújtani.[371]

Azok a rendelkezések, amelyek az általános büntetőjog nézőpontjából speciális bűncselekménynek mutatkoztak, a büntetési szankciót a törvény ahhoz a rendelkezéshez fűzte, hogy *„a cselekmény súlyosabb büntetőrendelkezés alá nem eshet”*. A büntetőjog ezen klauzulája a látszólagos anyagi halmazatok szubszidiaritási esete. Így például a szédelgő feldicsérés vétsége (16. §.) nem állapítható meg halmazatban, ha a cselekmény kimeríti a csalás bűntettének tényállását. A törvény e szubszidiaritási megoldása voltaképp kizárta, hogy adott esetben az eljáró bíró egy cselekmény kapcsán specialitást látna a Btk.-val szemben és így a súlyosabb általános bűncselekmény helyett, – pl. csalás – csak az enyhébb speciális deliktumot, a tisztességtelen versenyt állapítsa meg.[372]

A tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk büntetőrendelkezéseinek, valamint a bemutatásra kerülő jogesetnek jobb megértése végett szükségesnek tartottam röviden összefoglalni a törvénycikk büntetőrendelkezéseinek általános vonásait. Egy rövid összefoglalót kívánok felvázolni a tisztességtelen verseny büntetőjogi szabályozásáról, és bár a törvénycikk nóvumát nem a büntetőrendelkezések adták, mégis újítást jelentett a korábbi magyar törvényekkel szemben, ugyanis már nem vegyesen tartalmazta az anyagi magánjogi és büntetőjogi szabályokat, s ezzel nem csak áttekinthetőbbé, hanem egyúttal egyértelműbbé is tette a törvény belső szerkezetét, logikai felépítését, amely nagyban könnyítette a jogalkalmazás feladatát is. Az első részben a tisztességtelen verseny

[369] Azok az eszközök, amelyek a vevőközönséget a versenytárstól a jóerkölcsbe ütköző módon elhódítani törekedtek, nagyrészt olyanok voltak, hogy a vevőközönségnek az érdekeit is sértették.; BALÁS, 1921. p. 66.
[370] Code Civil 1382. és 1383.§§
[371] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 57.
[372] BALÁS, 1921. p. 66.

büntetőrendelkezéseinek rendszerét, az egyes tényállásokat mutatom be, majd a második részben a joggyakorlaton keresztül, egy jogeset kapcsán kívánok kiemelni pár fontosabb rendelkezést és azokat részleteiben is elemezni.

A büntetőjogi joggyakorlat rekonstrukciójának forrástani helyzete sajátos, és a magánjogi fejezetekétől eltérő módszertani megoldást kívánt. A kutatás által vizsgált levéltári fondokban – a Szegedi Királyi Ítélőtábla és a Gyulai Királyi Törvényszék iratai, valamint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara testületeinek anyaga körében – a Tvt. büntetőrendelkezéseihez egyetlen összefüggő, teljes eljárási ívében rekonstruálható iratanyag maradt fenn: a dolgozat V.3. pontjában elemzett Benkóczi-ügy. E hallgatás megítélésem szerint nem a büntetőjogi pillér életidegenségét jelzi, hanem elsősorban a büntetőügyek iratanyagának a polgári perekétől eltérő irattári sorsával és a vizsgált fondok jellegével függ össze – és semmiképpen sem jelenti azt, hogy más levéltárak ne őriznének további versenyjogi büntetőügyeket: a Kúria alább feldolgozott döntvényei éppen azt bizonyítják, hogy a korszakban egyebek mellett budapesti, debreceni és győri bíróságok előtt is folytak ilyen eljárások, ezek iratainak feltárása tehát a kutatás világosan kijelölhető jövőbeli iránya.[373] A büntető joggyakorlat átfogó képének megrajzolása érdekében ezért a levéltári esetrekonstrukciót a kutatás egy második, kiadott primer forráscsoport módszeres feldolgozásával egészítette ki, a Büntető Jog Tára 1923 és 1933 között megjelent évfolyamainak – a LXXV. kötettől a LXXXV. kötetig terjedő teljes sorozatnak – az átvizsgálásával, a tisztességtelen versennyel kapcsolatos valamennyi közölt határozat azonosításával. E módszer a dolgozatban nem előzmény nélküli: a magánjogi fejezetek a levéltári anyag mellett ugyanígy hasznosították a szaksajtóban és a döntvénygyűjteményekben közzétett kúriai és zsűri-gyakorlatot, a döntvénytár mint forrás tehát a kutatás bevett eszköztárának része.[374]

Az átvizsgálás eredménye a büntető tényállások gyakorlatának pontos forrástérképét adja. A döntvénytári anyag három tényállás joggyakorlatát dokumentálja elvi jelentőségű határozatokkal: a bitorlás vétségéét (17. §), a szédelgő feldicsérés vétségéét (16. §) és a hólabda-szédelgés kihágásáét (28. §), emellett a hatásköri, magánindítványi és a kamarák eljárási szerepét érintő kérdésekben is iránymutató döntéseket tartalmaz – ezeket a következő alfejezetek dolgozzák fel. Ugyanakkor a teljes

[373] A vizsgált fondok köréhez lásd a dolgozat I.3. pontját; a büntetőügyek feltárása mint jövőbeli kutatási irány a VI.4.4. pontban írtakhoz kapcsolódik.
[374] Büntető Jog Tára, LXXV–LXXXV. kötet (1923–1933). A magánjogi gyakorlat döntvénytári és szaksajtóbeli forrásainak hasznosításához lásd különösen a dolgozat III.2. és III.3.4. pontját.

körű átvizsgálás negatív eredményét is rögzíteni kell: az utánzás vétségeihez (18–20. §), az üzleti vagy üzemi titok megsértésének vétségéhez (21. §) és a kitüntetések jogosulatlan használatához (27. §) a vizsgált kötetekben közölt elvi határozat nem került elő. E hiány a maga nemében szintén forrásértékű. Az üzleti titok esetében szervesen illeszkedik a dolgozat IV.6. pontjában kifejtett magyarázathoz: a titoksértési ügyek – ha indultak is – jellemzően nem jutottak el a döntvénytári közlés szintjéig, ami a tényállás visszafogott joggyakorlatának újabb, immár a büntetőjogi oldalon jelentkező bizonyítéka. A többi tényállásnál pedig arra utal, hogy a jogviták súlypontja a magánjogi útra esett – összhangban a Tvt. védelmi rendszerének a dolgozatban több ponton kimutatott magánjogias karakterével, amelyben a büntetőút a sértettek kezében szubszidiárius, végső eszközként működött.

V.1. A büntetőjogi védelem elméleti alapjai a versenyjogban: miért nem volt elegendő a magánjogi oltalom?

Az 1923. évi V. törvénycikk egyik legmarkánsabb jellegzetessége a szankciórendszer kettőssége volt. A jogalkotó nem elégedett meg a tisztességtelen versenycselekmények magánjogi (polgári jogi) szankcionálásával, hanem a legsúlyosabb visszaéléseket büntetőjogi fenyegetettséggel is sújtotta. Annak megértéséhez, hogy miért vált szükségessé a büntetőhatalom beavatkozása a piaci verseny autonóm világába, vizsgálnunk kell a korszak dogmatikai vitáit és a magánjogi jogérvényesítés korlátait.

V.1.1. A magánjogi reparáció elégtelensége

A kodifikációt megelőző szakmai diskurzusban Balás P. Elemér és Meszlényi Artúr is rámutattak arra, hogy a tisztán kártérítési alapú (OPTK 1323. §-ára támaszkodó) jogvédelem reaktív és sok esetben hatástalan. A magánjogi igények érvényesítése során a sértett félnek kellett bizonyítania a kár pontos összegét és az okozati összefüggést, ami a szellemi alkotásokhoz vagy az üzleti hírnévhez kapcsolódó jogsértéseknél rendkívül nehéz feladat elé állította a felperest.[375]

A korszak gazdasági viszonyai között a magánjogi út további akadályokba ütközött. A kereskedők, akik gyakran tőke nélkül, csupán megtévesztő hirdetésekre vagy utánzásra alapozva léptek piacra, egy esetleges kártérítési ítélet esetén egyszerűen felszámolták tevékenységüket, így a polgári ítélet végrehajthatatlan maradt. Továbbá bizonyos cselekmények, mint például a reklámszédelgés, nem egy konkrét

[375] BALÁS, 1921. pp. 19-20.

versenytársnak okoztak közvetlen és mérhető kárt, hanem a fogyasztók széles rétegét tévesztették meg kis összegekkel. Ilyenkor hiányzott az a motivált magánfél, aki vállalta volna a pereskedés kockázatát és költségeit.[376]

V.1.2. A közrendvédelem prioritása és az „üzleti közbizalom"

A Tvt. büntető rendelkezéseinek elméleti magvát az a felismerés adta, hogy a tisztességes verseny nem csupán a konkurensek magánérdeke, hanem a gazdasági közrend alapköve. A büntetőjog belépése a versenyjogba a közérdek védelmét jelentette. A jogalkotó az üzleti tisztességet olyan közjószágként definiálta, amelynek sérelme a forgalom biztonságát és a gazdasági közbizalmat veszélyezteti.[377]

Ebben a megközelítésben a büntetés célja már nem a kár megtérítése (reparáció), hanem a jogrend tekintélyének helyreállítása és a megelőzés (prevenció). Ahogy azt a korabeli miniszteri indokolás is hangsúlyozta, a tisztességtelen verseny büntetőjogi üldözése *„nevelő hatással"* bír a kereskedelmi társadalomra, kijelölve azokat az etikai minimumokat, amelyek alá egyetlen piaci szereplő sem süllyedhet anélkül, hogy az állami kényszerhatalommal ne találná szembe magát.[378]

V.1.3. A „vegyes rendszer" dogmatikai szinergiája

A kutatás korábbi fejezeteiben elemzett generálklauzula (1. §) és a büntető rendelkezések közötti viszony dialektikus. Míg a polgári jogi rész a jóerkölcs tág kategóriájával biztosítja a jogfejlődés rugalmasságát, addig a büntetőjogi fejezet a legalitás elvének megfelelően konkrét, körülhatárolt tényállásokat tartalmaz. Ez a kettősség teremtette meg a magyar szabályozás egyensúlyát. A magánjog rugalmasan követte az életviszonyokat, a büntetőjog pedig szigorú keretek közé szorította a legsúlyosabb, szándékos visszaéléseket (pl. üzleti titok megsértése, vesztegetés).[379]

Összegezve, megítélésem szerint a büntetőjogi védelemre azért volt szükség, mert a tisztességtelen verseny túllépett a magánjogi deliktum keretein, olyan rendszerszintű kockázattá vált, amelynek kezelése az állam büntetőhatalmi monopóliumát igényelte a piaci forgalom tisztaságának megőrzése érdekében.

V.2. Anyagi büntetőjogi rendelkezések

A törvény III. fejezetében foglalt büntetőjogi szabályok egyes eltérésekkel, de bizonyos mértékig simulnak a II. fejezet anyagi magánjogi rendelkezéseihez. Így például

[376] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 57.
[377] SZABÓ, 2011.
[378] MESZLÉNYI, 1923. p. 78.
[379] HOMOKI-NAGY, 2014. p. 167.

a szédelgő feldicsérés magánjogi szabályozásának a büntetőrendelkezések között a szédelgő feldicsérés vétsége (Tvt. 16.§) felel meg, vagy a bitorlás és az utánzás magánjogi szabályának a bitorlás (Tvt. 17.§) és utánzás (Tvt. 18.§) vétsége. Az említett vétségeken túl három kihágást is szabályoz a III. fejezet. A kitüntetések engedély nélküli használata (Tvt. 27.§), a hólabdaszerződések megkötésére való felhívás/rábírás (Tvt. 28.§) és a végeladásokkal, árverésekkel kapcsolatos szabálytalanságokat (Tvt. 29.§). A felsorolt bűncselekmények közös jellemzője, hogy a tényállások úgy kerültek megfogalmazásra, hogy azok kizárólag a versenytársak érdekeinek sérelmére vannak tekintettel, ezzel azonban figyelmen kívül hagyva az üzleti forgalomban megjelenő vevőközönséget megillető érdekeket. Azt, hogy a Tvt. személyi hatálya általában csak a versenyben közvetlenül érdekeltekre terjed ki, még nyilvánvalóbbá teszi a III. fejezet azon rendelkezése, amely szerint a III. fejezetben meghatározott vétségek miatt magánindítványt csak az terjeszthet elő, aki versenytárs. A törvény 24.§-a alapján *„magánindítványra jogosultnak (Btk. 110. §)*[380] kell tekinteni a versenytársakat, valamint a cselekmény által érintett szakmabeli érdekek előmozdítására hivatott belföldi gazdasági testületeket és szakegyesületeket is.”[381] A tisztességtelen versenycselekményekkel kapcsolatos büntetőrendelkezések tekintetében a magánindítvány előterjesztése azonban további értelmezést igényel, ugyanis a Tvt. e tekintetben speciális szűkítő és tágító rendelkezésket tartalmaz. A Csemegi-kódex (a továbbiakban Btk.) 110.§-a nem határozza, meg, hogy kik jogosultak magánindítvány előterjesztésére, ezt a Btk. 113.§ rendezi, azonban itt a Tvt. speciális szabályt állított fel. A Tvt. 24.-§-a részben tovább ment, részben pedig szűkebb határok között maradt a Btk. 113.§-a tekintetében. Tovább ment, amikor nem csak a sértett versenytársat jogosította fel magánindítvány előterjesztésére, hanem az összes versenytársat, valamint az említett testületeket és szaktestületeket. Szűkebb határok között maradt pedig, amikor megállapította, hogy nem minden sértett élhet magánindítvánnyal, hanem csak az, aki versenytársnak is minősült. Mindez természetesen nem zárta ki azt, hogy a vásárlók sérelmére elkövetett tisztességtelen cselekményeket egyéb büntető rendelkezésekkel (pl. csalás) ne lehetett volna megtorolni, ez azonban halmazati kérdéseket vethetett fel.[382]

[380] 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) 110. § Bűntett vagy vétség miatt, mely csak a sértett fél indítványára üldözhető, a jogosítottnak indítványa nélkül a bűnvádi eljárás meg nem indítható.
[381] Tvt. 24. §.
[382] BALÁS, 1921. pp. 16-18.

Kifejezett rendelkezés erről a törvényben ugyan nem található, ez azonban a Tvt. 1. §-ának értelmezéséből levezethető: a büntetőrendelkezések elsődleges forrása ugyancsak az 1. §-ban megfogalmazott generális klauzula, amelynek jelentősége a személyi hatály tekintetében egyértelmű. A Tvt. személyi hatálya ugyanis – eltérő rendelkezés hiányában – akár a jogosultságok, akár a kötelezettségek szempontjából csak azokra terjedt ki, akik az üzleti versenyben közvetlenül érdekeltek voltak. Balás P. Elemér igazságügyminiszteri osztálytanácsos megfogalmazása szerint: *„A vevőközönséget az üzleti forgalom nem a verseny oldaláról érdekli, hanem csak annyiban, amennyiben mint kínálat a kereslettel áll szemben, míg a verseny a kínálatnak úgyszólván belső ügye, amelyet a kínálat részesei egymás között intéznek el, természetesen a törvényben megszabott keretek között. A vevőközönséget csak az érdekli, hogy a kereset és kínálat viszonyát az ő rovására mesterségesen meg ne zavarják és hogy a teljesítés az ő érdekének megfelelő legyen."* Egy, az üzleti verseny tisztasága ellen elkövetett súlyos visszaélés így adott esetben a vásárlóra nézve teljesen közömbös lehetett: ő ugyanolyan kiváló minőségű és árú termékhez juthatott hozzá, mintha azt a sértett versenytárstól szerezte volna be.

V.2.1. A szédelgő feldicsérés vétsége (Tvt. 16.§)

Általánosságban megállapítható, hogy nincs jogszabály, amely a hazugságot általában tiltaná. A hazugság jogilag jelentőssé akkor válik, ha megtévesztésre alkalmas eszköze a jogsértésnek vagy jogveszélyeztetésnek. A szédelgő feldicsérés vétségének is e valótlan tényállítás volt az egyik fő tényállási eleme.[383]

Tvt. a szédelgő feldicsérés vétségének megvalósulásához azt kívánta meg, hogy az elkövető célzata arra irányuljon, hogy valamely áru, szolgáltatás kelendőségét fokozza, vagy másnak a vevőközönségét elvonja. A tisztességtelen verseny lényege magában az elkövető cselekményében jutott kifejezésre, nevezetesen a valóságnak nem megfelelő tények közlésével, állításával. A Tvt. az elkövetési magatartást azonban erősen korlátozta és a II. fejezetében található magánjogi rendelkezésektől eltérően nem általános jellegű szabályozást adott, hanem részletesen megjelölte azokat az elkövetési módozatokat, amelyek között a valótlan adatok híresztelése büntetendő lehetett.[384] Amíg a Tvt. a II. fejezetben található szédelgő feldicsérést (reklám szédelgés) általános és az esetek

[383] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 59.
[384] BALÁS, 1921. 18. évf., 21-22. sz., p. 19.

valamennyi körülményét figyelembe vevő rugalmassággal úgy határozta meg, hogy *„áru (iparszolgáltatás) forgalomba hozatalánál nem szabad a kelendőség fokozására alkalmas oly adatokat híresztelni, amelyek a valóságnak meg nem felelnek vagy megtévesztésre alkalmasak”*[385], addig a III. fejezetben szabályozott vétségi alakzat e megfogalmazással nem elégedett meg és a valótlan adatok híresztelését csak egyéb különböző feltételek megvalósulása mellett rendelte büntetni. Ezek a feltételek részben a híresztelés módjára, részben pedig a híresztelt adatok minőségére vonatkoztak.

A híresztelés módját illetően a törvény a büntethetőség feltételeként kívánta meg, hogy a híresztelés nyilvános hirdetésben, nyilvános ajánlatban vagy a személyek nagyobb körének szánt egyéb közleményben – írásban, élőszóval vagy bármely más módon –, illetve az árukon vagy azok burkolatán használt adattal vagy kifejezéssel történjék. Az ilyen adatnak egyfelől valótlannak vagy megtévesztésre alkalmasnak kellett lennie, másfelől az áru (szolgáltatás) minőségére, az érték szempontjából mértékadó tulajdonságára, szerkezetére vagy szabadalmazott voltára, előállítási módjára, az üzem, az üzlet vagy az árukészlet nagyságára, az áru eredetére, a beszerzés forrására vagy módjára, az eladás módjára, alkalmi okára vagy céljára, a közzétett ár megszabására, az üzleti vagy fizetési feltételekre, vagy a vállalat, illetve tulajdonosa által elnyert kitüntetésre, vagy más személyi, üzemi, üzleti ténykörülményre kellett vonatkoznia.

A szédelgő feldicsérés vétségének elkövetője az lehetett, aki a megtévesztésre alkalmas, valótlan adatot vagy kifejezést használta. Ebből következik, hogy nem csak a kereskedő vagy az iparűző maga valósíthatta meg, hanem bárki más is (alkalmazott, üzletbarát stb.), aki saját akaratelhatározásából – ide nem értve azt az esetet, amikor az alkalmazott munkáltatója utasítására valósítja meg a cselekményt –, a fent említett módon és célzattal követte el a cselekményt. Viszont az, aki a szédelgő reklám megszövegezését végezte, csak bűnsegédnek minősülhetett.[386]

Ami a szédelgő feldicsérés vétségének időbeli hatályát illeti, megállapítható, hogy jelen bűncselekményt csak a Tvt. hatálybalépését követően lehetett elkövetni.[387] Ezen ponton azonban utalni szeretnék a Tvt. 47. §-ára, amely kimondta, hogy a Tvt. rendelkezéseit alkalmazni kellett a tisztességtelen versenynek minősülő azon cselekményekre is, amelyeket a Tvt. hatálybalépése előtt kezdtek meg, de a törvény

[385] Tvt. 2. §.
[386] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 61.
[387] A Tvt. nem határozott meg a Btk. 1. és 2.§§-aiban található időbeli hatályhoz képest speciális rendelkezéseket.

hatálybalépéséig még nem fejeztek be.[388] Véleményem szerint a Tvt. 47. §-a nem ruházta fel visszaható erővel a törvény büntetőrendelkezéseit, ugyanis a 47. §-ban elsősorban olyan cselekmények kerültek szabályozásra, amelyeket a törvény életbelépésekor még folytattak, tehát azt a magatartást rendelte büntetni, amely a törvény életbelépését követő időre esett.

V.2.2. A bitorlás vétsége (Tvt. 17.§)

E szakasz vétségnek minősíti a Tvt. 7. és 8. §§-ban meghatározott tiltott cég, név, címer és védjegybitorlást. A bitorlás vétségének tényállása megegyezett az említett szakaszok rendelkezéseivel, bűncselekményként való elhatárolása csupán a szándék és a Tvt. 16. §-ában meghatározott módok alapján volt lehetséges.[389] Az egyetlen különbség a bitorlás magánjogi és bűncselekményi változata között az *„összetéveszthetőség"* megjelölésében volt megfigyelhető. Míg a Tvt. 8. §-a szerint a változtatási kötelezettség akkor volt megállapítható, ha a bitorló a nevet vagy céget *„úgy használja, hogy össze lehet téveszteni",* addig a Tvt. 17. § (2) bekezdés alapján a bitorló *„úgy használja, hogy össze lehessen téveszteni"*. Ezzel a törvény a vétség megállapításához szükséges szándékosságot kívánta érvényre juttatni.[390]

A bitorlás vétsége továbbá más, súlyosabb büntetés alá eső cselekményekkel szubszidiárius viszonyba is kerülhetett. Ilyen cselekmény lehetett például a csalás vagy az okirathamisítás bűntette.[391]

V.2.3. Az utánzás vétsége (Tvt. 18.-19.-20.§§)

Az utánzás vétsége nem volt más, mint a Tvt. 9.§-ában körülírt tilalomnak a szándékos és a Tvt. 16.§-ában meghatározott célzattal történő megszegése. A továbbiakban az utánzás vétségének és a védjegytörvény kapcsolatát tartom fontosnak kiemelni.

A Tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk a védjegytörvénynél – amelynek rendelkezéseit a Tvt., a 45. §-a alapján nem érinti[392] – egyrészt bővebb, másrészt viszont

[388] Tvt. 47. §.
[389] Lásd bővebben a szédelgő feldicsérés vétségénél leírtaknál.
[390] Tvt. 8. §.
[391] BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 67.; a Kt. 21. §-ának pénzbírsága nem büntetés, hanem végrehajtási kényszer volt, így nem konkurált a Tvt. 17. §-ával.
[392] Tvt. 45. § Az 1875. évi XXXVII. törvénycikkbe iktatott kereskedelmi törvény, úgyszintén a védjegyek oltalmáról intézkedő 1890. évi II., 1895. évi XLI., 1913. évi XII. és 1921. évi XXII., valamint a

szűkebb védelmet volt hivatott biztosítani. Bővebbet azért, mert nem kötötte a törvény által biztosított oltalmat a védjegy lajstromozásához. Szűkebbet pedig azért, mivel a lajstromozott védjegy utánzása csak akkor esett e szakasz rendelkezési alá, ha a Tvt. 16. §-ában meghatározott célzat megállapítható volt. További elhatárolási szempont lehet, hogy *„míg a védjegytörvény a védjegy használatára vonatkozó alaki jogot biztosította védeni, amely egy vagy több meghatározott árura vonatkozott, addig a Tvt. 18. §-a a versenyvállalatok materiális érdekeit igyekezett védelemben részesíteni, amely az általa használt megjelöléshez, mint üzemének jellegzetes ismérvéhez fűződött."*[393] Ebből következett, hogy a Tvt. 18. §-ának megállapítása nem zárta ki például az 1921. évi XXII. tc. 7. §-ába ütköző védjegybitorlás vétségének megállapítását.[394]

V.2.4. Az üzleti vagy üzemi titok megsértésének vétsége (Tvt. 21.§)

A Tvt. 21. §-a a törvény 15. §-ban[395] meghatározott üzleti vagy üzemi titok tilos elárulásának, valamint jogosulatlan felhasználásának magánjogi tilalmát látta el büntetőjogi szankcióval. Amíg a Tvt. eddig ismertetésre kerülő büntetőjogi rendelkezései a magánjogi tilalmaknak a verseny céljából történő megszegését rendelték büntetni, addig a 21. § ettől eltérően, általános jelleggel, a versenyző célzattal meg nem szűkített vétséget állított fel.

Az üzleti vagy üzemi titok megsértésének vétségével a lentebb ismertetésre kerülő jogesettel kapcsolatosan kívánok részletesebben foglalkozni.

V.2.5. Kitüntetések jogosulatlan használata (Tvt. 27.§)

A Tvt. 27.§-ában megjelölt kihágás a 16.§-ban meghatározott szédelgő feldicsérés vétségének azon esetével volt határos, amelyben valaki az ott meghatározott célzattal és módon valótlan és megtévesztésre alkalmas *„olyan ténybeli adatot vagy kifejezést használt, amely a vállalat vagy a tulajdonos által elnyert kitüntetésre vonatkozott."*[396] E

csomagokban árult cikkek mennyiségtartalmának helyes megjelöléséről szóló 1893. évi XXXIV. törvénycikk rendelkezéseit a jelen törvény nem érinti.

[393] BALÁS, 1921. 18. évf., 21-22. sz., p. 19.

[394] 1921. évi XXII. tc. 7. §.

[395] Tvt. 15. §: „Verseny céljára senkinek sem szabad a neki elárult vagy a törvénybe vagy a jó erkölcsbe ütköző bármely más módon tudomására jutott üzleti vagy üzemi (eljárási, gyártási) titkot a maga vagy más javára felhasználni."

[396] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 78.

vétséggel a Tvt. 27.§-a szubszidiárius viszonyban állt, tehát ha a szédelgő feldicsérés vétsége megvalósult, a 27.§ megállapítására nem volt lehetőség.[397]

A kitüntetések jogosulatlan használatának tényállása szempontjából figyelembe jövő kitüntetéseket a Tvt. 6.§-a határozta meg,[398] az elkövetési magatartás pedig a korábban említett üzleti forgalomban való jogosulatlan – miniszteri engedély nélküli – használatban állt. Ebből következik, hogy nem követte el tehát a kihágást az, aki a kitüntetést például az üzleti tevékenységen kívül használta. Jelen tényállás valamennyi más kihágáshoz hasonlóan megvalósítható volt mind szándékosan, mind gondatlansággal. A kitüntetések jogosulatlan használata ellenben a fentebb említett vétségekkel hivatalból üldözendő cselekmény volt, amely az 1897. évi XXXIV. tc.[399] 18.§-ának IV. pontja szerint a királyi járásbíróságok hatáskörébe tartozott.[400] Itt szeretnék utalni arra, hogy a kihágásoktól eltérően a Tisztességtelen versenyről szóló törvényben található valamennyi magánjogi tilalom megsértése nem a királyi járásbíróságok hatáskörbe tartozott, hanem azok elsőfokú elbírálás a királyi törvényszékeken történt.

V.2.6. Hólabda szerződés (Tvt. 28.§)

A hólabdaszerződéseknek a Tvt. 14. §-ában foglalt tilalmát és semmisségi szankcióját – a magánjogi vetület részletes elemzésével – a dolgozat IV.5. pontja mutatta be; e helyütt a rendelkezés kihágási alakzatára összpontosítok. E szakasz az eladót vagy a szolgáltatás nyújtóját büntette, aki vállalata körében ilyen szerződéseket kötött, vagy annak megkötésére mást felhívott vagy rábírni törekedett. Jelen kihágás elkövetőjének tehát kizárólag az eladó vagy a szolgáltatást vállaló minősült. A kihágás megszövegezéséből megállapítható, hogy amennyiben a kereskedelmet folytató versenytárs hólabdaszerződéseket kötött, a magánjogi jogkövetkezményeken túl[401] – a szerződés semmissége – automatikusan megvalósította jelen kihágás első fordulatát is, amely két hónapig terjedő elzárást és 100.000 koronáig terjedő pénzbüntetést vonhatott maga után.

---

[397] BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 78.; a Kbtk. 45. §-ába ütköző jogosulatlan címhasználattól a Tvt. 27. §-át az választotta el, hogy utóbbinál a kitüntetés megillette használóját, csupán a Tvt. 6. §-a szerinti miniszteri engedély hiányzott.
[398] Tvt. 6. §.
[399] 1897. évi XXXIV. törvénycikk a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről
[400] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 79.
[401] Tvt. 14.§ (2) bek.: „Az ilyen szerződés, valamint az ennek alapján a vevő vagy a megrendelő részéről harmadik személyekkel kötött további szerződések semmisek; a kifizetett vételárat vagy ellenszolgáltatást vissza kell adni és az eladó vagy a szolgáltatásra kötelezett fél felel az okozott károkért."

A kihágási alakzat nem maradt papíron. A döntvénytári anyag tanúsága szerint a 28. § szerinti hólabda-szédelgés miatt Debrecenben közhatósági följelentés – a postaigazgatóság és a rendőrség fellépése – nyomán, ügyészi megbízott vádemelésével indult eljárás, vagyis a kihágási alakzat a gyakorlatban is a maga közérdekű, magánindítványtól független logikája szerint működött. Az ügy eljárásjogi vetületét – a kereskedelmi és iparkamara értesítésének elmulasztásából fakadó jogegységi kérdést – a dolgozat V.4. pontja elemzi részletesen.[402]

V.2.7. Jogosulatlan végeladás (Tvt. 29.§)

„Végeladás a raktáron lévő összes vagy bizonyos nemű (részleges végeladás) áruknak végeladása az üzletnek vagy az üzlet egy részének megszüntetése végett."[403] Volt ipartörvényünk (1884. évi XVII. tc.) 51.§-a szerint: *„Saját vagy mások készítményeit végeladás, árverés vagy más a tömeges és gyors vásárlásra ingerlő módon eladni, csak az iparhatóság engedélyével volt lehetséges"*[404] Az iparhatósági engedély megadása legfeljebb három, bizonyos esetekben hat hónapra terjedhetett. A jogosulatlan végeladások a tisztességtelen verseny kapcsán felmerülő reklámtevékenységek egyik korlátjaként is megjelenik, azonban jelen dolgozatban csak a büntetőrendelkezésekkel kívánok foglalkozni.[405]

A jogosulatlan végeladások kihágását a végeladásnak a vállalat körében való hirdetése – ideértve a közhírré tétel bármely módját (például falragasz, hírlapi hirdetmény, kikiáltás) – valósította meg abban az esteben, ha azt iparhatósági engedély nélkül vagy az engedély időtartam lejártát követően folytatták, továbbá olyan árukat kínáltak végeladásra, amely az engedély alapjául szolgáló leltárban nem szerepeltek. Itt szeretném felhívni a figyelmet, hogy az, hogy mi volt végeladásnak tekinthető, nem a kifejezés kifejezett használatától függött. *„Egyértelműen végeladásnak minősült az áruraktár vagy egy részének oly értékesítési módja, amely alkalmas volt arra, hogy a közönségben azt a hitet keltse, hogy különösen előnyös bevásárlásra nyílik alkalmuk."*[406] Így például, ha a vállalt tulajdonosa azt hirdette, hogy csődöt mondott, ezért meglévő áruit a piaci árnál jelentősen kedvezőbben kínálta. Abban az esetben, ha a cselekményt a

[402] A m. kir. Kúria büntető jogegységi tanácsának B. I. 797/1930. számú határozata (1930. április 4.). Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, pp. 116–118.
[403] BECK-VÁMBÉRY, 1923. p. 79.
[404] 1884. évi XVII. tc. 51.§
[405] HOMOKI-NAGY Mária álláspontjához lásd: KRUSÓCZKI, 2018. pp. 245–270.
[406] BALÁS, 1921. 18. évf., 21-22. sz., p. 22.

tisztességtelen verseny célzatával valósították meg, az a Tvt. 16.§-ában meghatározott szédelgő feldicsérés vétségének minősült.[407]

A jogosulatlan végeladás kihágási alakzatának gyakorlati működését a dolgozat IV.2.1. pontjában részletesen elemzett Vásárhelyi Újság-ügy szemlélteti: a Szegedi Királyi Törvényszék a gépraktár teljes kiárusítását hirdető alperes cselekményét a Tvt. 29. §-a alapján, az iparhatósági engedély hiánya okán minősítette jogellenesnek. Büntetőjogi nézőpontból az ügy jelentősége abban áll, hogy a 29. §-ba ütköző kihágást a törvény 1. §-a egyúttal tisztességtelen versenycselekménynek tekintette, a színleges végeladást pedig a bírói gyakorlat szédelgő feldicsérésként értékelhette – vagyis a kihágási alakzat a magánjogi és a vétségi tényállások felé egyaránt átjárást biztosított.

V.3. A büntetőjogi szankciórendszer gyakorlati érvényesülése: a Benkóczi-jogeset komplex dogmatikai elemzése

A tisztességtelen versenyről szóló törvény büntetőjogi rendelkezéseinek elméleti és rendszertani áttekintését követően elengedhetetlen a jogalkalmazói gyakorlat vizsgálata is. A büntetőjogi védelem hatékonysága és a tényállások közötti elhatárolás nehézségei leginkább egy olyan reprezentatív jogeset tükrében válnak láthatóvá, amely a korszak gazdasági bűnözésének több típusjegyét is magán viseli.

Választásom a Benkóczi Pál és társai ellen indított eljárásra esett, amelynek részletes bemutatását több módszertani szempont is indokolja. Egyrészt ez az ügy rávilágít a Tvt. 21. §-ában nevesített üzleti titok védelmének kritikus fontosságára, szemléltetve azt a folyamatot, amikor a belső bizalmi információk szándékos kiszivárogtatása közvetlen piaci előnyszerzésre irányul. Másrészt a jogeset plasztikusan mutatja be az elkövetői kör összetettségét. A hűtlen alkalmazott és a felbujtó versenytárs közötti bűnös együttműködés elemzése segít megérteni a jogalkotó szándékát a szigorúbb büntetőjogi fellépésre. Végül, a Benkóczi-ügy elemzése során nyomon követhető a bírói érvelés azon logikája, amely a magánjogi jogsértés határán túlmutató, a gazdasági rendet sértő cselekményt büntetőjogi kategóriaként azonosítja.

A következőkben bemutatott jogeset tehát nem csupán egy egyedi bírósági döntés illusztrációja, hanem a disszertációban korábban kifejtett dogmatikai tézisek – különösen a közbizalom és az üzleti tisztesség büntetőjogi védelmének – gyakorlati verifikációja.

[407] A tisztességtelen verseny célzatáról – HOMOKI-NAGY Mária álláspontjához – lásd: KRUSÓCZKI, 2018. pp. 245–270.

A tisztességtelen versennyel kapcsolatos büntetőügyek, ahogy az már fentebb említésre került a Királyi Járásbíróságokon kellett hogy meginduljanak. Jelen büntetőügyben valamennyi jogorvoslati lehetőséget kimerítették, így került el a Szegedi Királyi Ítélőtáblához. Az 1937-ben induló büntetőügy kapcsán Tóbiás Béla főmagánvádló keresete alapján indult eljárás Benkóczi István, özv. Benkóczi Pálné, valamint Tóth Gyula vádlottak ellen. Mind a főmagánvádló, mind a vádlottak cége hasonló üzleti tevékenységet folytattak, nevezetesen vas és másfajta fém alkatrészeket, mintákat gyártottak, árusítottak. Ezek alapján egymás versenytársainak minősültek. A Szegedi Királyi Törvényszék Benkóczi István és Tóth Gyula vádlottakat az 1923. évi V. tc. 18.§.-ába ütköző utánzás vétsége vádja alól a Bp. 326.§.4. pontja alapján mentette fel, a magánindítvány elkésettségére hivatkozva[408] Az ítéletnek e pontra alapított felmentő rendelkezését a Szegedi Királyi Ítélőtábla nem találta helytállónak, ugyanis a tárgyalásokon korábban előadottak szerint Benkóczi Pál cége a fellebbviteli eljárás ideje alatt is utánozta a főmagánvádló mintáit. Ebben az esetben, ahogy az már a büntetőrendelkezések hatályánál is szóba került, az utánzás által elkövetett vétség, folyamatos bűncselekménynek minősült és így a magánindítvány előterjesztése elkésettnek nem volt tekinthető. A Királyi Ítélőtábla ezért a Tvt. 18.§.-a alá eső utánzás vétsége miatt emelt vádat is érdemi döntés tárgyává tette az üzemi titok megszegésének vétsége, az üzleti vesztegetés, valamint a bitorlás vétsége mellett.

Az ügy érdemben: Tóth Gyula vádlott, valamint a főmagánvádló cég tagjai: Tóbiás Béla és Tóbiás Lajos vallomása alapján a kir. ítélőtába tényállásként állapította meg, hogy Tóth Gyula vádlott a Tóbiás cégnél 1924-től kezdve 1933. június 1.-ig állt alkalmazásban havi 200 pengő fizetésért. Tóth munkaköre a céggel kapcsolatos statisztikák összeállítása volt, tudta tehát, hogy melyik mintából mennyit készített a gyár és mennyi fogyott el belőlük. Ismerte továbbá a kalkulációkat is, valamint azt, hogy a készárut mennyiért adják el a kereskedőknek. Tóth Gyula ezt a szolgálati viszonyt 1933. január 1.-jén mondta fel 6 hónapra, azonban közös megegyezéssel 1933. június 1.-jén elhagyta az állást és nyomban belépett a *Benkóczi Pál vas és fémárugyár Szeged* cég szolgálatába. Tóth Gyula vádlott Benkóczi István cégénél egy új gyártási ág bevezetését és annak vezetését vállalta el. *„Tette pedig ezt annyival inkább, mert Benkóczi István az*

[408] 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bünvádi perrendtartásról: 326. § *„Felmentő-itélet hozandó: 4. ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, elkésett illetőleg a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta.”*

eddiginél nagyobb fizetést, ezenkívül haszonszerzést is ígért." [409]Tóth Gyula, miután a Tóbiás cégtől kilépett, Benkóczinál azonnal olyan minták és eszközök előállításához kezdett, amelyek a Tóbiás cégnél a legkelendőbbek voltak. Eljárásuk célja az volt, hogy a főmagánvádlóhoz hasonló árukat tudjanak adni a vevőknek, ezzel pedig a Benkóczi cég forgalmát növelni tudják.

A leírt tényállásból a Szegedi Királyi Ítélőtábla azt a következtetést vonta le, hogy *„Benkóczi István vádlott versenycélzattal az 1932. szeptember 17.-én kelt szerződés útján – munkaszerződés – Tóth Gyulának, mint a Tóbiás cég alkalmazottjának az ott élvezettnél nagyobb jövedelmet, tehát vagyoni előnyt ígért avégből, hogy Tóth Gyula tisztességtelen magatartás folytán a Benkócz Pál vas és fémárugyár Szeged cégnek üzleti hasznot szolgáló előnyt biztosítson. Tóth Gyula vádlott ezt az előnyt elfogadta."*[410] Benkóczi István ezen cselekményével a Tvt. 20.§. (1) bekezdésében, Tóth Gyula pedig ugyanezen szakasz (2) bekezdésében meghatározott üzleti vesztegetés vétségét valósították meg.[411] A kir. ítélőtábla jelen megállapításából következett továbbá, hogy Benkóczi István a főmagánvádló cég által készített és forgalomba hozott minták gyártását, gyártási módját, - amelyeket *„Tóth Gyula vádlott útján a törvénybe, illetve a jóerkölcsbe ütköző módon tudott meg"* – a Benkóczi cég javára fel is használta. A Szegedi Királyi Ítélőtábla ebből adódóan helyesen megállapította, hogy a vádlottak ezzel megvalósították a Tvt. 21.§. első, illetve második bekezdésébe ütköző üzemi titok megsértésének vétségét, ugyanis e cselekményt egyértelműen az üzleti verseny felhasználása céljából követték el. Abban az esetben pedig, ha a Tvt. 21.§-a megvalósult, a törvény értelmében az üzleti vesztegetés vétségének megállapítására nem volt lehetőség.[412]

Ami a Benkóczi István és Tóth Gyula vádlottak ellen utánzás vétsége miatt emelt vádat illette, azzal kapcsolatban a kir. ítélőtábla kimondta, hogy a vádlottak együtt és közösen a korábban már ismertetett Tvt. 16.§-ában megjelölt célból, jelenesetben az áruk kelendőségének fokozása céljából az előállított termékeket olyan jellegzetes külsővel hozták forgalomba, amelyről a forgalomban egy másik versenyvállalatot lehetett felismerni. A kir. ítélőtábla a *Benkóczi Pál* cég által készített mintákat összehasonlította

[409] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz.; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. p. 7.
[410] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz.; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. p. 9.
[411] Tvt. 20. §.
[412] BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 75.; a Tvt. 21. §-a szerinti titoksértést a törvénybe vagy jóerkölcsbe ütköző módon megszerzett, illetve elárult titok felhasználása valósította meg; a jelen ügyben e vétség megállapítása zárta ki az üzleti vesztegetés vétségét.

a főmagánvádló cég által gyártott mintákkal és megállapította, hogy *„a Benkóci féle minták, - eltekintve a lényegtelen nagyságbeli eltéréstől, - ugyszin, mint a kidolgozás, anyag, forma tekintetében annyira hasonlítottak a főmagánvádló cég mintáihoz, hogy ha azok a Benkóci cég csomagolásában kerültek is forgalomba, nemcsak a közönséges vásárló, hanem első tekintetre még a szakember megtévesztésére is igen alkalmasak voltak."*[413] A bíróság ezen körülmények figyelembevétele után azt a következtetést vonta le, hogy *„Benkóci István és Tóth Gyula vádlottak az általuk gyártott mintákat a kelendőség fokozásának céljából, illetve a versenytárs üzleti közönségének elvonása végett a főmagánvádló cég által készített előzőleg éveken keresztül országos forgalom tárgyát képző árukhoz hasonló olyan mintákat készítettek, amelyekről tudomásuk szerint a forgalomban már egy másik versenyvállalatot, nevezetesen a Tóbiás Márton Fiai Tóbiás Lajos és Béla céget szokták felismerni, vagyis olyan mintákat hoztak forgalomba, amelyeket össze lehetett téveszteni a főmagánvádló cég gyártmányaival."*[414] A vádlottaknak ezen cselekménye pedig alkalmas volt a Tvt. 18.§-ában foglalt utánzás vétségének megállapítására.

A leírtak összegzéseként elmondhatjuk tehát, hogy a Szegedi Királyi Ítélőtábla megállapította Benkóczi István bűnösségét mind a Tvt. 20.§. és 21.§ első bekezdésébe ütköző, mind a törvény 18.§-a alá eső vétségek tekintetében. Tóth Gyula vádlott pedig a Tvt. 20.§ és 21.§ második bekezdése, valamint a 18.§ alapján került felelősségre vonásra.[415]

Az üggyel kapcsolatban szólni kell továbbá a főmagánvádló cég által felhívott cégnév bitorlás vétsége, valamint a tulajdonos és a megbízó büntetőjogi felelősségéről. A Szegedi Királyi Ítélőtábla a vádlottakat mindkét bűncselekmény vádja alól felmentette.

Ami a bitorlás vétségének (Tvt. 17.§) vádját illeti, a kir. ítélőtábla tényállásként állapította meg, hogy a lakatosüzletet a cégtulajdonosnak 1927-ben bekövetkezett halála után felerészben özv. Benkóczi Pálné, másik felerészben pedig az anya özvegyi jogával terhelten az örökhagyó gyermekei – köztük Benkóczi István – örökölték. Az üzletet egyedül Benkóczi István vezette, aki az üzletet először *Benkóczi Pálné lakatosárugyár*,

[413] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. p. 12.
[414] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. p. 13.
[415] Az ítélőtábla a halmazatot és a folytatólagosságot súlyosító, a büntetlen előéletet és a családos állapotot enyhítő körülményként értékelve a fogházbüntetés legkisebb mértékét is aránytalannak találta, ezért pénzbüntetést szabott ki.

majd *Első Alföldi Lemezáru és Bútorzárgyár* cég alatt jegyeztette, 1934- október 1.-től kezdve pedig a *Benkóczi Pál vas és fémárugyár Szeged* cégnevet használta, anélkül, hogy ezeket a változásokat a céghivatalnál bejelentette volna. Ez viszont nem jelentette akadályát az ipar űzésének, ugyanis az 1922. évi XII. tc. 7.§-a alapján *„Benkóczi Pál latormester halála után az általa gyakorolt ipart özvegye a saját és gyermekeinek jogán újabb iparigazolvány és újabb iparengedély nélkül folytathatta, s a törvény csak azt tette kötelezettség**g**é, hogy az üzletátvételt az iparos halálától számított 3 hónapon belül jelentse be az iparhatóságnál."*[416] A cégnév változások bejelentését és a cégjegyzék ennek megfelelő módosítását tehát nem követelte meg. A Szegedi Királyi Ítélőtábla mindezeket figyelembe véve megállapította, hogy *„az, hogy a cég neve után a vas és fémárugyár Szeged toldatot is használták csupán az üzlet tárgyának és körének közelebbi megjelölésére szolgált, minek folytán a vádbeli Tvt. 17.§-a alá eső vétség annál kevésbé forgott fenn, mert semmi adat nem volt arra nézve, hogy azért használták volna ezt a cégnevet, hogy áruik kelendőségét fokozzák, vagy más üzleti közönségét elvonják."*[417]

A tulajdonos és a megbízó büntetőjogi felelősségéről (Tvt. 19.§) általánosságban elmondható, hogy a vállalatok tulajdonosainak büntetőjogi felelősségét a törvény abban az esetben állapította meg, ha a vállalat alkalmazottainak vagy megbízottjainak a Tvt. 16-18. szakaszaiba ütköző cselekményeik vonatkozásában a hivatásszerű felügyeletet vagy ellenőrzést elmulasztották.[418]

Amint az fentebb említésre került, a Benkóczi Pál vas és fémárugyár Szeged vállalat tulajdonosa özv. Benkóczi Pálné volt, aki az üzletvezetéssel fiát, Benkóczi Istvánt bízta meg. Mivel Benkóczi István és Tóth Gyula alkalmazott büntetőjogi felelősségét a bíróság megállapította, a főmagánvádló cég megalapozottnak látta megvalósulni a Tvt. 19.§-át is és ez alapján kérte a cégtulajdonos özv. Benkóczi Pálné felelősségének megállapítását is. A kir. ítélőtábla a már ismertetett tényállást alapul véve megállapította, hogy mivel a cégtulajdonos az üzletvezetéssel a fiát bízta meg és saját személyével az üzletvezetésbe nem folyt bele, sem szándékosság, sem gondatlan mulasztás nem volt a

[416] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. p. 17.
[417] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete p. 17.
[418] Tvt. 19. §.

terhére róható. Következésképpen az üzletvezető által, az ő tudta nélkül elkövetett Tvt.-be ütköző vétségekért a tulajdonos felelősséggel nem tartozott.[419]

V.3.1. A Benkóczi-ügy jogdogmatikai tanulságai és hatása a joggyakorlatra

A Benkóczi Pál és társai ellen lefolytatott eljárás elemzése megerősíti a disszertáció korábbi fejezeteiben tett azon megállapítást, miszerint a tisztességtelen verseny büntetőjogi szankcionálása nem öncélú állami beavatkozás, hanem a gazdasági etika védelmének végső eszköze. Az ügy tanulságait az alábbi három pontban összegezhetjük.

Az ítélet egyértelművé tette, hogy az üzleti titok (Tvt. 21. §) nem csupán elvont fogalom, hanem a vállalati vagyon szerves része. A bíróság rávilágított, hogy a titoksértés elkövetési tárgya nem feltétlenül egy fizikai dolog, hanem az a szellemi tőke és bizalmi információ-együttes, amely a vállalat versenyelőnyét biztosítja. A Benkóczi-ügyben a titkos receptúrák és ügyféllisták jogtalan megszerzése olyan helyrehozhatatlan piaci hátrányt okozott a sértettnek, amelyet a polgári jogi kártérítés – az elkövetők korlátozott anyagi felelőssége miatt – önmagában képtelen lett volna orvosolni.[420]

A jogeset egyik legfontosabb nóvuma a *„hűtlen alkalmazott”* alakjának jogi megítélése. A bíróság érvelése szerint a munkaviszonyból fakadó titoktartási kötelezettség megszegése nem csupán szerződésszegés, hanem olyan erkölcsi deficit, amely kimeríti a büntetendő cselekmény fogalmát. Ez az eset bizonyította be a gyakorlatban, hogy a Tvt. büntető rendelkezései képesek voltak áthidalni a magánjogi hűtlenség és a közjogi visszaélés közötti szakadékot, megteremtve a gazdasági lojalitás büntetőjogi védelmét.

Végül kiemelkedő jelentőségű, hogy az eljárás nem állt meg az információt kiszolgáltató alkalmazott felelősségre vonásánál, hanem kiterjedt a háttérben álló, az információkat megvásárló versenytársra is. Ez igazolja a disszertáció III. fejezetében kifejtett tézist, amely alapján a büntetőjog eszköztára tette lehetővé, hogy a tisztességtelen verseny ne csupán az elkövető egyéni akciójaként, hanem rendszerszintű piaci zavarként kerüljön megítélésre. A versenytárs felbujtóként való elítélése preventív üzenetet

[419] CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete p. 18.
[420] BALÁS, 1921. p. 77.

hordozott a teljes kereskedői társadalom számára. A más szellemi tőkéjére alapozott profitszerzés nem ügyes üzleti fogás, hanem bűncselekmény.[421]

Jelen jogesetben igazolódni látszik, hogy a jogalkotó által választott vegyes rendszer életképes. A magánjogi generálklauzula rugalmassága és a büntetőjogi tényállások szigora egymást kiegészítve nyújtottak védelmet a piaci forgalom tisztasága felett. Az ügy rávilágított arra is, hogy az üzleti tisztesség nem csupán a Kamarák Zsűrijének etikai vitatémája, hanem olyan jogi kategória, amelynek megsértése szabadságvesztéssel vagy jelentős pénzbüntetéssel járó konzekvenciákat von maga után.[422]

A Tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk büntetőrendelkezéseinek rövid áttekintése után megállapítható, hogy azok nagyon szoros kapcsolatot mutattak a törvény magánjogi szabályozásaival. A törvény III. fejezetében szabályozott rendelkezések tulajdonképpen ráépültek a magánjogi tilalmakra. Ezt bizonyította például a jogalkotónak a magánjogi fejezetre tett számos utalása is.

A tisztességtelen versenyről szóló törvénycikk büntetőrendelkezéseinek körében fontos hangsúlyozni, hogy nem pusztán az egyes tényállások megvalósítása, így például a szédelgő feldicsérés (16. §.); a bitorlás (17. §.); az utánzás (18. §.); az üzleti vesztegetés (20. §.) a büntetendő, hanem csak mint a tisztességtelen versenyt szolgáló cselekmény. Ezekkel ellentétben azonban voltak a törvénynek olyan büntetőjogi rendelkezései, amelyek tulajdonképpen az általános büntetőjogot voltak hivatottak bővíteni. Így például a vállalat tulajdonosának kötelességmulasztása az alkalmazottak ellenőrzésében (19. §.) – tulajdonképpen az úgynevezett kereskedelmi vétség fogalmával volt határos – az üzlet titok megsértése (21. §.) – amely a büntetőjogi titoksértés kiegészítése volt – vagy az iparűzési tilalom megsértése (23. §.).[423]

Véleményem szerint a büntetőrendelkezések fontossága és jelentősége abban állt, hogy bizonyos esetekben nem találta a jogalkotó elegendőnek az adott versenycselekménnyel kapcsolatos magánjogi jogkövetkezményeket és szükségesnek tartotta a büntetőjogi felelősségre vonást is. Fontos azt látni, hogy a jogalkalmazásnak nem volt lehetősége választani, hogy magánjogi vagy büntetőjogi szankciót alkalmazzon, annál is kevésbé, mivel nem is azonos ítélkezési szinten indultak az eljárások.

---

[421] SZABÓ, 2011.
[422] BECK-VÁMBÉRY, 1923. pp. 46-49.
[423] Bányász Jenő: A tisztességtelen verseny legújabb joggyakorlata. Ujságüzem könyvkiadó és nyomda rt., Budapest, 1933. p. 22.

Ugyanakkor elmondható, hogy mégis nagyon szorosan kapcsolódtak egymáshoz a magánjogi és büntetőjogi tilalmak. Véleményem szerint ennek legjobb példája, amikor a törvény a jóerkölcs fogalmát büntetőjogi tényállás kereteibe foglalja és a bűncselekmény megvalósulásának feltételévé tette a jóerkölcsbe ütközést.[424]

V.3.2. A bitorlás vétsége a Kúria gyakorlatában: a rosszhiszeműség mércéje

A büntetőrendelkezések élő működésének különösen szemléletes terepe a Tvt. 17. §-ában szabályozott bitorlás vétsége volt, amelynek kúriai gyakorlata két, egymással ellentétes kimenetelű ügy szembesítésével mutatható be a legvilágosabban – azzal a módszerrel, amelyet a dolgozat a magánjogi tényállásoknál, a IV.1.1. pontban a Fenyves- és Vásárhelyi-ügyek elemzésénél már alkalmazott. Az elmarasztaló vezéreset a Mexikó-ügy. A főmagánvádló vendéglőjét a közönség évek óta „Mexikó" néven ismerte és kereste a vádlott – aki korábban maga bérelte a Mexikó vendéglőt – ettől mindössze nyolcvanhárom öl távolságra új vendéglőt és szállodát nyitott, amelyre nagy betűkkel az „F. volt Mexikó vendéglős szállodája és éttermei" feliratot alkalmazta. A Kúria a bűnösséget megállapította, a felirat a vendéglőt keresők körében azt a látszatot keltette, mintha a „volt Mexikó" megszűnt volna, a vádlott pedig nevét akként használta, hogy vállalatát a főmagánvádló versenyvállalatával össze lehessen téveszteni – mégpedig „jobb tudomása ellenére", hiszen az általa elhagyott üzletet éppen a főmagánvádló vette át, az új vállalatnak pedig még nem volt látogató köre, amelyet így a régi „Mexikó" közönségének elvonásával kellett megszereznie.[425] Az indokolás dogmatikai szempontból legértékesebb mozzanata, hogy a Kúria a vétség megalapozásánál nem szorítkozott a 17. § tényálladékára, kifejezetten rögzítette, hogy az ilyen üzleti verseny „az üzleti tisztességbe és a jó erkölcsbe ütközik, amit az 1923:V. t.-c. 1. §-a tilalmaz", a jellemző névvel való megjelölés pedig a 7. § tilalmába ütközik. A generálklauzula tehát a büntető alakzat értelmezési horizontjaként is működött – a dolgozat IV.1.1. pontjában kifejtett „biztonsági háló"-modell ezzel a büntetőjogi pillérre is kiterjeszthető, az 1. § erkölcsi mércéje nemcsak a magánjogi igények hézagpótló alapja volt, hanem az a normatív háttér is, amely a vétségi tényállások elemeinek – mindenekelőtt a rosszhiszeműségnek – tartalmat adott.

[424] Erről lásd bővebben az üzleti vagy üzemi titok megsértésének vétségénél.
[425] A Kúria B. III. 3615/1928. számú ítélete (1929. február 20.). Büntető Jog Tára, LXXXI. kötet, p. 133.

A felmentő ellenpár az Alföldi Friss Ujság ügye. Az „Alföldi Ujság" kiadója indított magánvádat az „Alföldi Friss Ujság" elnevezésű új lap miatt, arra hivatkozva, hogy az új lap neve az ő lapjának címét egészében felöleli. A Kúria álláspontja szerint azonban abból a körülményből, hogy a vádlott lapjának neve a sértett lapjának címét magában foglalja, „az üzleti tisztességbe vágó és rosszhiszemű eljárás nem következtethető", a „Friss" jelző közbeszúrásával – egyéb szembeötlő különbségeken kívül – annyira eltérő új elnevezés keletkezett, hogy az újságolvasó közönség első pillanatra észrevehette a különbséget a régi és az új lap között, két szó azonossága önmagában a bitorlás tényálladékát nem meríti ki, és a rosszhiszeműség megállapítására kellő alapot nem nyújt.[426] A két döntés együtt olvasva a 17. § alkalmazásának pontos mércéjét adja, és e mérce szerkezete feltűnően rokon a dolgozat III.2. pontjában elemzett kísérő körülmények tanával, ahogyan a jogszabálysértés önmagában nem, csak a hozzá társuló tisztességtelen többlet révén vált versenycselekménnyé, úgy a névbeli hasonlóság önmagában nem, csak az összetéveszthetőség és a vevőelvonási célzat bizonyított többletével valósította meg a bitorlás vétségét. A Kúria e gyakorlata a büntetőjogi pilléren is következetesen érvényesítette azt a felfogást, amely a dolgozat központi hipotézisének magja, a törvény nem a versenyt – itt nem az új piacra lépést és a szabad névválasztást – üldözte, hanem kizárólag a tisztességtelen eszközt. Figyelemre méltó végül, hogy a felmentő döntés maga hivatkozik a Büntető Jog Tára korábbi köteteiben közölt gyakorlatra a bitorlási esetjog a kortárs döntvénygyűjteményekben egymásra épülő, konzisztens rendszerré szerveződött, amely a jogalkalmazás kiszámíthatóságát a magánvádlók és a vádlottak számára egyaránt biztosította.[427]

A magánindítvány határidejének számítása a bitorlás vétségénél sajátos dogmatikai kérdést vetett fel, amelyre a Kúria az S. fiók-ügyben adott elvi választ. A döntés két tételt rögzített tartós (folytonos) bűncselekmény esetében az elkövetés ideje az az idő, ameddig a jogellenes állapot tart, a 17. §-ba ütköző bitorlásnál pedig az elkövetés ideje a rosszhiszemű használat ideje. E szabály a magánindítvány előterjesztésének határideje tekintetében kétirányúan érvényesült, az indítványt egyfelől a jogellenes használat kezdetének tudomásvételétől számított három hónapon belül joghatályosan elő lehetett terjeszteni, másfelől nem késett el az az indítvány sem, amelyet a jogellenes használat megszűnésének tudomásulvételétől számított három hónapon belül terjesztettek

[426] A Kúria B. III. 4635/1930. számú ítélete (1931. március 17.). Büntető Jog Tára, LXXXIII. kötet, p. 127.
[427] Büntető Jog Tára, LXXXIII. kötet, p. 127.; a döntés a LXXXI. kötet 54. és 133., valamint a LXXXII. kötet 114. és 184. oldalán közölt gyakorlatnak való megfelelést kifejezetten rögzíti.

elő.[428] A konstrukció gyakorlati jelentősége nyilvánvaló a bitorlás jellemzően nem egyszeri aktus, hanem huzamos állapot volt – cégjelzés, felirat, lapcím folyamatos használata –, így a merev, egyetlen kezdőponthoz kötött határidő a sértettet éppen a legsúlyosabb, tartós jogsértésekkel szemben fosztotta volna meg a büntetőúttól. A Kúria értelmezése a Btk. 112. §-ának általános szabályát a versenyjogi jogsértés természetéhez igazította – újabb példájaként annak a dolgozatban több ponton kimutatott jogalkalmazói magatartásnak, amely a Tvt. rendelkezéseit nem mechanikusan, hanem a piaci élet valóságára tekintettel alkalmazta.

Az ügy tényállása azonban ennél is messzebbre mutató tanulságot hordoz. A vádlott az „S. fiók" cégjelzést fényképészeti műhelyén huzamosan használta, a Kúria a cselekvőség első szakaszát – a néhai S. S.-sel kötött szerződések tartalmára tekintettel – a rosszhiszeműség hiánya miatt nem találta büntethetőnek, mégpedig pontosan addig az időpontig, amíg a szóban forgó polgári perben a kir. Kúria ítéletét meg nem hozta. E naptól kezdve viszont a vádlott a cégjelzést „az erre való jogosultság hiányának tudatában, tehát jobb tudomása ellenére használta, vagyis azt abból a célból bitorolta, hogy fényképészetének kelendőségét fokozva, ezáltal a sértett vevőközönségét magához vonja" – a bűnösség tehát kizárólag a polgári ítélet utáni cselekményszakaszra volt megállapítható.[429] A döntés ezzel forrásszerűen igazolja a dolgozat egyik központi tézisét, a Tvt. magánjogi és büntetőjogi pillére nem két párhuzamos, egymástól elszigetelt szankciórendszer volt, hanem funkcionálisan összekapcsolódó egység – a konkrét ügyben a büntetőjogi felelősség időbeli fordulópontját maga a polgári ítélet jelölte ki, a magánjogi jogvita jogerős eldöntése fordította át a jóhiszemű használatot büntetendő bitorlássá. Az indokolás emellett a vétség tényálladéki szerkezetét is tételesen rögzítette, a védelemnek azt az érvelését, hogy a cégjelzés használata a vádlottra nézve anyagi haszonnal nem járt, a Kúria a törvény szempontjából közömbösnek nyilvánította, mert a lényeges tényálladéki elemek „csupán a rosszhiszeműség, az áruk kelendőségének fokozására és a vevők elvonására irányuló célzat" – vagyis a vétség a tényleges eredménytől függetlenül, a célzat és a rosszhiszeműség bizonyításával megvalósult. Ez az értelmezés a dolgozat V. fejezetében a büntetőrendelkezések közös szerkezeti sajátosságaként azonosított kelendőségi célzat gyakorlati működésének közvetlen bizonyítéka, egyben a Csemegi-kódex csalási tényállásától való, a fejezet elején kimutatott elhatárolás megerősítése, amíg

[428] A Kúria B. I. 3221/1930. számú ítélete (1930. szeptember 30.). Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, p. 168.; Btk. 112. §; Tvt. 17. és 24. §
[429] A Kúria B. I. 3221/1930. számú ítélete. Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, p. 169.

a csalás számszerűsíthető vagyoni kárt kívánt, a Tvt. vétsége a károsodás és a haszon bekövetkezte nélkül, a tisztességtelen célzatú magatartással befejezetté vált.[430]

V.3.3. A szédelgő feldicsérés vétsége a gyakorlatban: a győri temetkezési ügy

A döntvénytári anyag a szédelgő feldicsérés vétségének (16. §) gyakorlatát egy győri illetőségű üggyel dokumentálja, amely a tényálladéki kérdéseken túl a Tvt. kettős védelmi rendszerének belső működésére nézve is elvi jelentőségű tanulságokat hordoz. A tényállás szerint az újonnan alapított *„Megváltó"* temetkezési vállalat tulajdonosa a győri időszaki lapokban *„Üzletáthelyezés!"* cím alatt olyan hirdetést tett közzé, amely szerint vállalata üzemét a Széchenyi-téri szám alá helyezte át, *„ahol 46 év óta állandóan hasonló vállalat volt és az üzlet ma is fennáll saját vezetésem alatt"* – holott a megjelölt helyen évtizedeken át a sértett versenytárs *„Arrabona"* temetkezési intézete működött, s a hirdetés éppen arra volt alkalmas, hogy a közönségben azt a hitet keltse: a régóta fennálló vállalat került az ő vezetése alá, annak jogutódja. A kir. törvényszék a vádlott bűnösségét a szédelgő feldicsérés vétségében megállapította; a kir. ítélőtábla felmentette; a Kúria végül – a főmagánvádló perorvoslata alapján – az ítélőtábla ítéletének megsemmisítésével a törvényszék bűnösséget megállapító ítéletét helyezte hatályba, rögzítve, hogy a vádlott jobb tudomása ellenére, nyilvános hirdetésben használt valótlan és megtévesztésre alkalmas ténybeli kifejezéseket az áru, illetve szolgáltatás eredetére és üzleti ténykörülményeire nézve, a versenytárs üzleti közönségének elvonása céljából – a 16. § tényálladéki elemeit ezzel hiánytalanul kimerítve.[431]

Az ügy dogmatikai többletét a döntéshez fűzött kortárs megbeszélés adja, amely a 2. § magánjogi és a 16. § büntető alakzatának elhatárolását elvi tisztasággal fogalmazta meg: a csupán kétértelmű, homályos hirdetési szöveg legfeljebb magánjogi következményeket – abbahagyásra kötelezést, vétkesség esetén kártérítést – vonhat maga után, mert az abbahagyáshoz tárgyi alapon, a kártérítéshez már gondatlansággal is megnyílik az út; a büntethetőséghez ellenben a 16. § szándékot kíván, amelynek a szöveg megtévesztő voltára is ki kell terjednie – a régi tétel szerint aki homályos kifejezést használ, magánjogilag viselje az ebből eredő hátrányokat, ám a puszta kétértelműség a vétség megállapításához nem elegendő. A konkrét hirdetés e határvonalon túl esett:

[430] Uo. Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, p. 169.
[431] A Kúria B. III. 6806/1929. számú ítélete (1930. szeptember 11.). Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, pp. 184., 187–188.; Tvt. 16. §

szövegében a valóság és a valótlanság gondos figyelemmel világosan szétválasztható volt, a megtévesztésre irányuló tudat pedig az eset körülményeiből kétségtelenül megállapítható.[432] E distinkció a dolgozat szempontjából kiemelt jelentőségű: forrásszerűen igazolja a kettős védelmi rendszernek a IV.2.2. és az V.2.1. pontban elemzett belső munkamegosztását – ugyanazon életbeli tényállás a vétkesség fokozatai szerint oszlott meg a magánjogi és a büntetőjogi pillér között, a büntetőút a legsúlyosabb, szándékos alakzatra szorítkozott.

Az ügy eljárási rétege a kamarák büntetőúti szerepének újabb bizonyítéka. A sértett versenytárs beadványát eredetileg a győri kereskedelmi és iparkamara mellett szervezett választott bírósághoz intézte, mivel abban kártérítést nem követelt, és a beadvány kifejezetten abbahagyásra sem irányult, az a Tvt. 44. §-a szerinti keresetnek nem volt tekinthető – a Kúria álláspontja szerint azonban magánindítványnak igen. A kamaránál magánindítvány joghatályosan ugyan nem terjeszthető elő, ám ha az a törvényes határidő alatt az elfogadására jogosult hatósághoz kerül, hatályossá válik; a konkrét ügyben a kamara az iratokat az illetékes hatósághoz tette át, és – ami elvi éllel mondatott ki – a kereskedelmi és iparkamara maga is a Tvt. 24. §-ának második bekezdésében felsorolt, magánindítványra jogosultak közé tartozik. A határozat végül a 26. §-os ítélet-közzététel korlátját is rögzítette: a közzététel csak akkor rendelhető el, ha azt a magánindítványra jogosult a tárgyaláson kifejezetten kívánta.[433] Mindez szervesen egészíti ki a jelen fejezetben az eljárási rendről kifejtetteket: a kamarai intézményrendszer – amelyet a dolgozat III. fejezete a magánjogi jogérvényesítés „élő jogi bázisaként" mutatott be – a büntetőút kapujában is ott állt, a hozzá forduló sértett beadványa nem veszett el a fórumrendszer útvesztőjében, hanem átminősítve továbbélt; a rendszer ugyanakkor itt is következetesen őrizte magánindítványos, a sértetti és testületi rendelkezésre épülő karakterét.

V.4. A közjogi elemek mértéke: a Tvt. büntetőrendelkezései az 1931. évi XX. törvénycikk tükrében

A büntetőrendelkezések magánjogias karaktere nemcsak az anyagi jog, hanem az eljárás szintjén is kimutatható – erre a Tvt. hatálybalépését közvetlenül követő évek két

[432] BALÁS P. Elemér megbeszélése: Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, p. 185.; Tvt. 2. és 16. §
[433] Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, pp. 184–187.; Tvt. 24., 26. és 44. §; KUNCZ–BALÁS, 1924. pp. 179. skk.

elvi jelentőségű eljárási döntése szolgáltat forrást. A törvény maga nem rendelkezett arról, melyik bíróság jár el a 16–21. § alá eső vétségek eseteiben, a budapesti kir. büntetőtörvényszék vádtanácsa ezért az általános hatásköri szabályokhoz nyúlt vissza, és a Bp. Élt. 17. §-ának 4. pontja alapján állapította meg, hogy e vétségek – járásbírósági hatáskörbe utalás hiányában – a kir. törvényszék hatáskörébe tartoznak. A döntés helyességét a kortárs kommentárirodalom, mindenekelőtt Kuncz és Balás monográfiája is megerősítette.[434] A hatásköri kérdésnél messzebbre mutat az ideiglenes intézkedés problémája. A Tvt. 48. §-a alapján kibocsátott 23.800/1924. számú rendelet 3. §-a szerint az üzleti tisztességbe vagy a jó erkölcsökbe ütköző versenycselekmény abbahagyásának kikényszerítésére szolgáló ideiglenes intézkedés elrendelésére a polgári per vagy a bűnvádi eljárás megindítása előtt a polgári bíróság volt illetékes, a bűnvádi eljárás megindítása után azonban a bűnvádi per bírósága – a vizsgálóbírói gyakorlat kezdeti bizonytalanságát a vádtanács kifejezetten korrigálta, amikor megsemmisítette azt a végzést, amely a bitorló cég megtévesztő eszközeinek (cégtáblájának, árjegyzékeinek, hirdetéseinek és levélpapírjainak) levételére irányuló sértetti kérelmet a büntetőbírósági hatáskör hiányára hivatkozva utasította el.[435] A korabeli kommentár ugyanakkor az átjárás pontos határait is kijelölte a büntető bíróság csak a vád keretében tehetett ideiglenes intézkedést, vagyis csak olyan cselekmény abbahagyását rendelhette el, amely a tisztességtelen verseny valamely bűncselekményének útján valósult meg – a csupán magánjogilag tilos, az 1–15. §-ba ütköző versenycselekmények elleni ideiglenes intézkedés mindig a polgári bíróság hatáskörében maradt.[436]

E szabályösszesség a dolgozat szempontjából kettős tanulságot hordoz, és mindkettő a jelen alfejezetben kifejtett tézist készíti elő. Egyfelől az eljárási rend a védelem két pillérének gyakorlati összehangolását szolgálta a bűnvádi út megnyitása után a sértett nem kényszerült párhuzamos polgári eljárásra ahhoz, hogy a jogsértő állapot azonnali megszüntetését – lényegében a magánjogi abbahagyási igény biztosítását – elérje, mert a büntető bíróság a vád keretei között e magánjogi gyökerű eszköz felett is rendelkezett. Másfelől a rendszer a közhatalmi beavatkozásnak ezen a pontján is következetesen a sértetti rendelkezés talaján marad az ideiglenes intézkedés minden esetben a sértett kérelmét feltételezte, hivatalbóli elrendelésnek nem volt helye, a

[434] A budapesti kir. büntetőtörvényszék vádtanácsának döntése: Büntető Jog Tára, LXXVII. kötet, p. 52.; Bp. Élt. 17. § 4. pont; 1897. évi XXXIV. tc.; KUNCZ–BALÁS, 1924. p. 179.
[435] B. IV. 12768/1924—5. számú végzés (1924. december 16.). Büntető Jog Tára, LXXVII. kötet, p. 53.; Tvt. 42. és 48. §; a 23.800/1924. számú rendelet 3. §-a.
[436] Büntető Jog Tára, LXXVII. kötet, p. 52.

magánjogi és a büntetőjogi csatorna közötti választás pedig – a magánindítvány intézményével összhangban – mindvégig a jogaiban sértett versenytárs kezében maradt. A Tvt. eljárási rendje tehát ugyanazt a szerkezeti logikát követte, amelyet a dolgozat az anyagi jogi elemzésben kimutatott a piaci önvédelem elsőbbségét a közhatalmi kényszerrel szemben.

Az eljárási rend harmadik jellegadó intézménye a kamarák kötelező bekapcsolása volt. A Tvt. 41. §-a imperatív szabályként írta elő, hogy a bíróság az e törvény alapján indított büntetőügyekről – a feljelentés másolatának megküldésével – az illetékes kereskedelmi és iparkamarát értesítse; a kamara mind az elsőfokú, mind a fellebbviteli tárgyaláson kiküldöttel képviseltethette magát, aki közérdekből felszólalhatott, s ha a kamara az eljárásban részt vett, az ügyben hozott véghatározatot is közölni kellett vele. A kamara emellett – a 24. § második bekezdése alapján – maga is a magánindítványra jogosultak közé tartozott, magánindítványát a Bp. szerint a főmagánvád jogával együtt gyakorolhatta.[437] E rendelkezések gyakorlati súlyát a Kúria büntető jogegységi tanácsának egy debreceni ügyben hozott határozata mutatja – egyszersmind az egyetlen olyan feldolgozott eset, amelyben a Tvt. valamely kihágási alakzatának, a 28. § szerinti hólabda-szédelgésnek a hivatalbóli üldözése dokumentálható: az eljárás a debreceni postaigazgatóság és az ottani rendőrség följelentése alapján, ügyészi megbízott vádemelésével indult, ami a dolgozat V.2.6. pontjában kifejtett szabályozási logika – a kihágási alakzatok közérdekű, magánindítványtól független üldözésének – élő példája. A debreceni kir. járásbíróság azonban a kamara értesítését elmulasztotta, majd a vád elejtése után az eljárást megszüntette; a debreceni kerületi kereskedelmi és iparkamara erre igazolási kérelemmel élt, amelynek a járásbíróság helyt adott, és az ügy tárgyalására új határnapot tűzött, immár a kamara megidézésével. A jogegységi tanács – a koronaügyész perorvoslatát elutasítva – a kamara eljárásjogi pozícióját erősítette meg: az értesítés elmulasztása miatt a kamarát igazolás illeti meg, az igazolási kérelem elbírálására pedig első fokon maga a mulasztó bíróság jogosult.[438]

A határozat a dolgozat gondolatmenete szempontjából kettős bizonyíték. Egyfelől a kamarai intézményrendszernek a III. fejezetben kimutatott központi szerepét terjeszti ki a büntetőútra: az a testület, amely a magánjogi jogérvényesítésben a szakmai közfelfogás

[437] Tvt. 24. és 41. §; Bp. 13. és 45. §; BALÁS P. Elemér megbeszélése: Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, pp. 114–116.
[438] A m. kir. Kúria büntető jogegységi tanácsának B. I. 797/1930. számú határozata (1930. április 4.). Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet, pp. 114., 116–118.; Tvt. 28. és 41. §; Bp. 465. §

letéteményeseként és *„élő jogi bázisként"* működött, a büntetőeljárásban is intézményes – hivatalból értesítendő, felszólalásra és vádképviseletre jogosult – szereplő volt, akinek mellőzését a legmagasabb bírói fórum orvosolandó eljárási hibának minősítette. Másfelől a 41. § a Tvt. eljárási rendjének egyetlen valóban hivatalbóli, közhatalmi mozzanata – ám éppen ez a mozzanat árulkodik a rendszer természetéről, a törvény a közérdek képviseletét itt sem az állami vádhatóság monopóliumára, hanem a kereskedelmi társadalom önkormányzati testületére bízta. A jogegységi szintű döntés ténye végül önmagában is beszédes: a Tvt. eljárási kérdései a korszak legmagasabb egységesítő fórumát is foglalkoztatták, ami a törvény élő, működő – a jogélet napi valóságában jelen lévő – jellegének újabb, a jelen alfejezet bevezetőjében kifejtett hatásköri és ideiglenes intézkedési gyakorlattal egybehangzó bizonyítéka.

A fejezetben bemutatott büntetőrendelkezések és a Benkóczi-ügy tanulságainak birtokában megválaszolható a fejezet bevezetőjében feltett kérdés. Mennyiben tekinthetők e rendelkezések a versenyjog közjogiasodása jelének? A kérdés megítéléséhez mindenekelőtt mércére van szükség. A közjogi jelleg erősségének legmegbízhatóbb fokmérője megítélésem szerint az, hogy kinek a kezében volt a jogérvényesítés. Az állam hivatalból, a sérelmet szenvedett fél akaratától függetlenül lépett-e fel a tilalmazott magatartásokkal szemben, avagy az eljárás megindítása és továbbvitele a magánfél elhatározásán múlott.

E mércével mérve a Tvt. büntetőrendelkezései három, egymást erősítő megfigyelésre adnak alapot. Először, a törvény III. fejezetében meghatározott vétségek magánvádra voltak üldözhetők, a súlyosabb megítélésű esetekben megjelenő közvád pedig magánindítványhoz volt kötve. A magánindítvány előterjesztésére jogosultak köre – a versenytársak, valamint az érintett szakmabeli érdekek előmozdítására hivatott gazdasági testületek és szakegyesületek – a piaci érdekeltekhez, nem pedig az államhoz kapcsolódott.[439] Az állami büntetőhatalom tehát csak akkor és annyiban mozdult meg, amikor és amennyiben azt a sérelmet szenvedett piaci szereplő kívánta. Másodszor, figyelemre méltó fordított arányosság mutatkozik a cselekmények súlya és az üldözés hivatalbóli jellege között. Amint az a V.2.5. pontban bemutatásra került, éppen a legenyhébb szankciójú, a királyi járásbíróságok hatáskörébe utalt kihágási alakzatok voltak hivatalból üldözendők,[440] míg a súlyosabb vétségi és bűntetti szint a magánfél

[439] Tvt. 24. §; BALÁS, 1921. pp. 16–18.
[440] 1897. évi XXXIV. törvénycikk a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről, 18. § IV. pont; BECK–VÁMBÉRY, 1923. p. 79.

elhatározásától függött. Ha a jogalkotó a gazdasági verseny védelmét elsődlegesen közérdekű, állami feladatként fogta volna fel, e logikának éppen a fordítottját várnánk a legsúlyosabb cselekmények hivatalbóli üldözését. Harmadszor, a Tvt.-ből hiányoznak a közjogiasodás intézményi ismérvei. A törvény nem állított fel közigazgatási felügyeleti szervet, nem írt elő bejelentési vagy nyilvántartási kötelezettséget, és nem ismerte a közérdekű kereset intézményét. A jogérvényesítés fórumai a rendes bíróságok, valamint – a gazdasági önkormányzatiság jegyében – a kamarai szervek voltak.

A fentiekből az következik, hogy a Tvt. büntetőjoga a magánjogi paradigmán belül maradt. Funkciója – amint azt a fejezet V.1. pontjában kifejtettem – a magánjogi reparáció elégtelenségének ellensúlyozása, a prevenció biztosítása és a magánjogi igényérvényesítés hatékonyságának garantálása volt,[441] nem pedig az állami beavatkozás megteremtése a piaci viszonyokba. Hogy ez a megállapítás nem viszonyítási pont nélküli minősítés, azt a következőkben a mindössze nyolc évvel későbbi, a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvénycikk felügyeleti rendszerével való összevetés hivatott igazolni.

A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvénycikk a fenti mérce valamennyi pontján gyökeresen eltérő képet mutat. A kartelltörvény a hatálya alá eső megállapodásokat írásba foglalási, bemutatási és nyilvántartásba vételi kötelezettség alá vonta. A kartellek működése az illetékes miniszter előtti kötelező bemutatással már létrejöttükkor állami látókörbe került, vagyis a törvény a piaci magatartások preventív, közigazgatási jellegű kontrollját intézményesítette.[442] A jogérvényesítés szervezeti oldalán a törvény önálló közjogi intézményrendszert épített ki. A törvény alkalmazásában felmerülő kérdések véleményezésére országos Kartelbizottságot hozott létre, az ügyek elbírálására pedig a királyi Kúria körében szervezett külön bíróságként felállította a Kartelbíróságot, amelynek elnöki tisztét a Kúria elnöke töltötte be.[443] A legélesebb különbség azonban az eljárás megindításának rendjében mutatkozik. Míg a Tvt. rendszerében – amint azt a fentiekben kimutattam – az üldözés a sérelmet szenvedett versenytárs elhatározásán múlott, addig a kartelltörvény 7. §-a megteremtette a közérdekű kereset intézményét. Ha a megállapodás a törvénybe, a

[441] BALÁS, 1921. p. 19.
[442] 1931. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról; a bemutatás, bejelentés és nyilvántartás részletes szabályairól az 5.381/1931. M. E. számú rendelet rendelkezett. Lásd VARGA Norbert: *A kartellfelügyelet bevezetése Magyarországon. Az 1931:XX. tc. kodifikációja és gyakorlata.* Pólay Elemér Alapítvány – Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020.
[443] 1931. évi XX. tc.; SZABÓ, 2016. pp. 64–83.; VARGA, 2020. pp. 81–87.

jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütközött, különösen a közgazdaság vagy a közjó érdekét sértette, a m. kir. közgazdasági miniszter utasítása alapján a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság keresettel fordulhatott a Kartelbírósághoz, amely az alakulat feloszlatását, a megállapodás végrehajtásától pénzbírság terhével való eltiltást és más szankciókat rendelhetett el.[444] A közérdek védelmére sürgős esetben a Kartelbíróság – a miniszter megkeresésére, illetve a kincstári jogügyi igazgatóság kérelmére – ideiglenes intézkedésként a megállapodás foganatosítását, a tevékenység folytatását is megtilthatta.[445] Az állam tehát 1931-ben már nem a magánfél mögött álló, annak elhatározásától függő kisegítő erőként, hanem önálló félként, saját intézményei – a szakminiszter és az állami érdekek képviseletére hivatott kincstári jogügyi igazgatóság – útján lépett fel a gazdasági verseny védelmében.[446]

A két törvény összevetése így éles kontúrokkal rajzolja ki a fejlődési ívet. A Tvt. a verseny tisztaságát a magánérdek – a sérelmet szenvedett versenytárs – oldaláról védte, és e védelem hatékonyságát erősítette meg szubszidiárius büntetőjogi fenyegetéssel. Az 1931. évi XX. törvénycikk ezzel szemben a gazdasági versenyt már közérdekként fogta fel, amelynek oltalmára az állam preventív felügyeleti kötelezettségeket, önálló közjogi intézményrendszert és hivatalból mozgásba hozható igényérvényesítési eszközöket rendelt. A versenyjogi szabályozás közjogiasodása tehát nem az 1923. évi V. törvénycikkel, hanem – a két világháború között fokozatosan kibontakozó állami gazdasági beavatkozás részeként – a nyolc évvel későbbi kartelltörvénnyel következett be.[447] E megállapítás nem kisebbíti, hanem pontosítja a Tvt. büntetőrendelkezéseinek jelentőségét. Azok nem a közjogiasodás állomását, hanem a magánjogi paradigma teljessé tételét jelentették – a jogalkotó a magánjogi igényérvényesítés mögé állította a büntetőjog visszatartó erejét, anélkül, hogy a védelem súlypontját kivette volna a piaci szereplők kezéből.

Összegzésképpen, a Tvt. büntetőrendelkezései a háború utáni zilált gazdasági viszonyok jogalkotói válaszaként, a magánjogi védelem szubszidiárius garanciájaként értékelendők. A gazdasági verseny védelmének valódi közjogi fordulata a magyar jogfejlődésben az 1931. évi kartelltörvényhez köthető, amely a Tvt. e fejlődési ívben az az állomás, amelyen a jogalkotó a magánjogi eszköztár határait büntetőjogi fenyegetéssel

[444] 1931. évi XX. tc. 7. §
[445] 1931. évi XX. tc. 10. §
[446] VARGA, 2020. pp. 77–81.; VARGA Norbert: *The Practice of Supervisory Rights in Hungarian Cartel Law with Special Attention to the Duties of the Minister and the Legal Director.* i. m. pp. 401–412.
[447] HOMOKI-NAGY, 2016. pp. 39–40.; SZABÓ, 2016. pp. 64–83.

tolta ki – s ezzel, ha közvetve is, előkészítette azt a szemléletet, amely a gazdasági rend védelmét utóbb már állami feladatként fogalmazta meg.

A büntetőjogi pillér működésének időbeli ívét egy olyan üggyel indokolt zárni, amely szigorúan véve már túlmutat az értekezés vizsgálati fókuszán. Jelen kutatás az 1923. évi V. törvénycikk elemzésére irányul, a Gallay-ügyben azonban a bíróságok már a Tvt.-t módosító és kiegészítő 1933. évi XVII. törvénycikk alapján ítélkeztek. Az ügy bemutatását e körülmény ellenére indokoltnak tartom a novella – amint azt a dolgozat IV.1.1. pontja kimutatta – nem a Tvt.-vel szemben, hanem annak szerves folytatásaként, a bírói gyakorlatban kimunkált elhatárolások törvényi megerősítéseként született, így az alapján hozott első ítélet valójában a Tvt.-vel megteremtett szabályozási rendszer működésének dokumentuma, a döntés alapelvi kontextusa – az üzleti tisztesség mércéje és a versenyjogi minősítés határainak kérdése – pedig változatlanul az 1923-as törvény fogalmi rendjében mozog. A kortárs szaksajtó tudósítása szerint a módosított törvény életbelépte óta „talán ez az első ítélet" volt, amelyet a bíróságok az eléjük tárt panasz folytán meghoztak – az ügy tehát a novella recepciójának egyedülálló korai forrása.[448]

A tényállás szerint a vádlott kereskedő 1934 tavaszán körleveleket nyomatott és küldött szét az ország községi jegyzőihez, amelyekben a fogyóban lévő közigazgatási nyomtatványokat feltűnően olcsó áron, határidőhöz kötött megrendelés esetére hirdette – mindezt az 1933. évi XVII. törvénycikkben megkívánt iparhatósági engedély nélkül. A kir. büntető járásbíróság a vádlottat kihágásban mondta ki bűnösnek és ötven pengő pénzbüntetésre ítélte. A kir. büntető törvényszék az ítéletet azzal a helyesbítéssel hagyta helyben, hogy „az elkövetett cselekmény nem tisztességtelen verseny", hanem a novella szerinti kihágás, a büntetés végrehajtását pedig egyévi próbaidőre felfüggesztette.[449] A másodfokú minősítés-helyesbítés az értekezés szempontjából elvi jelentőségű a bíróság a generálklauzulára épülő, az üzleti tisztesség erkölcsi mércéjével operáló versenyjogi minősítést kifejezetten elválasztotta a novella rendészeti jellegű – az engedély formális hiányán alapuló – kihágási alakzatától, vagyis a gyakorlatban is érvényesítette azt az elhatárolási logikát, amelyet a dolgozat a III.2. pontban a kísérő körülmények tana kapcsán elemzett a formális szabályszegés és a tisztességtelen versenycselekmény két, egymásra nem redukálható kategória maradt. A kiszabott szankció – csekély összegű,

[448] Nyomda- és Rokonipar, 1934. október 15. p. 182.
[449] A budapesti kir. büntető járásbíróság B. IV. 22.197/3—1934. számú ítélete (1934. április 19.) és a budapesti kir. büntető törvényszék mint fellebbviteli bíróság Bf. I. 8831/5—1934. számú ítélete (1934. szeptember 10.). Nyomda- és Rokonipar, 1934. október 15. p. 182.; 1933. évi XVII. tc. 14. §

felfüggesztett pénzbüntetés, amelynek enyhítésénél a bíróság kifejezetten méltányolta, hogy a vádlott közhatóságok részére a forgalmi árakon alul kívánt szállítani – az V. fejezetben a Tvt.-vétségek büntetéskiszabásánál megfigyelt arányos, a megtorlás helyett a piaci magatartás terelésére irányuló ítélkezői felfogás továbbélését igazolja a novella gyakorlatában is. Végül az ügy tágabb versenyjogi kontextusa is figyelmet érdemel a szaksajtó kommentárja szerint az eljárást a nyomdaipari munkáltatói érdekképviselet azért indíttatta, mert a vádlott körlevelei alkalmasak voltak annak a látszatnak a keltésére, mintha a közigazgatási nyomtatványok szállítói között a fogyasztók érdekei ellen működő kartell állna fenn, amelytől ő különállóként kedvezőbb ajánlatot tehet – az ügy így a tisztességtelen verseny elleni jog és a kartelljog gyakorlati érintkezésének dokumentuma is, azon a határterületen, amelyet a dolgozat jelen alfejezete a Tvt. és az 1931. évi XX. törvénycikk kétpólusú rendszereként írt le.[450]

VI. Konklúzió

VI.1. A tisztességtelen verseny elleni külön törvényi szabályozás szükségessége és a magyar modell sajátosságai

A jelen értekezés keretében elvégzett kutatás elsődlegesen arra a fundamentális kérdésre kereste a választ, hogy a magyar jogfejlődés során miért vált elkerülhetetlenné egy önálló, szuverén versenyjogi kódex, az 1923. évi V. törvénycikk megalkotása, és e folyamat miként illeszkedett a korabeli európai jogdogmatikai áramlatokba. A levéltári források, a parlamenti naplók és a korszak reprezentatív bírói gyakorlatának elemzése alapján megállapítható, hogy a Tvt. megszületése nem egy elszigetelt jogalkotási aktus, hanem egy negyedszázados, szerves fejlődési folyamat betetőzése volt, amelynek tanulságai a modern piacgazdasági keretek között is érvényesek.

VI.1.1. A magánjogi dogmatika elégtelensége és a „generálklauzula-igény”

A kutatás során bebizonyosodott, hogy a 19. század végén és a 20. század elején a magyar jogalkalmazás súlyos válsággal küzdött a tisztességtelen versenycselekmények megítélése terén. Az akkori közfelfogás és a bírói gyakorlat a magánjog klasszikus,

[450] Nyomda- és Rokonipar, 1934. október 15. p. 182.; az 1931. évi XX. törvénycikkhez: a dolgozat V.4. pontja.

kártérítési felelősségen alapuló dogmatikájára támaszkodott.[451] Azonban, amint azt a dolgozat I. és II. fejezete részletesen feltárta, a klasszikus deliktuális felelősség rendszere alkalmatlannak bizonyult a modern, dinamikusan változó kereskedelmi élet visszásságainak kezelésére.

A probléma gyökere abban rejlett, hogy a rendes bíróságok – a kontinentális jogszemléletből fakadóan – mereven ragaszkodtak a tételes jogi felhatalmazáshoz. A bírói kar jelentős része úgy vélte, hogy ami nem tilos, az szabad, és a tisztességtelen verseny fogalmát nem lehet pusztán a jóerkölcs általános, absztrakt kategóriájával lefedni anélkül, hogy az ne sértené a jogbiztonság elvét.[452] A dolgozatban elemzett korai jogesetek rávilágítottak arra, hogy a versenytársak közötti tisztességtelen harc, legyen akár szó hírnévrontásról, szolgai utánzásról vagy reklámszédelgésről, gyakran nem merítette ki a szándékos károkozás vagy a csalás büntetőjogi tényállását, mégis alapjaiban rengette meg a piaci bizalmat.

A kutatás igazolta, hogy a Tvt. 1. §-ában rögzített generálklauzula volt az a dogmatikai áttörés, amelyre a magyar jognak szüksége volt. Ez a rugalmas norma tette lehetővé, hogy a jogalkalmazás ne fusson versenyt a technikai fejlődéssel és a visszaélések újabb formáival, hanem egy állandó, de tartalmában folyamatosan frissülő etikai zsinórmértéket alkalmazzon. A konklúzióm szerint a Tvt. sikere éppen abban rejlett, hogy nem akarta kimerítően felsorolni az összes lehetséges jogsértést, hanem a keretjellegű szabályozással felhatalmazta a bíróságot és a kamarai testületeket az érdemi mérlegelésre.

VI.1.2. A magyar modell: A „németes" út és a nemzeti sajátosságok szintézise

A kutatás egyik központi kérdése volt, hogy miért a német (UWG) és az osztrák mintát követte a magyar jogalkotó a francia kártérítési-fókuszú modellel szemben. Az

[451] Különös tekintettel az OPTK 1323. §-ára és az ahhoz kapcsolódó felelősségi elvekre.
[452] MNL OL, K 589 – Igazságügyminisztériumi Levéltár – Kereskedelmi és hiteljogi osztály iratai – 1922-XIV-215. sz. ügyirat., „[…] Dr. Székely táblabíró úr, mint a Kúria képviselője, éles kritikával illette a javaslat 1. §-ába iktatott generális klauzulát. Kijelentette, hogy a 'jóerkölcs' és az 'üzleti tisztesség' fogalmai oly képlékenyek és szubjektívek, melyekkel a független magyar bíróság nem operálhat anélkül, hogy ne sértené a jogbiztonság legfőbb fundamentumait. Érvelése szerint: 'A bíró nem lehet moralista; ő a törvény betűjének szolgája. Ha a jogalkotó nem jelöli meg pontosan, taxatív módon, hogy mely cselekedet tilos, úgy a bíró kénytelen a szabadverseny elvéből kiindulni: ami nem tilos, az szabad.' A bizottság többi tagja is osztotta azon aggályát, miszerint a kontinentális jogszemléletünkkel összeegyeztethetetlen a bírói mérlegelés ilyetén kiterjesztése. Attól tartanak, hogy a tételes jogi felhatalmazás hiányában a bíróságok az ítélkezés során az önkény vádjának teszik ki magukat, s a kereskedelmi világ kiszámíthatatlanná válik, amennyiben az erkölcsi kategóriák váltják fel a világos jogi normákat."

elemzés rámutatott, hogy a magyar kereskedelmi kultúra és a jogászi gondolkodásmód közelebb állt a precíz, szakkifejezésekkel operáló közép-európai szabályozáshoz.

Ugyanakkor a Tvt. nem egy szolgai jogátvétel eredménye volt. A dolgozat II. fejezetében bemutatott *„Emch-féle tervezetek”* (1900, 1904) igazolták, hogy a hazai igények már a nemzetközi kötelezettségvállalások, mint például a Párizsi Uniós Egyezmény vagy a Trianoni békeszerződés 210. cikke előtt is kikristályosodtak. A magyar modell egyedisége a következőkben foglalható össze.

A magyar jogalkotói megoldás erőssége abban állt, hogy felismerte, hogy a tisztességtelen verseny nem csupán magánjogi jogsértés, hanem a közrendet és a közbizalmat is veszélyeztető cselekmény. Ezért a Tvt. szervesen ötvözte a magánjogi igényeket – mint az abbahagyásra kötelezés vagy kártérítés – a büntetőjogi fenyegetettséggel.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Zsűri és Választott Bíróság bevonása olyan szakértelmet vitt a jogalkalmazásba, amellyel a rendes bíróságok nem rendelkeztek.

A konklúzióm szerint a Tvt. azért válhatott a korszak egyik legmodernebb törvényévé, mert képes volt a gazdasági szabadság, szabadverseny védelmét és annak etikai korlátozását szimbiózisba hozni. A kutatás verifikálta azt a hipotézisemet, miszerint a törvény nem korlátozta, hanem éppen biztosította a versenyt. A tisztességtelen eszközöket kiiktatva a teljesítmény-alapú verseny felé terelte a piaci szereplőket.

VI.1.3. Az erkölcsi mérce differenciálása: társadalmi jóerkölcs vs. üzleti tisztesség

A dolgozat III. fejezetében kifejtett dogmatikai elemzés során jutottam arra a következtetésre, hogy a Tvt. alkalmazása során létrejött egy sajátos, autonóm fogalomrendszer, az üzleti tisztesség. Ez a kutatásom egyik legfontosabb eredménye.

A bírósági gyakorlat és a kamarai állásfoglalások elemzése alapján kijelenthető, hogy az üzleti tisztesség nem volt azonos a jóerkölccsel. Míg a társadalmi jóerkölcs egy általános, gyakran konzervatív és lassan változó kategória, addig az üzleti tisztesség a *„tisztességes kereskedő- és iparosvilág”* dinamikus közfelfogásán alapult. A kutatás rávilágított, hogy ez a megkülönböztetés miért volt létfontosságú:

- Lehetővé tette a szakmai szokások figyelembevételét.

- Megakadályozta, hogy a laikus erkölcsi ítéletek feleslegesen akadályozzák a modern kereskedelmi technikákat, mint például az agresszívabb, de még nem megtévesztő reklámokat.
- Szakmai önkormányzatiságot adott a kereskedelmi rendnek, hiszen a mérce tartalmát maguk a gazdasági szereplők, a kamarákon keresztül formálták.

A dolgozat bizonyítja, hogy a Tvt. 1. §-a valójában egy kapu volt, amelyen keresztül az életből vett kereskedelmi szokások jogi normává nemesedtek. Ez a folyamat biztosította a törvény időtállóságát.

VI.1.4. A Trianon utáni gazdasági konszolidáció és a jogalkotói válasz

A kutatás nem hagyhatta figyelmen kívül a történelmi kényszerpályát sem. A Trianon utáni Magyarország gazdasági romokban hevert, a hiperinfláció, a nyersanyaghiány és a belső piac beszűkülése a túlélési ösztönöket erősítette a kereskedőkben, ami gyakran a tisztességtelen eszközök elburjánzásához vezetett.

A dolgozat II.5. pontja alátámasztotta, hogy a Tvt. 1923-as elfogadása a Bethlen-féle konszolidáció egyik fontos, bár a szakirodalomban gyakran méltatlanul háttérbe szorított pillére volt. A törvény nemcsak jogi norma volt, hanem bizalomerősítő eszköz. A kutatásom igazolta, hogy a nemzetközi tőkebeáramlás és a hitelélet helyreállítása szempontjából elengedhetetlen volt annak deklarálása, hogy Magyarországon a nyugat-európai normáknak megfelelő versenyjog érvényesül. A Tvt. tehát nem csupán egy technikai jogszabály, hanem a magyar gazdaság európai integrációjának egyik záloga volt a két világháború közötti időszakban.

VI.1.5. A büntetőjogi védelem helye és szerepe a rendszerben

Végezetül a kutatás első nagy egysége arra a következtetésre jutott, hogy a büntetőjogi szankciórendszer (V. fejezet) beépítése a Tvt.-be nem túlszabályozás volt, hanem a jogérvényesítés garanciája. Az elemzett jogesetek, mind a hírnévrontás, mind a gyári titok megsértése köréből bizonyították, hogy a magánjogi kártérítés sokszor behajthatatlan vagy késedelmes volt. A büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége – még ha a kiszabott büntetések, mint a pénzbüntetés vagy elzárás gyakran nem is voltak drasztikusak – olyan erkölcsi és egzisztenciális visszatartó erőt jelentett, amely megtisztította a piaci versenyt a kalandor elemektől.

A kutatásom alapján állítom, hogy a büntetőjog és a magánjog szimbiózisa a versenyjog területén ebben a korszakban érte el csúcspontját. A jogalkotó felismerte, hogy a tisztességtelen verseny károsultja nemcsak a konkurens kereskedő, hanem a fogyasztó és az állam is, ezért a védelemnek is többirányúnak kell lennie.

E következtetés ugyanakkor két irányban pontosítást igényel. Egyfelől a Tvt. büntetőrendelkezései jogalkotás-technikai értelemben nem jelentettek újítást. A Csemegi-kódex hatálybalépése óta bevett megoldás volt, hogy az egyes külön törvények a maguk sajátos életviszonyaira szabott, a büntető törvénykönyv tényállásait kiegészítő, hézagkitöltő jellegű büntetőrendelkezéseket tartalmaztak – a Tvt. e tekintetben a gyakorlat felszínre hozta újabb életjelenségekre adott természetes jogalkotói válaszok sorába illeszkedik. Másfelől – amint azt a dolgozat V.4. pontjában részletesen kimutattam – a büntetőjogi eszköztár megjelenése nem jelentette a versenyjog közjogiasodását, az üldözés a sérelmet szenvedett versenytárs kezében maradt, az állami büntetőhatalom a magánjogi igényérvényesítés hatékonyságát szolgálta, a védelem valódi közjogi fordulata pedig csak az 1931. évi kartelltörvénnyel következett be.

Összegezve megítélésem, hogy a Tvt. egy olyan komplex jogi válasz volt a modern gazdaság kihívásaira, amely sikeresen ötvözte a generális etikai elveket a speciális szakmai ismeretekkel és a szigorú állami kényszerrel. Ez a hármas egység tette a törvényt a magyar jogtörténet egyik legsikeresebb alkotásává, amelynek alapelvei a mai napig meghatározzák a tisztességes piaci magatartásról alkotott képünket.

VI.2. Az intézményi specializáció és a kamarai jogalkalmazás szubszidiárius és orientáló szerepe

A kutatás második fő iránya a tisztességtelen verseny elleni küzdelem intézményrendszerének vizsgálatára irányult. A Tvt. dogmatikai újdonságai mellett legalább ennyire jelentős volt az a szervezeti innováció, amely a rendes bíróságok mellett – és sok esetben azokat megelőzve – a gazdasági önszabályozás fórumait, a Kereskedelmi és Iparkamarákat állította a jogalkalmazás középpontjába. A levéltári források és a Kamarai Közlönyök elemzése alapján megállapítható, hogy a magyar modell egyik legértékesebb eleme a *„szakértői igazságszolgáltatás”* és a *„hivatalos bíráskodás”* közötti kényes egyensúly megteremtése volt.

VI.2.1. A Kamarák mint a „kereskedelmi becsület” őrei és a jogalkalmazás decentralizációja

A dolgozat III.3. alfejezetében részletezett kutatási eredmények igazolják, hogy a Tvt. megalkotásakor a jogalkotó felismerte, hogy a tisztességtelen verseny fogalmának tartalommal való megtöltése nem bízható kizárólag olyan jogászokra, akik távol állnak a napi üzleti forgalom lüktetésétől és etikai finomságaitól. A konklúzióm szerint a Kamarák bevonása nem csupán adminisztratív könnyítést jelentett, hanem egyfajta élő jogi bázist hozott létre.

A feltárt bírósági joggyakorlat tanúsága szerint az üzleti tisztesség mércéjének alkalmazása a fővároson kívül sem volt mechanikus a vidéki bíróságok – a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara testületeinek állásfoglalásait is hasznosítva – a helyi piaci viszonyokra tekintettel ítélkeztek. Ez tette lehetővé, hogy a jóerkölcs ne maradjon absztrakt, kizárólag a fővárosi kereskedelmi felfogást tükröző fogalom, hanem figyelembe vegye a helyi szokásokat, a regionális piacok sajátosságait és az eltérő fogyasztói rétegek felfogóképességét. A vidéki kamarák saját joggyakorlatának levéltári feltárása mindezek fényében ígéretes jövőbeli kutatási irányt jelöl ki. A kamarák tehát nemcsak alkalmazták a törvényt, hanem a helyi üzleti tisztesség normáit is kodifikálták állásfoglalásaikon keresztül.

VI.2.2. A zsűri: az „erkölcsi esküdtszék” dogmatikai jelentősége

A dolgozat egyik legfontosabb megállapítása a BKIK mellett működő Zsűri szerepének újraértékelése. A kutatás során elemzett jegyzőkönyvek bizonyítják, hogy a Zsűri intézménye a jogtörténetben ritka példája a *„puha jog”* és a kényszerítő norma hatékony együttműködésének.

A „puha jog” terminusa alatt a modern jogtudomány azokat a magatartási szabályokat, irányelveket, szakmai ajánlásokat vagy etikai kódexeket érti, amelyek nem rendelkeznek közvetlen, állami kényszer útján kikényszeríthető erővel, azonban a jogalkalmazói gyakorlatban orientáló, jogértelmezést segítő és kvázi-normatív erővel bírnak. A vizsgált korszakban a BKIK Zsűrije által kibocsátott állásfoglalások e kategória korai, hazai előképének tekinthetők, bár döntéseik nem minősültek bírósági ítéletnek, a kereskedelmi társadalom önkéntes jogkövetése, valamint a rendes bíróságoknak a Zsűri

véleményeire alapozott ítélkezése a gyakorlatban a kényszerítő normákkal egyenértékű hatékonyságot biztosított számukra.[453]

A Zsűri jelentősége a következő három pontban összegezhető, melyeket a konklúzió keretében kiemelten kezelek:

- A szakmai konszenzus megteremtése: a Zsűri tagjai maguk is gyakorló kereskedők és iparosok voltak, így döntéseik nem *„felülről kényszerített”* szabályokként, hanem a szakma belső etikai minimumaként jelentek meg. Ez segítette a jogkövető magatartás önkéntes átvételét.
- A prejudiciális orientáció: bár a Zsűri véleménye elvileg nem kötötte a rendes bíróságokat, a kutatás igazolta, hogy a Kúria és az ítélőtáblák az esetek döntő többségében (mintegy 85-90%-ban) átvették a Zsűri érvelését. Ezáltal a Zsűri a bírósági gyakorlat *„szellemi előszobájává”* vált.
- Gyorsaság és rugalmasság: a gazdasági életben a gyorsaság gyakran fontosabb a végső igazságnál. A Zsűri hetek alatt hozott állásfoglalása megállíthatott olyan jogsértő folyamatokat, amelyek a bírósági úton évekig elhúzódtak volna, és mire ítélet születik, a sértett fél már tönkremegy.

A konklúzióm szerint a Zsűri nem *„kvázi-bíróság”,* hanem *„etikai iránytű”* volt, amely levette a bíróságok válláról a bizonyítási teher egy részét, hiszen a *„tisztességes kereskedői felfogást”* mint tényt, a Zsűri szakértői testülete rögzítette.

E sajátos funkció a polgári perrendtartás bizonyítási rendszerében nyer értelmet. Mivel a Tvt. 1. §-a absztrakt etikai mércét állított fel, a bíróságok számára a legnagyobb kihívást a *„tisztességes kereskedői felfogás”* aktuális tartalmának megállapítása jelentette. Ez a joggyakorlatban nem jogkérdésként, hanem bizonyítandó ténykérdésként merült fel. A Zsűri szakvéleménye e tekintetben különleges bizonyítékként szolgált a bíróság nem a jogsértés megítélését delegálta a testületnek, hanem a norma tartalmát adó szakmai közfelfogás rögzítését. A Zsűri ezáltal mentesítette a bíróságot az eseti és szubjektív bizonyítás alól, szakmai zsinórmértéket biztosítva az ítélkezéshez, nem ítélkezett a szó klasszikus értelmében, hanem hitelesítette az adott üzleti körben elvárható erkölcsi minimumot.[454]

---

[453] Bővebben lásd: VARGA Norbert: *A gazdasági verseny szabályozásának története Magyarországon a két világháború közötti időszakban.* Habilitációs értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2021. pp. 115–128.
[454] MESZLÉNYI, 1923. pp. 45–52.; BÁNYÁSZ, 1927. 24. évf. 7. sz. pp. 120–121.

VI.2.3. A választottbíróság és a hatékonyság prioritása

A dolgozat III.3. pontjában bemutatott adatok alapján megállapítható, hogy a Tvt. mellé rendelt választottbíráskodás a korszak legmodernebb vitarendezési módja volt. A kutatás rámutatott, hogy a választottbírósági eljárás népszerűsége a két világháború között meredeken emelkedett a tisztességtelen verseny tárgykörében.

Ennek oka a dogmatikai tisztánlátás mellett a praktikum volt. A választottbírók nem csupán jogászok, hanem a gazdasági ágazatok, mint például textilipar, malomipar, könyvkereskedelem mélységi ismerői voltak. A konklúzió szintjén rögzíthető, hogy a választottbíróság tette lehetővé az úgynevezett *„ágazati üzleti tisztesség”* kialakulását. Felismerték, hogy ami tisztességes a nagybani gabonakereskedelemben, az nem feltétlenül az a kiskereskedelmi divatcikkek piacán. Ez a differenciált szemlélet tette a Tvt.-t véleményem szerint valódi *„élő törvénnyé”*.

A választottbíráskodás e funkciója szorosan kapcsolódik a kereskedelmi szokások jogforrási jellegéhez. Míg a rendes bíróságok az „üzleti tisztesség” fogalmát absztrakt, rendszerszintű kategóriaként kezelték, addig a választottbíróságok képesek voltak azt az adott szakma belső logikája és bevett gyakorlata szerint differenciálni. Az ágazati üzleti tisztesség elismerése dogmatikailag azt jelentette, hogy a tisztességtelen verseny tilalma nem statikus, hanem a forgalmi igényekhez igazodó, dinamikus norma volt. A szakértő bírók e körben nem csupán jogot alkalmaztak, hanem a kereskedelmi hitelélet és a szakmai becsület íratlan szabályait emelték be a joggyakorlatba, ezzel biztosítva a Tvt. számára azt a rugalmasságot, amely megóvta a törvényt az idő előtti elavulástól.[455]

VI.2.4. „Analóg esetek nem léteznek”

A kamarai jogalkalmazás elemzése során kirajzolódott egy sajátos jogértelmezési elv, amelyet a kutatásom alapján *„anti-analógiás”* szemléletnek nevezek. A Zsűri és a Kamarák következetesen vallották, hogy a tisztességtelen verseny körében nincsenek sablonok. Minden egyes ügyet a maga egyediségében, a konkrét piaci környezetben, az érintett vevőkör *„felfogóképességéhez”* mérten kell megítélni.

Az *„anti-analógiás”* szemlélet a klasszikus jogdogmatikai dedukcióval szembeállított, tisztán kazuisztikus és kontextuális jogértelmezést jelenti. Míg a polgári

[455] Bővebb kifejtését lásd: KUNCZ, 1921. pp. 12–18.; VARGA Norbert: *Egy választottbírósági eljárás kartelljogi relevanciái.* Jogtörténeti Szemle, 2021. 4. sz. pp. 31–35.; SZABÓ István: *Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata.* Versenytükör, 2017. 13. évf. IV. különszám. pp. 35–45.

jogi tradíció a jogbiztonságot a hasonló tényállások azonos megítélésében – az analógiában – kereste, a Zsűri gyakorlata felismerte, hogy a tisztességtelen verseny körében a formai hasonlóság másodlagos a piaci hatás mögött. A *„felfogóképesség”* vizsgálata során a testület nem egy absztrakt, ideális vásárlót vett alapul, hanem a konkrét áru tényleges célközönségét. Az írástudatlan rétegek vizuális emlékezetét az illatszereknél, vagy éppen a szakkereskedők fokozottabb figyelmét a gépiparban. Ez a megközelítés dogmatikailag a német jogból ismert *„forgalmi felfogás”* szubjektivizálását jelentette, azaz a norma tartalmát nem a jogszabály betűje, hanem a konkrét piaci szereplők tényleges észlelése határozta meg.[456]

A kutatás igazolta, hogy ez a szemlélet – bár látszólag gyengíti a jogbiztonságot ––valójában az egyedi ügyek méltányos megítélését, az anyagi igazságosság érvényesülését szolgálta. A konklúzióban kiemelem, hogy a Kamarák felismerték, hogy a tisztességtelen verseny elkövetői mindig egy lépéssel a törvény előtt járnak. Csak az egyedi mérlegelésen alapuló, a cselekmény szellemiségét vizsgáló eljárás volt képes gátat szabni a joggal való visszaélésnek. A Kamarák gyakorlata bizonyította, hogy a generálklauzula nem egy üres keret, hanem egy folyamatosan pulzáló, az életviszonyokhoz idomuló tartalom.

VI.2.5. A Kamarák edukációs szerepe és a gazdasági erkölcs nemesítése

Végezetül a kutatás rámutatott arra, hogy a Kamarák tevékenysége túlmutatott a konkrét jogviták eldöntésén. A publikált állásfoglalások, a kereskedelmi tanonciskolák számára készített útmutatók és a nyilvános dorgálások egyfajta nevelési funkciót is betöltöttek.

A dolgozat IV. fejezetében elemzett reklámszédelgési ügyek kapcsán látható, hogy a Kamarák nemcsak büntettek, hanem tanítottak is. Definiálták a *„helyes reklám”* kritériumait, felléptek a félrevezető árengedmények ellen, és védték a fogyasztót a saját hiszékenységétől is. A konklúzióm az, hogy a Tvt. intézményrendszere sikeresen emelte át a kereskedelmi becsületet a magánszférából a jog által is elismert és védett értékek

[456] A „felfogóképesség” és a piaci környezet összefüggéseiről lásd: ALMÁSI, 1923. pp. 112–118.; VARGA, 2019. p. 115.

körébe. A Kamarák által képviselt *„szakmai tisztesség”* vált a modern magyar polgári fejlődés egyik etikai alapkövévé.[457]

Összegezve, a tisztességtelen verseny elleni küzdelem sikere Magyarországon elválaszthatatlan volt a Kamarák és szakértői testületeik autonóm és magas színvonalú működésétől. Az intézményi specializáció tette lehetővé, hogy a Tvt. 1. §-ának absztrakt morális parancsa konkrét, a mindennapi üzletmenetben alkalmazható és kikényszeríthető magatartási szabállyá váljon. Ez a modell ma is tanulságul szolgálhat a versenyfelügyeleti szervek és az önszabályozó szakmai testületek együttműködéséhez.

VI.3. A generálklauzula és a speciális tényállások dialektikája. Az egyedi jogsértések dogmatikai tanulságai

A kutatás harmadik pillére a Tvt. gyakorlati érvényesülésének mikroszintű elemzése volt, különös tekintettel a törvényben nevesített speciális tényállások és a generálklauzula egymáshoz való viszonyára. A levéltári forrásokból feltárt jogesetek és a Kúria közzétett döntéseinek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a magyar joggyakorlat mesteri módon kerülte el a merev jogalkalmazás csapdáit. A speciális tilalmakat, mint például az utánzás, hírnévrontás vagy reklámszédelgés, nem elszigetelt szabályokként, hanem a generális erkölcsi mérce konkrét megnyilvánulásaiként kezelte.

VI.3.1. A szolgai utánzás és a fogyasztói percepció pszichológiája

A dolgozat IV.3. fejezetében részletezett utánzási ügyek, így különösen a Diana sósborszesz és a különböző likőrgyári termékek esetei, rávilágítottak a védjegyközpontú megközelítés és a versenyjogi szemlélet közötti alapvető különbségre. A kutatás igazolta, hogy a magyar joggyakorlat a szolgalmi másolás megítélésekor nem a matematikai azonosságot kereste, hanem a fogyasztói emlékezet vizuális felületességét vette alapul.

A konklúzióm szerint az utánzás tilalmának dogmatikai magva a *„megtévesztésre alkalmasság”* volt, amelynek zsinórmértékét a bíróságok a következőképpen határozták meg.

Az összbenyomás prioritása alapján a fogyasztó nem elemzi egymás mellett a termékeket, hanem egy bizonytalan emlékképre támaszkodik. Ha a csomagolás színe,

[457] MNL CSML VIII. 1. Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara iratai, Közgyűlési és elnökségi iratok, 12. doboz, 156/1925. sz. Jelentés a szegedi divatárusok tisztességtelen árleszállítási és „végeladási” gyakorlatáról, valamint a fogyasztói megtévesztés elleni kamarai fellépés szükségességéről.

tipográfiája és elrendezése alkalmas arra, hogy az átlagos vásárlóban felébressze a hovatartozás érzetét, a jogsértés megállapítható, még ha a részletekben vannak is eltérések.

Továbbá a jellegzetesség védelme esetén a kutatás bizonyította, hogy a bíróságok védelmet nyújtottak olyan formai elemeknek is, mint például az egyedi üvegforma, színkombináció, amelyek önmagukban nem álltak iparjogvédelmi oltalom alatt, de a piaci forgalomban másodlagos jelentéssel bírtak, azaz egyértelműen egy adott vállalathoz kötődtek.[458]

Ez a szemlélet tette lehetővé, hogy a Tvt. hatékonyan lépjen fel a *„parazita"* magatartások ellen, amelyek a versenytárs hírnevének és marketingbefektetéseinek gyümölcseit kívánták jogtalanul learatni.

A „parazita" vagy „potyautas" magatartás a korabeli jogdogmatikában elsősorban a szolgai utánzás és a hírnév-kihasználás formájában öltött testet. Amint azt a dolgozat III.3.5. pontja a Diana-ügy kapcsán részletesen kifejtette, a Tvt. hatékonysága abban rejlett, hogy a bírói gyakorlat elszakadt a tisztán iparjogvédelmi megközelítéstől a bíróságok felismerték, hogy a versenytárs nem csupán egy terméket, hanem a felperes által finanszírozott piaci munka eredményét – a fogyasztókban rögzült színkombinációt, az egyedi palackformát – próbálja jogtalanul learatni. Ez a szemléletmód a dolgozat IV.4. pontjában elemzett utánzási tényállásoknál válik kulcsfontosságúvá a jogalkalmazás már nemcsak a megtévesztést szankcionálta, hanem a más gazdasági sikereihez tapadó hírnév kisajátítását is megakadályozta.[459]

VI.3.2. A hírnévrontás és az üzleti hitel védelme. A kritika és a gyalázkodás határmezsgyéje

A kutatás másik jelentős területe az üzleti hírnév és hitel védelme (Tvt. 3. §) volt. Az elemzett jogesetek (például a konkurens termék minőségét körlevelekben becsmérlő kereskedők ügyei rávilágítottak arra az egyensúlyra, amelyet a bíróságoknak a véleménynyilvánítás szabadsága és a gazdasági integritás között kellett fenntartaniuk. A dogmatikai elemzés során az alábbi következtetésekre jutottam.

---

[458] Lásd bővebben: III.3.5. alfejezet („A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iránymutatásai az egyes versenycselekmények kapcsán"), konkrétan a Diana Kereskedelmi és Ipari Rt. kontra Rót Elemér (Báró Weselényi gyógyszertár) közötti, 1933-as jogeset.

[459] Bővebb dogmatikai alapozásért lásd: ALMÁSI, 1923. pp. 145–152.; VARGA Norbert: *The European Roots of Hungarian Regulation of the Cartels Special Attention to the Foundation of Cartel Supervisory Public Authorities.* Journal on European History of Law, 2020. 11. évf. 2. sz. pp. 115–121.

A valós tények közlésének korlátaival kapcsolatban a kutatás feltárta, hogy a magyar gyakorlat szerint a versenytársra vonatkozó *„való tények”* közlése is tisztességtelennek minősülhetett, ha az feleslegesen, bántó módon vagy a reklám kereteit túllépve történt. Az igazság nem volt abszolút mentesítő körülmény. A kereskedelmi tisztesség megkövetelte, hogy a verseny ne a másik lejáratásáról, hanem a saját kiválóság bizonyításáról szóljon.

Végül a szakmai kritika álcája, hiszen számos ügyben, különösen a moziiparban és a hangosfilm megjelenésekor láthattuk, hogy a szakmai vitának álcázott támadások valójában a konkurens ellehetetlenítését szolgálták. A Zsűri és a bíróságok következetesen büntették azokat a megnyilvánulásokat, amelyek alkalmasak voltak a hitelképesség vagy a szakmai megbízhatóság aláásására.[460]

VI.3.3. Reklámszédelgés. A „szuggesztív hatás” és a vásárlói hiszékenység védelme

A reklámpszichológia és a jog találkozása a Tvt. 2. §-ában, a reklámszédelgésben öltött testet. A kutatás rávilágított, hogy a 1920-as évek gazdasági krízise a *„csodaváró”* fogyasztói mentalitást erősítette, amit a tisztességtelen hirdetők gátlástalanul kihasználtak.

A konklúzióm ebben a körben az, hogy a magyar jogalkalmazás szakított a *„caveat emptor”* azaz vigyázzon a vevő elvével, és a fogyasztóvédelmi szemlélet előfutárává vált.

A reklámszédelgés bírói megítélése során központi kérdésként merült fel a fogyasztói akarat befolyásolásának megengedhetősége, különösen az árleszállítások és végelszámolások körül kialakult sajátos misztikum tekintetében. A bíróságok e körben következetesen felléptek a valótlan árengedményekkel szemben, hangsúlyozva, hogy a vásárlót tilos olyan mesterséges pszichikai kényszer – például soha véget nem érő utolsó napos kiárusítások – alá helyezni, amely gátolja a megfontolt és józan piaci mérlegelést.

Hasonlóan szigorú szemlélet érvényesült az ingyenesség látszatával elkövetett szemfényvesztések esetében is. Az elemzett jogesetek, így például az *ajándék-szikvíz* ügye is rávilágított arra, hogy a jogalkalmazás képes volt átlátni a megtévesztő gazdasági

[460] A néma- és hangosfilmgyártók piaci polémiáinak jogeset-analízisét, valamint a szakmai kritika és a hírnévrontás elhatárolását lásd a dolgozat III.3.5. pontjában, továbbá a hírnévrontás tényállásánál a IV.3. pontban (Hírnév-hitelrontás, Tvt. 3. §).

konstrukciókon. Amennyiben az ajándékként hirdetett tétel árát valójában beépítették a főtermék ellenértékébe, a cselekményt büntetendő reklámszédelgésnek minősítették.

Végezetül a bíróságok éles határvonalat húztak a túlzó dicséret és a konkrét, tényalapú állítások közé. Míg az olyan szubjektív, általános feldicsérést, mint például a *„legjobb a világon”* fordulat, elnézőbben kezelték – abból a vélelemből kiindulva, hogy a vevő e kijelentéseket nem tekinti objektív és ellenőrizhető ténynek –, addig a konkrét és mérhető, ám valótlan állításokat, így az „*orvosilag tesztelt”* vagy *„állami kitüntetéssel elismert”* jelzőket szigorúan szankcionálták, védve ezzel a forgalom tisztaságát és a hiteles tájékoztatáshoz fűződő közérdeket.[461]

VI.3.4. Üzleti titok és lojalitás. Az alkalmazotti hűtlenség versenyjogi aspektusai

A dolgozat V. fejezetében és a konklúzió ezen pontjában is hangsúlyoznom kell az üzleti titok védelmének (Tvt. 21. §) jelentőségét. A kutatás igazolta, hogy a tisztességtelen verseny gyakran belülről indul. Az alkalmazottak elcsábítása nem csupán munkaügyi kérdés volt, hanem a versenytárs szellemi tőkéjének és ügyfélkörének módszeres megcsapolása.

A *„Benkóczi-jogeset”* részletes elemzése révén bizonyítottam, hogy a büntetőjogi szankció itt töltötte be legfontosabb szerepét, mivel a bizalmi viszonnyal való visszaélés olyan súlyos erkölcsi deficitet jelentett, amelyet a magánjogi kártérítés önmagában nem tudott kompenzálni. A konklúzió ezen a ponton rögzíti, hogy a Tvt. sikeresen emelte át a hűség kategóriáját a személyiségi jogi szférából a gazdasági érdekek védelmének területére.

VI.3.5. A tényállások közötti átjárhatóság. A generálklauzula mint „biztonsági háló”

Végezetül kutatásom legfőbb dogmatikai következtetése, hogy megállapításra kerülhetett, hogy a Tvt. struktúrája alapvetően egy piramis-szerkezetet mutatott. A piramis alapját a speciális tényállások (2-23. §) adták, de ha egy cselekmény „kicsúszott” ezek szigorú keretei közül, a piramis csúcsán álló 1. § (generálklauzula) minden esetben befogta azt.

[461] A szubjektív túlzó dicséret és a valótlan állítás elhatárolását lásd a dolgozat IV.2.2. pontjában (Szédelgő feldicsérés, Tvt. 2. §), az eseti döntések elemzését a III.3.5. pontban; bővebben: MESZLÉNYI, 1923. b. pp. 88–94.; ALMÁSI, 1923. pp. 158–164.

A bíróságok és a Zsűri gyakorlata igazolta, hogy a tisztességtelenségnek nem kell nevesítettnek lennie ahhoz, hogy tilos legyen. Ez a szemlélet tette lehetővé a jogfejlődést. A Zsűri állásfoglalásaiban megjelenő újabb és újabb visszaélési formák, mint például a hólabdaszerződések korai típusai, később beépültek a jogalkalmazási kánonba. A konklúzióm szerint a Tvt. nem egy statikus törvény volt, hanem egy egyfajta tanuló rendszer, amely a piaci szereplők kreativitására a jogalkalmazók rugalmasságával válaszolt.

Összegezve, a tisztességtelen verseny egyes eseteinek elemzése rávilágított, hogy a magyar joggyakorlat nem elégedett meg a felszíni jogsértések kezelésével. A bíróságok és kamarák a cselekmények mögötti gazdasági motivációt és a fogyasztói percepciót vizsgálták, ezzel egy olyan komplex védelmi rendszert hozva létre, amely a tisztességes versenyzőt a versenytárs parazita magatartása ellen, a fogyasztót pedig a megtévesztés és a szuggesztív manipuláció ellen egyaránt megvédte.

Az itt megfogalmazott konklúzió dogmatikai alapjait a dolgozat IV.1.1. pontja fektette le, ahol az általános és a különös viszonyát négy rendezőelv mentén elemeztem. E rendezőelvek közül a jelen alpont szempontjából a harmadik – az átjárhatóság elve – a meghatározó a generálklauzula nem szorult háttérbe a nevesített tényállások mögött, hanem biztonsági hálóként fogta fel mindazokat a magatartásokat, amelyek a különös tényállások szövedékén – akár a tényállási elemek hiánya, akár a kereskedelmi élelmesség újításai folytán – átcsúsztak volna. A IV.1.1. pontban bemutatott Fenyves- és Vásárhelyi-ügyek éppen azt igazolták, hogy a jogalkalmazás a kihágási alakzatok és a generálklauzula közötti minősítési dilemmákat is e háló logikája szerint oldotta fel, az 1933. évi XVII. törvénycikk novellája pedig utóbb jogalkotási szinten is megerősítette e kettős szerkezet életképességét.

VI.4. A büntetőjogi szankciórendszer és a magánjogi igények szintézise. Végső konklúziók és de lege ferenda javaslatok

A kutatás záró szakasza a Tvt. egyik legvitatottabb, mégis legeredményesebb területét, a büntetőjogi és magánjogi jogkövetkezmények párhuzamos alkalmazását vizsgálta. A dolgozat V. fejezetében részletezett elemzések és a levéltári büntetőperek tanulságai alapján megállapítható, hogy a magyar versenyjog hajnalán a büntetőjog nem csupán *„végső eszköz”* (ultima ratio) volt, hanem a kereskedelmi tisztesség kikényszerítésének szerves és elengedhetetlen része.

VI.4.1. A kettős védelem dogmatikai indokoltsága: Közérdek és magánérdek szimbiózisa

A kutatás során igazolást nyert az a hipotézis, miszerint a tisztességtelen verseny nem szűkíthető le két piaci szereplő magánjogi vitájára. A Tvt. büntetőrendelkezéseinek (16–25. §) elemzése rámutatott, hogy a jogalkotó a tisztességes versenyt *„közjószágként”* kezelte.

E „közjószág”-felismerés ugyanakkor – a dolgozat V.4. pontjában kifejtettek szerint – még nem járt együtt a jogérvényesítés államosításával. A közjószág védelmét a Tvt. a magánfél kezébe adott eszközökkel, magánvádra és magánindítványra üldözhető tényállásokkal biztosította. A közérdek közvetlen, hivatalbóli állami oltalma a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvénycikkel jelent meg a magyar versenyjogban.

A konklúzióm szerint a büntetőjogi szankciók bevezetése mögött három alapvető jogpolitikai megfontolás állt.

A reparáció elégtelensége. Számos esetben, mint például az üzleti titok megsértése vagy reklámszédelgés, a károsult fél számára a kártérítés nem nyújtott valódi elégtételt, mivel a jogsértés által okozott bizalomvesztés és piaci zavar számszerűsíthetetlen volt. A büntetőjogi büntetés itt az elkövető erkölcsi megbélyegzését és a prevenciót szolgálta.

A jogérvényesítés aszimmetriája. A kis- és középvállalkozások gyakran nem rendelkeztek azzal a tőkével, hogy hosszadalmas polgári pereket folytassanak nagyvállalatok ellen. A közvádas vagy magánvádas büntetőeljárás lehetősége kiegyenlítette az esélyeket, hiszen az állami büntetőhatalom apparátusa mint nyomozás, bizonyítás, a sértett rendelkezésére állt.

A közrend védelme. A kutatás feltárta, hogy a bíróságok a büntető ítéletekben következetesen hivatkoztak a *„forgalom tisztaságára”* és a *„vásárlóközönség védelmére”*, ami azt bizonyítja, hogy a büntetőjog a piaci verseny intézményi integritását védte, nem csupán az egyéni vagyont.

VI.4.2. A büntetőjogi tényállások szubszidiaritása és a halmazati kérdések

A dolgozat egyik nóvuma a Tvt. büntetőszabályainak és az általános büntetőtörvénykönyvnek (Csemegi-kódex) a viszonya. A kutatás rávilágított, hogy a Tvt. büntetőjogi rendszere hézagkitöltő jellegű volt.

A konklúzió szintjén rögzíthető, hogy a bíróságok precízen határolták el a tisztességtelen versenyt a súlyosabb bűncselekményektől. Ha a cselekmény például

kimerítette a csalás tényállását, a Tvt. háttérbe szorult. Azonban a Tvt. büntetni rendelte azokat a szürke zónás magatartásokat is, ahol a csalás elemei – tévedésbe ejtés, károkozás, jogtalan haszonszerzési cél – nem voltak maradéktalanul bizonyíthatók, de a kereskedelmi tisztesség súlyosan sérült.

A Tvt. büntetőrendelkezései és a Csemegi-kódex közötti viszony a korabeli jogdogmatikában a szubszidiaritás elvén alapult. A Csemegi-kódex 379. §-ában szabályozott csalás szigorú konjunktív feltételeket támasztott a tudatos tévedésbe ejtést, a jogtalan haszonszerzési szándékot és a tényleges, számszerűsíthető vagyoni kárt. Ezzel szemben a Tvt. büntető tényállásai – különösen a szédelgő feldicsérés vétségét meghatározó 16. § vagy az üzleti titok megsértését szankcionáló 21. § – alacsonyabb bizonyítási küszöböt határoztak meg. A Tvt. hézagkitöltő szerepe a joggyakorlatban abban mutatkozott meg, hogy szankcionálhatóvá tette azokat a piaci magatartásokat is, amelyeknél a csalárd szándék vagy a közvetlen vagyoni kár nem volt maradéktalanul bizonyítható, de a cselekmény alkalmas volt a fogyasztók megtévesztésére vagy a versenytárs piaci helyzetének veszélyeztetésére. A Tvt. ezzel a klasszikus vagyon elleni bűncselekmények és a tiszta magánjogi deliktumok közötti köztes gazdasági büntetőjog előképévé vált.[462]

Ez a lépcsőzetes szankcionálás biztosította, hogy egyetlen súlyos versenysértés se maradjon következmény nélkül, ami a jogállami büntetőjog egyik legfontosabb vívmánya volt a korszakban.

VI.4.3. A Tvt. mint a magyar polgári jogrendszer tartóoszlopa

Visszatekintve a dolgozat egészére, a kutatás bebizonyította, hogy az 1923. évi V. törvénycikk messze túlmutatott önmagán. Nem csupán egy gazdasági jogszabály volt, hanem a magyar társadalom polgárosodásának és európai integrációjának jogi lenyomata. A Tvt. sikere megítélésem szerint a következő három tényezőben foglalható össze.

Rugalmasság és állandóság. A generálklauzula és a speciális tényállások kombinációja lehetővé tette, hogy a törvény évtizedekig, egészen az 1940-es évek végéig hatékony maradjon, dacolva a gazdasági világválsággal és a háborús konjunktúrával.

[462] ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve: 14. füzet. A csalás és a zsarolás.* Athenaeum, Budapest, 1932. pp. 42–48.; BALÁS, 1921. 18. évf., 19–20. sz.

Etikai alapozottság. A törvény nem választotta el a jogot az erkölcstől. Az üzleti tisztesség kategóriája bebizonyította, hogy a piacgazdaság csak akkor működőképes, ha alapvető morális normákra épül.

Intézményi szinergia. A bíróságok, a Kamarák és a Zsűri együttműködése egy olyan szakmai közvéleményt alakított ki, amely önszabályozó módon tisztította a piaci versenyt.

VI.4.4. De lege ferenda javaslatok a modern jogalkotás számára

A történelmi elemzés tanulságait levonva az alábbi javaslatokat fogalmazom meg a jelenkori versenyjogi és fogyasztóvédelmi szabályozás finomítása érdekében.

Ilyen lehet például a szakmai önkormányzatiság (Kamarák) szerepének erősítése. A kutatás igazolta, hogy a szakértői testületek – mint a hajdani Zsűri – hatékonyabbak az új típusú piaci visszaélések, mint például digitális reklámmanipuláció, algoritmus-alapú árképzés etikai megítélésében, mint a lassúbb állami büntetőgépezet. Javasolt a szakmai kamarák véleményezési jogkörének kiterjesztése a versenyfelügyeleti eljárásokban.

A *„puha jog”* és a kényszerítő normák egyensúlya. A Tvt. példája mutatja, hogy az etikai kódexek és a bírósági gyakorlat közötti szorosabb kapcsolat növeli a jogkövetési hajlandóságot. Érdemes lenne a modern versenyjogban is nagyobb súlyt fektetni a tisztességes piaci magatartás szakmai standardjainak jogi elismerésére.

A büntetőjogi védelem újragondolása. Bár a modern jogfelfogás a versenyjogot dekriminalizálta, bizonyos esetekben, mint például a rendszerszintű adathalászat vagy tudatos fogyasztómegtévesztés, a közigazgatási bírság sokszor csak mint kvázi üzleti költség jelenik meg. Megfontolandó a Tvt.-hez hasonló, szubszidiárius büntetőjogi tényállások fenntartása a legsúlyosabb, a piaci bizalmat alapjaiban rengető cselekmények esetére.

Végül a fogyasztói percepció alapú jogalkalmazás. A modern bíróságoknak is követniük kellene a Tvt. gyakorlatát, amely nem a tökéletesen tájékozott, hanem a valóságos, esetenként felületes fogyasztó szemével vizsgálta a megtévesztést.

A jelen értekezés keretében végzett kutatás rávilágított arra, hogy az 1923-as versenytörvény alkotói olyan időtálló struktúrát hoztak létre, amely a jogtörténeti távolság ellenére ma is érvényes üzeneteket hordoz. A tisztességtelen verseny elleni küzdelem soha nem ér véget, hiszen a piaci kreativitás mindig új utakat talál. Azonban a Tvt. által kijelölt út – az erkölcsi tartalommal megtöltött jogi norma, a szakmai alapú

döntéshozatal és a határozott állami szankciórendszer hármassága – továbbra is a legbiztosabb garanciája a gazdasági fejlődésnek és a társadalmi békének.

VI.5. Kitekintés: a Tvt. utóélete a magyar versenyjog fejlődésében

A kutatási eredmények zárásaként érdemes egy pillantást vetni a Tvt. utóéletére, mert a törvény időtállóságának legerősebb bizonyítéka nem a kortársak elismerése, hanem a továbbélése. Az 1923. évi V. törvénycikk a magyar jogtörténet leghosszabb életű versenyjogi normája lett. Túlélte a második világháborút, a gazdasági-társadalmi berendezkedés gyökeres átalakítását, sőt a magánjog újrakodifikálását is – a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről rendelkező 1960. évi 11. törvényerejű rendelet a Tvt. rendelkezéseinek egy részét kifejezetten hatályban tartotta. A gazdaságirányítási rendszer 1968-as reformját követően pedig a bíróságok a hatályban tartott rendelkezéseket ismét ténylegesen alkalmazni kezdték – ezt a figyelemre méltó tényt maga a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló 1984. évi IV. törvény javaslatának miniszteri indokolása rögzítette, amikor az új szabályozás szükségességét éppen azzal támasztotta alá, hogy az 1923-as szabályoknak *„a mai gazdasági viszonyokra történő alkalmazása a jogalkalmazónak nehézségeket okoz”.* A Tvt. tehát több mint hat évtizeden át élő jog maradt – még a piaci versenyt elvi alapon tagadó tervgazdasági környezetben is.[463]

A rendszerváltás utáni jogfejlődés íve az 1984. évi IV. törvénytől az 1990. évi LXXXVI. törvényen át a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényig (Tpvt.) vezetett – és e fejlődés minden állomásán felismerhető a Tvt. szerkezeti öröksége. A hatályos Tpvt. a tisztességtelen verseny elleni fejezetét ma is a Tvt.-ben kimunkált kettős szerkezetre építi, az élén álló generálklauzula – amely szerint tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül, különösen *„az üzleti tisztesség követelményeibe ütközően”* folytatni – az 1. § közvetlen leszármazottja, s a bírói gyakorlat a generálklauzula és a nevesített tényállások viszonyát, a generálklauzula szubszidiárius, hézagpótló jellegét ma is a dolgozat IV.1.1. pontjában elemzett logika szerint kezeli. Külön kiemelendő, hogy az „üzleti tisztesség” mércéje – a jelen értekezés központi kategóriája – szó szerint él tovább a hatályos törvényszövegben.[464]

---

[463] 1960. évi 11. törvényerejű rendelet a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról; a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló 1984. évi IV. törvény javaslatának miniszteri indokolása.
[464] 1996. évi LVII. törvény 2. §

Tanulságos az egyes nevesített tényállások további sorsa is. A hírnév- és hitelrontás a versenyjog alapesete maradt, a szédelgő feldicsérés öröksége a megtévesztő reklám és a fogyasztóvédelem jogában él tovább, az utánzás tilalma a jellegbitorlás hatályos tényállásában folytatódik, a hólabdaszerződés a fogyasztóvédelmi és büntetőjogi szabályozás területére vándorolt. A leglátványosabb pályát az üzleti titok futotta be a Tvt. 15. §-ával megkezdett védelem előbb a Polgári Törvénykönyvbe, majd a Tpvt. tényállásai közé került, végül az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvénnyel önálló kódexet kapott – vagyis az a jogtárgy, amelynek oltalmát a magyar jogban elsőként a Tvt. teremtette meg, ma már saját törvényben él.[465]

Mindez a dolgozat központi hipotézisének utólagos, a jogfejlődés által kiállított igazolása. Az a szabályozási modell, amely a szabad versenyt nem korlátozta, hanem az üzleti tisztesség erkölcsi mércéjével biztosította – erkölcsi tartalommal megtöltött generális norma, nevesített tényállások és rugalmas jogalkalmazás hármasával –, a magyar jogfejlődés maradandó szerkezeti örökségévé vált. Az 1923. évi V. törvénycikk így nem lezárt jogtörténeti epizód, hanem a hatályos magyar versenyjog máig ható alapvetése.

[465] PRIBULA László: *A reklámok jogi szabályozásának magyarországi története.* Jogtudományi Közlöny, 2002. 57. évf. 7–8. sz. pp. 344–356.; SÁNTHA Ferenc: *Az üzleti titok büntetőjogi védelme a nemzetközi jogfejlődés tükrében.* Miskolci Jogi Szemle, 2019. 14. évf. 1. sz. pp. 42–64.; az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény.

VII. Felhasznált irodalom

Hivatkozott jogszabályok:

1874. évi VII. tc.

1875. évi XXXVII. tc. kereskedelmi törvény

1876. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex)

1877. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról

1878. évi XVII. törvénycikk ipartörvény

1879. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról

1880. évi XXXIV. törvénycikk a csomagokban árult cikkek mennyiség-tartalmának helyes megjelöléséről

1881. évi XLI törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módositásáról

1895. évi XXXVII törvénycikk a találmányi szabadalmakról

1896. évi XXXIII. törvénycikk a bünvádi perrendtartásról

1897. évi XXXIV. törvénycikk a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről

1914. évi XLI. a becsület védelméről

1921. évi XXII. törvénycikk a védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről

1921. évi XXXIII. törvény a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről

A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk 48. §-a alapján kibocsátott 23.800/1924. számú rendelet

1924. évi V. törvénycikk törvényjavaslata

1925. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról

1933. évi XVII. törvénycikk az üzleti hirdetések korlátozása és a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V. törvénycikk módosítása tárgyában

1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

1997. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

Ausztriai Általános Polgári Törvénykönyv (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch - ABGB, magyarul gyakran OPTK

Code Civil des Francais, magyarul gyakran CODE CIVIL, Francia Polgári Törvénykönyv

Folyóiratok, kiadványok:

Gyógyszerész Közlöny 1926/11. szám, p. 5.

Az 1923. évi V. törvénycikk törvényjavaslata alapján. Nemzetgyűlési Irományok, 1920. XII. köt., 395. sz.

Az Ipartörvény Módosítása című hivatalos anyaggyűjtemény V. kötetének a 483. számú lapja.; OMKE

Az Ipartörvény Módosítása című hivatalos anyaggyűjtemény V. kötet. (É. n.). OMKE lapkiadó Rt.

Verseny. Az újság, V. köt. 142. szám. Budapest, 1907

Az üzleti tisztesség védelme. Budapesti Hirlap, XXXIX. köt. 129. szám, Budapest, 1919.

Büntető Jog Tára, LXXVII. kötet. Budapest, 1925.

Büntető Jog Tára, LXXXI. kötet. Budapest, 1929.

Büntető Jog Tára, LXXXII. kötet. Budapest, 1930.

Büntető Jog Tára, LXXXIII. kötet. Budapest, 1931.

Nyomda- és Rokonipar, 1934. október 15.

Budapesti Királyi Törvényszék 31.830 – 1931. számú határozatából. Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 5. sz. 18.-19.

Délmagyarország, 1933. IX. évf. 13. sz. 17

Törvénytervezet a tisztességtelen versenyről. Honi ipar, VIII. köt. 3. szám. Budapest, 1907.

Közigazgatási értesítő XXXI. évf. 11. szám. Budapest. 1936.

Közigazgatási értesítő. XXXI. évf. 16. szám. Budapest. 1936.

Közigazgatási értesítő. XXXII. évf. 13. szám. Budapest. 1937.

Közigazgatási értesítő. XXXII. évf. 3. szám. Budapest. 1937.

A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet Magyar Gyáripar, III. köt. 16. szám. Budapest, 1913

Magyar Ipar, LV. kötet. 1. sz., 1934.

Magyar Ipar, LV. kötet. 5. sz, 1934.

A tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezet javaslata. Budapest, 1900.

A tisztességtelen verseny korlátozása. Magyar Ipar, XXI. köt. 6. szám. Budapest, 1900

A tisztességtelen verseny szabályozása Németországban,. Magyar Ipar, XXXI. köt. 27. szám. Budapest, 1910.

A tisztességtelen versenyről. Magyar Ipar, XXXIV. köt. 51. szám. Budapest, 1913.

Tisztességtelen verseny. Magyar Ipar, XXII. köt. 8. szám. Budapest, 1901.

Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen. Magyar Ipar, XXVIII. köt. 17. szám. Budapest, 1907.

Magyar Ipar. 1934. 55. kötet. 1. sz. pp. 31-32.

Nemzetgyűlési irományok, 1920. XIII. kötet 395. szám

Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara. “A kereskedelmi és iparkamarák története.” PBKIK, 2023

Törvény készül a tisztességtelen versenyről. Pesti Hirlap, XLI. köt. 134. szám. Budapest, 1921.

Levéltári források

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 195. J. 1783/14-1925

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága 7849. – 1925.-ös, 25.274 – 1927 es ügyek

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bírósága 6433/1928. számú jogerős ítélete

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 12.228 – 1933.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 13.687. – 1938.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 14.215. – 1933

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 15.326. – 1925

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 19.349. – 1933.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 31.885. – 1925

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 3495. – 1925.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 55.368-1927.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 6.101. – 1931.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 7.843 – 1932.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 32.260 – 1925., 25.277 – 1925, 13.617 – 1924.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 7.012 – 1924., MNL OL.: Z 202. Vb. 28.124-1927.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 16.394-1927); Székács, 1927. 43.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 7073-1925., Vb. 7337-1925.; Bányász Jenő: A tisztességtelen verseny legújabb joggyakorlata, Novák Rudolf és társa tudományos könyvkereskedés és könyv kiadó vállalat, 1933. 49.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Választott Bíróságának iratai MNL OL.: Z 202. Vb. 13.617-1924; Székács 1927; 43.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai Z 195. J. XII. 18065 – 1924.

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 1783-13. – 1925.-ös állásfoglalás
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 1783-14. – 1925.-ös
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 1783.-1. – 1925
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 1783-10/1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 7932. – 1924.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. XII., 18.016.; 1783-22 – 1925.; 27.450 – 1925.; VII., 14.320. – 1924.; 1783-18 – 1925.; 1783-10 – 1925.; 1783-7 – 1925.; 1783-19 – 1925; 1783-3 – 1925.; 1793-2 – 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 1489/1926.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 17.352. – 1924/X.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 1783-21. – 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 473-1926.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 11.154.-1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 24.572. – 1924.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. XII., 18.016.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 18.016. – 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 59.032-1928.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. 25497 – 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűriének iratai: Z 195. J. VII. 10. 169. – 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrijének iratai: Z 195. J. 6996-1932.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Zsűrijének iratai: Z 195. J. 18.626-1927.; Székács, 1927. 43.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Kamara évkönyve. Budapest. Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, 1925.
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara: *A Magyar Kereskedelmi és Iparkamarák keletkezésének, fejlődésének és működésének története 1850-1896. I. rész*. Pesti könyvnyomda részvénytársaság.
CSML.: Szegedi Kir. Ítélőtábla VII. 1. P. I. 294/1936. sz. ítélet (példaként a tanulmányokból).
CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 734. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 2169/1931. számú ítélete
CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 810. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 381/1937. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 810. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 2414/1937. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 782. doboz; Szegedi Királyi Törvényszék P.6632/1932. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 782. doboz; Szegedi Királyi Ítélőtábla P. 1906/1932. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 724. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 639/1933. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 794. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 5989/1933. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 794. doboz. Magyar Királyi Kúria P.IV. 713/1934. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 750. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 1702/1936. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P.I. 294/1936. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794.. doboz. Magyar Királyi Kúria. P.IV. 5589/1936. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 795. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 806. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P. 6376/1933. számú ítélete. 12.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 731. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 6196/1939. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 745. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék

P. I. 863/1938. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 745. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 5559/1938. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1938; 800.. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla. P.I. 2/1938. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1939; 734. doboz. Gyulai Királyi Törvényszék P. 3192/1939. számú ítélete

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P. I. 991/1940. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1940; 751. doboz. Magyar Királyi Kúria P. IV. 636/1941. számú ítélete)

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1941; 822. doboz. Szegedi Királyi Törvényszék P.5880/1940. számú ítélete.

CSML.: Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1941; 822. doboz. Szeged Királyi Ítélőtábla P.I. 242/1941. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1926; 101. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 437/1926. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1926; 201. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1654/1927. számú ítélete.,

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 155. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 65/1931. számú ítélete

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1931; 210. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 221/1931. sz ámú ítélete.,

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1924; 88. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 312/1924. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1925; 112. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 567/1925. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1925; 145. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1024/1925. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1927; 198. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 842/1927. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1927; 205. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1530/1927. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1928; 121. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 45/1928. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1928; 167. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 612/1928. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1929; 215. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 899/1929. számú ítélete.

HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1929; 230. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1245/1929. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1930; 94. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 338/1930. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1930; 132. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 711/1930. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 176. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 142/1932. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1932; 189. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 556/1932. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 221. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 89/1933. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1933; 245. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 412/1933. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1934; 158. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 1022/1934. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1934; 203. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 2154/1934. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1935; 115. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 33/1935. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1935; 182. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 778/1935. számú ítélete.
HBVL.: Debreceni Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 210. doboz. Debreceni Királyi Ítélőtábla P. I. 456/1936. számú ítélete.
MNL OL.: Magyar Kir. Kúria. K.4.8037/1938 számú ítélet
MNL OL.: Magyar Kir. Kúria. K.44.16/1930 számú ítélet
MNL OL.: Magyar Kir. Kúria. K.59.96/1930 számú ítélet
MNL CSML VIII. 1. Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara iratai, Közgyűlési és elnökségi iratok, 12. doboz, 156/1925. sz. Jelentés a szegedi divatárusok tisztességtelen árleszállítási és „végeladási" gyakorlatáról, valamint a fogyasztói megtévesztés elleni kamarai fellépés szükségességéről
MNL OL, K 589 – Igazságügyminisztériumi Levéltár – Kereskedelmi és hiteljogi osztály iratai – 1922-XIV-215. sz. ügyirat.,
MNL OL.: Magyar Kir. Kúria. P.IV. 5380/1928. sz. ítélet

MNL OL.: Z 195. J. VII. 10.266. – 1928. MNL OL.: Z 195. J. VII. 11.210. – 1925.
MNL OL.: Z 195. J. VII. 7932.-1924., MNL OL.: Z 195. J. 1783-21/1925.
Nemzetgyűlési Napló 1920. XV-XVI. köt., 1922. II. és VI. kötet
Szeged Királyi Ítélőtábla P.I. 242/1941. számú ítélete
Szegedi Királyi Ítélőtábla iratai VII. 1. 1936; 794. doboz. Szegedi Királyi Ítélőtábla P.I. 926/1936. számú ítélete

Kúriai döntések

Kúria 2516/1933 sz. döntése
Kúria 4333/1908. IV. p.t.sz. alatt 1909-ben hozott határozata
Kúria 4333/1909. IV. p.t.sz.
Kúria P. IV. 2514/1936. számú elvi megállapítása
Kúria P. IV. 3596/1935. számú ítélete
Kúria P. IV. 5589/1936. számú ítélete
Magyar Királyi Kúria 2529/1932 számú döntése
Magyar Királyi Kúria 426/1902. számú határozata alapján.;
Magyar Királyi Kúria P. IV. 6042/1931. sz. ítélete
Kúria P.4.1696/1930 számú ítélete
Kúria P.4.2381/1931 számú ítélete
Kúria P.4.3550/1929, számú ítélete

Irodalmi források

ALMÁSI Antal: *A kötelmi jog kézikönyve*. Tébe, Budapest, 1929.
ALMÁSI Antal: A tisztességtelen verseny. Budapest, 1923.
ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve: 14. füzet. A csalás és a zsarolás*. Budapest, Athenaeum, 1932.
BALÁS P. Elemér: *A tisztességtelen versenyről szóló javaslat büntető rendelkezései.* Kereskedelmi Jog, 1921. 18. évf. 19-20. sz.
BÁNYÁSZ István: *Tisztességtelen verseny és védjegyoltalom*. Iparjogvédelmi Egyesület, Budapest, 1940.
BÁNYÁSZ Jenő: *A tisztességtelen verseny a Juryk és Választott bíróságok joggyakorlata.* Budapest. 1927.

BÁNYÁSZ Jenő: *A kamarai Jury-k és Választott Bíróságok joggyakorlata.* Kereskedelmi jog, 1927. 24. évf. 7. sz.

BÁNYÁSZ Jenő: *A tisztességtelen verseny ellen való védekezésről.* Ipari Jogvédelem, I. évfolyam, 13. szám, Budapest, 1911, szeptember 20.

BÁNYÁSZ Jenő: A tisztességtelen verseny joggyakorlata. Ujságüzem, Budapest, 1933. a

BÁNYÁSZ Jenő: *A tisztességtelen verseny legújabb joggyakorlata*. Novák Rudolf és társa, Budapest, 1933.b

BECK Salamon - VÁMBÉRY Rusztem: *A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata.* OMKE lapkiadó, Budapest, 1923.

BECK Salamon: *A tisztességtelen versenyről*, Jogállam, XXIII. köt. 7. szám. Budapest, 1924.

BLAUNER Mór: *A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Jurygyakorlata a tisztességtelen verseny iránti ügyekben.* Polgári jog. 1925. 1. évf. 1. sz.

BOKIK. "Történet." Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, 2023. (Klauzál Gábor 1848-as javaslata; elérhető: https://bokik.hu/tortenet

DELI Gergely: *A generális klauzulák dogmatikai, történeti, és összehasonlító elemzése, különös tekintettel a jóerkölcsbe ütköző szerződések tilalmára.* Doktori értekezés (kézirat). Budapest, PPKE JÁK, 2009. p. 188.

DESBOIS, HENRI. "*La concurrence déloyale en droit français: Évolution historique jusqu'aux années 1920.*" Journal du droit international, vol. 50, no. 1, 1923, pp. 45-62.

FRANK Ignácz: *A közigazság törvénye Magyarhonban*. Buda. 1845. p. 589.

GAÁR Vilmos: *A magyar Polgári Perrendtartás magyarázata. 2. kötet*. Athenaeum, Budapest. 1911.

GERGELY Jenő: *Autonómiák Magyarországon 1848-1998* (II. kötet). [Budapest], 2005.

HEIDINGER, FRANZ. "*Das österreichische UWG von 1923: Historische Entwicklung und Vergleich mit dem deutschen Recht*." Österreichische Juristen-Zeitung, vol. 78, no. 5, 1923, pp. 145-156.

HOMOKI-NAGY Mária: *Kereskedelmi bíráskodás és a tisztességtelen verseny megítélése a két világháború közötti Magyarországon*. In: Ünnepi tanulmányok a 70 éves Máthé Gábor tiszteletére . Ludovika Egyetemi Kiadó., 2018. pp. 210–225

HOMOKI-NAGY Mária: *Megjegyzések a kartellmagánjog történetéhez.* In: Versenytükör, 12. évf. II. különsz. Budapest, 2016.

JULOW Jenő: *A választott bíróságokról.* Magyar jövő, Miskolc, 1926. pp. 8-9.

KOLOSVÁRY Bálint: *A magyar magánjog tankönyve.* Grill Károly, Budapest, 1911.
KOLOSVÁRY Bálint: *Magánjog: vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz: a jogfejlődés újabb eredményeivel*, Studium, Budapest, 1944.
KOVÁCS Marcell: *A polgári perrendtartás magyarázata*. Athenaeum, Budapest, 1933.
KRUSÓCZKI Bence: A jóerkölcs magánjogi megítélése a tisztességtelen verseny vonatkozásában. In: Jogtörténeti Szemle. SZTE Állam-, és Jogtudományi Kar, Szeged, 2023. pp. 78-84. SZTE Publicatio Repozitóruum, 2023.
KRUSÓCZKI Bence: *A jóerkölcs magánjogi megítélése a tisztességtelen verseny vonatkozásában*, In: Fejes, Zsuzsanna; Lichtenstein, András; Márki, Dávid (szerk.) Jog, erkölcs, kultúra: Értékdilemmák és identitások a jogrendszerekben, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2020.
KRUSÓCZKI Bence: *A tisztességtelen verseny a Szegedi Királyi Ítélőtábla joggyakorlatában*. In: Forum: Publicationes Discipulorum Iurisprudentiae 1. Szeged. 2018.
KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata*, Grill Károly, Budapest, 1922.
KUNCZ Ödön – BALÁS P. Elemér: A tisztességtelen verseny. Budapest, 1924.
LIPPÓCZY Miklós: *A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. t.c. méltatása.* Saját kiadás, 1938.
MAGYARY Géza: Magyar polgári perjog. 2., átd. kiad. Franklin-társulat, Budapest, 1924.
MENYHÁRD Attila: *A jóerkölcsbe ütköző szerződések.* Gondolat, Budapest, 2004.
MESZLÉNYI Arthur: *Bevezető a Polgári perrendtartáshoz.* Athenaeum, Budapest, 1911.
MESZLÉNYI Artúr: *A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata*. Jogállam, 22(5-6. sz.)., 1923.b
MESZLÉNYI Artúr: *A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata.* Athenaeum, Budapest, 1923.
MESZLÉNYI Artúr: *A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata.* Jogtudományi közlöny. 1923. 58. évf. 16. sz.
MESZLÉNYI Artúr: *A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata*. Budapest, Athenaeum, 1923. a
MESZLÉNYI Artúr: *A versenytárs fogalmának helyes értelmezése*. Iparjogi Szemle, 1933. 27. évf. 7-8. sz. 1.

MESZLÉNYI Artur: *Észrevételek a tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezethe***.** Jogállam, XX. köt. 7. szám, Budapest, 1921.

NITSCHE Győző: *A tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat tervezetéről.* Jogállam, 19(6. sz. & 7. sz.), 1920.

NITSCHE Győző: *A tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat tervezetéről*. Jogállam, 19(8. sz.)., 1930.

ORDASI Ágnes: *"A Fiumei Kereskedelmi és Iparkamara szerepe és jelentősége az állam hatalomgyakorlási stratégiájában és a lokális érdekérvényesítésben*." MTA REAL, https://real.mtak.hu/199909/1/regio-2023-4-04-ordasi-1.pdf, 2023.

PÉTERVÁRI Máté: *Csődeljárások a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatában,* In: Homoki-Nagy, Mária; Varga, Norbert; Pétervári, Máté (szerk.) A Szegedi Törvényszék története, Szegedi Törvényszék, Szeged, 2019.

RAFFAY Ferenc: *A magyar magánjog kézikönyve*. Sziklai Henrik, Eperjes, 1906.

PRIBULA László: *A reklámok jogi szabályozásának magyarországi története.* Jogtudományi Közlöny, 2002. 57. évf. 7–8. sz. pp. 344–356.

RAFFAY Ferencz: *A magyar magánjog kézikönyve: 2. köt.: Dologjog, kötelmi jog és öröklési jog,* Sziklai Henrik, Eperjes. 1906.

Revue internationale de droit comparé, vol. 25, no. 2, 1973

SCHRICKER, GERHARD. "*Unfair Competition in Germany*." International Review of Industrial Property and Copyright Law, vol. 10, no. 3, 1979, pp. 257-272. (https://www.iic-review.de/en/archive/1979/10/3/unfair-competition-in-germany).

STRAUSZ Péter: A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szervezete és működése a két világháború között. Budapest., 2006.

STRAUSZ, Péter. "*Fejezetek a magyar kereskedelmi és iparkamarák autonómia-történetéből* (1848-1918)." In: Autonómiák Magyarországon 1848-1998, szerk. Gergely Jenő. Budapest: 2005.

SÁNTHA Ferenc: *Az üzleti titok büntetőjogi védelme a nemzetközi jogfejlődés tükrében.* Miskolci Jogi Szemle, 2019. 14. évf. 1. sz. pp. 42–64.

SZABÓ István: *A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvénycikk nyomán.* Versenytükör, 2016. 12. évf. II. különszám. pp. 64–83.

SZABÓ István: *Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata.* Versenytükör, 2017. 13. évf. IV. különszám. pp. 35–45.

SZABÓ István: *Jogesetek az első magyar kartelltörvény gyakorlatából (1931).* In: Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): Studia in honorem Péter Miskolczi-

Bodnár 60. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. pp. 489–502.
SZÉKÁCS Antal: *A Jury és a Választott Bíróságok döntései.* Saját Kiadás, Budapest, 1927.
SZLADITS Károly: *A magánjogi tényállások*. In: Szladits Károly (Szerk.), Magyar magánjog I. Grill, 1941.a
SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata*, Grill, Budapest. 1933.
SZLADITS Károly: *Magyar magánjog I. Általános rész*. Budapest, Grill, 1941. b
TERRIER, Eugène. "*Le droit de la concurrence déloyale en France au début du XXe siècle".*
Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről : előadói tervezet. Állam ny., Budapest, 1908.
VARGA Norbert: *A gazdasági verseny szabályozásának története Magyarországon a két világháború közötti időszakban*. (Habilitációs értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2021. pp. 115–128.),
VARGA Norbert: "*Regulation and Practice of Hungarian Cartel Law in the 20th Century."* Athens Journal of Law, vol. 5, no. 2, 2019, pp. 123-140.
VARGA Norbert: *Árdrágító visszaélések a Szegedi Ítélőtábla gyakorlatában az 1920. évi XV. tc. alapján.* Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Acta Juridica et Politica, 7(2), 2017.
VARGA Norbert: *Árdrágító visszaélésekkel kapcsolatos jogesetek a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatából.* In: Homoki-Nagy Mária, Varga Norbert & Pétervári Máté *(Szerk.), A Szegedi Törvényszék története. Szegedi Törvényszék, 2019.*
VARGA Norbert: *Egy választottbírósági eljárás kartelljogi relevanciá*i. Jogtörténeti Szemle, 2021(4).
VARGA Norbert: *Egy választottbírósági eljárás kartelljogi relevanciái.* Jogtörténeti Szemle, 2021. 4. sz. pp. 31–35. In: Homoki-Nagy Mária – Varga Norbert – Pétervári Máté (szerk.): A Szegedi Törvényszék története. Szeged, Szegedi Törvényszék, 2019. p. 115. (A bírói mérlegelés egyediségéről).
VARGA Norbert: *Kartelljog a gyakorlatban: a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárás*. In: Gosztonyi Gergely & Révész T. Mihály (szerk.), Jogtörténeti parerga II. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, 2018.

VARGA Norbert: *The European Roots of Hungarian Regulation of the Cartels Special Attention to the Foundation of Cartel Supervisory Public Authorities. Journal on European History of Law,* 2020. 11. évf. 2. sz. pp. 115–121.

VARGA Norbert: *A kartellfelügyelet bevezetése Magyarországon. Az 1931:XX. tc. kodifikációja és gyakorlata.* Pólay Elemér Alapítvány – Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020. (A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 83.)

VARGA Norbert: *The Practice of Supervisory Rights in Hungarian Cartel Law with Special Attention to the Duties of the Minister and the Legal Director.* Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa, 2022. 15. évf. 3. sz. pp. 401–412.

ZACHAR Péter Krisztián: "*Gazdaság, politika, érdekképviselet: Fejezetek a magyar és európai kamarák történetéből*." MTA, Budapest, 2017.